M. GUBELMAN

Un erou legendar

EDITURA TINERETULUI

S. G. LAZO

M. GUBELMAN

Un erou legendar: S. G. LAZO

1960
EDITURA TINERETULUI

În romîneşte de :
OLGA CRUŞEVAN
şi VLAICU BÎRNA

М. ГУБЕЛМАН
ЛАЗО
издательство цк влксм „молодая гвардия"
1956

Asupra casei s-a abătut o mare nenorocire, despre care nu se putea spune că a venit pe neașteptate. De trei ani, Gheorghi Ivanovici se stingea încet într-un spital de boli mintale, iar medicii nu dădeau nici o speranță. În sufletul rudelor și apropiaților bolnavului mai licărea totuși o speranță : poate că Gheorghi Ivanovici se va face bine, poate că se îndreaptă... S-a mai întîmplat ca un om cu zilele numărate să găsească în el puterea de a birui o boală grea și să se întoarcă din nou la viață. Poate că și de data asta, în ciuda neîndurătorului diagnostic, se va petrece o minune... Dacă vreunul din băieți făcea mofturi sau nu voia să asculte, mama îl amenința : „Lasă c-o să vină el taică-tu acasă, am să te spun și o să-ți arate el ție !"

Dar a sosit o telegramă și iată că totul s-a sfîrșit. Tata nu mai avea să se întoarcă acasă niciodată...

După înmormîntare au urmat zile triste. În casă cîntecele amuțiseră. Elenei Stepanovna îi plăcea să se așeze la pian și să fredoneze, acompaniindu-se singură, melodii populare moldovenești, vechi romanțe rusești și franțuzești. Acum nu se mai auzea nici rîsul copiilor. Borea și Steopa simțeau mai puțin decît ceilalți ireparabila pierdere : erau prea mici cînd Gheorghi Ivanovici a fost dus la spital ; dar băiatul cel mare, Serioja, care împlinise de curînd unsprezece ani, și-l amintea foarte bine pe

tatăl lui. N-a putut să uite multă vreme cum cu trei ani în urmă trăsese la conac un cupeu ciudat, din care coborîseră doi inşi în halate albe, iar tata pierise din casă.

— Mamă, unde e tăticul ? întrebase el.

— A plecat... după treburi, răspunsese cu jumătate de gură Elena Stepanovna, ascunzîndu-şi fără să vrea faţa în şalul ce-l purta mereu pe umeri.

Băiatul a observat tulburarea maică-si :

— Mamă, de ce nu-mi spui adevărul ?

Serioja îşi iubea mult tatăl, deşi îndurase de la el destule mustrări aspre şi pedepse nedrepte.

Gheorghi Ivanovici se purtase totdeauna blînd şi atent cu copiii. Era fericit cînd putea să le facă vreo bucurie. Dar un dezechilibru al sistemului nervos îi schimbase cu totul firea. Ajunsese să fie din zi în zi mai supărăcios, mai arţăgos, mai violent şi mai nedrept. Cea mai mică năzbîtie a copiilor îl scotea din răbdări şi se năpustea să-i bată, de-a valma, pe cei vinovaţi ca şi pe cei nevinovaţi. Această atitudine jignea profund simţul demnităţii personale foarte dezvoltat la Serioja. Multă vreme şi-a adus aminte cu mîhnire de acea perioadă a copilăriei sale.

„Înainte ca tata, răpus definitiv de boală, să fi fost dus de-acasă — scria în jurnalul său Serghei Lazo, acum adolescent — făcusem într-o zi o năzdrăvănie şi voiau să mă pedepsească. Am fugit şi m-am ascuns în căsuţa de lemn, clădită anume pentru noi, alături de grajd. Era burniţă, vreme rece, dar spre seară am ieşit totuşi din ascunzătoare, cînd deodată am dat cu ochii de tata. M-a pus pe genunchi cu faţa în jos şi mi-a tras o mamă de bătaie cu o curea lată, din acelea cu care ne încingeam. M-a cuprins un sentiment de sălbatică ciudă, o usturătoare durere şi o mare ruşine."

Serioja suporta greu jignirile. Totuşi, dragostea faţă de tatăl lui a rămas aceeaşi. El tot spera să-l vadă întorcîndu-se sănătos şi să fie iarăşi cu toţii împreună.

Şi iată că niciodată n-aveau să se mai vadă.

Trista veste a tulburat adînc inima băiatului. Nimic nu-l mai bucura. Nu-l mai ispitea să pornească hoinar cu băieţii din sat, prietenii lui, prin frumoasele împrejurimi ale satului unde se născuse ; să se caţăre pe dealuri ori să se urce în vîrful copacilor care îşi aplecau crengile deasupra rîpelor adînci. Nici chiar moş Ştefan — care te vrăjea cu fluierul lui — nu izbutea să-l scoată pe Serghei de sub apăsarea grea a gîndurilor. Şi cît de mult îi plăcea băiatului să asculte acele melodioase doine moldoveneşti, cînd tînguitoare şi prelungi, cînd sprintene şi pătimaşe, pe care bătrînul cioban le zicea cu atîta însufleţire, în serile cînd rămînea cu fluierul lui şi îşi cînta aleanul, la poalele dîmbului de lîngă stînă...

În cele din urmă, Elena Stepanovna se hotărî să părăsească acele locuri unde totul îi amintea de soţul bolnav şi de tragicul lui sfîrşit. Dar unde să plece ? La Chişinău ? La Odesa ?... Să se mute la Ezareni ?... Şi ce-o să se întîmple cu Piatra ?

Tocmai în zilele acelea, familia Lazo a primit vizita unui moşier vecin, un anume Focşăneanu. Venirea lui Focşăneanu a pus capăt tuturor frămîntărilor. Pusese ochii pe Piatra mai de mult. A oferit numaidecît un preţ potrivit, iar Elena Stepanovna s-a învoit să vîndă pămîntul şi conacul. Adunîndu-şi lucrurile, s-a mutat cu copiii la moşia rămasă de la părinţi, în satul Ezareni, nu departe de oraşul Bălţi.

Eroul legendar al războiului civil, viteazul luptător pentru Puterea sovietică în Siberia şi în Extremul

Orient, Serghei Gheorghevici Lazo, era urmaşul unui vechi neam boieresc. Rădăcinile familiei Lazo se pierd în adîncul veacurilor, iar letopiseţele moldoveneşti din veacul al XV-lea pomenesc despre strămoşii care au trăit în Moldova de nord şi în ţinutul Neamţului.

Îndepărtatul strămoş a lui Serghei — Iordache Lazo — care a trăit prin secolul al XVII-lea, fusese voievod al Bucovinei. El a luat parte la luptele oştirilor ruseşti pentru eliberarea Ţării Romîneşti şi Moldovei de sub asupritorii turci, care timp de trei veacuri au stăpînit aceste ţări, le-au exploatat fără milă şi le-au trecut prin foc şi sabie.

În anul 1812, Ivan Iordachievici, străbunicul lui Serghei Lazo, s-a aşezat în Moldavia, unde s-a căsătorit cu Victoria Donici, vlăstar al unei vestite familii. Această familie a dat cărturari de seamă ca Alexandru Donici, care în 1837 a tradus pentru întîia oară în limba moldovenească poemul lui Puşkin „Ţiganii".

Fiul lui Ivan Iordachievici — Ivan Lazo — bunicul lui Serghei, moştenise de la străbunul său pasiunea armelor şi în anul 1849 luase parte la campania din Ungaria. S-a căsătorit cu Matilda Feodorovna Fezi, fiica unui elveţian de obîrşie. Fezi era al doilea bărbat al Mariei Egorovna, mama Matildei Feodorovna. Primul ei soţ, consilierul de stat Ivan Ivanovici Eichfeldt, înalt funcţionar în Chişinău, fusese un om mai în vîrstă. Maria Egorovna, de origine greacă, era o femeie foarte frumoasă şi instruită, care avusese, în vremea ei, mari succese. O mulţime de admiratori roiau în jurul ei, printre care şi A. S. Puşkin. Acesta, după cum arată unii cercetători, fusese prins de farmecul străbunicii lui Lazo, iar mai tîrziu avusese ocazia s-o cunoască îndeaproape. În operele poetului se întîlneşte de cîteva ori numele de M. E. Eichfeldt, folosit fie

direct, fie sub formă alegorică. Una din poeziile sale e dedicată chiar „Doamnei Eichfeldt" :

„Nici mintea ageră, nici haina
Frumoasă nu te-au cucerit ;
La verii tăi doar aflu taina
Prin care-aş fi-ntr-un fel iubit.

De mă frămîntă tulburarea
Cînd nu primeşti iubirea mea,
Mi-aduce Zoe[1] *dezlegarea :*
Ca să-ţi fiu neam, mă-nsor cu ea."

Bunicul lui Serghei Lazo a murit de tînăr, lăsînd un singur fiu, pe Gheorghi.

Gheorghi Ivanovici n-a avut noroc în viaţă. Pierzîndu-şi părintele de timpuriu, n-a putut să-şi desăvîrşească studiile ; s-a stabilit la moşia mamei sale la Piatra, şi, ocupîndu-se cu agricultura, a rămas moşier.

În 1891 s-a căsătorit cu Elena Stepanovna Cruşevan. Elena Stepanovna terminase Institutul nobilelor domnişoare din Odesa, apoi trăise cîtva timp la Paris, continuîndu-şi acolo învăţătura. La 23 februarie 1894, tinerii soţi avură un fiu, căruia i-au dat numele de Serghei.

Satul Piatra, aşezat pe malul drept al rîului Răut, la opt kilometri de Orhei (unul din cele mai vechi oraşe ale lumii), fusese numit astfel poate din pricină că în apropierea lui se aflau nişte stînci plesuve. Conacul moşiei era o clădire cu opt odăi, la care se adăugau toate acareturile trebuincioase unei gospodării : bucătărie, grajd, beciuri şi cămări, o livadă şi nelipsita fîntînă cu cumpănă. Aici şi-a petrecut Serghei Lazo primii ani ai copilăriei.

Zidul înalt care înconjura conacul nu i-a despărţit pe copii de lumea din afară. Părinţii nu-i

[1] O nepoată urîtă a doamnei M. E. Eichfeldt (n. r.).

opreau să se împrietenească cu copiii ţăranilor, să se joace cu ei, să se scalde împreună în Răut. Serioja îi învăţa pe prietenii lui să meargă pe bicicletă (singura, pe atunci, în toată împrejurimea) şi le citea cărţi.

În zilele de sărbătoare, familia Lazo organiza în curtea conacului petreceri la care veneau ţăranii. Tineretul dansa după un gramofon instalat în curte. La aceste modeste serbări populare Serioja a cunoscut şi a îndrăgit jocurile moldoveneşti ; aici l-a încîntat străvechiul şi minunatul joc iubit şi astăzi de toate popoarele : „moldoveneasca".

Părinţii lui Serghei, deşi străini de orice idei progresiste şi cu atît mai mult de idei democrate, căutau totuşi să le insufle copiilor dragostea de muncă, bunele deprinderi şi omenia. Într-o familie de moşieri nu era, firește, nevoie de ajutorul copiilor pentru treburile gospodăriei, dar şi tatăl şi mama socoteau că băieţii se vor descurca mai lesne în viaţă dacă vor creşte nu ca nişte boiernaşi alintaţi, ci ca oameni harnici, cu voinţă, sănătoşi, călîţi pentru viaţă. De aceea nu numai că nu-l împiedicau pe Serghei să se ocupe de grădinărit sau de dulgherie, dar încurajau în toate chipurile şi căutau să dezvolte acele înclinări ale băiatului care îi formau spiritul de independenţă, iniţiativa şi dragostea de muncă. Îl lăsau să se plimbe pe orice vreme. Băiatul învăţase să călărească, mergea la vînătoare, luase obiceiul să se spele dimineaţa cu apă rece şi făcea regulat gimnastică. Creştea vînjos şi zdravăn. Mai tîrziu, Lazo îşi amintea cu recunoştinţă că părinţii sădiseră în el sinceritatea şi cinstea, dragostea de corectitudine şi ordine ; nu-l pedepseau niciodată dacă spunea adevărul, oricît de neplăcut ar fi fost acel adevăr.

Înzestrat din copilărie cu un ascuţit spirit de observaţie, Serghei a băgat de seamă de timpuriu că viaţa agricultorilor era strîns legată de feno-

menele naturii. Țăranii, și nu numai ei, priveau la cer, așteptînd cu aceeași înfrigurare ploaia sau vremea bună. Cînd era secetă, tatăl lui Serghei umbla posomorît și nu-și mai afla locul. Iar dacă în marile gospodării, cum era aceea a părinților lui, anii fără rod treceau destul de greu, apoi starea țăranilor era cu adevărat îngrozitoare. Arătura la suprafață cu plugul, uneori și acesta de lemn, sămînța rea și neselecționată, aruncată la întîmplare în pămîntul neîngrășat, dădeau o recoltă de nimic chiar în anii cînd vremea favoriza un seceriș bogat.

Mama lui Serghei obișnuia să spună că soarta omului depinde de natură, avînd grijă să adauge că e mai bine să depinzi de „bunul Dumnezeu" decît de oameni. Băiatul a priceput însă că țăranii nu depindeau numai de „bunul Dumnezeu", ci mai ales de moșier, de chiabur, de popă și de uriadnic, de numeroșii dregători mai mari sau mai mici, care, reprezentînd puterea țaristă, storceau dări nespus de grele din gospodăriile ruinate și sărăcăcioase ale țăranilor.

Legăturile de fiecare zi cu copiii din sat l-au apropiat pe Serghei de popor, de nevoile și amărăciunile acestuia. El vedea înfiorătoarea mizerie a oamenilor simpli din jurul lui, și fără să vrea punea față în față traiul tovarășilor lui de aceeași vîrstă și viața pe care o ducea el însuși; această comparație nu putea să nu dea de gîndit unui copil atît de ușor impresionabil, dezvăluindu-i o tulburătoare, neînțeleasă încă, dar vădită nedreptate în orînduirea lumii în care trăia.

Grea era în vremea aceea viața popoarelor de pe uriașul cuprins al Rusiei țariste. Nici în însorita Moldavie nu se trăia ușor. Mai mult de două treimi din întinderea pămîntului se afla în stăpînirea moșierilor și a chiaburilor. Abia o treime din pămîntul cel mai rău, fărîmițat în loturi mărunte, pînă la zecimi de hectar, aparținea țăranilor.

Sărăcia acestora era atît de cruntă, încît pîinea era un lux. Țăranii săraci nu se hrăneau decît cu mămăligă. Foametea începea să amenințe de obicei spre primăvară, cînd nu se mai găsea nici un bob de porumb. Ca să aibă ce mînca, țăranii luau pămînt în arendă de la moșieri și chiaburi. Învoielile erau însă atît de grele, încît arendașii pierdeau adesea și puținul pe care îl mai aveau. Ce drum să apuci, cînd ți-a ajuns cuțitul la os ? În nădejdea că vor găsi de lucru, mulți țărani plecau la oraș : dar nici aici nu scăpau de cumplita sărăcie. Pe vremea aceea, în Moldavia nu erau decît prea puține întreprinderi industriale și nu numai țăranii, ci mii și mii de muncitori băteau zadarnic la toate porțile în căutarea unei bucăți de pîine.

De această stare de mizerie, în care se afla întregul popor, se foloseau din plin stăpînii celor cîtorva fabrici și ateliere din Moldavia. Oamenii muncii primeau o simbrie de batjocură. În județul Tiraspol, de pildă, pe la începutul veacului douăzeci, un muncitor abia dacă avea cinci ruble pe lună, trudind cîte șaisprezece-optsprezece ore pe zi. Țăranilor veniți de prin alte părți nu li se dădea nici atît, iar moșierii și marii arendași erau mulțumiți să găsească brațe de muncă ieftine.

Bolile secerau vieți nenumărate, mai ales printre copii. Ajutorul medical lipsea aproape cu desăvîrșire. Nu numai medicul, dar și felcerul era un musafir pe care-l vedeai rar de tot prin sat.

Îi puteai număra pe degete pe cei care știau carte din rîndurile populației băștinașe. Nici pomeneală de ziare, de literatură sau manuale în limba moldovenească. Disprețul cu care șovinii aserviți țarismului îi priveau pe moldoveni era atît de puternic, încît nici nu-i socoteau oameni.

În anii aceștia grei a crescut Serghei Lazo. El se împrietenise cu mulți copii de țărani, dar dintre toți îi plăcea mai mult Ion. Nu-i păsa că umbla descult.

cu picioarele totdeauna zgîriate, și că bundița soioasă de pe el era atît de ruptă, că te mirai cum de se mai ține pe umerii lui slabi. Ion era un flăcăiandru isteț și curajos. Se cățăra mai iute ca toți în vîrful copacilor înalți, înota mai departe ca oricare și călărea mai bine decît ceilalți. Nici lui Serioja nu-i lipseau agerimea și îndrăzneala, dar în unele privințe Ion îl întrecuse. Serghei nu se sfia s-o recunoască, și-i arăta tovarășului său de aceeași vîrstă respectul cuvenit de obicei celui pe care îl știi mai tare decît tine.

Într-o zi, după ce își făcuse lecțiile (era cea dintîi datorie a lui, și nu-și îngăduia niciodată s-o calce), Serioja a ieșit în curte, unde îl așteptau prietenii ca să plece împreună la joacă. Veniseră toți, numai Ion lipsea. De ce oare ?

— Unde e Ion ? întrebă Serghei.

— Nu vine astăzi, sună răspunsul unuia dintre băieți.

— E bolnav ?

— Nu, îl petrece pe taică-său. Pleacă după cîștig.

Era un cuvînt nou pentru Serioja.

— Și unde pleacă ?

— Peste hotar. Spun unii că pe-acolo oamenii cîștigă bani buni.

Pierzînd nădejdea de a-și putea hrăni familia cu ceea ce îi era dat să agonisească în satul lui natal, Feodor, ca și alte multe mii de țărani moldoveni, a plecat în țările vecine : Romînia și Bulgaria. Cine știe, poate că pe-acele meleaguri îi va zîmbi și lui, odată, norocul ! Se spunea că unii nimeriseră bine. Era singura cale ce-i rămăsese ca să nu piară cu nevasta și copiii de foame.

Feodor a plecat de-acasă desculț, purtînd pe umăr un toiag de care atîrnau o pereche de opinci și o legăturică cu turte de mălai. Și a rămas fără stăpîn căsuța lui de lut, cu ferestruici astupate pe jumătate

cu cîrpe, și împrejmuită de un gard de nuiele, și el pe jumătate dărîmat.

Trecură cîteva zile.

— Știi, Serghei, se lăuda Ion, în curînd o să ridicăm o casă nou. O să am și opinci noi, ai să vezi. Și o bundă îmblănită...

— De unde o să luați bani ?

— Ehei, taică-meu, răspunse el cu foc, are să cîștige acum bănet, nu glumă ! Și arătă cu amîndouă mîinile cum va aduce Feodor de peste hotar bani cu grămada.

Dar nu i-a fost scris lui Ion să vadă nici casă nouă, nici opinci noi, nici bundă îmblănită. Vreo două-trei luni n-au primit de la tatăl lor nici o veste ; parcă l-ar fi înghițit pămîntul. Apoi a trimis el ceva bani, dar abia le-a ajuns să cumpere un sac de porumb.

Au urmat apoi zile, săptămîni, luni întregi de chinuitoare așteptare. De la Feodor nici un rînd și nici bani. Iar într-o zi de toamnă, Ion a venit la prietenul său și i-a spus :

— Iacă, Serghei, am avut și eu un tată, și acum nu-l mai am.

— Cum așa ? Unde-i ?

— E pe lumea cealaltă ! a suspinat Ion. Părintele zice că acolo e mai bine. Eu l-am întrebat de unde știe ? A fost dumnealui acolo ? În loc să-mi răspundă, m-a tras de urechi...

Oamenii din sat care-și încercaseră și ei norocul peste granița povesteau că tatăl lui Ion a bătut cîtva timp drumurile Romîniei, dar n-a putut să-și facă un rost ; își ținea zilele din mila omenilor. În cele din urmă s-a tocmit ca salahor la calea ferată ce se construia atunci, dincolo de orașul Ploești : paisprezece ceasuri în șir, zi și noapte, cără pămînt cu roaba. S-a betegit și a murit.

Serioja s-a întors acasă trist și îngîndurat. La prînz abia s-a atins de mîncare. Nu-i venea să bage nimic în gură.

— Ce ai ? Eşti bolnav ? îl întrebă maică-sa, îngrijorată. Aşază-te imediat în pat să-ţi pun termometrul !

— Nu sînt bolnav, mamă, o linişti Serioja. Zău, nu mă doare nimic ; mă gîndeam...

— Şi la ce te gîndeai ?

— Mi-a spus astăzi Ion că a murit tatăl lui. S-a prăpădit, nu ştiu pe unde, departe de-aici. Plecase să-şi cîştige pîinea şi uite că... a murit... Băieţii ziceau că s-a dus să-şi caute norocul... Căuta norocul şi a găsit moartea. Cum vine asta, mamă ?

Elena Stepanovna a rămas încurcată, neştiind ce să răspundă.

— Mănîncă, Serioja. Avem la masă o friptură de pasăre... să-ţi lingi degetele.

Serioja privi în farfurie : îl ispitea copanul de găină cu cartofi prăjiţi, dar a dat mîncarea la o parte.

— Mamă, de ce eu mănînc numai carne de pasăre, ciocolată şi portocale, iar prietenii mei, Ion şi Petru, nimic altceva decît mămăligă ?

— Ei, cum să-ţi explic... Oamenii se deosebesc între ei şi fiecare trăieşte în felul lui. Cînd te vei face mai mare o să-nţelegi.

— Dar de ce se deosebesc ? o descusu băiatul. Tanti Milia, o întrebă el pe mătuşă-sa, Emilia Gheorghievna Lazo, care se afla la ei în vizită, spune-mi, te rog, nu sînt toţi oamenii la fel ?...

În formarea caracterului lui Serghei a avut o puternică înrîurire doica lui, Anna Dolga, o ţărancă, soţia omului de încredere al familiei Lazo.

Băiatul era legat sufleteşte de doica lui. Îi plăcea s-o asculte spunînd poveşti şi basme, balade şi legende, culese din comoara atît de bogată a folclorului moldovenesc. El ajunsese cu încetul să cunoască o mulţime de fapte însemnate din istoria pămîntului natal. Aflase ce viaţă chinuită a dus

poporul în trecut și cîte mai are de îndurat, ce năpastă au fost pentru Moldavia veneticii de peste Dunăre — turcii — și cum i-au ajutat rușii pe moldoveni să scape de sub stăpînirea turcească.

Cu încîntare și înfrigurare asculta Serioja poveștile dădacei despre vestiții haiduci. Ascunzîndu-se de asupritorii lor și găsind adăpost în pădure, acești oameni neînfricați năvăleau asupra conacelor boierești, ațineau calea caravanelor negustorești și împărțeau săracilor prada smulsă de la cei bogați.

Din ziua în care soțul ei căzuse bolnav, Elena Stepanovna își îndreptase asupra lui toată grija, iar Serghei a rămas aproape cu totul sub supravegherea doicii. Copilul se obișnuise cu ea, și adeseori nu voia să adoarmă pînă ce Anna nu-i spunea o poveste.

— Neastîmpărat mai ești! Să-ți tot povestească omul și iar să-ți povestească... zicea Anna. Hai, dormi, puișorule. Ți-ajunge cît ai zburdat!

Dar nu era chiar așa de ușor să scape de stăruințele băiatului. Și dădaca se dădea bătută.

— Ei, hai, despre cine să-ți povestesc... stătea ea o clipă pe gînduri. Vrei despre Tobultok?

— Dar cine e Tobultok?

— A fost un om bun. Toată viața i-a ajutat pe săraci, pînă cînd oamenii răi l-au prins și i-au făcut de petrecanie.

— Hai, dădăcuță, spune!

Întorcîndu-se cu fața spre ea, băiatul se învelea mai bine cu plapuma și, deschizînd ochii lui mari și negri, mereu întrebători, asculta.

— Ei, iacă, își începea Anna fără grabă povestea despre nespusa bunătate și omenie a vestitului haiduc, neîntrecut în îndrăzneală și vitejie, care trăise în prima jumătate a veacului trecut. Întîmplarea s-a petrecut de paști. Tobultok venise la biserică și zărise în tindă o femeie gălbejită, slabă, îmbrăcată

numai în zdrenţe, petec peste petec. Pe faţa ei lacrimile curgeau şiroaie.

— De ce plîngi, femeie?

— Cum să nu plîng, omul lui Dumnezeu? răspunse femeia. Mi-a plecat bărbatul la pescuit şi o dată s-a stîrnit un vînt puternic, a dat un val peste luntre, a sfărîmat-o de-o stîncă şi el s-a înecat în Nistru. N-am nici o leţcaie, nici o fărîmitură de pîine, nici un bob de porumb; copilaşii îmi stau flămînzi de sfînta sărbătoare.

— Unde stai? o întrebă Tobultok.

— Sub dealul de la marginea satului, lîngă stejarul cel rămuros, răspunse femeia.

— Da, da, ştiu, ştiu, spuse Tobultok. Hai, nu mai plînge, şterge-ţi lacrimile. Şi a ieşit pe nesimţite din biserică.

A sărit haiducul pe cal şi a zburat spre conacul moşierului.

Ajuns aici, a văzut ferestrele luminate: ardeau înăuntru candelabrele. Prin perdelele de horbotă se zărea o masă încărcată cu toate bunătăţile, ca la paşti. Ce nu era pe masă? Bogăţie de vinuri, tot felul de bucate alese. Tobultok a legat calul la scară şi a intrat. La masă şedeau o mulţime de oaspeţi.

— Bună seara, domnilor, s-a înclinat el politicos. La mulţi ani! Sînt un musafir nepoftit, să iertaţi.

— Cine e?! Ce vrea?! izbucniră mesenii.

— Eu sînt Tobultok! s-a prezentat oaspetele nedorit.

S-a stîrnit dintr-o dată o zarvă mare; toţi au sărit de la masă şi au luat-o la fugă în toate părţile, strigînd:

— El e! Tîlharul!

— Ne omoară!

— Fiţi pe pace, domnilor, spuse Tobultok. N-am să vă fac nici un rău. Am venit numai să uşurez puţin masa asta. Prea e încărcată: cît pe-aci să se

năruie... Şi atîta lume în noaptea asta n-are ce să ducă la gură. Nu e drept, domnilor!

Tobultok a tras faţa de masă, a adunat în ea o parte din îmbelşugatul ospăţ, a mai luat şi cîteva lumînări, şi-a aruncat povara pe umăr, a încălecat pe cal şi a pornit în goana mare.

Ajuns la casa văduvei sărmane, a intrat, a aprins lumînările şi a aşezat pe masă bucatele aduse. Copiii se treziră din somn. Ce minunăţie! De unde atîtea bunătăţi?

Slujba la biserică se isprăvise. Văduva a luat-o tîrîş-grăpiş spre marginea satului, dar i-a trebuit multă vreme pînă a nimerit acasă. Dealul era şi stejarul era, dar casa aceea, cu ferestrele puternic luminate nu putea fi a ei. Fereastra ei rămînea totdeauna în întuneric.

„Nu, nu-i căsuţa mea", spusese văduva şi-şi văzuse mai departe de drum.

A mers cît a mers prin sat, şi tot la casa ei s-a întors.

A deschis uşa cu băgare de seamă — oare la mine o fi? — s-a uitat şi l-a văzut stînd la masa bogat împodobită pe omul care o întrebase în biserică despre viaţa ei. Pe genunchii lui şedea mezinul, Bogdan, în vîrstă de trei ani, iar musafirul străin îi dădea să mănînce. Ceilalţi copii — erau patru — înfulecau de zor nemaipomenite bunătăţi.

— Iacă ce fel de om era Tobultok! şi-a încheiat Anna povestirea. Şi-i ziceau tîlhar. Da' numai tîlhar nu era!... Acu' dormi, mititelule, dormi, puişor!...

Serioja împlinise nouă ani. Venise timpul să se gîndească la învăţătură. Citea şi scria binişor, şi rezolva cu destulă uşurinţă probleme de aritmetică destul de grele. Elena Stepanovna nu se putea hotărî însă să-şi dea fiul la liceu, să-l despartă de familie. Se mai temea, de asemeni, de influenţa pe

care colegii răi ar fi putut s-o aibă asupra simțitorului copil. „Să învețe deocamdată acasă, hotărî Elena Stepanovna. Îl voi înscrie la liceu, dar va rămîne acasă ; voi angaja un meditator, și Serioja va merge de două ori pe an la oraș, ca să-și dea examenele".

Așa și făcu.

La începutul primăverii anului 1903, Elena Stepanovna și-a dus băiatul la Chișinău și l-a lăsat în gazdă la rubedeniile ei. Aici trebuia să se pregătească pentru examenul de admitere în clasa I.

În luna mai, Serioja s-a prezentat în fața comisiei examinatoare a Liceului nr. 2 din Chișinău, a luat cu succes examenul și i s-a înmînat următorul document :

„Purtătorul prezentului, fiu de nobil din tată-n fiu, Serghei Gheorghevici Lazo, de religie ortodoxă, născut la 23 februarie 1894... a fost supus, la Liceul nr. 2 din Chișinău, probelor pentru obținerea certificatului de absolvire a cursului clasei pregătitoare de liceu, în mai 1903, și la aceste probe a dovedit cunoștințe apreciate cu notele : la religie, 4, la limba rusă, 5, la aritmetică, 5. Dat fiindcă a trecut probele pentru clasa pregătitoare, pe baza punctului 8 al regulamentului școlii și conform hotărîrii din 28 mai 1903, a consiliului pedagogic al Liceului nr. 2 din Chișinău, i se înmînează lui S. G. Lazo prezentul certificat cu semnătura și sigiliul liceului, certificat ce îi acordă, atît în slujbele civile cît și în satisfacerea serviciului militar, toate drepturile conferite persoanelor ce au absolvit cursul clasei pregătitoare a Liceului nr. 2 din orașul Chișinău. Luna iunie, ziua 23, anul 1903".

Elena Stepanovna n-a reușit însă să-și ferească fiul de înrîurirea unui mare oraș, lucru de care se temea mai mult ca de orice. Chiar prima lui călătorie la Chișinău a fost un bogat prilej de cugetare. Întrebarea : „De ce e așa ?" îi stăpînea tot mai mult

mintea dornică de a şti, îi aţiţa închipuirea înflăcărată şi îi umplea de nelinişte inima lui bună.

Vedea bărbaţi eleganţi şi femei gătite trecînd în caleşti strălucitoare, dar în acelaşi timp vedea şi oameni zdrenţăroşi, înfometaţi...

„Dar de ce e aşa?"

Şi nu găsea încă răspuns la întrebarea asta chinuitoare.

În noaptea de 6 spre 7 aprilie, „Sutele negre" au pus la cale în Chişinău un pogrom, sub conducerea camuflată a poliţiei. Acest fapt a produs asupra băiatului o impresie deosebit de tulburătoare. El a văzut atunci case cu geamurile sparte, mormane de perne rupte, cu fulgii zburînd, aşternuturi răvăşite, mobilă sfărîmată, femei şi copii plîngînd...

„Pentru ce? se gîndea el. Cum pot oamenii să se poarte atît de sălbatic unii cu alţii?"

Abia mai tîrziu, în ultimii ani de liceu, a ajuns să înţeleagă de ce se petrecuseră acele orori, atunci cînd a citit schiţa lui Korolenko *„Casa cu nr. 13"*, în care era descrisă tragedia ce avusese loc în Chişinău, în zilele lui aprilie, 1903. Astfel, ura faţă de violenţă, faţă de prigoana îndreptată împotriva unor oameni de altă naţionalitate au prins rădăcini în sufletul său din cea mai fragedă tinereţe.

La începutul veacului acestuia, nemulţumirea poporului faţă de regimul ţarist, care osîndea pe oamenii muncii la foame, le neţărmurite umilinţi şi la o cruntă exploatare, sporea necontenit. Starea de spirit revoluţionară a crescut mai ales în timpul războiului ruso-japonez, cînd atîţia oameni fuseseră smulşi de la casele lor şi trimişi să lupte în Manciuria, fără ca ei înşişi să ştie pentru ce luptă. Zeci de mii de ţărani şi muncitori au fost răniţi şi ucişi. Armata ţaristă, prost echipată şi neinstruită, condusă de generali nepricepuţi şi corupţi, suferea înfrîngere după înfrîngere. Rusia pierdea războiul.

Era pe vremea cînd oamenii simpli duceau greul, iar burghezia se deda la cea mai cumplită speculă, adunînd uriaşe bogăţii de pe urma unui măcel care impusese poporului atîtea jertfe de sînge. Gospodăriile ţărăneşti se ruinau. Nemulţumirea faţă de guvern cîştiga tot mai mult teren. Proletariatul se ridica la luptă împotriva regimului autocrat, cu desăvîrşire putred. Vestea despre împuşcarea muncitorilor din Petersburg care mergeau să ceară ajutor ţarului, la 9 ianuarie 1905, s-a răspîndit cu repeziciune în întreaga Rusie. Mînia poporului a zdruncinat tronul ţarului. „Duminicii sîngeroase" muncitorii i-au răspuns prin greve, iar ţăranii prin răscoale. Intelectualii înaintaţi se alăturară poporului. Începu revoluţia.

Deşi înapoiată şi cu un proletariat redus ca număr, Moldavia n-a stat deoparte în timpul furtunoaselor evenimente stîrnite de revoluţie. Muncitorii şi meşteşugarii, ţăranii şi argaţii de pe moşii au luat parte activă la mişcarea revoluţionară a întregii Rusii. În august 1905, peste zece mii de oameni ai muncii au ieşit pe străzile şi în pieţele Chişinăului, cerînd drepturi politice. În urma ciocnirii cu poliţia au căzut multe victime dintre demonstranţi.

Pretutindeni, în oraşe şi la sate, aveau loc adunări şi mitinguri. Partidul Muncitoresc Social-Democrat Rus a chemat pe oamenii muncii la luptă activă împotriva autocraţiei, împotriva moşierilor şi capitaliştilor. Cînd într-un judeţ, cînd într-altul, izbucneau răscoale ţărăneşti; răsculaţii cereau de la moşieri mărirea simbriei şi micşorarea arendei. În anii 1905—1907 s-au semnalat în întreaga Moldavie peste o sută de mişcări ţărăneşti.

Pe atunci, Serghei n-avea decît unsprezece-doisprezece ani, dar evenimentele ce se desfăşurau n-au trecut fără să le bage în seamă. Tulburările ţărăneşti, diversiunile puse la cale de „Sutele negre", care întărîtau o parte a populaţiei împotriva celei-

lalte, pogromurile, prin care Moldavia își cîștigase un trist renume, împușcarea țăranilor de către „detașamentele de pedepsire", bătăile, schingiuirile, omorurile — toate aceste lucruri văzute sau auzite de Serghei se întipăreau în mintea lui de copil, trezind în el un simțămînt de protest încă nedeslușit.

În anii aceia ajunsese cunoscut în toată Moldavia numele neînfricatului revoluționar Grigori Ivanovici Kotovski, „tîlharul", după cum îl numeau în rapoartele lor polițiștii, care nu-i puteau da de urmă. Kotovski era spaima bogătașilor din județele Orhei și Chișinău. În fruntea unei cete de oameni îndrăzneți dădea foc la conacele moșierilor despre care știa că se poartă crud cu țăranii, distrugea condicele unde erau trecute datoriile către boieri, punea mîna pe convoaiele negustorilor, lua marfă și bani, apoi, ca vestiții haiduci moldoveni, împărțea totul la săraci. Împreună cu îndrăzneții lui tovarăși de luptă, Kotovski nu pregeta să atace pînă și patrulele țariste care escortau deținuți politici ; elibera pe cei arestați și înmîna jandarmilor dovadă scrisă, cu semnătura „ataman Adski" [1].

Serghei Lazo auzise desigur despre acest Kotovski încă din anii copilăriei. După spusele unor contemporani, el avusese prilejul să citească anunțurile unde era descrisă înfățișarea lui Kotovski și erau făgăduite recompense celor ce vor reuși să-l prindă pe „tîlhar" și să-l dea pe mîna poliției.

Pe cînd se afla la Chișinău pentru a-și pregăti examenele (trecea acum în clasa a III-a), Serghei a văzut într-o zi, pe unul din stîlpii de lîngă grădina Pușkin, un anunț cu totul neobișnuit. Pe astfel de stîlpi se lipeau de obicei afișele care anunțau un concert, reprezentațiile unui circ ambulant, seratele de la Clubul nobilimii, ordonanțele polițaiului-șef. Dar de data asta...

[1] „Infernalul". (n.t.)

„Către toți muncitorii și muncitoarele, țăranii și țărăncile din Moldavia"...

Afișul a trezit curiozitatea băiatului, care s-a oprit să citească :

„La 9 ianuarie, proletariatul din Petersburg a pornit să spună țarului că viața lui a ajuns de nesuportat...

— Să fie împușcați pînă la unul ! a răspuns țarul.

Și străzile Petersburgului au fost inundate de sîngele proletarilor. Mii de muncitori, împreună cu soțiile și copiii, au înroșit cu sîngele lor caldarîmul orașului.

Vom alunga pe tirani ! Ceasul de răsplată se apropie !

Grăbiți-vă și voi, muncitori și muncitoare din Chișinău, și intrați în rîndurile P.M.S.D.R.".

„Ce-o fi acest P.M.S.D.R. ?" s-a întrebat, gînditor, Serioja. Cele cinci litere le cunoștea prea bine, dar pentru prima oară le vedea grupate astfel. Ce putea să însemne ? Un singur lucru a înțeles băiatul : că țarul poruncise să se tragă în muncitori, în soțiile și copiii lor, iar acum niște oameni, care se ascundeau după acele cinci litere misterioase, cereau dreptate.

— Ce cați aici, țîngăule ? se auzi o voce mînioasă.

Serghei, care rămăsese îngîndurat în fața stîlpului, a tresărit, s-a întors și a văzut un jandarm cu o barbă roșcată, despicată parcă în două, și cu niște ochi verzi, răutăcioși.

— Ia-o din loc !

Jandarmul a smuls într-o clipă afișul și l-a mototolit cu înverșunare. Iar băiatul parcă a început să înțeleagă că trebuie să fie o legătură între țar, anunțul smuls de pe stîlp, cele cinci litere și jandarm : altminteri de ce ar fi rupt afișul ?

Cîțiva ani mai tîrziu, cînd, după cum nota în jurnalul lui, „ajunsese să priceapă limpede despre

ce era vorba", Serghei își aducea aminte de stîlpul cu afișe de lîngă grădina Puşkin, de cele cinci litere și de fața schimonosită a jandarmului înrăit.

Timp de șase ani, Serghei a învățat acasă, dîndu-și examenele în particular, la Liceul nr. 2 din Chișinău.

Preocupările sale depășeau însă programul de studii. Îl pasiona mai ales geologia ; ar fi vrut să pătrundă în adîncul pămîntului și să-i cunoască tainele. Cobora prin rîpe, se suia pe dealuri, aduna scoici și fel de fel de pietre, bucăți de minereu feros, și-și umplea cu ele buzunarele, ghiozdanul sau coșul pe care îl lua cu el. Acasă le înșira pe toate și nu se da bătut pînă cînd cei din jurul lui — studentul care îl medita, maică-sa ori doica — nu dădeau răspuns nenumăratelor sale întrebări : cum și în ce chip, de ce și pentru ce ?

Încă din copilărie, Serghei ținea un jurnal, în care însemna pe scurt tot ce făcea, vedea și auzea. Îi plăcea, vara, să privească dezlănțuirea furtunii, „cînd norii acoperă cerul din ce în ce mai mult. Un vînt rece și jilav zvîcnește, foșnind printre copaci, parcă vestind apropierea vijeliei ; apoi, picături de ploaie rare pleoscăie greoi pe frunze și stîrnesc praful de pe pămînt ; fiecare picătură e urmată de altele, care cad tot mai des. Așa începe ploaia, o ploaie deasă ca un zid. Iar după ploaie, ziua e senină, însorită... Văzduhul e jilav, iar frunzișul pomilor, fraged și înviorat..."

Cînd rămînea singur, cugeta asupra vieții și asupra celor citite în cărți. Încerca uneori să aștearnă pe hîrtie gîndurile care îi treceau prin minte. Pe prima pagină a jurnalului scrisese cuvintele pe care le socotea drept deviză a vieții sale : „Adevărul trebuie căutat pretutindeni, chiar și acolo unde e puțin probabil că îl poți găsi". Dar nu știa și nici nu putea să știe încă ce adevăr anume trebuia căutat.

Cînd a crescut mai mare şi a pătruns mai adînc rostul vieţii, cînd a înţeles ce aşteaptă omul de la viaţă şi spre ce ţel trebuie să tindă, a scris în jurnalul său următoarele cuvinte : „Omul este călăuzit de năzuinţa spre fericire".

Aşadar, adevărul şi năzuinţa spre fericire — iată încotro se îndreptau gîndurile lui Serghei.

Dar cum îşi închipuia el fericirea ? Serghei a căutat multă vreme un răspuns la această întrebare, şi tot gîndindu-se a ajuns la o concluzie mai limpede : „Fericirea e acel puternic impuls care ne îndeamnă să trăim luptînd".

Astfel, Serghei Lazo a simţit de timpuriu că fericirea fără luptă e cu neputinţă şi că tocmai în lupta omului pentru adevăr stă fericirea.

«NU MĂ LUA CU „BOIERULE“»

După ce Serghei a absolvit clasa a V-a, mama lui s-a gîndit că ar fi timpul ca băiatul să devină licean cu adevărat, şi a înaintat o cerere pentru a-l înscrie în clasa a VI-a la Liceul nr. 1, care avea şi internat. Cererea a fost respinsă, din lipsă de locuri. A trebuit să mai înveţe încă un an în particular, iar la sfîrşitul anului 1909, Elena Stepanovna s-a mutat cu întreaga familie la Chişinău, în locuinţa ei de pe strada Viilor. În ianuarie 1910, Serghei fu înscris în clasa a VII-a la Liceul de băieţi nr. 1.

Acest liceu, înfiinţat în 1833, a fost întîia şcoală secundară din Moldavia. Liceul avea oarecari tradiţii progresiste. În anul 1857 trecuse pe-acolo Nikolai Ivanovici Pirogov, în vremea aceea curator al circumscripţiei de învăţămînt Odesa ; el a fost acela care a desfiinţat pedepsele corporale, prevăzute în statutul liceului, pentru elevii din clasele I—III-a.

Cînd mişcarea revoluţionară din Rusia a luat proporţii, funcţionarii ţarişti din învăţămînt au dat alarma şi au început să trimită circulară după circulară, cu scopul de a înlătura „dăunătorul curent de idei ce se semnala pe alocuri printre elevii din clasele superioare...“

Pentru a feri tineretul de înrîurirea spiritului revoluţionar, liceenilor le era interzis să apară în locuri publice fără ştirea şi încuviinţarea pedagogilor. Nu aveau voie să citească decît cărţile recomandate de profesori, li se interzisese accesul la biblioteca oraşului, şi cu atît mai mult la cele particulare.

Citirea literaturii politice era socotită drept un delict grav. Pedagogii urmăreau pas cu pas pe liceenii bănuiți că citesc cărți interzise. Erau socotite primejdioase mai ales lucrările autorilor care stăpîneau tinerele cugete : Herzen, Cernîșevski, Pisarev, Dobroliubov.

În una din circularele Ministerului Învățămîntului elevii erau amenințați cu „eliminarea fără drept de reînscriere în vreo altă școală la cea mai mică suspiciune de agitație politică și pentru orice deținere de literatură ilegală... Se va urmări cu o atenție deosebită, menționa circulara, ca elevilor să nu le parvină cărți care pervertesc sau zăpăcesc tineretul ; se vor lua măsuri ca elevii să citească numai cărți cu caracter religios-moral."

În vara anului 1909, sinodul a emis un ucaz prin care se reducea programul de studii în licee la toate materiile, o treime din orele de clasă urmînd să fie consacrate religiei. Copiii, începînd de la opt-nouă ani, erau obligați să știe principalele cîntări bisericești ; se tipăreau pentru ei cărți speciale de rugăciuni.

Tocmai în acești ani de intensificare a reacțiunii a apărut printre elevii din clasa a VII-a Serghei Lazo.

Profesorul de filozofie și literatură, S. Orlov, scrie în amintirile sale :

„Era o mîndrețe de flăcău, tras ca prin inel și chipeș ; avea obraji fragezi ca de fată și ochi negri de toată frumusețea, cu gene lungi. Întreaga înfățișare și purtarea lui arătau bună-cuviință, stăpînire de sine și modestie ; aceste calități ieșeau și mai mult la iveală dacă-l luai în comparație cu mulți dintre colegii săi de clasă care își dădeau aere, unii fiind cunoscuți printr-o neglijență voită, alții pentru că le plăcea să se împopoțoneze. Tînărul avea o educație aleasă, era disciplinat, modest și delicat".

„Nu vedeai la el nici umbră din acea îngîmfare atît de proprie multor elevi din familiile nobile", notase de asemeni un coleg de liceu și de clasă al lui Serghei.

Tînărul Lazo se deosebea de mulți alți băieți de-o seamă cu el prin dorința de a cunoaște și prin varietatea preocupărilor sale. Studia oamenii cu băgare de seamă și cerceta diversele fenomene ale vieții.

În camera lui se aflau două dulapuri mari. Într-unul păstra operele lui Pușkin și Belinski, Pisarev și Gogol, Shakespeare și Byron, pe lîngă multe alte cărți de filozofie, istorie, geografie, economie, fizică și matematică.

În celălalt dulap improvizase un mic laborator de chimie.

Lucrările lui Mendeleev, pe care ajunsese să le cunoască, îi treziseră lui Serghei un deosebit interes pentru chimie. Stătea ceasuri întregi aplecat asupra retortelor, așteptînd rezultatele unei experiențe.

— Iată unde Dumnezeu se arată mare și atotputernic, iar căile lui sînt cunoscute, spunea el prietenului său, Iuri Bulat.

Odată a dat peste cartea lui Walles : „Darwinismul". A descoperit în paginile ei o lume cu totul nouă, care i-a răsturnat multe din cunoștințele lui despre viață. Împreună cu prietenul său, Bulat, a închinat multe seri studiului acestei cărți.

— Cum vine asta, Iurka ? Dumnezeu parcă n-ar avea aici nici un amestec, ce zici ?

— De, parcă așa-i.

— Totuși, nu înțeleg ! se-nfierbînta Serghei. Savanții ne arată limpede originea vieții, cum a apărut omul pe pămînt, iar profesorul nostru de religie vorbește despre Dumnezeu, despre geneză și despre esența divină a tot ce ne înconjoară. Sînt lucruri care se cam bat cap în cap... Apoi, să vezi : la lecții, părintele Vasili ne spune că Dumnezeu e bun cu toți oamenii. El e pretutindeni, atotvăzător, drept

și atotputernic. Ei, spune și tu, Iurka, dacă Dumnezeu într-adevăr există, dacă într-adevăr vede și știe totul, și dacă e într-adevăr drept, de ce îngăduie atîta nedreptate pe pămînt? Ți-am povestit, știi, despre un țăran de la noi, Feodor. Plecase peste graniță să-și cîștige pîinea și a murit de muncă grea; iar alții, bunăoară noi, au de toate cu prisosință. Ei, unde e dreptatea?... Dumnezeu e doar atotputernic! Înseamnă că poate totul! Atunci de ce nu face să le fie bine tuturor?

— E adevărat, a încuviințat Bulat.

— Să-l întrebăm pe părintele Vasili: de ce-i așa?

— Să-l întrebăm.

După una din orele de religie, Serghei și Iuri s-au apropiat de preot și i-au cerut îngăduința de a-i pune cîteva întrebări.

Părintele a ciulit urechile:

— Spuneți, copii, spuneți.

— Dați-ne și nouă o explicație, părinte, a început Serghei. Dumneavoastră ziceți că tot ce trăiește pe pămînt e făcut de Dumnezeu; și omul, și natura, totul...

— Așa-așa... își mușcă preotul vîrful mustății, devenind stacojiu.

— Dar iată că Darwin, urmă Serghei, scrie că omul se trage din maimuță și că...

Istoria n-a păstrat răspunsurile exacte ale preotului la întrebările liceenilor dornici de a cunoaște adevărul, dar din însemnările lui Iuri Bulat reiese că acea convorbire cu profesorul de religie nu s-a terminat tocmai bine și nici într-un fel prea prietenesc. Părintele i-a făcut atenți pe cei doi elevi că de la astfel de cugetări libere și pînă la spînzurătoare nu-i decît un pas.

Serioja a înțeles că în școală nu va găsi niciodată răspuns la întrebările ce-l frămîntau.

Dar pe măsură ce citea cărţi bune, tînărul dornic de a cunoaşte adevărul se convingea tot mai mult că originea omului, ca şi a celorlalte animale, a plantelor şi a întregii vieţi de pe pămînt, n-are în ea nimic dumnezeiesc.

Cartea lui Timireazev „Viaţa plantelor" a întărit pe deplin convingerea lui Serghei că tot ce există pe lume creşte şi se dezvoltă după legile naturii. Geniala lucrare a marelui naturalist l-a ajutat să înţeleagă mai adînc problemele evoluţiei biologice : a fost pentru el cea mai mare descoperire, care i-a trezit un nou val de cugetări.

Tînărul acesta, care căuta şi se frămînta, a simţit cu toată inima şi cu tot cugetul uriaşa putere pe care o are ştiinţa şi cunoaşterea în supunerea naturii. De aceea, cărţile i-au fost prietene credincioase nu numai în timpul liceului, dar şi în restul vieţii lui, din păcate atît de scurtă. După cum notează în amintirile sale unul din colegii lui Serghei, Ivan Kazimirovici Kozlovski, astăzi profesor la o şcoală medie din Chişinău, «Lazo era un om foarte citit şi mereu la curent cu toate noutăţile literare ; îl pasionau mai ales operele democraţilor revoluţionari Cernîşevski şi Dobroliubov. Găsise la un anticar pe care-l cunoştea romanul interzis : „Ce-i de făcut ?" şi îl citise colegilor de liceu care se întruneau seara la el, să se distreze, să discute şi să viseze».

Serghei păstrase faţă de haiduci, aceşti luptători pentru adevăr şi dreptate, acelaşi interes pe care i-l treziseră în copilărie povestirile doicii lui. Iar cînd a găsit în „Revista pentru începători" o nuvelă despre vestitul Tobultok, a citit-o dintr-o răsuflare şi a dat-o şi tovarăşilor săi s-o citească, rămînînd să se întrunească şi să stea de vorbă împreună despre acest om minunat, a cărui viaţă fusese cu adevărat eroică.

Tobultok a trăit în Moldavia prin deceniul al treilea al veacului trecut. Era nespus de viteaz şi

neobișnuit de puternic. La auzul numelui lui, moșierii se îngrozeau și-și pierdeau cumpătul. Ani de-a rîndul, poliția a încercat zadarnic să pună mîna pe el. Îi scăpa printre degete, ca argintul viu. În anul 1832 a fost totuși prins. Moșierii dădeau acatiste și făceau slujbe, mulțumind lui Dumnezeu că au scăpat de înverșunatul lor vrăjmaș. Dar bucuria le-a fost de scurtă durată. Tobultok a fugit din închisoare și a devenit din nou spaima bogătașilor, pe care îi ușura de bani, împărțind prisosul la săraci.

După un an, neînfricatul haiduc a fost a doua oară arestat, dar a fugit iar, cu lanțurile de picioare. În anul 1834, Tobultok, grav rănit la cap în timpul unei urmăriri, a fost pus în fiare și aruncat în temniță. Douăzeci și cinci de soldați făceau de gardă în jurul celulei în care zăcea eroul. Judecata țaristă l-a osîndit la o moarte cumplită.

Viața și faptele de vitejie ale lui Tobultok au stîrnit discuții înflăcărate în cadrul întîlnirilor lui Lazo cu tovarășii săi.

— Să vedeți, prieteni, ce inimă duioasă avea acest om, spunea Serghei. Știu că ați citit cu toții scrisoarea lui către fata pe care o iubea, dar vreau să v-o reamintesc :

„Minunăția mea, mîndrețea codrilor verzi, zîna dragei Moldavii,

Eu, Tobultok, te aștept în grădină. Cuvîntul păstrat de mine cu sfințenie, frumosul cuvînt : *iubesc*, ție trebuie să ți-l spun — așa mi-a fost hărăzit. Te văd pentru întîia oară, și iată că nu pot să mă mai smulg de-aici. Dacă ești atît de bună, adu fericirea unui om care trăiește pentru această fericire și pentru fericirea poporului, dăruindu-i cîteva clipe..."

Tinerii erau entuziasmați de eroismul lui Tobultok și de dragostea nețărmurită cu care își plecase urechea la suferințele poporului.

— Și totuși... era un tîlhar, spuse unul dintre colegi.

— Da' de unde ! sări Serghei. A fost un suflet mare ! Împărţea totul la săraci.

— Dacă lua de la alţii, înseamnă că era tîlhar, stărui celălalt. Ce drept avea să jefuiască oamenii, să dea foc caselor ? Asta-i o barbarie !

— Dar ce drept au bogătaşii să asuprească poporul, silindu-l să muncească pentru ei ? nu se lăsă Serghei.

Povestea lui Tobultok a stîrnit discuţii aprinse în legătură cu dreptul omului la viaţă, în jurul problemei dacă eşti sau nu îndreptăţit să te foloseşti de munca aproapelui tău. Pînă tîrziu a ţinut disputa despre datoria celor jigniţi de a-şi face dreptate, despre haiducul Tobultok. Chiril Cocorez, paznicul de noapte, bătuse toaca de douăsprezece ori cînd tinerii se împrăştiară pe la casele lor.

Serghei a ieşit să ia puţin aer. I se întîmpla deseori să stea în odaia lui, cufundat în lectură sau preocupat de experienţele micului său laborator, şi să nu-şi dea seama că a venit miezul nopţii. Înainte de culcare ieşea în grădină să mai privească o dată frumuseţea stelelor şi să asculte foşnetul abia deslușit al frunzelor. Îi plăceau acele nopţi de vară cînd vîntul, care ziua ridica pe străzile Chişinăului vîrtejuri de praf, se potolea, iar el putea să guste liniştea nopţii şi să gîndească la viaţa lui, la viitor.

— Bună seara ! zise paznicul.

— Să trăieşti, Chiril, răspunse cu voie bună Serghei.

— Da' ce tot puneţi la cale nopţi de-a rîndul ?

— Vorbim şi noi, Chiril, despre cărţi, despre oameni...

— Pe mine, ce să spun, ştiinţa de carte m-a cam ocolit în viaţă ! oftă Cocorez. Te şi minunezi cum de află oamenii despre tot ce se petrece în lume din nişte cîrligele ! E mare lucru să ştii să citeşti cărţi, boierule !

— Nu mă lua cu *boierule,* se apără Serghei, stingherit. Sînt un om ca şi tine. Mi-au dat ai mei, ce-i drept, un nume boieresc, dar am o inimă ca şi a ta, iar dorinţele mele sînt aceleaşi ca şi ale tale.

Aşa i-a răspuns, dar şi-a dat seama că nu găsise cuvintele nimerite. Cum ar putea el, un nobil, un *boier,* să dorească ceea ce doreşte Chiril, cînd bietul Chiril se alege numai cu ceea ce rămîne de la masa stăpînilor, iar el, cuconaşul Serghei, are de toate şi chiar mai mult decît îi trebuie.

„De ce unii oameni sînt bogaţi, iar alţii săraci?" se gîndise el adesea, în copilărie ca şi în anii adolescenţei. Iar cînd a citit una din nuvelele lui Cehov, unde minoritatea era comparată cu un parazit care suge necontenit cu trompa lui seva cea mai bună produsă de majoritate, multă vreme n-a putut să uite aceste cuvinte. Gîndul că şi el ar putea fi socotit parazit se răsfrîngea dureros în mintea lui, veşnic frămîntată de gînduri.

Liceenii liber-cugetători din Chişinău dădeau destul de furcă autorităţilor orăşeneşti. S-au mai ivit, pe deasupra, printre profesori, unii oameni suspecţi. Nu putea să fie pe placul direcţiei liceului faptul că profesorul de limba rusă, Ivan Petrovici Zeleniov, le vorbea elevilor cu simpatie şi fără ocol despre starea ţăranilor din Rusia. Nu o dată i s-a atras atenţia lui Ivan Petrovici că încalcă programul de studii. Şi s-a întîmplat de cîteva ori ca însuşi guvernatorul să-şi facă apariţia „inopinat" la lecţiile lui Zeleniov.

Mai era însă şi alt soi de profesori. Băieţii nu-i puteau suferi. Nutreau o adevărată ură împotriva profesorului de limba germană, Heidock. Era un om rece şi răutăcios. După firea lui, s-ar fi potrivit mai bine să fie temnicer, decît să activeze în învăţămînt. De-i arunca vreunul din elevi o privire mai piezişă, era pierdut! Heidock începea să-l perse-

cute, și făcea totul ca să-l încurce la examen : îi căuta cu orice chip nod în papură. Odată s-a întîmplat o adevărată tragedie. Nemaiputînd îndura persecuțiile profesorului, elevul Kondratski și-a pus capăt zilelor. Întîmplarea aceasta a stîrnit mare vîlvă în tot orașul, iar la înmormîntarea colegului lor, Serghei Lazo și alți cîțiva elevi au rostit cuvîntări pline de revoltă împotriva purtării inadmisibile a profesorului față de elevii săi.

Elevii au pus la cale atunci un fel de grevă. La lecția următoare, nimeni din clasă n-a mai vrut să răspundă întrebărilor lui Heidock. Directorul liceului a convocat o ședință a consiliului pedagogic, în care s-a hotărît ca întreaga clasă să primească nota 3 la purtare pe trimestrul trei al anului școlar 1910/1911. Lazo, care învăța într-o clasă paralelă, a scăpat de pedeapsă ; dar a doua zi cîțiva elevi în frunte cu Serghei s-au prezentat la director.

— Venim la dumneavoastră, domnule director, cu o rugăminte, începu Lazo.

— Vă ascult, a spus directorul, aruncînd asupra solicitatorilor o privire iscoditoare.

— Vă rugăm să ne puneți și nouă nota 3 la purtare.

Directorul rămase încremenit.

— Nu pricep, băieți. După cîte știu, n-ați fost printre răzvrătiții de la ora de germană.

— Asta nu înseamnă nimic, domnule director, lămuri Serghei. Sîntem solidari cu purtarea colegilor noștri care au refuzat să răspundă domnului Heidock, după cele întîmplate cu Kondratski.

Cererea le-a fost îndeplinită, iar după cele petrecute pedagogul-șef Kovalski a primit sarcina să-l urmărească pas cu pas pe Lazo, să vadă pe unde umblă, cu cine se întîlnește, ce discută, ce citește și să raporteze totul superiorilor. Se vede însă că misiunea lui Kovalski n-a avut prea mult succes deoarece în catalogul din anul școlar 1911/12, pe

primul trimestru, în dreptul numelui elevului Serghei Lazo din clasa a VIII-a figura doar o pedeapsă „pentru absențe la lecții și frecventarea... patinoarului" — numai atît.

Scrierile democraților revoluționari și realitatea înconjurătoare înrădăcinau din ce în ce mai mult în conștiința tînărului convingerea că orînduiala lumii era nedreaptă.

„Totul trebuie schimbat. Totul ! Trebuie schimbat neapărat ! Dar cum ?..."

Pe vremea aceea ideile lui Serghei erau încă destul de naive. Înțelegînd uriașul rol al științei în viața societății, el credea că descoperirile științei vor ajuta într-o mare măsură la făurirea unei vieți mai bune și mai drepte.

— Ascultă, Iurka — îi spunea Serghei credinciosului și nedespărțitului său prieten Bulat — ce-ar fi dacă oamenii de știință ar refuza să vîndă capitaliștilor descoperirile lor științifice, și le-ar dărui poporului ? Tu ce părere ai ? Viața oamenilor s-ar putea schimba, nu-i așa ?

Dar cînd cei doi prieteni încercau să-și dea seama mai bine cum anume s-ar putea schimba viața dacă savanții ar dărui poporului descoperirile lor, încurcau și mai mult problema, care era și altminteri destul de grea pentru ei.

Era și firesc. În anii aceia nici Serghei și nici prietenul său habar n-aveau de lupta de clasă. Cărțile lui Marx și Engels, operele lui Lenin îi erau încă necunoscute lui Serghei.

În anul 1912 cu ocazia unor sărbători naționale autoritățile locale stăruiau în fel și chip să se înfrumusețeze capitala și să i se dea o înfățișare veselă, sărbătorească. Dar nu era atît de ușor. La intrarea în catedrală, în fața bisericii, în jurul prăvăliilor și al restaurantelor, pe la răscrucile de drumuri mișunau bătrîni, femei și copii flămînzi și

zdrenţăroşi, care cerşeau. Această privelişte a mizeriei strica tot farmecul oraşului curat şi înverzit.

Atunci a apărut o ordonanţă a poliţiei, care interzicea cerşetorilor şi vagabonzilor să mai umble pe străzile Chişinăului în zilele de sărbătoare. Ordonanţa a fost lipită pe garduri, pe stîlpii cu afişe, pe pereţii caselor.

Serghei Lazo, după cum îşi aminteşte colegul său de clasă, I. Kozlovski, era foarte indignat.

— Spune şi tu, Vanea, alungi sărăcia dacă opreşti oamenii flămînzi să cerşească pe străzi o bucată de pîine ?... Ce ticăloşie şi ce tîmpenie să dai asemenea ordonanţe !...

În ultima clasă de liceu Lazo nu se mai sfia să dea pe faţă toată ura lui împotriva puterii ţariste.

Cînd la Chişinău au început să se organizeze regimentele de *poteşnîe*[1], care aveau menirea să întărească autoritatea zdruncinată a autocraţiei şi să adîncească credinţa faţă de ţar, Serghei a refuzat categoric să se înscrie.

Interesant e faptul notat de unul din cunoscuţii lui, A. Stein, pe atunci elev de liceu :

„În vara anului 1912, după absolvirea liceului, urma să se fotografieze întreaga clasă. Conform tradiţiei, tinerii se fotografiau în uniformă, purtînd insigna ce li se elibera o dată cu diploma de maturitate. Mică, în formă de romb, insigna avea în partea de sus un vultur cu două capete — simbolul autocraţiei. Sosi fotograful. Absolvenţii erau îmbrăcaţi în uniforme călcate cu grijă şi pe pieptul fiecăruia strălucea insigna. Lazo voise să vină fără insignă, în semn de protest împotriva autocraţiei, dar prietenii l-au sfătuit să renunţe la acest gest, fiindcă şi aşa era luat la ochi de conducerea liceului. Cînd fotograful îşi potrivi însă aparatul şi spuse : „Atenţiune !", Serghei îşi luă pe nesimţite insigna

[1] Organizaţii similare cu premilităria (n.t.)

din piept și o strînse în pumn. Mai mulți elevi care nu doreau să apară în fotografie purtînd pe piept vulturul cu două capete au făcut la fel."

Serghei a absolvit liceul cu note excelente.

Calea spre învățămîntul superior îi era deschisă. Însă încotro s-o apuce? Îi plăceau istoria și filozofia, chimia și fizica. Mașinile, tehnica... ce poate fi mai interesant și mai atrăgător? Franceza, germana... limbi minunate! Să studieze filologia? Nu! Hotărît, se va dedica tehnicii. Nimic nu-l împiedica să studieze în același timp limbile străine și istoria. Dar unde să învețe? Unii dintre colegii lui au plecat la Kiev, alții la Harkov. Pe Lazo îl atrăgea capitala. Citise mult despre mișcările revoluționare care avuseseră loc acolo; ziua de 9 ianuarie 1905 i se întipărise adînc în minte și i se părea că la Petersburg ar putea găsi mai lesne un răspuns la chinuitoarea întrebare: unde trebuie căutat adevărul? Fire pătimașă și nerăbdătoare, Serghei ardea de dorința de a-și lua cît mai repede locul în lupta pentru adevăr.

— Nu ți se pare, Iuri, îi spunea el lui Bulat, că noi nu sîntem făcuți pentru o viață vegetativă? Trebuie să găsim calea noastră spirituală și, luminînd-o, să ardem ca o torță!

La sfîrșitul lui iulie, luîndu-și cu căldură rămas bun de la prietenii săi, Serghei Lazo a plecat la Petersburg.

Ridicată de brațele vînjoase ale poporului rus, după închipuirea lui Petru I, cu largile ei străzi și bulevarde, încinsă cu brîul de granit al canalurilor și împodobită cu clădiri mărețe de un stil arhitectonic sobru, capitala Rusiei era o adevărată desfătare pentru privirea celui care ajungea între zidurile ei întîia oară.

Pe Serghei Lazo, însă, minunatul oraș nu l-a tulburat prea mult. În primele săptămîni a fost preocupat de pregătirea examenului de admitere. Trebuia să învețe temeinic. Neîncrezător în cunoștințele sale, urmase cîteva cursuri speciale, iar după ce a trecut vîltoarea examenelor și-a pus întrebarea : ce facultate să aleagă ? Reușise în același timp și la Politehnică, și la Școala Superioară de Poduri și Șosele. Lazo a ales Politehnica.

Cursurile îi răpeau destul timp, dar preocupările tînărului depășeau cu mult programul de studii.

„Orașul mare și nou în care trăim, scria Serghei în jurnalul lui, mi-a pus în față nenumărate întrebări. Toate necesitau un răspuns urgent. Viața capitalei nu m-a orbit prin strălucirea ei, zgomotul ei nu m-a asurzit, ci dimpotrivă, urmărind-o liniștit, deveneam tot mai conștient de adîncile și strigătoarele contradicții de care era plină.

De citeam cartea unui om genial, mă uimea strălucirea judecății lui, îndărătul căreia simțeam o viață scăldată din belșug în lumina ideilor, și, totodată, îmi dădeam seama cu durere că mie această

lumină îmi lipsește. De vorbeam cu colegii de Universitate, mă surprindea ușurința cu care discutau despre o mulțime de lucruri noi, pentru mine pe atunci aproape necunoscute. Și apoi, eram singur. Știam că există în lume oameni pasionați, cu gîndire adîncă și cu voință dîrză, dar nu-i găseam printre prietenii mei."

În acea vreme Petersburgul ducea o viață furtunoasă, clocotitoare, zbuciumată. Orașul se afla sub impresia furtunoaselor proteste ale maselor populare împotriva atrocităților săvîrșite de jandarmi la minele de aur de pe Lena. Ororile din îndepărtata Siberie stîrniseră un val uriaș de indignare pe malurile Nevei. Dar nu numai pe malurile Nevei : întreaga lume era înfiorată de bestiala cruzime a ocîrmuirii țariste, care poruncise împușcarea muncitorilor.

Cu ce se făcuseră vinovați față de ohrana țaristă acești oameni care, trudind din greu, scormoneau adîncul pămîntului ca să scoată aur pentru capitaliști ?

La minele de pe Lena domneau, fără nici o opreliște, bunul plac și pofta nesățioasă de cîștig a stăpînilor. Pentru o muncă de ocnaș în minele îmbîcsite de gaze vătămătoare, minerul primea o leafă de nimic ; hrana lui de fiecare zi, peștele putred și carnea stricată, se vindea cu preț întreit în prăvăliile patronilor. „Am fost pur și simplu îngrozit văzînd locuințele muncitorilor" — scria Bantîș, guvernatorul Irkutskului, care cu greu putea fi bănuit de prea multă simpatie pentru oamenii muncii. Și avea de ce să fie îngrozit trimisul stăpînirii. Iarna, în barăci, cizmele ude se lipeau de podeaua înghețată. Muncitorii dormeau cu căciula în cap, înghesuiți pe paturile de scînduri așezate lîngă pereții reci, prin care pătrundea în voie suflarea tăioasă a viscolului de-afară.

Traiul de mizerie, lipsa de orice drepturi și exploatarea nemiloasă a minerilor deveniseră pe drept cuvînt de nesuportat. Muncitorii au protestat zadarnic, iar în cele din urmă au încetat lucrul; stăpînii au răspuns arestînd pe conducătorii grevei, aruncîndu-i în temniță și osîndindu-i la muncă silnică.

În noaptea de 3 spre 4 aprilie fusese arestat întregul comitet al greviștilor, care ceruse de la patronul întreprinderii îmbunătățirea cît de cît a condițiilor de muncă și de trai. Iar cînd cei trei mii de muncitori au pornit spre exploatarea minieră Nadejdinski pentru a cere procurorului eliberarea celor arestați, soldații le-au tăiat calea. Sub comanda rotmistrului [1] Treșcenkov a urmat o sălbatică represiune: 270 de oameni au fost uciși, iar 250 răniți.

Vestea despre împușcarea în masă a muncitorilor s-a răspîndit ca fulgerul în întreaga Rusie. „Măcelul de pe Lena — spunea V. I. Lenin — a prilejuit transformarea stării de spirit revoluționare a maselor într-un avînt revoluționar al maselor." [2]

Demonstrația organizată la Petersburg în aprilie a strîns laolaltă un număr uriaș de muncitori și de studenți. În fabricile și uzinele de pe tot cuprinsul țării grevele se țineau lanț. În anul 1912 se aflau în grevă un milion cinci sute de mii de muncitori, adică mai mult de jumătate din întregul proletariat rus. Tot atunci au apărut ziarele bolșevice: întîi „Zvezda", apoi „Pravda".

În uzine, fabrici și ateliere, în școli și universități se țineau întruniri, și mii și mii de oameni înfierau cu indignare samavolniciile guvernului țarist, care trăsese în muncitori și condamnase la muncă silnică pe deținuții politici. Tineretul studios, alăturîndu-se clasei muncitoare, a ridicat pretutindeni flamura

[1] Rotmistru — căpitan de cavalerie în vechea armată țaristă. (n.t.)

[2] V. I. Lenin, Opere, vol. 18, pag. 89, E.S.P.L.P., 1957.

roşie a libertăţii, şi la cuvintele ministrului Makarov : „Aşa a fost şi aşa va fi şi de acum înainte", a răspuns cu hotărîre : „Da, aşa a fost ; dar de-acum încolo nu trebuie să mai fie aşa !"

În vremea asta s-au făcut alegerile pentru Duma a IV-a de Stat. În programul lor, bolşevicii se declaraseră împotriva autocraţiei ţariste, proclamînd lupta pentru libertate şi pentru izbînda adevăratei democraţii.

„...Şi acum partidul nostru merge în Dumă nu ca să se joace acolo „de-a reformele", nu pentru „a apăra constituţia", „a convinge" pe octombrişti sau „a înlătura reacţiunea" din Dumă, cum spun liberalii care înşeală poporul, ci pentru a chema de la tribuna Dumei masele la luptă, pentru a le explica de la tribuna Dumei învăţătura socialismului, pentru a da în vileag înşelăciunea guvernului şi a liberalilor, pentru a dezvălui prejudecăţile monarhiste ale păturilor înapoiate ale poporului şi rădăcinile de clasă ale partidelor burgheze, într-un cuvînt pentru a pregăti o armată de luptători conştienţi ai noii revoluţii ruse"[1], scria V. I. Lenin.

Deputaţii bolşevici au demascat politica claselor asupritoare ; de la tribuna Dumei a răsunat în întreaga ţară discursul pe care l-a scris Lenin în problema agrară, lansînd lozinca confiscării pămînturilor moşiereşti. Mişcarea revoluţionară creştea zi de zi. În mijlocul studenţimii democrate prindea rădăcini tot mai adînci hotărîrea de a împărtăşi soarta celor care luptau pentru eliberarea oamenilor muncii şi pentru o viaţă nouă. Ministerul Instrucţiunii Publice (pe care V. I. Lenin îl numise „ministerul întunecării publice"), încălcînd puţina autonomie de care se mai bucura învăţătorul, îi concedia unul după altul pe cei mai eminenţi profesori progresişti. Bineînţeles că toate aceste provocări înteţeau şi mai mult revolta, stîrnind tot mai răsunătoare proteste.

[1] V. I. Lenin, Opere, vol. 17, E.S.P.L.P., 1957, pag. 493

În rîndurile studenţimii, ca şi în întreaga societate, au apărut curente potrivnice — o mulţime de grupuri şi grupări ; la tot pasul izbucneau discuţii aprinse între partizanii diferitelor concepţii politice. Pe lîngă social-democraţi, Universitatea din Petersburg mai număra şi unele grupări ostile ideilor noi. Erau cei din „Sutele negre", membrii „Uniunii poporului rus" şi aşa-zişii „academişti", care întîmpinau orice cuvîntare sau lozincă revoluţionară cu fluierături sălbatice şi strigăte huliganice. Aici de cele mai multe ori întrunirile se sfîrşeau prin intervenţia poliţiei.

Lupta ideologică se dezlănţuise şi la Politehnică, unde învăţa Lazo. Se găseau printre studenţi mulţi tineri care întîmpinau *noul* cu sufletul deschis, dăruindu-se luptei şi disprețuind primejdia ce-i ameninţa. Nu erau prea puţini nici aceia despre care Gorki scrisese : „Cu sufletul răvăşit, sfîşiat, măcinat, ba cochetează cu socialismul, ba linguşeşte capitalul, dar presimţirea apropiatei sale morţi sociale nu face decît să grăbească ruina insignifiantului, rahiticului „eu" [1].

În multe organizaţii studenţeşti pe regiuni se ducea lupta pentru ca activitatea lor să fie legată de viaţa socială şi politică a ţării. Astfel e demn de amintit cercul studenţilor din Vladivostok, unul dintre cele dintîi cercuri în care minoritatea democrată a luptat cu dîrzenie împotriva reacţionarilor, pentru ieşirea din „mocirlă" şi împrospătarea activităţii cercului, pentru participarea lui la mişcarea de eliberare. În fruntea acestei minorităţi se aflau K. A. Suhanov şi V. M. Sibirţev, care au devenit mai tîrziu activişti de frunte ai partidului comunist în Extremul Orient, şi au lucrat împreună cu S. G. Lazo. Aceeaşi luptă se ducea şi în organizaţiile studenţilor

[1] „Gorki despre literatură", Cartea Rusă, 1960. Din articolul „Destrămarea personalităţii", pag. 53

din Siberia, conduse de un consiliu al cercurilor siberiene.

Le venea destul de greu acelora care, neavînd încă o concepție limpede, un țel hotărît și convingeri bine închegate, dar voind sincer să deslușească „blestematele probleme ale vieții", căutau o busolă politică de nădejde spre a-și îndrepta viața pe un făgaș sigur. Era cu atît mai anevoios să găsești un astfel de îndreptar, cu cît în literatura de atunci se încuibase o stare de spirit decadentă. O parte dintre intelectuali se rupseseră de lupta revoluționară, firile nestatornice își pierduseră cumpătul și se lăsaseră cuprinse de deznădejde.

Partidul clasei muncitoare, partidul lui Lenin, creștea și devenea tot mai puternic, iar tineretul continua să caute — și izbutea să afle — calea cea dreaptă spre viață.

În unul din amfiteatrele Institutului de psihoneurologie se ținea întrunirea Consiliului cercurilor siberiene. La ordinea de zi era problema participării studenților la lupta revoluționară a oamenilor muncii din Rusia, împotriva autocrației țariste. Era atît de mare interesul pe care această problemă îl trezise în rîndurile tinerilor din instituțiile de învățămînt superior, încît la adunare au venit și reprezentanții altor cercuri. Întrunirea a fost furtunoasă, iar spiritele s-au înflăcărat și mai mult cînd unul dintre „academiștii" cei mai înverșunați s-a pronunțat categoric împotriva participării studenților la viața politică a țării. Toți vorbeau cu aprindere, întrerupîndu-se unul pe altul; cel care prezida ședința de-abia izbutea să țină în frîu tineretul dezlănțuit:

— Prieteni, vă rog, faceți liniște și vorbiți pe rînd. Fiecăruia i se va da posibilitatea să-și spună părerea.

— După mine, domnilor, sarcina cercurilor este ajutorarea studenților din punct de vedere material,

iar nu activitatea revoluționară, spunea „academistul". Noi trebuie să apărăm interesele poporului, să-i ocrotim viața, nu să-l tîrîm spre aventuri în numele unor idei nebuloase. Da, domnilor ! a izbucnit el, ca într-un acces de isterie. Știm cu toții ce sfîrșit au avut asemenea aventuri în anul 1905, la Petersburg, și pe Lena în 1912 : o mare de sînge, domnilor ! Noi nu vrem vărsare de sînge ! Ajunge ! Da, să-i convingem pe capitaliști să dea săracilor o parte din bogățiile lor, dar nu recurgînd la arme, ci prin puterea cuvîntului. Nu vom îngădui măcelul într-o societate civilizată.

— Ce prostii ! a intervenit revoltat un student cu ochelari înrămați în metal. Era Vsevolod Sibirțev, abia ieșit din închisoare, unde fusese aruncat fiindcă luase parte la demonstrația de protest împotriva împușcării muncitorilor de la minele de pe Lena. Ce propune colegul nostru ? Ascultați ce-i trece prin minte ! Ar vrea ca pe cale pașnică, fără luptă, să-i facă pe capitaliști să ușureze viața poporului ! Asta-i o curată nerozie ! Utopie ! Vorbe-n vînt ! se înfierbîntă Sibirțev. Numai prin luptă poți să răstorni tirania și să clădești o lume nouă !

— Îngăduiți-mi, domnilor, interveni un tînăr bălai și palid la față, îndreptîndu-și cu degetele lungi ochelarii cu ramă de aur. Nu înțeleg ce rost are aici lupta ! N-avem de gînd să ne războim cu nimeni. Sîntem oameni pașnici, sîntem studenți ; am venit să învățăm ; avem un cerc, o asociație a tinerilor uniți, ca să zic așa, prin mediul geografic. Atît. Sîntem o organizație în afară de orice partid, creată pentru ajutor reciproc. Iar unele capete peste măsură de înfierbîntate încearcă să ne abată de la drumul drept. Treaba noastră e să ne însușim știința, nu să ne ocupăm de politică !

— Și cine să ajute poporul ? izbucni Sibirțev.

— Ce amestec are aici poporul ? dădu nedumerit din umeri tînărul bălai. Și eu sînt, mă rog, pentru

popor. Poftim ! Cred că în cercul nostru nu se află nimeni care să aibă ceva împotriva poporului.

— Vorbe goale ! sări hotărît de pe scaun un student în rubaşcă de satin albastru închis. Era Suhanov, care a început să demonstreze cu înfocare că *noul* se naşte întotdeauna numai din luptă.

— Noi n-avem dreptul să stăm cu mîinile încrucişate, în timp ce poporul se află la o cotitură atît de grea şi însemnată din istoria lui. Trebuie să luăm parte activă la întreaga viaţă politică a ţării. Priviţi ce se petrece în jurul nostru. Vom putea să uităm şi să iertăm vreodată autocraţiei sîngerosul an 1905 ? Uciderea deţinuţilor politici în ocna din Nercinsk ? Masacrul de pe Lena ? Detaşamentele de sălbatică represiune ?... Mii de oameni au fost schingiuiţi şi schilodiţi, mii de copii au rămas orfani şi au ajuns cerşetori. Şi pentru ce ? Pentru că au cutezat să ridice glasul împotriva exploatării sălbatice, în care poporul se zbate de veacuri ! Iar voi vreţi să vă lepădaţi de politică ? a izbucnit el, aruncînd o privire tăioasă studentului cu ochelari de aur. Poporul îşi va întoarce cu dispreţ privirea de la voi. El n-are nevoie de simpatizanţi ; lui îi trebuie luptători ! Revoluţia va mătura din cale pe toţi cei ce nu vor merge împreună cu poporul. Vă veţi convinge. Veţi vedea...

La această adunare lua parte şi Serghei Lazo. Asculta cu atenţie cuvîntările colegilor şi simţea limpede că simpatiile lui se îndreaptă spre cei ce caută adevărul în luptă.

În noaptea aceea Serghei nu s-a mai dus acasă — locuia departe — ci a dormit la prietenul său, Iuri Bulat, care, după absolvirea liceului, învăţa şi el la Petersburg.

În odaia lui Iuri nu era decît un pat de lemn, acoperit cu o pătură de barchet, trei-patru scaune, o etajeră cu cărţi, un cuier din sîrmă răsucită, făcut de el, şi o oglinjoară în perete — interiorul obişnuit

în care mulți dintre studenții veniți să învețe la Petersburg trăiau, învățau, visau să afle calea spre un viitor mai bun.

— Ce-i cu tine ? întrebă Bulat, văzîndu-și prietenul tulburat. N-oi fi cumva îndrăgostit ?

— Da... cred că da — răspunse mașinal Lazo, urmărindu-și mai departe gîndul. Înțelegi, Iuri ? Am fost azi la adunarea cercurilor siberiene. S-a discutat acolo cu atîta aprindere, încît simt că mi se-nvîrte capul. Aveau, ce-i drept, despre ce să discute ! Nu-i atît de simplu, cînd e vorba de locul omului în viață. Mi-a plăcut grozav cum a vorbit Suhanov... E un om interesant acest Suhanov. A vorbit cu mult tîlc, ca un înțelept. Ascultîndu-l, mă tot gîndeam : „Iată unul care știe ce are de făcut și cum trebuie să trăiască. Nu sînt din fire invidios — invidia nu e bună la nimic — dar pe el cred că-l invidiez.

— Tu ?... Să-l invidiezi ? se miră Bulat. Nu te recunosc !

— Dar știi de ce ? Îl invidiez pentru puterea lui de a gîndi, pentru voința lui, pentru simțirea lui fierbinte, și mai presus de toate pentru faptul că s-a găsit pe sine. Drumul lui e limpede, în timp ce noi doi nu știm încă pe ce cale să pornim. Sîntem indignați cînd vedem o nedreptate, tot căutăm ceva, născocim, visăm, dar încotro s-apucăm, cum să trăim, ce să facem ca să reclădim totul într-un chip nou...

— Stai, stai, îl întrerupse Iuri. Și drumul nostru, după părerea mea, e destul de limpede. Vom absolvi studiile superioare, vom învăța lucruri multe în acest timp, apoi vom vedea noi ce e de făcut ca să ne dedicăm luptei în slujba adevărului și dreptății. Tu însuți spuneai la fel cînd ai intrat în Universitate, îți amintești ?

— Oi fi spus, și poate chiar așa gîndeam, dar văd acum că n-am avut dreptate, zise Lazo. Uni-

forma studențească nu trebuie să ne izoleze de viață.

— Învață cît ești tînăr, cît mai ai timp, l-a contrazis Bulat. Pentru tine, mai ales, e lesne. Ai mamă, ai moșie. În fiecare lună îți vin bani.

— Aici e buba ! se mînie Lazo. Poate că tocmai acea moșie și acești bani nu mă lasă să trăiesc, să dorm și să învăț liniștit... Întotdeauna mi s-au părut caraghioși oamenii care nu doresc decît să se îmbogățească. Acum nu mi se mai par caraghioși : pur și simplu îi disprețuiesc, înțelegi ? Îi dis-pre-țu-iesc !...

— Fugi de-aici, mă ! rîse Bulat, făcînd un semn cu mîna.

— Hai, spune-mi te rog, stărui Lazo, de ce să am eu casă, conac, pămînt, bani, să port centură cu cataramă de argint (își scoase cu ciudă centura și o aruncă pe tăblia patului), iar tu să alergi de dimineața pînă seara prin oraș, să dai lecții, să copiezi partituri, ca să cîștigi o bucată de pîine ? Ce, ești mai prost ca mine ?

Bulat tăcea.

— Ești mai prost, spune ? Nu, nu ! Suhanov are de-o mie de ori dreptate ! Totul trebuie croit și întocmit din nou. Totul ! A trăi numai pentru a trăi e nedemn de mărețul nume de *Om*. Omul e o părticică dintr-un tot uriaș și fiecare trebuie să aibă un anumit loc în viață, un rost în lupta comună. Dacă nu și-l cunoaște, e dator să-l găsească.

Discuția celor doi prieteni a durat toată noaptea.

Pe zi ce trecea, pe Serghei îl preocupa tot mai mult situația lui privilegiată față de ceilalți studenți mai săraci decît el. Pînă la urmă îi încolți în minte gîndul de a renunța la avere. Dar cum ? Cum să renunțe ?...

A început să-și reducă nevoile materiale, dînd o parte din bani tovarășilor nevoiași. Dar această mărinimie începu curînd să-l supere.

„Ia te uită, eu fac aici pe Mecena — își zicea el — dar problema de căpetenie a vieții, dreptatea, rămîne nedezlegată..."

Să sfîrșească cu trecutul. Da ! Să sfîrșească pentru totdeauna, să se smulgă din mediul în care s-a născut și a fost crescut. Dar cum să scapi de povara avuției, care îți stăvilește avîntul, îți încătușează mersul și te împiedică să trăiești după voia ta ? Cum ?

Jurnalul în care își însemna gîndurile mărturisește marea lui luptă lăuntrică din acei ani, cînd i se formau concepțiile despre viață și ieșea la lumină firea lui cea adevărată : „Cine sînt eu ? scria el. Ce vreau și ce trebuie să fiu ? De ce anume trebuie să țin seama în viață ? De gîndurile mele, de părerile născute în suferință, sau de altceva ?! Nu voi săvîrși o greșeală de neiertat față de propria mea dezvoltare dacă, alegîndu-mi drumul în viață, mă voi lăsa influențat cîtuși de puțin de mediul în care m-am născut ? Iată, scrie el mai departe, mi-a venit în minte un gînd luminos și hotărît : eu trebuie să mă lepăd de toate, să devin un om „fără nume și fără neam" și să hotărăsc singur, pe baza cunoștințelor și năzuințelor mele, ce trebuie să fiu..."

Dar toate acestea nu erau atît de simple. Lazo cunoștea bine lumea în care se născuse, și înțelegea că dacă încerca să se rupă din mijlocul ei, avea să întîmpine mari greutăți : însemna să ducă o luptă grea. Clasele privilegiate — nobilimea, burghezia — sînt răzbunătoare : ele urmăresc cu ură pe toți cei care părăsesc de bună voie rîndurile lor. Această perspectivă n-a zdruncinat însă încrederea lui Serghei și n-a schimbat hotărîrea sa de a rupe cu trecutul și de a începe o viață nouă. El se simțea mai presus de lumea care îl generase și vedea limpede că adevărul pe care-l căuta de-atîta vreme se află dincolo de hotarele înguste ale acestei lumi.

Idealul său a devenit omul muncii, omul cu voinţă de fier, omul care se călește în lupta neobosită pentru dreptul de a trăi mai bine. „Ca să fii alături de clasa muncitoare şi să lupţi împreună cu ea pentru o viaţă mai bună, trebuie, înainte de toate, să munceşti tu însuţi, scria Serghei, însemnîndu-şi gîndurile în jurnalul său ...Dacă vrei să fii stăpîn pe tine şi pe faptele tale, obişnuieşte-te cu munca şi călește-te prin renunţări; să nu te înspăimînte viaţa aspră, să nu te sperii de munca fizică. Nu-i de ajuns să cunoşti bine specialitatea ta; trebuie să ştii să munceşti, să cunoşti o meserie. Îmbinarea activităţii practice cu o dezvoltare multilaterală nu depăşeşte de fel posibilităţile noastre".

Pe Serghei îl interesa meseria de tipograf, cea de cizmar şi altele, dar simţea mai ales o deosebită înclinaţie spre lăcătuşerie. Socotea că învăţînd mecanica îi va fi uşor ca într-un an de zile să-şi însuşească această meserie, şi începu să lucreze sistematic în atelierul Institutului. Făcea sport, fiind de părere că muşchii trebuiesc fortificaţi şi prin gimnastică, şi prin munca fizică propriu-zisă. Îşi amintea că Rahmetov, eroul romanului „Ce-i de făcut?", al lui Cernîşevski, îşi călea şi el trupul făcînd sport. Şi nu în zadar.

„...Trebuie să fii astfel pregătit, notează Serghei, ca în nici o împrejurare să nu fii luat pe neaşteptate... E necesar să ştii să înoţi bine şi, mai ales, să te obişnuieşti să umbli cît mai mult pe jos. Deprinzîndu-te cu munca şi cu lipsurile, vei reuşi să te apropii de cei ce muncesc, şi vei fi un bun tovarăş al celor oropsiţi de soartă..."

Nedreptatea socială a orînduirii capitaliste a trezit în sufletul lui Lazo un sentiment hotărît de protest, pe care şi l-a mărturisit în jurnalul său:

„Întreaga mea ființă e stăpînită de năzuința spre cunoaștere și spre acțiune. În numele acestei năzuințe sînt gata să-mi jertfesc... propria-mi fericire..."

Toate aceste gînduri frumoase erau însă destul de nelămurite la început. Serghei nu avea încă o orientare politică hotărîtă. Îndatoririle sale față de societate se reduceau la ocrotirea colegilor nevoiași: le căuta de lucru și aduna bani printre studenții avuți, dînd astfel cinstea cuvenită ideilor luate din arsenalul narodnicilor. Pe atunci i se părea că acest fel de a veni în ajutorul poporului, prin muncă, mijloace proprii și o oarecare abnegație, e lucrul de căpetenie cu care trebuie începută lupta pentru o nouă orînduire.

În 1915 au început să se organizeze detașamente voluntare de sanitari, menite să ajute pe răniți în spitale și la centrele de evacuare. Dorind să aline soarta „fraților în suferință", Serghei Lazo s-a înscris și el într-un astfel de detașament, a urmat un curs special și s-a dus să îngrijească de soldații răniți.

Dar misiunea aceasta, care la început i se părea măreață și serioasă, în curînd nu l-a mai mulțumit. Povestirile răniților despre situația de pe front, despre felul de-a dreptul sălbatic în care se purtau ofițerii cu soldații, despre trădarea demnitarilor din guvernul țarist și despre hoțiile intendenților îl convingeau din ce în ce mai mult că tinerii dornici de adevăr și dreptate erau datori să apuce *o altă cale* pentru a atinge țelul spre care năzuiau.

Mai ales o convorbire pe care a avut-o cu un soldat rănit l-a impresionat puternic pe Serghei.

— Ehei, domnule student, suspină soldatul, altceva s-ar cădea să faceți dumneavoastră! Vă mulțumim, desigur, pentru bunătatea ce ne arătați, dar și tușa Marusia și Aglaia Ivanovna pot să scoată afară, mă iertați, oala de noapte, sau chiar să schimbe un pansament. Dumneavoastră ar trebui să

vă străduiți să faceți așa ca să nu se mai schilodească și să nu mai moară oamenii degeaba, să nu mai fie vîndută patria... Iată ce-ar fi mai potrivit pentru alde dumneavoastră...

Căutînd să se apropie de soldați și stînd de vorbă cu ei, în gîndurile lui Serghei se făcea tot mai multă lumină ; începuse să cugete mai adînc asupra problemelor politice, a cărei gravitate devenise în timpul războiului deosebită.

Într-o seară, Serghei și prietenul său Bulat hotărîră să se plimbe puțin înainte de culcare și ieșiră în stradă. Portarul i-a oprit :

— Unde mergeți, domnilor studenți ?

Auzind că merg să se plimbe, portarul și-a pierdut cumpătul și s-a pornit să reverse asupra lor o ploaie de înjurături, amenințîndu-i cu pumnul. La una din mîini îi lipseau patru degete. Înalt, galben și supt la față, cu ochii ieșiți din orbite și congestionați, portarul părea o arătare. A început să vorbească în bătaie de joc :

— Aha ! mergeți să vă plimbați, să vă răcoriți ? Foarte frumos ! Așteptați să vă mătur eu drumul, cu mîna asta care n-are decît un deget !

A tras de cîteva ori nervos cu mătura pe caldarîm, apoi a aruncat-o cît colo, s-a apropiat de cei doi studenți, s-a proptit în fața lor și le-a strigat :

— Dar pe front ați fost ?! Aveți mîinile întregi ? Uite, eu învîrtesc mătura cu un singur deget !

Era strigătul unui suflet copleșit de suferință. Portarul fusese de două ori rănit ; a doua oară îi fuseseră smulse cele patru degete ale mîinii drepte și acum ținea cu chiu cu vai mătura cu degetul ce-i rămăsese.

Au încercat să-i explice că studenții erau scutiți de mobilizare, dar n-au făcut decît să pună paie pe foc.

— Aha ! răcnea el. Ați făcut voi o lege după care unul, prăpădit, moare în război, iar altul, gras și

rumen la față, se plimbă liniștit pe bulevard ? Unul stă flămînd în tranșee, iar altul huzurește acasă, cu burta plină ? Așteptați puțin, fraților, o ținea el într-una, amenințător, că vom veni și noi cu altă lege, dar legea noastră n-o să vă fie pe plac !

Portarul a mai răcnit multă vreme în urma celor doi studenți. Serghei se întunecase la față. Cuvintele portarului cuprindeau un adevăr amar.

— Meritam o asemenea lecție, îi spuse Lazo lui Bulat. Noi vorbim și filozofăm despre înfrățirea noastră cu masele largi, dar nu sîntem în stare să-i înțelegem cu tot sufletul și din toată inima nevoile și suferințele. Da, da, e așa cum îți spun eu, nu sîntem în stare, a repetat el, cînd Iuri a încercat să-l contrazică.

Cei doi prieteni trecură podul și o luară spre Fontanka. Mergeau tăcuți, tulburați de această întîmplare neașteptată, fiecare cufundat în gîndurile lui.

— Bunăoară, eu. Am urmat cursurile sanitare, vorbi din nou Serghei, pentru că voiam să ajut răniții. Dar în ochii oamenilor simpli acest altruism apare altfel : sub cuvînt că dă ajutor răniților, un boiernaș fuge de serviciul militar — pricepi ? Serghei zîmbi ironic. Legea îi scutește pe studenți să meargă pe front și să-și pună viața în primejdie alături de „prostime", dar asta sună a bătaie de joc ! Portarii și oamenii necăjiți îi urăsc și așa pe boiernașii sătui, care se fudulesc cu uniformele lor sclipitoare, dar iată că mai vine și-o lege care-i trimite pe unii la moarte, iar pe alții îi lasă să se plimbe ; pe unii îi pune să tragă greul, iar altora le îngăduie să învețe și să-și pregătească în liniște propria lor bunăstare. Nu, frate, dacă vrei să te socoți prieten al poporului, împărtășește-i soarta !

Gîndul că trebuie să fie alături de cei mulți, în tranșee, și să sufere împreună cu ei, se înrădăcina tot mai adînc în mintea lui Lazo. Să meargă alături

de popor... da... Aşa trebuie să facă un tînăr care vrea să lupte pentru dreptate... Dar de ce să meargă pe front, în tranşee ? Ca să-i ucidă pe nemţi şi să salveze Rusia ţaristă ?... Ce nerozie !... Nu. Dacă e să plece pe front, apoi o s-o facă, dar ca să fie mai aproape de popor şi, împreună cu el, să sfarme vechea ordine...

Peste cîteva zile s-a întîmplat încă ceva. Guvernul ţarist chemase sub drapel o parte din studenţime. Lazo s-a dus la Gara Varşovia, să-şi petreacă un prieten care pleca pe front. Cu multă greutate a izbutit să pătrundă pe peron. Pretutindeni erau santinele : sosiseră de pe front trei garnituri sanitare. Pe lîngă vagoane forfotea o mulţime de oameni care se apropiau ba de un vagon, ba de altul, şuşoteau între ei şi se arătau neliniştiţi şi foarte supăraţi : trecuse un ceas de cînd trenurile cu soldaţi grav răniţi stăteau în gară şi pînă acum nu se arătase nimeni, care să le schimbe cel puţin pansamentul. Viaţa multora dintre ei atîrna de un fir de aţă — trebuiau operaţi fără întîrziere.

Din vagoane se auzeau gemete. Doi dintre răniţi muriseră în tren, înainte de a fi primit vreun ajutor medical, şi transportarea răniţilor la spitale tot întîrzia. Asta pentru că se primise de la curtea imperială înştiinţarea că marea ducesă Olga Nikolaevna doreşte să salute personal pe „apărătorii tronului" şi să le dăruiască, drept răsplată, evangheliii şi iconiţe.

Aflînd pricina, Serghei fu cuprins de o nestăpînită mînie. Anevoie reuşiră tovarăşii lui să-l scoată de pe peron.

Multă vreme, în ziua aceea, Serghei n-a putut să se liniştească. Îi spunea, tulburat, lui Iuri :

— Nu, nu-i chip să trăieşti liniştit şi să fii fericit cît timp bîntuie războiul, cît există portari cu degete ciuntite şi un ţar ale cărui auguste fiice îi lasă pe

răniți să moară pentru a le dărui, înainte ca aceștia să-și dea sfîrșitul, cîte-o iconiță și o evanghelie...

Lazo s-a apropiat de etajera cu cărți și a început să cotrobăiască printre volume.

— Ce cauți ? îl întrebă Bulat.

— Pe Belinski. Straşnic adevăr spune el într-un loc ! Găsind cartea, o deschise și citi : „Dragostea de patrie trebuie să se desprindă din dragostea de omenire ca partea dintr-un întreg. Să-ți iubești patria înseamnă să dorești fierbinte a vedea înfăptuit în ea idealul omenirii, și, pe măsura puterilor tale, să contribui la opera aceasta... Poți să nu-ți iubești nici fratele tău bun, dacă e om rău, dar nu poți să nu-ți iubești patria, oricum ar fi ea ; această iubire nu trebuie să fie însă o mulțumire stearpă față de ceea ce există, ci o vie dorință spre desăvîrșire ; într-un cuvînt, dragostea față de patrie trebuie să fie în același timp și dragoste față de omenire" [1].

Desăvîrșire ! Înțelegi ? spuse el, închizînd cartea. De-să-vîr-și-re, a repetat rămînînd pe gînduri. Putem oare să despărțim soarta noastră de soarta patriei ?...

Era în toamna anului 1915. Al doilea an de cînd dura războiul imperialist.

La Odesa, pe strada Konnaia, nr. 17, în locuința verișoarei primare a lui Lazo, studentă la Institutul superior de fete, se adunase într-o seară un grup de tineri, în mare parte studenți. Aici se strîngeau de obicei. Citeau cărți cu glas tare, dezbăteau problemele arzătoare ale zilei și discutau despre posibilitățile de a înteți lupta împotriva autocrației. Dar seara aceea nu semăna cu toate celelalte, căci printre tineri urma să apară și Serghei, care venea să-și vadă verișoara.

---

[1] V. G. Belinski, Opere alese, Moscova, O.G.I.Z., 1947, pag. 131.

Mulţi îl cunoşteau din copilărie, de pe băncile şcolii ; ştiau că trece printre studenţi drept un liber-cugetător îndrăzneţ, înzestrat cu darul vorbirii. Deşi formal Lazo nu făcea pe atunci parte din nici un partid politic, cuvîntările lui erau pătrunse de un spirit adînc revoluţionar. Majoritatea celor prezenţi nu aveau o idee prea lămurită despre programul partidelor politice. Îi unea doar o arzătoare ură împotriva monarhiei şi împotriva regimului poliţiştilor şi jandarmilor. Ei se socoteau toţi socialişti, gata să pornească la luptă hotărîtă împotriva ţarismului. Şi fiindcă Lazo trăia şi învăţa la Petrograd — centrul mişcării revoluţionare — aşteptau să afle de la el veşti noi.

— Pe front, războiul imperialist, începu Lazo, jertfeşte viaţile a milioane de muncitori şi ţărani din Rusia, Germania, Franţa, Anglia, Romînia, Austro-Ungaria şi din alte ţări. Bancherii, industriaşii, negustorii şi speculanţii storc miliarde din sîngele poporului muncitor. Poporul e înfometat... Muncitorii se ridică la luptă împotriva fabricanţilor, a capitaliştilor. Ţăranii scrîşnesc din dinţi de cîte ori primesc veşti de pe front despre pieirea părinţilor, fiilor şi fraţilor lor.

Înfăţişarea plăcută a lui Serghei, temperamentul său înflăcărat, logica ideilor şi a concluziilor sale i-au cucerit pe auditori.

— Aşadar, ce e de făcut ? întrebă Lazo şi totodată dădu şi răspunsul. Trebuie să trezim conştiinţa maselor largi şi să răsturnăm autocraţia. Puterea ţaristă are la îndemînă o armată uriaşă, poliţie, ohrană, jandarmi, spioni. De aceea, revoluţionarii sînt datori să înveţe arta militară ; să ştie să comande plutoane, companii, regimente, într-un cuvînt să poată conduce o armată.

— Noi, tineretul, vorbea hotărît, mai departe, Serghei, trebuie să intrăm fără şovăire în rîndurile armatei, să studiem cu luare-aminte diferitele arme :

infanteria, artileria, cavaleria, geniul. Cînd armata se va afla în mîinile comandanţilor revoluţionari, regimul autocrat va fi măturat de puterea armată a muncitorilor şi ţăranilor.

„Nu toţi cei de faţă erau atunci de acord cu Lazo — îşi amintea Mihail Feodorovici Nesturh, un student al Universităţii Novorossiisk din Odesa, prezent la adunarea din acea seară, acum profesor la Universitatea din Moscova — dar cuvintele sale au făcut o puternică impresie".

Pe la ora două noaptea, Lazo a ieşit în stradă împreună cu Nesturh. Amîndoi erau înfierbîntaţi şi continuau discuţia despre locul tineretului în lupta pentru o viaţă nouă. Nici nu băgară de seamă cînd au ajuns în bulevard şi s-au oprit în faţa ţărmului abrupt. La picioarele lor se întindea portul scăldat în lumini. Cu toată ora tîrzie, în port se desfăşura o muncă febrilă: muncitorii lucrau la vasele în reparaţie, încărcau şi descărcau vapoarele; scîrţîiau macaralele, răsunau loviturile monotone ale ciocanelor pneumatice şi se auzea într-una strigătul: „vira", „stop", „vira", „stop!"

— Ai dreptate, Serghei, rosti Nesturh. Trebuie să intrăm în armată, trebuie să întoarcem această forţă ameninţătoare împotriva autocraţiei.

— Da, da, neapărat! întări Lazo.

— Ştii, Serioja, am să mă pregătesc ca să pot intra în armata revoluţionară, zise Nesturh.

Serghei îi strînse puternic mîna.

Pregătirea militară... Acesta era acum gîndul de fiecare clipă a lui Lazo. Nu l-a putut înfăptui decît după cîteva luni, în primăvara anului 1916, cînd guvernul a hotărît din nou mobilizarea studenţilor în şcolile militare, pentru a întregi cadrele ofiţereşti, mult rărite în cursul războiului. Erau chemaţi cu precădere feciorii de boieri, odraslele claselor avute, vrednici, după părerea dregătorilor ţariști,

să slujească tronul cu credință și să înăbușe cu mînă de fier nemulțumirea poporului față de orînduirea autocrată.

În scrisorile către fiul ei, cît și în convorbirile ce le avusese cu el, Elena Stepanovna încercase tot timpul să-l abată de la hotărîrea de a intra în armată. Iar acum, înțelegînd că Serghei nu se va putea sustrage de la serviciul militar, căuta să folosească întinsele ei relații măcar pentru a nu fi repartizat la infanterie.

— Dacă nu e cu putință să scape de armată, cel puțin să intre la artilerie; acolo nu e atît de primejdios, zicea Elena Stepanovna. Infanteria e îngrozitoare: condamnare la moarte! Și eu nu-i voi putea supraviețui...

Fără să știe Serghei, a obținut scrisori de la oamenii cu trecere din Moldavia către prietenii și rudele lor din Petrograd și Moscova. Se ruga, implora...

Dar demersurile Elenei Stepanovna au rămas zadarnice. Serghei a fost mobilizat și trimis să-și facă stagiul la Școala militară de infanterie Alexeevskoe, din Moscova. Era foarte bucuros. Mobilizarea îl scutea de discuția prin care ar fi trebuit s-o convingă pe mama lui de justețea scopului ce și-l propusese mai de mult: pregătirea lui militară.

Seara dinaintea plecării și-o petrecu în cercul unor prieteni. Iuri Bulat, cu talentul lui actoricesc, citi povestirea lui Leonid Andreev „Spre zarea întunecoasă". Figura lui Nikolai, fost student al Politehnicii, l-a mișcat adînc pe Serghei. Soarta acestui erou se asemăna într-o oarecare măsură cu soarta lui, cu năzuințele și concepțiile lui despre viață. Nikolai părăsise bogata casă părintească și plecase. Unde?... „O clipă, și a dispărut de-a pururi în zarea întunecoasă și amenințătoare..."

— Și, mă rog, zise Serghei, de ce pleacă Nikolai spre o zare, după dorința autorului, întunecoasă?

Nu sînt de loc de acord. Autorul ori a schilodit în mod intenţionat figura eroului său, ori nu l-a înţeles. Spre o zare luminoasă, da, luminoasă, a plecat Nikolai! Din împărăţia întunericului a pornit în căutarea drumului spre un viitor luminos!

La Şcoala militară, Lazo şi-a dat silinţa să-şi însuşească pe cît mai bine posibil obiectele de specialitate şi a izbutit. A terminat şcoala cu note excelente şi cu gradul de praporşcik [1]. Era încredinţat că va fi trimis pe front, ca şi ceilalţi tineri ofiţeri. Visa acest lucru, dar nu se pregătise pentru a lupta împotriva nemţilor, ci împotriva celor care dezlănţuiseră sîngerosul măcel mondial. Dar „faima rea" de liber-cugetător ce şi-o cîştigase la Politehnică ajunsese pînă la Şcoala militară; de aceea, generalii ţarişti au socotit că e bine să-l ţină cît mai departe de front pe praporşcikul iubitor de libertate.

Lazo fu încorporat în Regimentul 15 infanterie de rezervă din Krasnoiarsk. Comandantul şcolii informase comandamentul militar despre concepţiile tînărului ofiţer, trecînd în memoriu o notă confidenţială: „Ofiţer democrat, *spirit nepatriotic*".

După primirea ordinului de prezentare la regiment, Lazo a plecat pentru cîteva zile acasă, să-şi vadă mama şi fraţii mai mici. Era pe la sfîrşitul lui decembrie, 1916.

Suflarea războiului începuse să se abată şi asupra Chişinăului, care părea ferit oarecum din drumul frontului. În oraş creştea scumpetea şi sporea nemulţumirea oamenilor simpli, care pierduseră pe front rude şi apropiaţi. Dar în „lumea înaltă" nu se prea resimţeau nenorocirile pe care sîngerosul măcel le prăvălise cu nemiluita asupra poporului.

În zilele acelea, la Clubul nobilimii din capitala Moldaviei se pregătea un bal costumat pentru sărbătoarea Carnavalului.

---

[1] Primul grad de ofiţer în timp de război. (n.r.)

— Iată, Serioja, ţi-am pregătit două costume. Alege, zise Elena Stepanovna. Un *grande* de Spania, cu mantie şi spadă, care ţi-ar veni de minune, şi costumul lui Alioşa Popovici [1]. Care-ţi place mai mult ?

— Eu prefer uniforma de praporşcik, mamă, răspunse Serghei.

— Dar nu e politicos din partea ta, Serioja, spuse Elena Stepanovna, jignită. Am procurat aceste costume cu atîta greutate, am cheltuit atîţia bani... La club va fi astăzi toată lumea bună.

— Ştii ce, mamă, eu n-aş mai merge de loc, ce zici ?

— Cum aşa ? Nu se poate...

— De cînd cu studenţia, m-am cam dezobişnuit de „lumea bună" şi mă tem, mamă, că n-am să-ţi îndreptăţesc aşteptările.

— Ei, cum, n-ai vrea să o vezi pe domnişoara Grossu ?...

— Pe Mary ?

Serghei se învioră. Mary... Da, dorea s-o vadă ! Primii fiori ai dragostei...

Îi plăcuse mult această fată bălaie, cu o aluniţă deasupra gurii şi cu ochii ei albaştri. Îşi aminti anii de liceu, întîlnirile lor pe ascuns din grădina Puşkin, sărutările sfioase...

— Nu-i aşa că nu ne vom despărţi niciodată, Serioja ? îl întrebase ea.

— Niciodată, Mary.

— Dar dacă vei pleca la Petersburg ?

— Am să te iau cu mine, Mary.

— N-o să-mi dea voie mama.

— Am să te fur, Mary !

Făcuse planul... Noaptea se va strecura uşor sub fereastra ei, va arunca în balcon o scară de frînghie... ca în romanele cu cavaleri medievali... După colţ îi va aştepta o troică cu cei mai iuţi cai... O

[1] Erou epic popular rus. (n.t.)

s-o ducă în măreaţa capitală nordică, în îndepărtatul, necunoscutul Petersburg. Vor fi împreună. Mereu. Toată viaţa !...

Îşi aminti şi zîmbi. Nevinovate visuri copilăreşti. Plecase singur, bineînţeles. Din Petersburg i-a scris cîteva scrisori. La început : „Scumpă, iubită", apoi : „Dragă", şi mai la urmă doar : „Te salut, Mary". Ea îi răspunsese de vreo două-trei ori. Atîta tot.

Dar în gînd stăruia, totuşi, o umbră a amintirii.

— Zici, mamă, că va veni şi domnişoara Grossu ?

— M-am întîlnit astăzi la catedrală cu doamna Grossu. Spunea că o să vină neapărat cu fiica ei.

— Nu s-a măritat ?

— Închipuieşte-ţi că nu. Mi se pare însă că în curînd Mary va fi doamnă.

— Bine, mergem la carnaval. Numai îngăduie-mi să nu mă împopoţonez prea mult.

— Faci cum vrei !

Seara, Serghei a plecat cu mama lui spre Clubul nobilimii.

În faţa intrării luminate *a giorno* se înşirau cîteva rînduri de trăsuri deschise, caleşti şi cupeuri ; dinăuntru se auzeau frînturi de conversaţie în mai multe limbi : romîna, moldoveneasca, mai rar rusa, şi mai des franceza. Apariţia doamnei Lazo cu fiul ei a atras atenţia tuturor. Femeile în vîrstă, cu faţa acoperită de un strat gros de pudră, ca şi tinerele fete costumate, nu-şi ascundeau admiraţia la vederea chipeşului tînăr, înalt şi zvelt, în mundir nou de ofiţer.

— Serioja ! auzi el din spate un glas cunoscut.

— Mary !

În faţa lui stătea o crăiasă din poveste, în sclipitoare straie albe, purtînd pe cap o cunună presărată cu diamante. Serghei i-a oferit braţul şi, trecînd prin sală, urcară la balcon. Acordurile muzicii răsunau puternic. Pe parchetul lucitor ca oglinda zburau cu un foşnet uşor perechi de dansatori.

— Pleci în armată, Serioja ? întrebă Mary.

— Da, Mary.

— Dar dacă te vor ucide ? Nu vreau, Serioja ! Şi-i strînse mîna cu putere.

— Numai de mine-i vorba ? Nu sînt numai eu, mor atîţia ! De ce-aş fi mai grozav decît alţii ? De altminteri nu mă vor ucide chiar aşa de curînd. Deocamdată m-au trimis la Krasnoiarsk.

— Adevărat ? În ochii ei licări o scînteie de bucurie.

Serghei îi aruncă o privire de recunoştinţă.

— Te măriţi ?

Ea puse capul în pămînt şi nu răspunse nimic.

S-au apropiat de Serghei cîţiva ofiţeri în retragere, bătrîiori, sclivisiţi, în mare ţinută, cu floare albă la butonieră şi cu lentă prinsă în piept. Îl cunoşteau toţi de pe cînd era băieţandru.

— Ia uită-te la el, cît de înalt s-a făcut ! Un flăcău ca o floare !

— Ce băiat frumos !

— Ei, tinere, îţi urăm să faci prăpăd printre nemţi ! Unul ca dumneata nu se poate să nu slujească cu credinţă patria şi pe tătucu' ţar.

— Neapărat. Voi sluji patria şi poporul ! a răspuns Serghei. Poporul şi patria ! întări el şi, bătînd din pinteni, a salutat o doamnă cunoscută şi a pornit cu ea la vals.

În jur se porniră şoapte.

— Ai auzit ? spuse foarte tulburat un bătrîn colonel în retragere către un funcţionar în redingotă, cu Ordinul Sf. Anna la gît. Ai auzit ? Ce zici de una ca asta ? Poporul şi patria, pricepi ? Nu tătucu' ţar, ci poporul...

— Mda... strecură printre dinţi funcţionarul, urmărindu-l cu privirea pe tînărul praporşcik care dansa. L-am cunoscut ca elev de liceu. Era un tînăr atît de cuviincios ! Dar acum... e un alt Serghei, un altul... dădu el mîhnit din cap.

UN PRAPORȘCIK PUȚIN OBIȘNUIT

Spațioasa încăpere era pustie. Soldații plecaseră la baie și în dormitorul cazarmei nu rămăsese decît plantonul; se urcase pe un scăunel, sub singurul bec electric cu lumină ostenită și silabisea, mișcînd din buze, scrisul greu de descifrat al unei scrisori. Pe obraji i se prelingeau spre bărbie picături mari de lacrimi.

Cufundat în citire, plantonul n-a prins de veste cînd s-a deschis ușa și a intrat noul comandant de pluton.

— De ce plîngi, Frolov?

Soldatul tresări, sări de pe scăunel și, ducînd mîna la cozoroc, răspunse speriat:

— Nu plîng, să trăiți!

— Pe loc repaus! De ce minți?

— Nu mint, să trăiți! o ținea înainte Frolov, încercînd să-și scuture lacrimile de pe obraz, prin mișcarea mușchilor feței.

— Ce ții în mînă? (Ofițerul arăta spre răvașul pe care soldatul îl strînse în pumn.) De mine n-ai să te ascunzi, eu văd dincolo de tine.

— Să mor pe loc, înălțimea voastră, dacă...

— De ce ai ochii umezi?

— Asud, să trăiți!

— N-am mai pomenit să-ți asude ochii pe frig, zîmbi comandantul de pluton. Apoi reluă sever: Te întreb ce ai în mînă? De unde ai scrisoarea?

Plantonul nu mai avu încotro :

— Ai mei înșiră prostii, să trăiți ! E lucru știut : prostie și neștiință țărănească...

— Dă-o încoa' ! porunci comandantul.

Desfăcîndu-și cu greu degetele tremurînde, Frolov începu să netezească foaia boțită.

— Las' c-o netezesc eu.

Ofițerul luă scrisoarea din mîinile soldatului și începu s-o citească. Lui Frolov i se făcuse inima cît un purice. S-a sfîrșit cu el ! S-a dus ! Acuși află comandantul că cei de acasă îi scriu despre lipsa de pîine, cum trebuie să se mulțumească numai cu fiertură de lobodă și cum a crăpat vaca de foame. Și de-ar fi vorba numai despre pîine și despre vacă ! Dar ce te faci cu blestemele tatei și-ale mamei, ale bunicii și-ale bunicului, trimise pe capul celor care au pornit afurisitul ăsta de război ?...

„A fost Frolov și, iaca, nu mai e Frolov ! Pentru o răzvrătire ca asta, vei intra, Frolov, la carceră. Te vor pune în lanț ca pe un cîine, să împingi toată ziua la roabă..."

Tot felul de tablouri întunecate se perindau în închipuirea soldatului, în timp ce comandantul citea cu băgare de seamă răvașul.

— Ține, spuse ofițerul, înapoindu-i-l. Ai tăi au dreptate, Frolov.

— Din neștiință... Nu-și dau seama ce spun, înălțimea voastră.

— Nu-ți fie frică, Frolov. Praporșcikul îl prinse de umeri pe soldat și-l privi drept în ochi. N-am să-ți fac nici un rău. Nu trebuie să plîngi. Șterge-ți ochii. Iar scrisoarea arat-o și camarazilor tăi.

— Ce să le arăt, înălțimea voastră ? se învioră Frolov. Fiecare are în ladă cîte una și mai și !

— Bine, despre asta vom mai vorbi, zise ofiţerul şi, uitîndu-se la bluza soldatului, adăugă : Nasturii s-ar cuveni să fie încheiaţi, de aceea sînt nasturi.

— Iertaţi-mă, înălţimea voastră.

Nici n-a apucat Frolov să-şi încheie bluza, că a intrat comandantul companiei. Soldatul a luat poziţia de drepţi.

Sublocotenentul Smirnov, un om uscăţiv, cu mustăcioara frumos răsucită, a cuprins dintr-o dată tot dormitorul cu privirea ochilor lui mici şi înţepători, apoi, măsurîndu-l aspru pe planton din cap pînă-n picioare, îl împuse cu vîrful cravaşei în piept :

— De ce eşti descheiat la nasturi ?

— Să vedeţi, înălţi...

— Vorba ! strigă Smirnov. Vă faceţi de cap, dobitocii dracului ! Se vede că ţi s-a urît cu binele ! Am să te bag la carceră ! Praporşcik Lazo, vă rog să mă urmaţi, se adresă Smirnov comandantului de pluton, şi cei doi ofiţeri ieşiră din cazarmă.

Noul comandant de pluton din Regimentul 15 infanterie de rezervă li se părea soldaţilor un ofiţer puţin obişnuit, ba chiar ciudat. Nu trimitea pe nimeni la închisoare, nu pedepsea ostaşii. În plutonul său nu îngăduia să fie batjocorite gradele inferioare. Soldaţii, care simţiseră pe pielea lor mustruluiala din armata ţaristă, bătaia şi înjosirea, n-auzeau niciodată de la noul comandant obişnuitele răcnete ofiţereşti : „Gura !“, „Fără vorbă !“ Tînărul praporşcik era întotdeauna prietenos, îşi cunoştea soldaţii, ştia ce le lipseşte, înţelegea starea lor sufletească şi se interesa de traiul familiilor lor.

Lazo le vorbea despre cauzele şi scopul războiului, despre imperialiştii din Germania, Anglia, Franţa şi Rusia ; despre tendinţele lor de a cuceri teritoriile ţărilor mai slabe şi de a înrobi popoarele acestor ţări. Soldaţii ascultau la început cu pru-

dență, apoi sorbind cu lăcomie și încîntare cuvintele îndrăznețe ale acestui praporșcik atît de neobișnuit.

Nazarciuk, un soldat din plutonul lui Serghei Lazo, își amintea mai tîrziu :

„Am început serviciul militar în armata țaristă. În primele zile ale lui ianuarie 1917 am fost trimis la centrul de instrucție al Regimentului 15 infanterie de rezervă din Krasnoiarsk. Ofițerul plutonului meu era Lazo, praporșcik din noua promoție. În curînd am înțeles că Lazo nu era ofițer țarist. Din purtarea lui se simțea că este apropiat de soldați, ca și cum ar fi fost înrudit cu ei. Nimeni nu primea de la el nici cea mai mică pedeapsă, și se purta întotdeauna cu noi ca un om drept. Într-o zi, la ora de lectură, Lazo, în loc să țină obișnuita prelegere, a început să stea de vorbă cu noi prietenește : ne-a explicat de ce a izbucnit războiul cu Germania și după aceea le-a răspuns soldaților la niște întrebări la care pe vremea aceea ți-ar fi fost frică și să te gîndești. Vorbea cu atîta însuflețire, încît parcă uitase de sine și uitase, mai ales, că e ofițer. De mai multe ori ne-a repetat că soarta războiului, ca de altfel totul, depinde de soldații înșiși, deoarece ei au în mîini toată puterea. Apoi, trezindu-se parcă și luîndu-și seama, ne spuse :

— Hai, băieți, să ne ocupăm de literatură !

Și eu, ca și mulți dintre soldați, am înțeles atunci că Lazo era un adevărat om și am început să vorbim între noi, pe șoptite, despre cele ce ne spusese.

Mulți ani în șir, ținutul Krasnoiarskului (fosta gubernie Enisei) și chiar orașul Krasnoiarsk a fost locul de surghiun al celor ce-și ispășiseră pedeapsa, precum și al „criminalilor politici" trimiși în deportare.

În acele vremuri luase ființă în atelierele căilor ferate o organizație bolșevică destul de închegată. „Orice revoluționar sincer își găsea locul aici, scrie

în amintirile ei o veche membră de partid din Siberia, A. Pomeranțeva. Un astfel de revoluționar cinstit era Serghei Lazo, tînăr intelectual de douăzeci și doi de ani, dornic să lupte pentru izbînda revoluției. Pe atunci Lazo mai era încă sub înrîurirea concepțiilor mic-burgheze, totuși el n-a trecut la socialiștii-revoluționari din Krasnoiarsk, care activau în asociații și în organizații obștești legale, ci căuta să ia legătură cu ilegalitatea, voia să ducă o adevărată muncă revoluționară...".

Lazo n-a găsit dintr-o dată calea spre bolșevici. Primele sale legături ilegale au fost Nikolai Mazurin și Ada Lebedeva; aceștia erau socialiști-revoluționari de stînga și, împreună cu bolșevicii, duceau activitate revoluționară printre soldați. Pe Serghei Lazo îl lega de acești oameni credința comună că războiul criminal al imperialiștilor avea să se încheie cu înfrîngerea guvernului țarist și biruința revoluției. Curînd, Serghei Lazo a intrat și el în rîndurile socialiștilor-revoluționari. Era adînc încredințat că muncitorii, țăranii și soldații sînt gata de luptă. Rămînea să li se mai explice însă multe. Și întrucît pe atunci forța armată de căpetenie era alcătuită din soldați, munca revoluționară trebuia dusă mai întîi de toate printre ei.

La începutul anului 1917, întreaga Rusie a fost cuprinsă de un nou avînt revoluționar. La 9 ianuarie, un val larg de demonstrații populare s-a revărsat peste Moscova, Petersburg și alte orașe. O sută de mii de muncitori din Capitală au declarat grevă, iar la Nikolaev alți șaizeci de mii de muncitori de la șantierele navale le-au urmat pilda. Timp de două săptămîni, muncitorii de la uzinele Putilov n-au ieșit la lucru. La 23 februarie (8 martie), de Ziua Femeii, femeile din Petrograd au ieșit pe străzi, purtînd pancarte cu lozincile: „Jos țarul!", „Jos războiul!", „Vrem pîine!". Ele erau urmate de bărbații, părinții și frații lor, care au sărit să dezarmeze pe polițiști și pe jan-

darmi în clipa cînd aceştia au început să tragă asupra soţiilor, fiilor şi surorilor lor fără apărare.

Ţarul Nikolai al II-lea (care a fost de altfel ultimul) şi guvernul său au ordonat să fie înnăbuşite în sînge manifestaţiile muncitorimii. Dar timpurile se schimbaseră şi ucigătoarea poruncă ţaristă n-a ajuns să fie îndeplinită. Armele soldaţilor din Regimentul Pavlovsk şi din alte regimente s-au îndreptat, prin voinţa partidului şi a poporului răsculat, nu asupra muncitorilor, ci asupra poliţiştilor, jandarmilor şi a altor slugi ale autocraţiei.

Prin lupta eroică a proletariatului din Petrograd, a soldaţilor şi matrozilor care li s-au alăturat, guvernul ţarist a fost răsturnat. Revoluţia burghezo-democrată din februarie a izbîndit.

«Îndată ce a aflat vestea despre răsturnarea autocraţiei, Lazo a alergat la cazarmă şi s-a adresat soldaţilor cu un salut neobişnuit :

— Bună ziua, tovarăşi !

Am înmărmurit cu toţii de bucurie, îşi aminteşte Nazarciuk. Ne-a uluit noul cuvînt: „tovarăşi"! Lazo trecea de la un soldat la altul, ne îmbrăţişa pe fiecare şi era atît de emoţionat, încît îl năpădiseră lacrimile. Explicîndu-ne în grabă ce se petrecuse, Lazo ne-a spus atunci :

— Să nu mă mai preamăriţi cu „înălţimea voastră" ; spuneţi-mi simplu : „tovarăşe Lazo"...

N-aş putea să descriu acea clipă pe care a trăit-o atunci fiecare soldat. Toţi ne-am dat seama ce fel de om era Serghei Lazo. Ceilalţi ofiţeri nici nu s-au arătat printre noi în ziua aceea.

Lazo a petrecut întreaga noapte cu noi, în camera de gardă. Ne-a povestit cu lux de amănunte ce se petrecuse şi ne-a prevenit cu privire la viitor :

— Lucrurile nu se vor sfîrşi aici ; va mai curge încă mult sînge !

Cînd soldaţii au început să-l descoasă în legătură cu ceea ce avea să se mai întîmple şi l-au întrebat

de ce va trebui să se mai verse mult sînge, Lazo le-a spus :

— Pentru că nu sîntem toţi la fel. Capitaliştii şi bogătaşii nu vor da înapoi poporului, cu una, cu două, ce i-au jefuit. În mîinile oamenilor muncii puterea s-ar consolida lesne, dar lupta cu duşmanii poporului o să fie aprigă, căci mai sînt încă mulţi trădători şi duşmani ai puterii populare.

Lazo a fost primul dintre ofiţerii din Krasnoiarsk care şi-a scos epoleţii ţarişti şi s-a dus cu plutonul să apere Sovietul de deputaţi ai muncitorilor care se alcătuise în oraş.

În arhiva Comitetului de ţinut al P.C.U.S. din Krasnoiarsk se păstrează două acte eliberate lui Lazo, care vorbesc despre autoritatea sa printre soldaţi şi printre ofiţerii revoluţionari.

Într-unul din aceste acte, care poartă data de 14 martie, 1917, se arată că praporşcikul Lazo, din Regimentul siberian 15 infanterie, a fost ales de către adunarea ofiţerilor regimentului ca delegat în Sovietul de deputaţi ai muncitorilor, soldaţilor şi cazacilor, unde, încă de la început, a dus o activitate revoluţionară.

În actul din 19 mai 1917 se menţionează că „purtătorul prezentei, praporşcikul Lazo, comandant al centrului de instrucţie din Regimentul 15 infanterie, este delegatul ales de întregul efectiv al soldaţilor din centrul de instrucţie al Regimentului 15 infanterie, ceea ce se adevereşte prin semnăturile proprii ale soldaţilor şi sigiliul unităţii".

Soldaţii companiei a 4-a din Regimentul siberian 15 infanterie au adoptat apoi următoarea hotărîre :

„Ţinînd seama de situaţia actuală, ofiţerii şi subofiţerii companiei a 4-a din Regimentul siberian 15 infanterie au hotărît la adunarea lor generală înlocuirea comandantului de companie, sublocotenentul Smirnov, din motivele de mai jos :

1. Primind ordinul nr. 64 din 3 martie a. c., în convorbirea sa cu plutonierul, şi în alte asemenea

situației, el s-a arătat fățiș de partea vechiului guvern (după propriile sale cuvinte: „Eu am depus jurămînt țarului Nikolai al II-lea...“). Faptele sale se potriveau întocmai cu vorbele; de pildă, la 4 martie, cînd trebuia să avem o adunare, a ordonat să ne împrăștiem, împiedicînd astfel alegerea legală a delegaților companiei; la fel a procedat de cîte ori ne-am adunat pentru un schimb de păreri cu privire la ultimele evenimente. În general, purtarea lui față de soldați a fost cu adevărat despotică.

2. Ne exprimăm dorința de a-l avea comandant de companie pe praporșcikul Lazo.

Din încredințarea companiei, semnăm...“ (urmează semnăturile).

În primele zile după răsturnarea țarismului, ofițerii din rîndurile socialiștilor-revoluționari de dreapta și ale menșevicilor au alcătuit la Krasnoiarsk un comitet de garnizoană, ridicîndu-se împotriva bolșevicilor. Menșevicii și socialiștii-revoluționari de dreapta răspîndeau fel de fel de zvonuri; spuneau, între altele, că bolșevicii ar fi agenții kaiserului Wilhelm. Ei urmăreau să infiltreze stări de spirit șovine în rîndurile soldaților muncitori și țărani, îi chemau la luptă împotriva „anarho-bolșevicilor“ și la război „pînă la victoria finală“. Lazo a demascat necontenit, împreună cu bolșevicii, aceste născociri mîrșave ale trădătorilor revoluției.

La 20 mai 1917, Comitetul Executiv al Sovietului din Krasnoiarsk a adresat o telegramă telefonată, purtînd nr. 167, semnată de E. Dîmov și S. Lazo, comandantului garnizoanei, tuturor companiilor și detașamentelor și tuturor soldaților, chemîndu-i, în numele sîngelui vărsat de popor și în numele izbînzii revoluției, să execute întocmai dispozițiile Comitetului Executiv. Comitetul Executiv cerea soldaților să păstreze cu sfințenie armele și cartușele și să interzică accesul în cazărmi fără autorizație specială scrisă.

„Tovarăşi soldaţi, îşi încheiau E. Dîmov şi S. Lazo chemarea, uniţi-vă strîns în jurul Sovietelor alese de voi ; numai acolo veţi găsi prietenii sinceri ai poporului, care vor fi alături de noi în marea noastră revoluţie".

Dar contrarevoluţionarii înteţeau acţiunile lor criminale împotriva Sovietelor şi împotriva bolşevicilor, mobilizîndu-şi în acest scop toate forţele.

În luna iulie, comitetul garnizoanei, care se mai afla în mîinile socialiştilor-revoluţionari de dreapta şi ale menşevicilor, a încercat să-i zdrobească pe bolşevici. Trădătorii au chemat trupe din circumscripţia militară Irkutsk, aflată în mîinile duşmanilor, ca să înăbuşe răscoala organizată, chipurile, de Sovietul din Krasnoiarsk. Lazo a stat zi şi noapte în mijlocul acestor trupe, explicîndu-le soldaţilor că bolşevicii au dreptate, iar ofiţerii care îi silesc să lupte împotriva Sovietului trădează interesele poporului.

Comitetul garnizoanei a fost dizolvat. În locul lui s-a înfiinţat, pe lîngă Sovietul din Krasnoiarsk, o secţie a soldaţilor. Soldaţii l-au ales ca preşedinte pe Serghei Lazo.

În acea vreme, Lazo întreţinea strînse legături de prietenie cu bolşevicii din Krasnoiarsk. Şi dintre conducătorii lor, mai cu seamă cu Adolf Perenson. Perenson, sau „Bărbosul", după cum îl porecliseră tovarăşii lui, lucra în organizaţia bolşevică militară. El se dovedise un leninist convins încă de pe vremea revoluţiei din 1905. Stătuse mult la închisoare şi îndurase ani grei de muncă silnică, la Zerentui. Adolf Perenson era un om al muncii şi un adevărat comunist. Cu optimismul lui de totdeauna îi întărea şi-i îmbărbăta pe toţi cei din jur. „Bărbosul" avea bogate cunoştinţe de matematică, istorie naturală şi biologie, pe care le împărtăşea oricînd, bucuros, tovarăşilor lui.

Nu-i de mirare că prin aceste calităţi Adolf Perenson i-a cucerit simpatia lui Serghei Lazo, care,

după cum știm, avea o înclinație deosebită pentru matematică, biologie și științele naturii. Multe a învățat tînărul revoluționar de la tovarășul lui mai vîrstnic, din experiența lui de vechi luptător pentru fericirea poporului.

Lazo îi împărtășea cu sinceritate prietenului său toate îndoielile ce-l frămîntau, și-i cerea sfatul cum să organizeze mai bine munca în Sovietul de deputați și în rîndul maselor. Cu un nepotolit interes îl asculta pe Adolf Perenson povestind despre activitatea lui ilegală în armata țaristă, despre suferințele din temniță și din surghiun, despre partidul bolșevic, despre Lenin. Mai tîrziu, Lazo avea să-și amintească adesea de întîlnirile cu „Bărbosul" și cu ceilalți tovarăși care avuseseră o înrîurire hotărîtoare în formarea concepțiilor sale politice și-l aduseseră în rîndurile partidului bolșevic.

În august 1917, generalul Kornilov pornise ofensiva împotriva revoluției, îndreptîndu-și regimentele asupra Petrogradului, „pentru a salva patria". La Krasnoiarsk se organizase Comitetul Executiv Gubernial Unit de deputați ai muncitorilor, țăranilor și soldaților. În noul Comitet Executiv, soldații l-au ales și pe Lazo. În acele zile de mari frămîntări, organizația bolșevicilor din Krasnoiarsk a dus o intensă muncă de lămurire printre muncitori și soldați, trimițînd în mijlocul lor agitatori și răspîndind manifeste. Lazo, Perenson, Ada Lebedeva și alții luau cuvîntul în adunări și mitinguri, îndemnînd poporul să sprijine desfășurarea revoluției sub lozincile bolșevice, și demascau politica trădătoare a socialiștilor-revoluționari de dreapta și a menșevicilor.

La cel de al II-lea Congres al Sovietelor din Siberia Orientală, ținut la începutul lui octombrie, ca și la primul Congres General al Sovietelor din întreaga Siberie, care s-a deschis în ziua de 16

octombrie 1917, la Irkutsk, Lazo a apărat cu dîrzenie poziţiile bolşevice.

La primul Congres al Sovietelor pe întreaga Siberie s-a dat o luptă înverşunată între bolşevici şi adversarii lor de idei. Văzînd că majoritatea delegaţilor erau de partea Puterii sovietice, socialiştii-revoluţionari de dreapta au încercat prin toate mijloacele să zădărnicească lucrările congresului. Cînd s-a propus să fie ales ca preşedinte un bolşevic, ei au declarat că nu pot fi de acord cu o asemenea propunere. Diferendul a fost rezolvat prin vot, preşedinte fiind ales desigur un bolşevic.

Urmară alte intrigi şi uneltiri. Pe ordinea de zi era trecută următoarea problemă: „Situaţia actuală, tactica Sovietelor şi apărarea revoluţiei şi a ţării". Socialiştii-revoluţionari de dreapta s-au ridicat din nou împotriva discutării acestui punct, declarînd că nu socotesc necesar să se ia vreo hotărîre înainte de convocarea Adunării Constituante. Dar şi propunerea lor a fost respinsă. Menşevicii s-au pornit să pălăvrăgească ca întotdeauna despre necesitatea „unirii democraţiei revoluţionare". Bolşevicii şi socialiştii-revoluţionari de stînga, care îi sprijineau, au cerut cu stăruinţă ca întreaga putere să treacă în mîinile Sovietelor.

Serghei Lazo a rostit cu acest prilej un discurs înflăcărat. El a arătat cît de nesinceri sînt socialiştii-revoluţionari de dreapta şi menşevicii, care caută să înşele opinia publică, şi a dovedit prin fapte că activitatea lor e potrivnică intereselor poporului. Adînc convins că nici o cîrmuire în afară de aceea a muncitorilor şi ţăranilor nu va fi în stare să rezolve problemele vitale ale Rusiei, Lazo cerea cu înflăcărare proclamarea Puterii sovietice, singura capabilă să înfăptuiască voinţa oamenilor muncii şi să organizeze masele în lupta pentru o viaţă nouă.

Cuvîntarea lui Lazo a produs o puternică impresie asupra delegaţilor şi, fără îndoială, a influen-

ţat caracterul rezoluţiei adoptată de congres. În această rezoluţie se spunea :

„Orice înţelegere cu burghezia trebuie respinsă hotărît, iar Congresul General al Sovietelor pe întreaga Rusie trebuie să ia puterea în mîinile sale. Sovietele din Siberia vor acorda Congresului pe întreaga Rusie un ajutor efectiv în lupta pentru luarea puterii".

Comitetul Executiv al Sovietului de deputaţi ai muncitorilor şi soldaţilor din Krasnoiarsk se afla în mîinile bolşevicilor. Din el făcea parte un singur socialist-revoluţionar de dreapta, Bogolepov, şi un singur menşevic, Sisin. Printre bolşevici se aflau cei mai de seamă activişti: I. Dubrovinski, G. Weinbaum, I. Belopolski, V. Iakovlev, A. Paradovski, A. Okulov şi V. Okulov, T. Markovski, Peciorski şi alţii. Printre socialiştii-revoluţionari de stînga, care activau la Krasnoiarsk umăr la umăr cu bolşevicii membri ai Comitetului Executiv şi în deplină înţelegere cu ei, erau Ada Lebedeva, Nikolai Mazurin şi Serghei Lazo.

Dar în momentul acela, Comitetul Executiv nu putea hotărî încă soarta puterii revoluţionare. Vremurile erau tulburi şi grele. Posturile de răspundere, în administraţie, bănci şi în alte instituţii de stat din Krasnoiarsk erau ocupate de menşevici, socialişti-revoluţionari de dreapta şi alţi contrarevoluţionari. În orice clipă puteau izbucni acţiuni potrivnice revoluţiei. Oamenii trăiau cu frica în sîn, uitînd de frig şi de foame, mulţumindu-se uneori cu o coajă de pîine neagră şi cu o cană de apă. Cîte trei, patru zile şi nopţi de-a rîndul nu mai dădeau pe acasă : trebuiau să îndeplinească sarcinile primite de la Comitetul Executiv. Preşedintele secţiei de soldaţi, Lazo, ca şi mulţi alţi activişti, dormeau îmbrăcaţi, pe mese, la sediul Comitetului Executiv, iar în zori se apucau din nou de lucru.

La 28 octombrie 1917 (stil vechi), vestea despre Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a ajuns în îndepărtatul oraș siberian Krasnoiarsk.

Comitetul Executiv a votat cu o majoritate zdrobitoare hotărîrea de a recunoaște Sovietele drept singura putere. Oameni de partid, agitatori și propagandiști au fost trimiși în organizațiile muncitorești și în unitățile militare, pentru a le informa despre evenimentele din Petrograd și pentru a pregăti luarea puterii de către Soviete în Krasnoiarsk. Comitetul Executiv a instituit un stat major, în frunte cu Lazo, Soloviov și Pozdniakov, care să ia conducerea unităților militare, și a distribuit detașamentelor Gărzii roșii șapte sute de arme cu cîte treizeci de cartușe. Telegraful a fost pus imediat sub control.

Ședința Comitetului Executiv a ținut pînă noaptea tîrziu ; s-a întocmit un plan amănunțit de acțiune, în scopul de a asigura luarea puterii. La ora două, toți ceilalți plecară ; au rămas numai conducătorii statului major : Lazo, Soloviov și Pozdniakov, care aveau misiunea să ocupe instituțiile publice din oraș.

„Să ocupe instituțiile... Să ia puterea... Dar cum?"

Niciunul din ei n-avea experiență în asemenea probleme. Toți erau frămîntați de aceleași întrebări, dar niciunul nu cuteza să împărtășească tovarășilor săi grija care îl muncea, de teamă să nu pară laș.

— Bine, făcu Soloviov. Să ne odihnim, apoi vom vedea ce-i de făcut !

— N-ar fi rău, răspunse Lazo.

S-au culcat pe unde au nimerit : unul pe o canapea, altul pe masă. Lazo a apropiat cîteva scaune unul de altul și s-a lungit pe ele, punîndu-și mantaua căpătîi. Au stins lumina. Niciunul nu putea să doarmă : nu le ardea de somn într-o noapte ca aceea.

— Dormi, Serghei ? întrebă Pozdniakov.
— Dorm. Dar tu ?
— Şi eu.
— Bine, bine, dormi mai departe.

— Uite ce-i, tovarăşi, spuse în cele din urmă Lazo. Ar fi mai bine să ne sfătuim, să vedem ce trebuie să facem. N-o să fie nici simplu şi nici uşor. În Gărzile roşii avem ostaşi cam puţini. Fără o unitate de infanterie n-o s-o scoatem la capăt.

— Şi cu ce să începem ? Trebuie să fim cu băgare de seamă. Te pomeneşti că nimerim cu oiştea în gard şi ne trezim arestaţi ; ba ne mai fac şi de petrecanie, observă Soloviov.

Lazo mergea adesea prin unităţile militare. Soldaţii îl cunoşteau bine pe acest ofiţer tînăr, înalt şi zvelt, fără epoleţii ţarişti pe umăr. El nu căuta niciodată gesturi de efect şi cuvinte alese. Cînd vorbea se ridica în vîrful picioarelor şi, după cum îşi amintesc tovarăşii lui, privea înainte, departe, departe, ca şi cînd ar fi vrut să pătrundă adînc viitorul spre care îi chema pe oameni şi în care credea.

— Sigur, Soloviov are dreptate, continuă Lazo. Eu cred totuşi că dacă ne-am adresa companiei a 10-a din Regimentul 15 n-am da greş. Sînt acolo elemente de nădejde, deşi poate mai puţine ca-n celelalte unităţi. Ostaşii, aproape toţi, sînt hotărîţi să lupte pentru a clădi o viaţă nouă. Să mergem acolo, tovarăşi !

S-au ridicat şi au ieşit tăcuţi din clădirea Comitetului Executiv. Compania a 10-a era încartiruită în apropiere.

Lazo îi cunoştea pe membrii comitetului companiei. I-a trezit din somn şi le-a spus :

— Am venit să ne daţi o mînă de ajutor. A sosit în sfîrşit ceasul să luăm puterea în mîinile noastre !

— Foarte bine ! Aşa trebuie ! întăriră membrii comitetului.

L-au chemat pe plutonierul major.

— Scoală compania !

— Am înţeles.

În întunericul nopţii răsună deodată comanda :

— Companie, la arme !... Adunarea !...

Nu trecură nici cinci minute şi soldaţii se aliniară în curtea cazărmii.

— Drepţi ! comandă plutonierul major.

Lazo le vorbi soldaţilor.

— Tovarăşi ! începu el tulburat. Aţi aflat, cred, că la Petrograd s-au răsculat muncitorii şi soldaţii. Ei au răsturnat guvernul provizoriu şi au instaurat Puterea sovietică.

— Uraaa ! răsună întreaga curte.

— Ni s-a încredinţat, tovarăşi, continuă Lazo cu mai multă tărie, o sarcină de răspundere. Comitetul Executiv al Sovietului ne-a împuternicit să ocupăm instituţiile publice din Krasnoiarsk şi să instaurăm aici Puterea sovietică a muncitorilor şi ţăranilor. Să îndeplinim, tovarăşi, această înaltă misiune ! a încheiat el.

Soldaţii au răspuns cu însufleţire la această chemare. Unitatea militară s-a alăturat Gărzii roşii şi sub conducerea lui Lazo, Pozdniakov şi Soloviov au plecat împreună, strîns uniţi, să îndeplinească măreaţa misiune revoluţionară.

... Şi astfel, în noaptea de 28 spre 29 octombrie, la Krasnoiarsk a fost instaurată Puterea sovietică.

Unităţile militare nu se aflau încă pe de-a-ntregul în mîini sigure, credincioase Puterii sovietice. Pentru a împiedica activitatea antisovietică a comandanţilor garnizoanei, la 31 octombrie s-a publicat, sub semnătura preşedintelui secţiei de soldaţi, Lazo, şi a secretarului, Pozdniakov, un ordin către garnizoana Krasnoiarsk, unde se arăta că potrivit dispoziţiilor Comitetului Executiv ordinele către garnizoană şi către unităţi (regiment, drujină etc.) care nu poartă semnătura preşedintelui secţiei de

soldaţi sau a comitetului unităţii respective se consideră nevalabile.

„Nu executaţi asemenea ordine ! scriau Lazo şi Pozdniakov. Nu vă lăsaţi tîrîţi în nici o acţiune în afara celor hotărîte de Comitetul Executiv. Păstraţi şi menţineţi disciplina revoluţionară. Numai chibzuinţa şi unitatea de acţiune vor asigura succesul revoluţiei !“

Din primele zile ale Marelui Octombrie, valul revoluţionar s-a revărsat pe toată întinderea de necuprins a Rusiei.

Ofiţerii, iunkerii, negustorii, fabricanţii şi moşierii din Rusia, care fugiseră înfricoşaţi în Siberia şi Extremul Orient, strîngeau acolo bande contrarevoluţionare, nădăjduind să răstoarne, cu ajutorul inspiratorilor lor, imperialiştii din Statele Unite ale Americii, Japonia, Anglia şi Franţa, tînăra Putere sovietică, şi să pună din nou pe picioare vechea orînduire.

De altfel, puterile imperialiste începuseră să se amestece în treburile statului rus încă înainte de octombrie 1917. După revoluţia din februarie au susţinut în fel şi chip guvernul provizoriu şi l-au finanţat, sperînd că vor putea înăbuşi revoluţia, că vor acapara Rusia şi vor jefui nestingheriţi bogăţiile ei naturale. Prea zeloşii afacerişti de dincolo de ocean începuseră să socotească fără ruşine Rusia drept o colonie a lor. Nu rămăseseră mult în urma imperialiştilor americani nici colegii lor japonezi. Şi unii, şi alţii căzuseră la înţelegere cu guvernul provizoriu asupra vînzării-cumpărării bogăţiilor din Extremul Orient, cu ridicata şi cu amănuntul.

Imperialiştii japonezi se străduiau chiar să-i întreacă pe prietenii şi inspiratorii lor de idei din Lumea Nouă.

Un reprezentant al ziarului burghez din Japonia „Osaka-Mainici-Simbun", care în iunie 1917

vizitase redacţia ziarului „Zabaikalskaia-Novi", din Cita, a declarat :

„Japonia e foarte preocupată de bogăţiile naturale din regiunea voastră. O interesează bogăţiile munţilor voştri şi materia primă ce poate fi găsită la voi. Capitaliştii japonezi sînt gata să-şi investească capitalurile în diferite întreprinderi industriale şi comerciale".

După Revoluţia din Octombrie, imperialiştii şi-au unit eforturile pentru a nimici Republica sovietică. Au organizat rebeliuni, au furnizat agenţilor lor arme, bani, muniţii şi echipament, au pregătit intervenţia armată şi au încercat să sugrume Puterea sovietică cu „mîna scheletică a foametei", prin organizarea unei blocade economice.

Guvernul american interzisese orice transport de alimente în Rusia cît timp la cîrma ţării vor fi bolşevicii.

La sfîrşitul anului 1917, în diferite oraşe şi regiuni din Rusia începură, sub conducerea socialiştilor-revoluţionari, acţiuni ale forţelor contrarevoluţionare, urmărind lichidarea tinerei Republici sovietice şi acapararea puterii. O asemenea încercare au întreprins duşmanii revoluţiei — ofiţerii albgardişti, iunkerii, burghezia, foştii funcţionari superiori ţarişti — şi la Irkutsk. În noaptea de 7 spre 8 decembrie, cîteva mii de ofiţeri şi iunkeri bine înarmaţi au organizat o rebeliune.

În ajutorul bolşevicilor din Irkutsk a fost trimis din Krasnoiarsk Serghei Lazo, cu un detaşament al Gărzii roşii. Pregătindu-se de luptă, Lazo scria mamei sale şi fratelui mai mic :

„Dragii mei !

Scumpă mamă şi scumpul meu Steopa, vă scriu în dimineaţa zilei de 10 decembrie din gara Irkutsk, unde am sosit chiar acum. În oraş răsună din cînd în cînd salve de artilerie. În clipa aceasta plec la Regimentul 9, unde cu siguranţă că voi avea de

lucru, mai ales că lumea de pe-aici cam știe cine sînt. Mă gîndeam să-ți trimit scrisoarea prin poștă, dar n-am vrut să te îngrijorez deocamdată, așa că o las în mîini sigure, la Krasnoiarsk, de unde îți va fi expediată în cazul cînd s-ar întîmpla ceva...

În privința lucrurilor am și dat dispoziții. Toate hîrtiile personale, jurnalul meu și celelalte vă vor fi trimise prin poștă. Toate i le las lui Steopa, precum și caietele ce se găsesc în masa mea de lucru din Chișinău. Scrisorile de la alții încearcă să le trimiți înapoi expeditorilor sau distruge-le. Transmite frățeasca mea sărutare lui Borea [1]. Cred, Steopa, că vei fi și tu revoluționar, ca și fratele tău. Vă sărut cu drag,

Serghei Lazo.

10.XII.1917, Irkutsk"

Statul major al trupelor revoluționare îl însărcinase pe Lazo să ocupe, cu un detașament de 150—200 de ostași din Garda roșie, cel mai primejdios sector de luptă : podul de pe rîul Angara, care lega Irkutskul de linia ferată. Acesta a fost botezul focului atît pentru comandant, cît și pentru muncitorii din Garda roșie, care nu luaseră încă parte la lupte.

Din amîndouă capetele podului iunkerii îndreptară spre ei un puternic foc de mitraliere și de arme, dar nu izbutiră să clintească din loc detașamentul lui Lazo. Tînărul comandant s-a arătat priceput, dîrz, evitînd în luptele acelea grele pierderi mari. Descriind rebeliunea din decembrie, de la Irkutsk, una din participantele active la lupta împotriva contrarevoluției din Siberia, O. Iohanson, povestește de cîtă bărbăție a dat dovadă Serghei Lazo în această împrejurare complicată și grea.

Lazo știa să folosească fiecare clipă de răgaz. În pauzele dintre lupte instruia muncitorii din Garda

[1] Steopa a murit în anul 1919, iar Boris în 1958. (n.t.)

roşie, întocmea schiţele şi planurile viitoarelor operaţiuni, dar găsea timp să se ocupe şi de problemele de la statul major. În linia de foc îi cucerea pe toţi prin dîrzenia lui şi prin iuţeala cu care se orienta. Lazo ştia foarte bine că un comandant de unitate nu trebuie să se arunce primul în foc. Dar, deşi ţinea cu sfinţenie la respectarea disciplinei militare, încălca totuşi această dispoziţie din regulament, şi era întotdeauna în linia întîi, de cîte ori i-o cereau condiţiile de viaţă şi de luptă în perioada aceea grea. Pilda personală a comandantului îi îmbărbătează totdeauna pe ostaşi. Ei îşi însuşesc fără să-şi dea seama starea acestuia, şi pe cîmpul de luptă dau, la rîndul lor, dovadă de curaj şi stăpînire de sine. Această pildă avea o însemnătate deosebită, mai ales pentru oamenii tineri şi neexperimentaţi, cu o slabă pregătire militară, cum erau cei din detaşamentul Gărzii roşii din Krasnoiarsk.

Interesante sînt şi amintirile unei alte participante la luptele împotriva albgardiştilor din Irkutsk, A. Telicikina.

O parte dintre membrii Sovietului şi unii activişti de partid rămăseseră în timpul rebeliunii la Casa Albă, în fostul palat al guvernatorului, pierzînd orice legătură cu restul forţelor noastre. Iunkerii au încercat de mai multe ori să pună mîna pe clădire. Pe zi ce trecea, celor dinăuntru le era tot mai greu să respingă atacurile albgardiştilor; muniţiile şi hrana erau pe sfîrşite.

„Îmi amintesc, scrie A. Telicikina, de noaptea cînd Lazo trebuia să pornească la atac şi să-i elibereze pe tovarăşii care se apărau în Casa Albă. În clădirea fostei direcţii a poştei şi telegrafului, într-una din încăperi, în mijlocul unui vraf de arme trîntite pe jos, de-a valma, Lazo discuta cu tovarăşii săi planul de acţiune. Era foarte obosit. Purta o manta veche, soldăţească, lungă şi roasă, în picioare avea nişte pîslari uriaşi, cu vîr-

furile întoarse, iar pe cap o uşancă soldăţească, trasă adînc peste urechi.

Ştiind ce treabă grea îl aşteaptă, tovarăşii lui de luptă stăruiau pe lîngă Lazo să îmbuce ceva şi să se odihnească. La început el parcă s-a lăsat înduplecat şi a şi spus : „O să mă culc puţin !". Şi s-a lungit pe o laviţă de lîngă perete. Noi am pornit în patrulare. Deodată auzim în spatele nostru paşi. Ne întoarcem, şi ce să vezi ? În urma noastră venea Lazo. Lăsînd sfiala la o parte, tovarăşii au început să-l certe că nu voia să se odihnească, deşi ştia bine ce-l aşteaptă. Dar el nici vorbă să se întoarcă înapoi ; a continuat să meargă după noi, ca şi cum n-ar fi auzit ce-i spuneam. Mergea şi zîmbea..."

Pentru a rămîne stăpîni pe situaţie la Irkutsk, nu era de ajuns ca bolşevicii să se apere şi să respingă atacurile duşmanului : trebuiau să pornească hotărîţi ofensiva. În această împrejurare, Lazo s-a dovedit a fi un comandant eminent. El se orienta cu uşurinţă în situaţia atît de complicată şi atît de schimbătoare a luptelor de stradă. Temeinicele sale cunoştinţe teoretice militare i-au fost de mare folos. Încă din vara anului 1917, cu cîteva luni înainte de Revoluţia din Octombrie, pe cînd partidul bolşevicilor pregătea poporul pentru răfuiala cea mare cu guvernul provizoriu, Lazo studiase temeinic arta războiului. Îl pasiona îndeosebi tactica luptelor de stradă.

Iunkerii se baricadaseră în biserica din piaţa Tihvin, întîmpinînd asalturile Gărzii roşii cu rafale de mitralieră. Era absolut necesar ca ei să fie scoşi de pe această poziţie ; trebuia eliberată biserica, de unde se putea trage pe o rază mare. Această operaţie i-a fost încredinţată lui Lazo.

În fruntea unui detaşament de 150 de oameni, el a pornit cu iscusinţă la atac. La început, ostaşii au înaintat uşor, alergînd de la o casă la alta. Cînd au ajuns însă în piaţa aceea uriaşă, s-au oprit. Era greu de străbătut toată piaţa dintr-un singur salt,

sub foc de armă şi de mitralieră. Lazo a ordonat ocuparea poziţiei duşmane prin asalturi scurte. Frînţi de mijloc, ţinînd strîns armele în mîini, soldaţii îşi croiau drum prin troienele de zăpadă. Duşmanul nu reuşea să ochească cu precizie şi gloanţele zburau pe de lături. Deodată, Lazo ţîşni înainte. Detaşamentul se năpusti după el. Uşa şi ferestrele bisericii fură scoase din ţîţîni cu bombe şi grenade de mînă. A urmat o luptă înverşunată, care a ţinut mai multe ceasuri. În cele din urmă, mitraliera de pe clopotniţă a fost capturată.

Lazo se pricepea să zădărnicească şiretenia duşmanului. Unul din statele majore ale bolşevicilor se afla în clădirea Gimnaziului Haiduc de pe strada Troţkaia. Voind să cucerească acest punct, iunkerii au recurs la o viclenie : au încărcat pe un cal o mitralieră învelită într-o prelată şi înaintau cu ea încet pe stradă, distrăgînd atenţia forţelor noastre prin focuri de armă şi rafale de mitralieră. Lazo s-a strecurat în clopotniţa bisericii şi cu o mişcare dibace a aruncat trei grenade, una după alta, nimicind mitraliera duşmană.

— Stai ! s-au năpustit albgardiştii asupra lui, dar Lazo, apărîndu-se cu focuri de armă, s-a întors la detaşamentul său.

Situaţia din Irkutsk continua să fie grea. Rebelii dispuneau de forţe armate mai puternice decît Sovietele. Profitînd de acest fapt, socialiştii-revoluţionari de dreapta au reuşit să încheie cu Comitetul Militar Revoluţionar din Irkutsk un aşa-zis „tratat de pace" pe care, în scrisoarea sa către Sovietul din Krasnoiarsk, Lazo l-a numit cu drept cuvînt ruşinos. În temeiul acestui tratat, comisarii din toate instituţiile urmau să fie rechemaţi ; trupele sovietice, ca şi cele ale albgardiştilor erau lăsate la vatră. Şcolile de ofiţeri se desfiinţau, iar Gărzile roşii şi trupele revoluţionare, aduse la Irkutsk din diferite părţi ale Siberiei, erau trimise înapoi de unde veniseră. Iunkerii luaţi prizonieri

erau eliberaţi şi primeau grade ofiţereşti ; li se dădeau arme şi bani, îngăduindu-li-se să plece în orice parte a ţării, după dorinţă. Punctul principal asupra căruia îşi îndreptau atenţia socialiştii-revoluţionari de dreapta era instaurarea la Irkutsk a unei puteri de coaliţie, din care trebuiau să facă parte organizaţiile cele mai reacţionare, antisovietice, ca, de pildă, „Comitetul de apărarea patriei" şi altele.

Dar duşmanilor nu le-a fost dat să-şi ducă planul la îndeplinire.

În numeroase raioane ale Siberiei, comuniştii au organizat şi au trimis în grabă forţe armate care să ajute la lichidarea rebeliunii. Au sosit la Irkutsk detaşamente ale Gărzilor roşii din Krasnoiarsk, din Kansk şi de pe Enisei, de la minele de cărbuni Ceremhov şi din alte locuri. Toţi ostaşii s-au arătat nespus de revoltaţi aflînd despre aşa-zisul „tratat de pace" şi au protestat cu indignare împotriva unei astfel de „păci", care de fapt lichida Puterea sovietică. Statul major al trupelor revoluţionare a dat un ultimatum, prin care impunea recunoaşterea necondiţionată a Puterii sovietice, dezarmarea totală a rebelilor, predarea întregului armament organelor sovietice şi demobilizarea. În douăzeci şi patru de ore rebelii trebuiau să dea răspunsul.

Dîndu-şi seama că înfrîngerea e de neînlăturat, albgardiştii au fost siliţi să accepte toate aceste condiţii şi astfel Gărzile roşii au zădărnicit ruşinosul compromis, restaurînd la Irkutsk Puterea sovietică, în decembrie 1917.

Organizatorii rebeliunii, coloneii din armata ţaristă Skipetrov, Ivanov şi Nikitin s-au refugiat, cu ajutorul inspiratorilor lor, la unul din consulatele străine din Irkutsk.

Comitetul Central Executiv din Siberia, statul major al trupelor revoluţionare şi Comitetul de partid din Irkutsk se aflau la Glazkovo, într-o

suburbie a orașului, unde aveau asigurată paza de către Gărzile roșii. Scurt timp după capitularea rebelilor, la Glazkovo s-a prezentat un grup de străini, purtînd steaguri albe. Declarînd că reprezintă un corp consular, ei au cerut să fie primiți de noile autorități, pentru a discuta chestiuni importante.

Comitetul Central Executiv din Siberia a însărcinat pe Serghei Lazo și pe Boris Șumeațki să-i primească pe consuli : Lazo cunoștea perfect limba franceză, iar Șumeațki era reprezentantul Puterii sovietice centrale. Într-o încăpere mare, frumos mobilată, la o masă acoperită cu postav roșu, într-un jilț cu spătar sculptat, ședea un tînăr cu mustăcioară neagră abia mijită. Era în bluză militară, încins cu o curea lată. Alături de el ședea un bărbat spătos, voinic, ceva mai în vîrstă. Cînd consulii au intrat, Lazo s-a ridicat și, la salutul lor rostit într-o rusească stîlcită, s-a înclinat și a spus franțuzește :

— Vă rog să primiți, domnilor, asigurarea respectului nostru, și să luați loc.

Străinii se înviorară. Le plăcu tînărul. Era atît de politicos, vorbea atît de corect franțuzește și îi întîmpinase cu atîta bunăvoință...

— Ați învățat la Paris ? întrebă, zîmbind, consulul francez.

— Nu, răspunse Lazo, mi-am făcut studiile în patria mea. Cărei împrejurări îi datorează statul major al trupelor revoluționare vizita dumneavoastră, domnilor ?

— Eu și colegii mei ne vedem siliți să vă deranjăm în legătură cu tristele fapte ce s-au petrecut... începu consulul.

— Sîntem gata să vă ascultăm, domnilor.

— Îngăduiți-mi, în numele reprezentanților a patru puteri — Statele Unite ale Americii, Anglia, Japonia și Franța — să vă expun pe scurt scopul vizitei noastre, a reluat consulul francez. Vorbiți

perfect limba țării mele și cred că n-o să ne fie prea greu să ne înțelegem.

— Din păcate, cunoașterea limbii încă nu înseamnă nimic, *monsieur*, răspunse Lazo. După cum știți, nu ne putem înțelege cu mulți dintre compatrioții noștri, deși vorbim cu toții, din copilărie, aceeași limbă. Așadar, vă ascultăm, domnilor, adăugă el, uitîndu-se nerăbdător la ceasornic.

Cu o mișcare din cap, consulul american îi dădu să înțeleagă colegului său francez că era timpul să intre în subiect. Și acesta începu :

— Am dori să cerem, adică nu să cerem, să solicităm de la dumneavoastră o garanție în scris cu privire la inviolabilitatea persoanei, averii, comerțului și a tuturor celorlalte îndeletniciri ale cetățenilor străini. Situația din oraș... stihia dezlănțuită...

— Nu stihia dezlănțuită, ci acțiunile organizate ale forțelor revoluționare, care au înăbușit rebeliunea, rectifică Șumeațki.

— Formularea, *monsieur*, nu schimbă fondul. Cetățenii noștri nu se pot socoti în siguranță în fața unei asemenea situații.

— Nu trebuie să vă îngrijorați, domnilor, răspunse Lazo. Securitatea străinilor, ca și a tuturor cetățenilor republicii este garantată de Puterea sovietică. Cît despre „comerț și toate celelalte îndeletniciri", noi nu sîntem împuterniciți să discutăm cu dumneavoastră asemenea chestiuni. Vă recomandăm, dacă binevoiți, să vă adresați Puterii sovietice centrale din Moscova, Consiliului Comisarilor Poporului. Ce întrebări mai aveți de pus statului nostru major ?

— Îngăduiți-mi două cuvinte, spuse consulul japonez, aplecîndu-și ușor capul într-o parte ; fața lui era toată parcă numai zîmbet.

— Vă rog...

— Sîntem cu toţii foarte îngrijoraţi de soarta unor vechi prieteni, compatrioţii dumneavoastră, stimaţi domni !

— Vă sîntem adînc recunoscători pentru grija pe care o purtaţi compatrioţilor noştri, răspunse cu o uşoară ironie Lazo.

— Prietenia noastră cu Rusia se pierde în adîncul veacurilor, continuă diplomatul japonez. Ne e greu să vedem că...

— Ce anume ? îl întrerupse Lazo.

— Ofiţerimea rusă e greu lovită de evenimentele din ultimele zile ! exclamă patetic reprezentantul Japoniei.

— Nu găsiţi oare nelalocul lui amestecul dumneavoastră în treburile interne ale Rusiei, domnilor ? întrebă Lazo.

— O, prea stimate domn ! Japonezul zîmbea tot mai larg şi mai stăruitor, căutînd parcă, prin acest zîmbet, să cîştige simpatia tînărului cu care vorbea. Umanitatea nu cunoaşte graniţe — e internaţională. Credeţi-ne că numai un sentiment de omenie ne face să vă atragem atenţia asupra războiului fratricid. Ceea ce se petrece pe străzile oraşului încalcă orice reguli ale civilizaţiei zilelor noastre...

— Nu putem să nu fim de acord că umanitatea e un sentiment propriu tuturor oamenilor, făcu Lazo. Cred însă că dacă unii adepţi ai civilizaţiei mondiale n-ar fi contribuit la încălcarea ordinei în Irkutsk, războiul fratricid ar fi fost evitat.

Urmă o tăcere apăsătoare.

— Îmi permit să fac o propunere concretă, spuse înălţîndu-şi capul cu mîndrie reprezentatul celei mai mari puteri coloniale de pe-atunci, regina mărilor, şi-l opri cu un gest pe japonezul care parcă voia să mai spună ceva.

— Vă ascultăm, răspunse Lazo.

— În numele dreptăţii, trebuie să lăsaţi iunkerilor şi ofiţerilor cel puţin armele. Bineînţeles, în

scop defensiv, adăugă consulul englez. Întreaga lume civilizată va fi indignată aflînd că floarea naţiunii ruse a fost lăsată fără apărare în faţa forţelor întunericului...

— Cred, domnilor, spuse Lazo, că grija pentru floarea naţiunii ruse ar fi mai potrivit să fie lăsată pe seama poporului rus. El e mai interesat decît oricine în propăşirea florii naţiunii sale. Nu-i aşa, tovarăşe Şumeaţki ?

— Fireşte că e aşa, şi numai aşa ! răspunse Şumeaţki.

Consulul american tăcea tot timpul. Pesemne că îşi rezervase rolul artileriei grele şi urma să intervină în momentul cel mai critic. Răspunsurile lui Lazo şi ale lui Şumeaţki, destul de limpezi, de făţişe, poziţia lor dîrză l-au silit pe reprezentantul S.U.A. să arunce în joc ultima carte, care, după părerea lui, trebuia să-i dea gata pe „roşii" dintr-o lovitură.

— Ne-ar fi foarte neplăcut să aducem la cunoştinţa guvernelor noastre că liderii revoluţionari din Siberia nu au putut fi înduplecaţi, spuse cu destulă tărie şi cu o umbră de ameninţare în glas încercatul diplomat de peste ocean, aţintindu-şi privirile atente asupra reprezentanţilor Puterii sovietice.

Lazo şi Şumeaţki ar fi vrut să scape fără prea multă vorbă de acei vizitatori nepoftiţi, care încercau să-i smulgă statului major revoluţionar consimţămîntul de a ajuta contrarevoluţia. Dar s-au văzut nevoiţi să-şi înfrîneze această dorinţă, care nu era compatibilă cu uzanţele diplomatice.

— Din păcate, noi nu sîntem împuterniciţi să ne amestecăm în raporturile pe care le aveţi cu guvernele dumneavoastră, spuse liniştit şi cuviincios Lazo. Mai e ceva ?

— Din nefericire, văd că e greu să ne înţelegem cu dumneavoastră, domnilor, se dădu bătut reprezentantul american.

— În cazul acesta, avem şi noi ceva de spus, ripostă Lazo. După informaţiile noastre, coloneii Skipetrov, Ivanov şi Nikitin, instigatorii rebeliunii din Irkutsk, s-au refugiat la unul din consulatele străine. În numele statului major, cerem predarea acestor criminali în mîinile Puterii revoluţionare.

Cererea fusese atît de neaşteptată, încît consulii rămaseră înmărmuriţi.

— Soarta ofiţerilor la care faceţi aluzie ne este necunoscută, spuse cu hotărîre, după o scurtă pauză, americanul. Noi nu ne amestecăm în treburile interne ale Rusiei. Avem onoarea.

Consulii, cum era şi de aşteptat, nu i-au predat pe capii rebeliunii. Cu ajutorul reprezentanţilor străini, coloneii ţarişti au izbutit să fugă. Iar după ce trupele albgardiştilor au depus armele, în urma pierderilor suferite, iunkerii şi ofiţerii s-au grăbit să plece cît mai repede din Irkutsk în Manciuria şi pe Amur, în Transbaikalia şi Primorie.

E drept că o parte dintre ei au regretat mai tîrziu crimele săvîrşite şi au servit cu credinţă interesele poporului. Unii însă au fugit peste graniţă, iar alţii au mai pricinuit multe nenorociri oamenilor, intrînd în rîndurile bandelor conduse de atamani, care luni de-a rîndul au jefuit oraşele şi satele din Extremul Orient şi Siberia.

La cîteva zile după înăbuşirea rebeliunii, Lazo trimise Comitetului Executiv din Krasnoiarsk o scrisoare lungă, în care le vorbea amănunţit tovarăşilor şi conducătorilor săi despre situaţia din Irkutsk şi le împărtăşea părerile lui în legătură cu evenimentele de acolo. În fiecare rînd se simţea o nemărginită grijă pentru soarta revoluţiei, căreia îi închinase toate gîndurile şi capacitatea lui, întreaga lui viaţă.

Situaţia la Irkutsk era grea. Viaţa garnizoanei fusese dezorganizată. Cînd Comitetul revoluţionar l-a numit pe Lazo comandant al oraşului, el a cerut Sovietului din Krasnoiarsk îngăduinţa de a mai rămîne deocamdată la Irkutsk. „De îndată ce se va normaliza viaţa militară a oraşului, scria el, voi căuta să predau împuternicirea mea de comandant".

Experienţa căpătată la Irkutsk i-a sugerat multe propuneri, pe care le-a şi făcut garnizoanei din Krasnoiarsk. Îl frămînta mai ales o problemă : cum să se procedeze cu ofiţerii din armata ţaristă ? După părerea lui trebuia ca, fără prea multe complicaţii, ofiţerii ţarişti contrarevoluţionari să fie înlăturaţi şi dezarmaţi.

Din scrisoarea lui Lazo se poate vedea cît de lucid ştia să analizeze situaţia creată şi cum în urma înfrîngerii rebeliunii din Irkutsk, fără a se culca pe laurii victoriei, a tras concluzii valabile şi pentru celelalte oraşe siberiene. Lazo ajunsese la îndreptăţita concluzie că nu e bine să fie aleşi comandanţii, spunînd : „De fapt, nici nu prea avem de unde alege, şi s-ar putea să acordăm încredere unor persoane care nu merită..."

El a prevăzut rolul contrarevoluţionar al vechii căzăcimi siberiene înarmate, care, în comparaţie cu ţăranii, aveau o situaţie privilegiată. Aceşti cazaci erau de partea chiaburimii, şi Lazo ceruse cu stăruinţă dezarmarea lor. Din păcate n-au fost dezarmaţi şi curînd au pornit cu arma în mînă împotriva Sovietelor din Siberia, devenind stîlpul contrarevoluţiei.

Deşi nu era încă membru al partidului, Lazo trăia şi acţiona ca un bolşevic. El introducea cu energie orînduieli revoluţionare în unităţile mili-

tare, urmărea presa, studia cu sîrguință și cu tragere de inimă operele lui Marx, Engels, Lenin.

Odată, la un miting, pe cînd vorbea, demascîndu-i pe socialiștii-revoluționari de dreapta, unul dintre aceștia i-a strigat:

— Agent bolșevic!

Lazo a ridicat cu semeție capul și a răspuns:

— Nu sînt încă bolșevic, dar mă simt mîndru că sînt socotit bolșevic!

ŞI TOT ATUNCI, ÎN TRANSBAIKALIA

Înfrîngerea rebeliunii din Irkutsk n-a fost decît un preludiu al luptei într-adevăr titanice pe care, cu puterile ei încă slabe, tînăra Putere sovietică avea s-o poarte împotriva numeroşilor duşmani dinăuntru şi dinafară în Siberia şi Extremul Orient.

În Transbaikalia şi Pribaikalia, situaţia era îngrijorătoare. Spre deosebire de regiunile Amur şi Primorie, Transbaikalia nu ajunsese să aibă organizaţii bolşevice bine închegate, puternice. Nici organizaţia bolşevicilor din staţia Cita 2, în raionul feroviar, nici cele existente de-a lungul căii ferate din Transbaikalia şi nici cea de la minele de cărbuni din Arbagar nu rupseseră legăturile cu elementele oportuniste, ceea ce a dat naştere multor complicaţii.

După revoluţia din februarie, în Transbaikalia şi Pribaikalia nici măcar nu fusese prezentată lista de candidaţi pentru Adunarea Constituantă. Cazacii din Transbaikalia se aflau pe front. Soldaţii, care, după cum se ştie, reprezentau la sate elementele cele mai revoluţionare, nu se întorseseră acasă nici ei. Mulţi dintre muncitori, sub înrîurirea socialiştilor-revoluţionari de dreapta, a menşevicilor, a anarhiştilor şi oportuniştilor, care căutau să înăbuşe mişcarea revoluţionară, simpatizau cu guvernul provizoriu. Chiar Conferinţa regională a P.M.S.D.R., care s-a ţinut în octombrie 1917, la

Cita, adoptase hotărîrea de a tinde spre o unificare cu organizaţiile care propovăduiau idei potrivnice tacticii bolşevice.

Revoluţia din februarie n-a adus aproape nici o schimbare în viaţa muncitorilor şi ţăranilor din acel ţinut. Populaţia băştinaşă, de neam bureat, îndura aceeaşi asuprire ca mai înainte. În semn de protest, bureaţii au ţinut consfătuiri şi au organizat congrese, hotărîţi să lupte pentru autonomia lor naţională ; dar glasul lor nu era ascultat.

Profitînd de faptul că membrii organizaţiei P.M.S.D.R. din Cita erau în majoritate împotriva bolşevicilor, contrarevoluţionarii şi albgardiştii au pornit să răspîndească prin presă şi prin unele organizaţii obşteşti tot felul de clevetiri la adresa bolşevicilor şi a conducătorilor lor. Dar lozincile partidului bolşevic, care chemau la revoluţie socialistă proletară, pătrundeau tot mai adînc în păturile largi ale maselor populare. Imediat după Marele Octombrie, muncitorii tipografi din Transbaikalia au declarat trecerea puterii în mîinile Sovietelor, refuzînd să culeagă articolele îndreptate împotriva Puterii sovietice, ca şi pe cele care susţineau guvernul provizoriu răsturnat. Feroviarii din Cita, în conferinţa lor raională, au adoptat de asemenea hotărîrea de a lupta împotriva oricărei încercări de restaurare a guvernului provizoriu al lui Kerenski.

Îmbrăţişînd ideile preconizate de bolşevici, masele revoluţionare din Transbaikalia au trecut la organizarea Gărzilor roşii şi au adoptat rezoluţii pentru sprijinirea Puterii sovietice, în timp ce menşevicii şi socialiştii-revoluţionari de dreapta au înjghebat în grabă un „front unic", făcînd apel la Comitetul siguranţei publice, la Dumele orăşeneşti şi la alte organizaţii antiproletare. În scurt timp, ei au înfiinţat la Cita un organ regional de

conducere, aşa-zisul „Narodnîi-Soviet“ [1], care prin componenţa lui — cuprindea în mare parte culaci şi elemente înstărite — nu lăsa nici o îndoială că va acţiona împotriva Puterii sovietice. „Narodnîi-Soviet“ încerca să se implînte ca o pană între regiunile Irkutsk, Amur şi Primorie, pentru a rupe Extremul Orient de Rusia Sovietică, pentru a împiedica organizarea Puterii sovietice în acele ţinuturi îndepărtate.

Activitatea bolşevicilor era foarte slab organizată, mai cu seamă printre ţărani, cazaci şi populaţia bureată. Folosind această situaţie, ofiţerii şi atamanii cazaci căutau să ridice căzăcimea împotriva ţăranilor şi bureaţilor, care, după cum spuneau ei, urmăreau să le ia pămîntul. Era de-a dreptul o provocare.

Toate problemele cu caracter agrar se rezolvau prin decretele Consiliului Comisarilor Poporului al R.S.F.R. Dar aceste decrete, ca şi celelalte hotărîri ale guvernului sovietic, erau sau ignorate, sau denaturate şi defăimate de către „Narodnîi-Soviet“. Cînd Sovietele din Siberia şi-au aruncat în luptă forţele pentru a înăbuşi rebeliunea din Irkutsk, conducerea „Narodnîi-Soviet“-ului, în loc să le dea ajutor şi să sprijine acţiunea lor, a trimis o delegaţie cu ordinul ca „Sovietul din Irkutsk să fie oprit de a acapara puterea şi de a continua nimicitorul război fratricid“.

În apelul-declaraţie „Către întreaga populaţie din Transbaikalia“, publicat la 11 ianuarie 1918, în ziarul „Zabaikalski rabocii“ [2], „Narodnîi-Soviet“ nu făcea decît să înşire calomnii împotriva Consiliului Comisarilor Poporului şi a Revoluţiei din Octombrie; „Narodnîi-Soviet“ mintea poporul din Transbaikalia, făgăduind că „nu-şi va precupeţi eforturile pentru a evita nimicitorul război civil,

[1] „Narodnîi-Soviet“ — Sovietul popular. (n.t.)
[2] Muncitorul din Transbaikalia. (n.t.)

cu urmări atît de sîngeroase şi de distrugătoare", că „nu va urma funestul exemplu pe care îl dăduse nefericitul Irkutsk". „Narodnîi-Soviet" arunca răspunderea izbucnirii războiului civil asupra conducerii Comitetului Central Executiv al Sovietelor din Siberia (Ţentrosibir) şi asupra partidului bolşevicilor, calificînd lupta eroică din Irkutsk drept „un exemplu funest". În realitate, declaraţia nu însemna altceva decît refuzul de a lupta împotriva contrarevoluţiei.

„Narodnîi-Soviet" mai anunţa că s-a hotărît organizarea la Cita a unei „autorităţi regionale provizorii", care, cu mînă de fier, să ia toate măsurile hotărîtoare dictate de împrejurări, şi în pofida tuturor greutăţilor să asigure liniştea regiunii, pînă la instaurarea în întreaga Republică Rusă a unei puteri recunoscută de întregul popor, sau de marea lui majoritate. Nerecunoscînd autoritatea Sovietelor, „Narodnîi-Soviet" declara că „a luat asupra sa, în mod temporar, pe teritoriul regiunii, toate drepturile şi obligaţiile ce reveneau guvernului provizoriu al Republicii Ruse".

Sub oblăduirea acestui organ al reacţiunii, contrarevoluţia îşi întetea zi de zi activitatea ei duşmănoasă.

Pe teritoriul Manciuriei, cu ajutorul militariştilor japonezi şi al imperialiştilor din alte ţări, se formau bande de albgardişti, în frunte cu fiul unui mare crescător de vite cazac, esaulul Semeonov [1].

Acest Semeonov sosise în Transbaikalia din Petrograd, pe la sfîrşitul verii anului 1917, cu scopul de a forma şi trimite pe front detaşamente bureate şi de mongoli. N-a reuşit însă să organizeze niciunul. Oamenii nu doreau război, şi nici ameninţările, nici făgăduinţele n-au avut efect. După Marea

[1] Conform sentinţei Colegiului militar al Tribunalului Suprem din U.R.S.S., la 29 august 1946, Semeonov a fost spînzurat. (n.a.)

Revoluție Socialistă din Octombrie, Semeonov s-a vîndut serviciului de informații japonez. El și-a ales ca reședință orășelul Manciuria, așezat la granită, pe teritoriu străin, și de acolo coordona acțiunile agenților săi. Strecurate pe întreg cuprinsul Transbaikaliei, iscoadele atamanului au stabilit legături cu elementele contrarevoluționare și astfel, în scurt timp, Semeonov a izbutit să dispună de forțe importante, strîngînd laolaltă ofițeri, iunkeri, fii de burghezi, culaci, chiaburi din rîndurile bureaților, mongolilor și chinezilor-hunhuzi, care fugiseră din Rusia.

Ca punct strategic, orășelul Manciuria era potrivit pentru dezlănțuirea unui atac asupra Transbaikaliei. Cucerirea orașului Cita ar fi rupt toată regiunea Extremului Orient de Republica sovietică. Linia ferată din China Orientală îi dădea lui Semeonov posibilitatea să comunice cu imperialiștii străini și să primească de la ei ajutor în bani și armament. În afară de aceasta, prin gara Manciuria, care era așezată pe teritoriul sovietic, treceau de la Vladivostok spre Rusia Sovietică mari cantități de provizii și mărfuri industriale ; administrația antisovietică a căii ferate din China Orientală nu dădea cale liberă trenurilor, pentru ca bandele lui Semeonov să le poată prăda. Generalii japonezi îl proclamaseră pe Semeonov adept al Adunării Constituante și apărătorul „dreptății, ordinei și civilizației".

La 1 ianuarie 1918 (19 decembrie 1918), Semeonov și ceilalți apărători „ai dreptății, ordinei și civilizației" au pornit la atac. Semeonoviștii și-au început activitatea în gara Manciuria, unde au bătut și dezarmat pe ostașii din drujina militară locală ; apoi i-au prins pe membrii Sovietului de deputați ai muncitorilor și i-au împușcat. În ziua de 3 ianuarie, în gara Cita a sosit un tren. Unul din vagoanele garniturii era sigilat. Cînd a fost deschis, s-au găsit în el cadavrele deputaților mun-

citorilor din Sovietul manciurian, care fuseseră schingiuiți și uciși. Semeonov voia să înspăimînte populația din Transbaikalia prin omoruri și acte de cruzime. Crimele lui monstruoase trezeau însă o ură adîncă în sufletul muncitorilor din Cita și al oamenilor din întreg Extremul Orient. Gărzile roșii se pregăteau pentru o încleștare aprigă cu atamanul și cu banda lui.

„Narodnîi-Soviet" însă nici n-avea de gînd să intre în luptă împotriva lui Semeonov. Ba ceva mai mult: la 4 ianuarie, 1918, înhăitîndu-se cu ofițerii Regimentului 1 cazaci din Cita, care își făceau de cap, cei de la „Narodnîi-Soviet" au încercat să dezarmeze Garda roșie. Numai riposta hotărîtă a muncitorilor, și mai cu seamă a feroviarilor, a împiedicat reușita acestui plan mișelesc. Atunci, albgardiștii începură să percheziționeze locuințele muncitorilor. Confiscau armele și-i căutau pe bolșevici, vrînd să încheie socotelile cu ei. Toate aceste provocări au stîrnit proteste furtunoase și numeroase greve. Muncitorii cereau să se termine cu dezmățul albgardiștilor. „Narodnîi-Soviet" însă nu numai că n-a luat nici o măsură, dar, cu ajutorul acelorași albgardiști, la o a doua încercare, peste cîteva zile, a reușit să dezarmeze Garda roșie.

Imperialiștii nu cruțau nimic pentru a-l sprijini pe omul lor. Japonezii îl subvenționau cu dărnicie pe Semeonov, nădăjduind că banii cheltuiți li se vor întoarce înmiit, în ziua cînd vor pune mîna pe imensele bogății ale Extremului Orient. Numai prin căpitanul Kuroki i s-au transmis atamanului trei milioane de ruble în aur. Nici imperialiștii din alte țări nu s-au dat în lături să-i ajute pe banditi. Pînă în septembrie, 1918, Semeonov a primit de la marii magnați ai burgheziei franceze peste patru milioane de ruble. Capitaliștii englezi și-au dat și ei contribuția, iar președintele S.U.A., Wilson, a dat dispoziții secretarului de stat Lancing să-l a-

jute pe ataman cu tot ce se va putea. În plus, bandele lui Semeonov puseseră mîna, în gara Manciuria, pe o uriaşă cantitate de mărfuri, a căror valoare se ridica, cum o evaluaseră organele intendenţei, la aproape nouăsprezece milioane ruble-aur.

Generalii japonezi îi furnizau lui Semeonov alimente şi armament, trimiţîndu-i în ajutor soldaţi şi ofiţeri.

La îndemnul japonezilor, Semeonov organizase o aşa-zisă „secţie feroviară". În calitate de şef al acestei „instituţii" fusese numit un faimos membru al Sutelor negre, spion japonez, inginerul Burger. Acest Burger, care fusese izgonit nu de mult de muncitorii de la calea ferată transbaikaliană, socotindu-se acum stăpîn pe sectorul din China Orientală şi Manciuria, trimise direcţiei căii ferate din Transbaikalia o telegramă în care spunea: „Vă înştiinţez că pînă la restabilirea ordinii pe linia ce mi s-a încredinţat şi pînă la o riguroasă selecţionare a personalului nu va rămîne în staţia Manciuria nici o locomotivă decapotă" [1].

„Selecţionarea" cu care ameninţa Burger i-a făcut pe muncitori să fie cu ochii în patru. Ei şi-au amintit de o altă „selecţionare", în 1906, executată de zbirii ţarişti, generalii Meller-Zakomalski şi Rennenkampf, în staţia Sliudeanka (astăzi Babuşkino), unde, împreună cu alţi tovarăşi, a fost împuşcat fără judecată şi fără să se facă vreo cercetare I. V. Babuşkin, unul din tovarăşii de luptă ai lui V. I. Lenin. Muncitorii nu puteau să uite atrocităţile călăilor care uciseseră în staţiile Verhneudinsk, Manciuria şi Cita atîţia luptători pentru cauza revoluţiei. Nu puţini tovarăşi credincioşi marei cauze au fost arestaţi atunci de satrapii

[1] Era vorba de locomotivele cumpărate de guvernul rus în America şi capturate de albgardişti, pe linia ferată din China Orientală. (n.a.)

țariști, schingiuiți prin ocne sau trimiși cine știe unde, în surghiun...

Feroviarii și-au strîns rîndurile pentru a-și apăra drepturile și viața. Nu dispuneau însă de suficiente forțe, și cu atît mai puțin de armament. Puțini la număr și neînarmați, nu puteau ține piept albgardiștilor, mai bine înzestrați din punct de vedere militar.

„Narodnîi-Soviet" a început să ducă cu Semeonov „tratative", care în fond se reduceau la un singur scop: să nu admită organizarea Puterii sovietice în Transbaikalia. Și în timp ce se desfășurau aceste „tratative", bandele lui Semeonov trecură granița în raionul Manciuria, ocupară stațiile Borzea și Oloveannaia, și începură o sălbatică represiune împotriva oamenilor muncii, spînzurînd, împușcînd și schingiuind pe toți cei socotiți revoluționari, dînd foc caselor și siluind femeile.

Proletariatul din Transbaikalia era adînc indignat de trădarea „Narodnîi-Soviet"-ului. În ajutorul muncitorilor au sosit curînd unități revoluționare de cazaci, care se înapoiau acasă din războiul imperialist. Zilele „Narodnîi-Soviet"-ului erau numărate. La 16 februarie, 1918, unitățile revoluționare ale Regimentului 2 cazaci din Cita și detașamentele reorganizate ale Gărzilor roșii au dărîmat acest putred stîlp al reacțiunii. Reprezentanții burgheziei din „Narodnîi-Soviet" au fost arestați, trupele albgardiste dezarmate, ofițerii lor trimiși la închisoare. Puterea a trecut în mîinile Sovietului de deputați ai muncitorilor, soldaților și țăranilor.

Nimicirea „Narodnîi-Soviet"-ului și instaurarea Puterii sovietice în Cita au schimbat situația în favoarea revoluției. Dar bandele lui Semeonov continuau acțiunile lor devastatoare și înaintau nestingherite dinspre granița manciuriană, în interiorul regiunii.

Apariţia detaşamentelor înarmate ale atamanului Semeonov în Transbaikalia a provocat o neliniște puternică la Comitetul Central Executiv al Sovietelor din Siberia (Ţentrosibir). Bandele albgardiste trebuiau lichidate cît mai repede şi cu orice preţ. Cui să i se încredinţeze însă conducerea acestei grele operaţii militare ?

— Propun să fie numit comandant al frontului transbaikalian membrul prezidiului nostru, tovarăşul Lazo, a declarat preşedintele *Ţentrosibir*-ului într-o şedinţă extraordinară. Mai sînt alte candidaturi ?

N-au mai fost propuşi alţi candidaţi.

În aceeaşi zi, Serghei Lazo a plecat din Irkutsk la Cita, cu o misiune de mare răspundere : să stăvilească şi să distrugă bandele lui Semeonov, care înaintau în inima Transbaikaliei, lăsînd în urma lor numai lacrimi, sînge nevinovat şi sate date pradă pîrjolului.

Unul din organizatorii luptei pentru Puterea sovietică în Transbaikalia, Nikolai Mihailovici Matveev, povesteşte despre venirea lui Lazo în Cita :

„Cu cîteva zile înainte de a fi trimise pe front detaşamentele Gărzilor roşii (la sfîrşitul lui februarie), în cabinetul preşedintelui Comitetului Executiv din Transbaikalia a intrat un om înalt, foarte tînăr, într-o manta lungă şi roasă ce părea înnegrită de fum. Nu purta nici o armă ; de cureaua petrecută peste umăr atîrna un binoclu. Luînd poziţia de

drepți în fața președintelui, el rosti cu modestie și cu o umbră de sfială :

— Sînt detașat pe front. Numele meu e Lazo.

Scoase fără grabă o hîrtie din buzunarul mantalei și o înmînă președintelui. În cabinet se aflau mai mulți membri ai comitetului.

Președintele spuse :

— Faceți cunoștință, tovarăși, cu comandantul nostru suprem.

Ne-am strîns mîna. Cineva i-a oferit un loc în fotoliu. Fără să mai întîrzie, Lazo ne-a informat cu precizie asupra situației din Siberia și ne-a împărtășit planurile Comitetului Central Executiv din Siberia în privința operațiunilor militare. La rîndul nostru i-am vorbit despre situația din Transbaikalia, despre puterea de luptă și uneltirile bandelor contrarevoluționare. Din întrebările și replicile lui se vedea că e bine informat asupra stării de lucruri de la noi. La sfîrșitul discuției ne-a spus că înainte de a pleca pe front consideră necesar să-i cunoască mai îndeaproape pe muncitorii din Cita..."

Lazo i-a vizitat pe feroviari, s-a întîlnit cu membrii Sovietului și a luat cuvîntul la marele miting de la atelierele feroviare din Cita.

Tînărul comandant nu ascundea faptul că vor avea de învins greutăți în lupta pentru izbînda revoluției. El căuta să explice pe înțelesul celor care îl ascultau toată situația complicată a acelui moment de grea cumpănă. Le vorbea oamenilor despre blocada economică cu care fusese împresurată Rusia și despre primejdia unei intervenții armate fățișe împotriva Puterii sovietice.

— Statele capitaliste vor să sfîșie trupul tinerei Rusii Sovietice, să-i smulgă Ucraina, Caucazul, Zapolearie, Siberia, Extremul Orient, spunea Lazo. Acestea sînt, tovarăși, condițiile în care trăim și luptăm. Nu trebuie să nutrim speranța că imperialiștii ne vor lăsa în pace. Semeonov nu-i pentru noi decît o piatră de încercare, o patrulă trimisă

în recunoaştere de lumea capitalistă, pentru a măsura puterea şi voinţa de luptă a Rusiei revoluţionare. De repeziciunea cu care vom reuşi să-l zdrobim pe acest agent al reacţiunii mondiale, să nimicim clica lui, atîrnă în mare parte însăşi existenţa puterii noi.

— I-auzi ! strigă clătinînd din cap un mecanic în bluză unsuroasă, de doc. Va să zică ne pun la încercare ? Atunci să-i arătăm, tovarăşi, capitalului internaţional, ce înseamnă pentru poporul nostru Puterea sovietică ! izbucni el în vuietul aprobator al întregii săli.

Iar cînd Lazo începu să recruteze ostaşi pentru forţele armate ce trebuiau să respingă bandele lui Semeonov, feroviarii şi tipografii din Cita se grăbiră să se înroleze în rîndurile Gărzilor roşii, pentru a pleca pe front împreună cu unităţile regulate.

La începutul lunii martie, în 1918, bandele lui Semeonov ocupaseră staţiile Manciuria, Maţievskaia, Şarăşun, şi înaintau mai departe, cu gîndul de a pune mîna pe întreaga cale ferată din Transbaikalia.

Lazo nu dispunea în momentul acela decît de prea puţine trupe : două sute de puşcaşi din Garda roşie, care nu primiseră încă botezul focului, cazacii Regimentului 1 Argun, sosiţi de curînd de pe front, şi două baterii de artilerie, una din Cita şi alta din Irkutsk ; cam asta era totul. Nu mai avea timp să aştepte întăriri. Erau necesare acţiuni imediate.

În noaptea de 6 spre 7 martie, unităţile sovietice au pornit la atac. Regimentul 1 Argun a primit ordin să-i taie duşmanului retragerea. Bateriile din Cita şi Irkutsk au ocupat poziţii în preajma Şarăşunului. Gărzile roşii se pregăteau pentru un atac hotărîtor la centru. Poziţia pe care o ocupaseră Gărzile roşii era cît se poate de proastă : nici păduri, nici tufişuri, numai stepă pustie, care putea fi străbătută în voie de gloanţele vrăjmaşe. Dar

Lazo, sigur de succes, a dus el însuşi infanteria la luptă.

Ofensiva fu atît de impetuoasă, încît duşmanii, buimăciţi, se retraseră în dezordine. Unităţile revoluţionare îi urmăreau. Artileriştii trimiteau cu precizie obuz după obuz. Călări, cu strigăte de „ura", cazacii din Regimentul 1 Argun le-au căzut în spate, nelăsîndu-le timp să se dezmeticească.

Această operaţiune, condusă cu bravură şi cu isteţime de tînărul comandant, a însemnat o biruinţă hotărîtoare. Duşmanii au fost zdrobiţi, suferind pierderi mari. Cei rămaşi în viaţă au fugit, împreună cu atamanul lor, în Manciuria.

Semeonov a înşelat astfel aşteptările celor ce-şi puseseră nădejdea în el; înfrîngerea pe care a suferit-o a stîrnit mare nemulţumire printre imperialişti. Totuşi, ei n-au renunţat nici după aceea la serviciile atamanului, ci l-au ajutat pe toate căile să organizeze alte detaşamente, pentru a se năpusti încă o dată asupra Transbaikaliei. I s-au pus din nou la dispoziţie bani şi armament. Japonezii i-au trimis soldaţi şi ofiţeri, artilerie grea şi un puternic tren blindat. În decurs de numai o lună, Semeonov a adunat o armată foarte numeroasă pentru acele vremuri: aproape zece mii de oameni. Printre ei se aflau mulţi foşti generali, ofiţeri şi funcţionari superiori ţarişti, culaci din rîndurile căzăcimii şi bureaţilor, o mie două sute de hunhuzi, opt sute de mongoli-haraceni, la care se mai adăugau o mulţime de dezertori din unităţile manciuriene. Pentru a întreţine „spiritul războinic" al oamenilor săi, Semeonov le dăduse bandiţilor dreptul de a „lua trofee", cu alte cuvinte, dreptul de a prăda nepedepsiţi.

Situaţia care se crease era dintre cele mai grele. Unităţile de bază ale frontului transbaikalian — cazacii Regimentului 1 Argun — nu mai fuseseră de patru ani acasă. După zdrobirea lui Semeonov, ei cerură îngăduinţa de a-şi vedea familiile, făgă-

duind că se vor întoarce pe front la prima chemare. Comitetul Executiv Regional al Sovietelor îşi dăduse încuviinţarea şi comandantul rămăsese aproape fără armată.

Căutînd să înlăture primejdia ce ameninţa Transbaikalia, Lazo a trimis de-a lungul întregii linii de cale ferată din Transbaikalia, Amur şi Ussuri un înflăcărat apel „Către întreaga populaţie !", în care chema la unirea tuturor forţelor pentru a respinge cu toată hotărîrea noile bande recrutate de Semeonov. El nu şovăia să spună că va fi o luptă grea cu un duşman bine înarmat.

„Organizaţi-vă şi porniţi cu toţii, cei care vreţi să apăraţi revoluţia ! Timpul nu aşteaptă !"

Acestea erau cuvintele lui Lazo. El era încredinţat că muncitorii şi ţăranii vor răspunde călduros chemării sale. Ştia, de asemeni, că Sovietele şi bolşevicii vor face totul pentru întărirea frontului. Nu era timp de pierdut. Cijan Tzo-lin [1] îşi luase obligaţia ca pînă la 5 aprilie să nu permită unităţilor albgardiste să pornească spre graniţele noastre. Termenul se apropia şi nu mai încăpea îndoială că cijantzoliniştii, cumpăraţi de contraspionajul japonez şi în strînsă legătură cu clica militaristă din Japonia, chiar dacă respectau cuvîntul dat, imediat după 5 aprilie vor lăsa bandele lui Semeonov să treacă graniţa.

Comandantul se afla într-o situaţie din ce în ce mai grea. Întăririle soseau anevoie : numai detaşamente mici. Formarea unităţilor revoluţionare în Siberia şi Transbaikalia mergea încet. Forţele de care dispunea Lazo erau mult prea slabe pentru a opri duşmanul, iar acesta putea trece la acţiune din clipă în clipă.

[1] General chinez, guvernatorul Manciuriei, agentul imperialiştilor japonezi. În anul 1928, cînd n-au mai avut nevoie de el, japonezii l-au ucis. (n.a.)

Şi iată că sosi ziua de 5 aprilie. Trupele japoneze de intervenţie au debarcat la Vladivostok, şi în aceeaşi zi s-au revărsat din Manciuria asupra Transbaikaliei sovietice bandele albgardiste ale lui Semeonov.

Contrarevoluţia, care căuta să sugrume Puterea sovietică, ducea fără îndoială acţiuni coordonate, care se efectuau după un plan unic, dinainte stabilit.

La 7 aprilie 1918, V. I. Lenin telegrafiase Sovietului din Vladivostok :

„Considerăm că situaţia este foarte serioasă şi prevenim pe tovarăşi în chipul cel mai categoric. Nu vă faceţi iluzii : este cert că japonezii vor ataca. Acest lucru e inevitabil. Ei vor fi ajutaţi, probabil, de toţi aliaţii, fără excepţie. De aceea trebuie să începeţi să vă pregătiţi fără cea mai mică întîrziere şi să vă pregătiţi în mod serios, să vă pregătiţi din toate puterile. Maximum de atenţie trebuie să se acorde replierii, retragerii în ordine, evacuării stocurilor şi materialelor de cale ferată. Nu vă propuneţi scopuri irealizabile. Pregătiţi minarea şi aruncarea în aer a şinelor, evacuarea vagoanelor şi a locomotivelor, pregătiţi baraje de mine lîngă Irkutsk sau în Transbaikalia. Informaţi-ne de două ori pe săptămînă cu precizie cîte locomotive şi vagoane au fost evacuate şi cîte au rămas. Altfel nu credem şi nu vom putea crede nimic... Ajutorul nostru va fi condiţionat de succesele voastre practice în evacuarea vagonelor şi a locomotivelor din Vladivostok, în ceea ce priveşte pregătirea aruncării în aer a podurilor etc. Lenin“ [1].

Astfel au fost date instrucţiuni precise tuturor Sovietelor şi organizaţiilor de partid din Extremul Orient şi Siberia, în vederea aplicării liniei tactice şi organizării acţiunilor necesare în noua situaţie creată.

---

[1] V. I. Lenin, Opere, vol. 27, E.S.P.L.P., 1955, pag. 210.

Bandele lui Semeonov năvăliseră cu gîndul de a băga groaza în întreaga populaţie din Transbaikalia şi de cum au trecut graniţa s-au dedat la cele mai cumplite nelegiuiri. În telegrama trimisă Comitetului de partid al căilor ferate din Transbaikalia, muncitorii din staţia Manciuria arătau că albgardiştii au dezlănţuit o cruntă teroare, schingiuind şi omorînd oameni nevinovaţi... „Aproape că ne-am pierdut capul cu toţii şi nu mai ştim ce-i de făcut", scriau ei. Dacă se întîmpla să întîrzie cît de cît reparaţia unei locomotive, semeonoviştii ameninţau muncitorii cu împuşcarea. Într-una din zile, mecanicii se întruniseră pentru a se mai sfătui, cînd deodată năvăli peste ei o bandă de cazaci înarmaţi, strigînd:

— Drepţi, mîinile sus !

L-au luat la bătaie pe preşedintele comitetului, iar pe mecanici i-au arestat. Semeonoviştii umblau noaptea prin casele oamenilor, făceau percheziţie, căutau arme. „Îi socotesc bolşevici pe toţi funcţionarii, maiştrii şi muncitorii — şi îi ameninţă că se vor răfui cu ei", scriau muncitorii.

Detaşamentele mici ale Gărzilor roşii şi subunităţile din Armata Roşie, sub comanda lui Lazo, se străduiau să oprească năvala vrăjmaşului, rezistînd cu dîrzenie. Dar forţele albgardiştilor, mult superioare, izbutiră să înfrîngă rezistenţa unităţilor sovietice. Cît de greu le venea acestora să părăsească staţie după staţie, cînd ştiau cîtă nenorocire vor aduce oamenilor bandele lui Semeonov şi japonezii. Dar altă ieşire nu aveau : trebuiau înlăturate sacrificiile fără rost.

Retragerea din Dauria a fost deosebit de grea şi de complicată. Numai mulţumită însuşirilor de comandant ale lui Lazo şi felului iscusit în care a ştiut să manevreze trupele s-au putut evita mari pierderi. În retragere, unităţile revoluţionare au străpuns de mai multe ori frontul „albilor", dîndu-le lovituri puternice, dar aceasta nu le-a uşurat prea mult situaţia.

În gările din Extremul Orient, în cluburi, în sălile de teatru și în celelate localuri publice, pretutindeni s-a afișat chemarea partidului bolșevicilor și a sindicatelor :

„La arme !

...Revoluționarilor feroviari, avangarda proletariatului rus, le-a fost dat să înfrunte primii năvala bandelor contrarevoluționare ale lui Semeonov.

Toți feroviarii trebuie să pună mîna pe armă !

În Extremul Orient se încheie unul din episoadele luptei de clasă. De-o parte a baricadelor sînt muncitorii, țăranii, soldații și cazacii, iar de cealaltă trîntorii — ofițeri țariști și boiernași — care, cu ajutorul capitaliștilor ruși și străini, vor să înece în sîngele oamenilor muncii puterea muncitorilor și țăranilor. Încă un atac hotărît, unit, și ultimul reazem din Extremul Orient al țarismului, al contrarevoluției și-al capitalului va fi zdrobit.

La arme !

Înrolați-vă fără întîrziere în Armata Roșie ; înarmați-vă, apărați-vă pe voi, familiile voastre, interesele voastre. Numele celor care vor cădea în luptă va rămîne nemuritor. Știm că vom avea pierderi, dar prin jertfe vom salva de robie clasa muncitoare. De va fi nevoie ne vom da viața pentru fericirea și libertatea fraților și surorilor noastre. În tăria de spirit și în conștiința revoluționară stă chezășia biruinței noastre.

La arme !"

Această chemare a găsit un călduros răsunet în rîndurile muncitorilor de la căile ferate din Transbaikalia, Amur și Ussuri.

Feroviarii din Cita au mobilizat toți bărbații între 18 și 50 de ani, introducînd instrucția militară zilnică pentru cei apți de a purta arma. Aceeași hotărîre a fost luată și în adunările feroviarilor și ale minerilor și muncitorilor din centrele industriale ale ținuturilor Gablonovo și Baikal.

Pînă să se adune însă forţele necesare pentru a respinge vrăjmaşul, bandele atamanului îşi continuau opera lor de distrugere şi jaf, săvîrşind în staţiile şi localităţile „recalcitrante" din Transbaikalia de Sud sălbăticii şi cruzimi neînchipuite.

Detaşamentele de „pedepsire" băgaseră groaza în oameni: dădeau foc caselor, prădau şi omorau. Prizonierii erau bătuţi cu vergeaua armei, spînzuraţi sau îngropaţi de vii. Chiaburii se răfuiau cu ţăranii, cazacii şi muncitorii, denunţînd pe cei „suspecţi", care erau supuşi unor groaznice schingiuiri şi împuşcaţi.

O cumplită primejdie ameninţa Transbaikalia. Se declarase stare de asediu. Puterea trecuse în mod provizoriu în mîinile Statului Major Militar Revoluţionar, alcătuit din preşedintele Consiliului Comisarilor Poporului Transbaikaliei, N. N. Matveev (comunistul condusese lupta pentru răsturnarea „Narodnîi-Soviet"-ului contrarevoluţionar la Nercinsk şi Sretensk), D. S. Şilov, fost ofiţer în armata ţaristă, şi I. A. Butin, membru în Comitetul Executiv al Sovietelor, fost învăţător, deportat în Siberia pentru activitatea de partid dusă la Petersburg.

„La arme! Pentru Puterea sovietică!" Această chemare se răspîndi cu repeziciune în întreaga Siberie şi în Extremul Orient. În staniţe, în sate şi oraşe se ţineau mitinguri, întruniri, şedinţe. Cu toate uneltirile puse la cale de chiaburi, de negustori şi de agenţii lui Semeonov — menşevicii şi socialiştii-revoluţionari de dreapta — poporul a început să se organizeze în detaşamente de luptă şi să se înroleze în Gărzile roşii. Adesea oamenii plecau la unităţi direct de la vreun miting, de la vreo adunare a ţăranilor cazaci, sau de la munca cîmpului.

Feroviarii şi minerii au pus mîna pe arme. O mare parte din foştii prizonieri de război unguri, nemţi, cehi şi alţii, eliberaţi din lagăre, hotărîră,

la rîndul lor, să alcătuiască detaşamente de Gărzi roşii în apărarea Puterii sovietice.

Comitetul Central Executiv din Siberia trimitea în Transbaikalia, din Omsk, Krasnoiarsk, Irkutsk, Cita, Verhneudinsk şi din alte oraşe, noi detaşamente ale Gărzilor roşii. Comitetul regional de partid al Orientului Îndepărtat şi Sovietul regional au trimis în ajutorul frontului din Transbaikalia unităţi ale Armatei Roşii şi ale Gărzilor roşii din Vladivostok, Nikolsk-Ussuriisk, Habarovsk, Blagoveşcenk.

Aproape în toate staniţele din Transbaikalia Orientală se alcătuiau detaşamente de cavalerie. Cavalerişti încercaţi în lupte, care participaseră la războiul ruso-japonez şi la cel din 1914, îşi ascuţeau săbiile pentru a se răfui cu bandele lui Semeonov.

Pînă la jumătatea lunii aprilie se formaseră detaşamente de partizani în satele Kopuni, Zorgol, în uzina din Gazimur şi în Novo-Ţuruhaitui. Din aceste detaşamente s-a alcătuit mai tîrziu brigada numită „Kopzorgaz" din o mie patru sute de ostaşi.

Întreaga Transbaikalie s-a ridicat în apărarea Sovietelor şi împotriva contrarevoluţiei.

Tinerii din satele Verhne-Goriunino şi Nijne-Goriunino, Korunzulai, Lojnikovo, Onon-Borzea, Marektî, Kudrino şi Oldondî au organizat un regiment de partizani, şi astfel aproape 700 de oameni au pornit în ajutorul comandamentului frontului transbaikalian. Fostul ofiţer din armata ţaristă, Pavel Nikolaevici Juravliov, unul dintre primii conducători de partizani din Transbaikalia, instruise în uzina Alexandrovski un detaşament de patru sute de ostaşi. Porneau spre front unităţi armate din Akşo, Nercinsk, Sretensk, Udî, Lomov, Botov. Populaţia îi întîmpina cu toată însufleţirea pe apărătorii revoluţiei, le dădea de toate, urîndu-le succes şi noi victorii.

Un torent de mii de oameni se revărsa în rîndurile armatei revoluţionare a bolşevicilor, care, sub co-

manda tînărului ei conducător Serghei Gheorghievici Lazo, își aduna puterile pentru nimicirea dușmanului.

Era prin mai, 1918. În Transbaikalia reînvia întreaga fire. Venise primăvara. Colțul ierbii mijea de-a lungul ogoarelor și pe dealuri, în lunci și văi; frunzișul fraged îmbrăca în verde umerii pădurii; pe întinsul stepelor și al fînețelor se zăreau pînă departe herghelii de cai și cirezi de cornute. Turme de oi pășteau pe povîrnișul dealurilor, în grija ciobanilor bureați care, călări, îmbrăcați în straiele lor naționale, le păzeau de lupi. Văzduhul era plin de ciripitul vesel al păsărelelor. Un soare darnic lumina cerul și încălzea vatra pămîntului.

Între dealuri și coasta munților se zăreau petele de un roșu liliachiu al smirdarilor, despre care un poet a scris:

„Smirdarul meu, cu foi înmiresmate,
Mîndrețea codrului transbaikalian,
Pe groapa celor morți pentru dreptate
Vei înflori mereu, din an în an."

De-a lungul cîmpurilor în floare, prin văile munților și pe la poalele dealurilor înverzite, se perindau trenuri cu unități militare.

În toate gările, poporul venea să-i întîmpine pe ostașii care plecau la luptă. Oamenii se interesau de unde vin și încotro se îndreaptă Gărzile roșii și-i cinsteau pe soldați cu mahorcă amestecată cu flori de sulfină.

Printre trupele ce urmau să fie puse la dispoziția comandamentului frontului din Transbaikalia, venea dinspre Primorie un detașament din Extremul Orient sub comanda lui Vladimir Alexandrovici Borodavkin [1]. Era un comandant destoinic, care înainte de revoluție activase în ilegalitate.

[1] Comisarul acestui detașament a fost M. Gubelman, autorul cărții de față. (nota red. ruse.)

Din însărcinarea Comitetului regional de partid, el fusese numit comandant al gărzii din Gara Finlandei în ziua sosirii la Petrograd a lui V. I. Lenin, în aprilie 1917. Mai tîrziu fusese trimis în Regimentul 4 fortificații, la Vladivostok, unde a fost ales președinte al comitetului pe regiment și membru al comisariatului militar din fortăreață.

Detașamentul a străbătut trei regiuni : Primorie, Amurul și Transbaikalia. A fost nevoit să rămînă două zile în stația Bocikarevo (astăzi Kuibîșevo) pentru a-și regrupa forțele, pentru a-și alege corpul de comandă, și pentru a se aproviziona cu muniții și alimente. Mai erau necesare și cîteva exerciții de tragere ale artileriei și un control al întregii pregătiri, ca odată ajuns la locul de destinație, detașamentul să fie gata de luptă.

Comandantul a dat dovadă de mult spirit organizatoric : a făcut totul ca detașamentul să poată porni cît mai repede la drum, dînd totodată ajutor și celorlalte unități care veneau din Extremul Orient și din Siberia. De-a lungul întregii căi ferate fusese comunicat ordinul prin care Lazo cerea să se dea neîntîrziat drum liber trenurilor care transportau unități revoluționare, iar gările să fie aprovizionate permanent cu apă caldă și alimente. Șefii stațiilor își îndeplineau cu precizie și stricteţe toate sarcinile ce li se încredințaseră.

Lazo urmărea cu încordare mișcarea detașamentelor, informîndu-se telegrafic de ce aveau nevoie, pentru a lua măsurile cuvenite și a înlătura din timp toate eventualele piedici și lipsuri ale administrației căilor ferate.

Și iată că detașamentul din Extremul Orient a ajuns în sfîrșit la destinație.

Eșalonul era compus din o mie două sute cincizeci de oameni : infanterie înarmată cu puști și mitraliere, cavalerie și artilerie. Pe peronul stației Adrianovka, un grup de activiști aștepta sosirea trenului. Din grup s-a desprins un om în uniformă militară

și s-a îndreptat spre corpul de comandanți, care tocmai coborîse din tren. Toți auziseră că Lazo e tînăr, dar nimănui nu-i venea să creadă că băiețandrul care venise să-i întîmpine ca reprezentant al forțelor armate din Transbaikalia era tocmai comandantul frontului, Serghei Gheorghievici Lazo. Avea pe atunci 24 de ani. Era înalt, zvelt, smead la chip, cu obrajii fragezi, și cu o înfățișare frumoasă, uimitor de atrăgătoare. Ochii lui, aproape negri, mari și inteligenți, priveau vioi printre genele dese și lungi. Deasupra ochilor, ca două aripi întinse de rîndunea, se desenau sprîncenele negre. Purta bluză de ostaș și pantaloni bufanți, de culoare kaki. În picioare avea cizme soldățești, iar pe cap șapca de vară a Gărzilor roșii. Peste umăr atîrna de curea un porthart, în care, pe lîngă hartă, se zărea și un caiet. Nu purta nici sabie, nici revolver și nici pinteni.

După ce Borodavkin a raportat că detașamentul sosise în bune condițiuni și stă la dispoziția comandantului de front, ofițerii s-au prezentat pe rînd lui Lazo. Acesta i-a salutat ostășește și cu un zîmbet prietenesc i-a invitat pe toți în vagonul său, pentru a face cunoștință cu membrii statului major. Lazo le-a vorbit apoi despre situația de pe front.

— Trebuie să știți că în afară de lupta cu dușmanul, noi mai avem încă mult de lucru. Chiar în unitățile noastre se mai găsesc și anarhiști, și dezorganizatori, și chiar unii cărora le place să pescuiască în ape tulburi.

Comandantul frontului le-a arătat apoi prin ce mijloace se poate ajunge la menținerea și întărirea disciplinii. Această discuție liberă, deschisă, le-a îngăduit celor de față să înțeleagă limpede împrejurările în care aveau de trăit și de luptat.

OFENSIVA

În fața Statului Major al Comandamentului Frontului, stabilit în stația Adrianovka, de-a lungul celor trei vagoane, stăteau aliniați în rînduri strînse ostași înalți și zdraveni, cu fețe impunătoare, arse de soare. Erau matrozii din Flota siberiană și a Amurului, erau muncitorii care plecaseră voluntari pe front de la minele din Sucean, Ceremhov și Cernov, de la atelierele căilor ferate din Cita, de la uzinele din Vladivostok și de la arsenalul Habarovsk, de la minele de aur din Transbaikalia, Amur și din alte puncte ale Siberiei și ale Extremului Orient. Mulți dintre ei primiseră botezul focului în luptele cu dușmanii Revoluției Socialiste din Octombrie și repurtaseră victorii. Ei ajutaseră la înăbușirea rebeliunii socialiștilor-revoluționari, a menșevicilor și a iunkerilor din Irkutsk; zădărniciseră acțiunile atamanului Gamov la Blagoveșcensk-pe-Amur; ale bandelor albgardiste pe frontul din Grodekov, în Primorie. Acum răspundeau la chemarea partidului bolșevic și veneau în Transbaikalia ca să continue lupta pentru Puterea sovietică.

Lazo le-a ținut ostașilor o scurtă cuvîntare. A vorbit cu mînie despre dușmanii poporului și ai revoluției, despre bandele trădătorului Semeonov, sluga imperialiștilor străini și a clicii militariste japoneze. În cuvintele lui se simțea nestrămutata încredere că luptătorii de nădejde și apărătorii Puterii sovietice vor ști să nimicească unitățile albgardiste

de pe frontul Transbaikalului, așa cum le nimiciseră la Irkutsk, pe Amur și în Primorie.

— Acum, tovarăși, mergeți să vă odihniți, să vă împrospătați puterile, iar apoi — la luptă! a spus în încheiere Lazo, cu toată căldura, prietenos și din adîncul inimii.

Ostașii au răspuns cu însuflețire, strigînd:

— Ura!... Trăiască Puterea sovietică!

În dimineața următoare, la ședința statului major s-au adunat comandanții tuturor trupelor care pregăteau atacul. Erau cazaci de la Regimentul 1 Argun, ostași ai unităților internaționale (unguri, nemți și cehi), feroviari, marinari și mineri. Lazo a raportat rezultatele recunoașterii: bandele lui Semeonov își completau rîndurile, intenționînd să ocupe stația Karîmskaia și să izoleze astfel orașul Cita.

— Trebuie să le-o luăm înainte, a spus Lazo. Să distrugem prin surprindere grosul forțelor lor, așezate de-a lungul căii ferate pînă la Oloveannaia, și să facem prizonier statul lor major. Biruința va fi a noastră! Avem acum destule forțe. E necesar însă ca oamenii să fie bine pregătiți de către comandanți și comisari.

Ostașii au întîmpinat cu tunete de urale ordinul lui Lazo de a începe ofensiva. Mii de brațe s-au ridicat în aer, strîngînd în mînă cu putere armele.

Detașamentul din Extremul Orient primise misiunea să înainteze în direcția centrală a liniei ferate și să ocupe stația Oloveannaia. În ajutorul detașamentului a venit Garda roșie, formată din feroviari și ostași din unitățile internaționale. Din flancuri atacau unități de cazaci din Regimentul 1 Argun și din alte regimente.

Recunoașterea a început din stația Adrianovka, spre sud. Respingînd și nimicind micile grupuri dușmane întîlnite în cale, detașamentul din Extremul Orient a eliberat stația Bureatskaia și a trimis ostași în recunoaștere la Zagoluevski Dațan și în cătunul

Dogoi, ocupînd poziţii în vederea acţiunii pentru eliberarea staţiei Mogoitui.

Începură luptele. Ordinul lui Lazo se execută întocmai. Iniţiativa trecuse de partea armatei revoluţionare. Ostaşii luptau cu abnegaţie şi înaintau cu multă iscusinţă, rupînd rîndurile adversarului. Duşmanul se retrăgea cu pierderi mari.

În ziua de 12 mai, 1918, la ora şase dimineaţa, s-a dezlănţuit lupta pentru ocuparea gării Mogoitui. Artileria duşmană a început să tragă, dar după primele focuri precise ale bateriilor sovietice a fost redusă la tăcere.

Ofensiva se desfăşura acum pe întregul front. Infanteria înainta în lanţ de trăgători spre centru, fiind susţinută din flancuri de cazacii Regimentului 1 Argun.

Prins în focul încrucişat al infanteriei şi al cavaleriei, adversarul a luat-o la fugă şi, pe o distanţă de douăzeci şi trei de kilometri, pînă la Aga, n-a opus nici o rezistenţă unităţilor revoluţionare care-l urmăreau. Abia în staţia Aga, semeonoviştii au încercat să-şi regrupeze forţele, dar n-au reuşit; trenul nostru blindat, prevăzut cu tunuri şi mitraliere, sosise tocmai atunci în staţie, şi, după o scurtă luptă, albgardiştii bătură în retragere, părăsind mari rezerve de ovăz, fîn, carne şi mai multe piese de artilerie.

„Pierderile noastre sînt neînsemnate, comunica Lazo în numărul următor al buletinului de luptă. Un cazac ucis şi cîţiva răniţi. Pierderile inamicului n-au putut fi încă stabilite. Deocamdată se ştie că au pierdut peste două sute de oameni. Trupele noastre au luptat eroic. Sotniile [1] din Regimentul 1 Argun refăcut au luat parte activă la acţiunile de recunoaştere. Înainte de luptă şi în timpul luptei cazacii din alte sotnii au dat dovadă de multă hotărîre şi ne-au fost de un ajutor fără seamăn... Unităţile noas-

[1] Sotnie — unitate militară căzăcească. (n.r.)

tre se găsesc acum în urmărirea inamicului care s-a retras spre Bulak. În celelalte sectoare ale frontului, nimic nou. Căzăcimea din apropierea frontului sprijină Puterea sovietică şi mobilizează în grabă forţe noi." [1]

Lazo ordonase să nu i se dea răgaz duşmanului nici să răsufle. În noaptea de 13 spre 14 mai, trupele, însufleţite de victorie, au ocupat staţia Bulak, iar a doua zi au început înaintarea spre Oloveannaia.

Bandele lui Semeonov erau demoralizate. Numai în retragerea de la Adrianovka spre Oloveannaia pierduseră, în scurte hărţuieli, cîteva sute de oameni. La situaţia lor de pe front se mai adăuga şi ura crescîndă a populaţiei. În spatele albgardiştilor începură să se formeze detaşamente de partizani.

Trupele revoluţionare înaintau mereu, ocupînd poziţie după poziţie. Ofiţerii albgardişti abia mai reuşeau să ţină în frîu unităţile, ca să n-o rupă la fugă.

Bandele lui Semeonov se retrăgeau, lăsînd în urmă mari cantităţi de cartuşe. În calea lor prădau casele şi le dădeau foc. Ţăranii şi cazacii se înarmau cu ce puteau şi porneau din toate părţile în ajutorul lui Lazo, pentru a sfîrşi mai repede cu duşmanul.

Dintr-un punct de vedere, albgardiştii n-ar fi trebuit să aibă o situaţie atît de grea, deoarece la cartierul general al lui Semeonov se găseau generali şi ofiţeri pricepuţi în problemele militare. Acestora le ţinea piept praporşcikul Lazo, ale cărui cunoştinţe în arta militară se mărgineau la modestul curs al Şcolii militare de infanterie, şi care era înconjurat de un grup de tineri ofiţeri revoluţionari, veniţi cu unităţile căzăceşti din războiul imperialist : D. Şilov, P. Juravliov, G. Bogomeacikov, I. Jigalin,

[1] Serghei Lazo, *Amintiri şi documente*, Moscova, Gosudarstvennoe izdatelstvo, „Istoria războiului civil", 1938, pag. 181.

V. Bronnikov, F. Baleabin, D. Kuznețov, ofițerul de marină V. Radîghin și cîțiva alții.

Simțind nevoia imperioasă de a-și îmbogăți cunoștințele, Lazo folosea fiecare clipă liberă pentru a studia „arta războiului". Petrecea nopți în șir aplecat asupra cărților pe care i le procura fostul general țarist Taube. Era unul din puținii generali care, imediat după Marea Revoluție din Octombrie, a recunoscut fără înconjur Puterea sovietică. Taube activa cu multă însuflețire în secția militară a Țentrosibirului. Lazo nu numai că folosea biblioteca lui, dar se sfătuia adeseori cu el în diferite probleme de tactică și strategie militară.

Comandantul frontului își petrecea cea mai mare parte a timpului în mijlocul ostașilor. Trecea de la un detașament la altul, apărea cînd într-un loc, cînd într-altul și înainta adesea pînă în linia întîi, în cele mai primejdioase sectoare ale operațiilor de luptă. Dădea ordine comandanților, instruia ostașii, găsea vreme să treacă pe la spitalul de campanie, îmbărbăta pe tinerii mai slabi din fire, „bobocii" care nu trecuseră încă prin lupte și „nu simțiseră mirosul prafului de pușcă", și îi potolea pe cei prea inimoși. Această purtare îl apropia de ostași și îl înfrățea cu ei. Toți îl întîmpinau cu bucurie și dragoste, ca pe un scump prieten și vechi cunoscut.

Lazo avea uimitoarea însușire de a rămîne liniștit, de a-și păstra judecata limpede chiar și atunci cînd primejdia părea de neînlăturat. Această trăsătură a firii lui avea o înrîurire binefăcătoare asupra ostașilor: bărbăția comandantului îi ajuta să nu-și piardă cumpătul în situațiile cele mai grele, care păreau fără ieșire.

Într-o zi, dis-de-dimineață, Lazo, împreună cu tovarășii săi din statul major, trecea în revistă frontul întins pe o lungime de cîțiva kilometri. Se oprise la unitățile internaționale și la Garda roșie a feroviarilor de sub comanda bolșevicului Konstan-

tin Grigorievici Nedorezov, un om dîrz, devotat cu trup și suflet cauzei revoluției. Lazo vizitase înainte și Regimentul 1 Argun, unde se întîlnise cu vechii săi prieteni Bronnikov și Meteliță. Tot aici s-a întîlnit și cu soția sa, Olga Andreevna. Lazo se căsătorise de curînd, iar soția lui era infirmieră într-unul din detașamentele Regimentului 1 Argun.

La întoarcere, în drum spre statul major, șoferul, dorind să scurteze drumul prin stepă, a luat-o fără să bage de seamă de-a lungul pozițiilor inamicului. Semeonoviștii, confundînd, se vede, pe Lazo și însoțitorii lui cu ofițeri de-ai lor, nu le dădură nici o atenție. Observînd greșeala șoferului, Lazo, fără să se tulbure, îl atinse pe umăr și-i șopti în ureche, zîmbind :

— Ei, tovarășe, de ce te bagi singur în gura lupului ? Nouă, frate, nu ni s-a urît cu viața !

— Vaai, tovarășe comandant, tresări șoferul pălind. Păi...

Și întorcînd pe loc, porni într-o viteză nebună spre pozițiile sovietice.

Semeonoviștii se dezmeticiră și deschiseră focul asupra automobilului. Se-auzea prin aer bîzîitul subțire, ca de țînțar, al gloanțelor. Lazo vorbea mai departe, glumea și rîdea. După ce trecu primejdia, îi spuse șoferului :

— Strașnică păcăleală le-am tras, nu-i așa ?...

În drum, Lazo se opri la ostașii răniți din vagonul-spital. Îi întrebă cum se simt, ce le lipsește, le vorbi despre situația de pe front, le citi cîteva scrisori și telegrame prin care ostașii erau anunțați că vor primi daruri de la muncitorii și țăranii din diferite orașe ale țării...

Vorba simplă și duioasă a comandantului, purtarea lui caldă și omenoasă au trezit atîta însuflețire în rîndurile ostașilor, încît, în ciuda rănilor încă nevindecate, ei cerură să fie trimiși pe front.

— Tovarășe comandant, i se adresă lui Lazo un matroz cu brațul rupt, degetele de la o mînă mai

lucrează, picioarele îmi sînt tefere, îngăduiți-mi să mă întorc în linia de foc, să stau de strajă revoluției !

— Nici vorbă ! se împotrivi cu tărie Lazo. Trebuie să te înzdrăvenești ca lumea. Deocamdată ne descurcăm singuri : inamicul fuge spre graniță. Însă cînd ți se vor vindeca rănile, vei fi binevenit...

Serghei Lazo era prieten cu mulți comandanți, dar o deosebită apropiere sufletească îl lega de Boris Klark, comandantul sotniei de cavaleriști din Regimentul 1 Argun. Boris era fiul unui inginer, deportat politic, fost șef de mișcare în gara Cita. În tinerețe, Boris Klark participase la activitatea revoluționară și, după revoluția din 1905—1907, fusese condamnat la muncă silnică. A fugit din ocnă în Australia, iar după revoluția din februarie, întorcîndu-se în Rusia, a luptat pentru consolidarea Puterii sovietice în Transbaikalia.

Soția lui, A. Klark-Anosova, în amintirile ei, povestește cîteva amănunte interesante din viața lui Serghei Lazo, cu care făcuse cunoștință prin intermediul soțului ei, în acele zile grele de luptă împotriva bandelor semeonoviste. Lazo se ducea des la familia Klark. Însemnările soției lui Boris, deși nu sînt prea cuprinzătoare, vorbesc despre sensibilitatea lui Serghei Lazo și despre dragostea lui pentru copii.

«...Boris era plecat cu Garda roșie pe front. Rămăsesem singură cu micuții mei, care nu sînt mai puțini de șase, între doi și opt ani. Auzisem că a sosit comandantul frontului și că îl cheamă Serghei Gheorghievici Lazo.

Într-o seară, Boris se întoarse de pe front. Intră. Mă uit și văd alături de el un om înalt, cu ochi negri si sprîncene frumos arcuite, îmbrăcat îngrijit, în uniformă militară.

— Faceți cunoștință, Niuta ; e comandantul nostru, Serghei Gheorghievici Lazo.

Îl priveam mirată... iar cînd îmi strînse voinicește mîna, era cît pe-aci să țip.

— Tovarășul Lazo ar vrea să-i vadă pe cei mici, mereu mă întreabă de ei...

Trecurăm în odaia unde erau înșirate la rînd șase paturi, în care dormeau cei șase omuleți. Serghei Gheorghievici a stat multă vreme să vegheze somnul liniștit al copiilor. De ce zîmbea oare cu atîta bucurie ?...

Dimineața, cei mici începură să se trezească unul cîte unul.

Eu, luîndu-mă cu treburile, nici nu băgai de seamă că „trupa" mea făcuse cunoștință cu musafirul nostru... Intru în odaie. Îl văd pe Serghei Gheorghievici șezînd pe scaun, iar în brațele lui, pe umeri, în cîrcă, grămadă pe el, copiii ; se lipiseră toți de el și nu știu ce-i povesteau... Copilul simte îndată omul bun.

Era mare sărbătoare pentru copii cînd tata venea cu „nenea Serioja", cum îi ziceau ei. Îi așeza în rînd, după mărime, le comanda „drepți", le împărțea mici bunătăți aduse de pe front, le dădea „pe loc repaus", apoi începea „sfîrșitul lumii"... Se dezlănțuia războiul: zburau perne, pături, plăpumi. Tot rostul jocului era să-l ia pe „nenea Serioja" prizonier, și cînd reușeau bucuria copiilor se dezlănțuia într-un asurzitor strigăt de biruință. Nenea Serioja se prăbușea pe podea și ceata de țînci năvălea asupra lui.

...L-am întrebat o dată pe Serghei Gheorghievici :

— Dacă Boris va fi ucis, ce mă fac eu cu șase copii ?

Mi-a răspuns :

— Dacă Boris va cădea, rămîn eu ; dacă voi cădea și eu, rămîne Vasea (Bronnikov, comandantul Regimentului 1 Argun) ; dacă va cădea și Vasea, rămîn mii de tovarăși care te vor ajuta să faci oameni din ei.

Cînd Boris Klark a fost ucis într-o încleştare cu albgardiştii, Lazo lipsea din Cita... Mi-a trimis cîteva rînduri, în care scria :

„L-au ucis pe Borea, ticăloşii, dar eu sînt în viaţă, Vasea trăieşte, şi ca noi mai sînt mii de tovarăşi — o să-l răzbunăm. Cît despre copii, nu-ţi face griji, îi vom creşte noi.

Serghei Lazo“».

La 17 mai trupele au primit un ordin scurt, care se încheia cu următoarele cuvinte :

„În noaptea de 17 spre 18 mai veţi ocupa Oloveannaia.

S. Lazo“.

Retrăgîndu-se spre Oloveannaia, duşmanul folosise un şiretlic, încercînd să pătrundă pînă în spatele unităţilor revoluţionare. Grupul care executa această manevră, compus numai din ofiţeri, se echipă în uniforma Gărzilor roşii şi spera ca printr-o incursiune bruscă să nimicească bateria Blagoveşcenskaia, care mărşăluia în ariergardă. Comandantul bateriei, Kuzneţov, ajutat de una din companiile de infanterie care însoţea bateria, a ghicit intenţia vrăjmaşului. Într-o scurtă şi înverşunată încăierare, ofiţerii albgardişti au fost zdrobiţi şi niciunul nu s-a mai întors de pe cîmpul de luptă.

Semeonov îşi concentrase lîngă Oloveannaia tot grosul forţelor, săpase tranşee şi făcuse lucrări de apărare. Detaşamentele albgardiste, bine înarmate, erau de două ori mai numeroase de cît trupele revoluţionare.

Detaşamentul din Extremul Orient lupta la centru, pe liniile ce duc înspre staţia Oloveannaia. Trenul blindat inamic, deservit de instructori artilerişti japonezi, bombarda fără încetare coloanele Gărzilor roşii care înaintau. Bateriile sovietice trăgeau însă cu precizie asupra trenului blindat,

silindu-l necontenit să se retragă şi dînd astfel infanteriei putinţa de a înainta.

Îndată după primirea ordinului de la comandantul frontului, în dimineaţa zilei de 17 mai, în apropiere de Oloveannaia, a început lupta. Sub ploaia de gloanţe şi obuze, unităţile revoluţionare îşi întăriră poziţiile ocupate. Comandantul frontului conducea el însuşi bătălia. Superiorităţii numerice a duşmanului înarmat pînă în dinţi, ostaşii din Gărzile roşii îi răspundeau cu îndrăzneala şi bărbăţia lor. Înaintînd fără răgaz, Gărzile roşii şi Regimentul 1 Argun au izbutit să respingă pe inamic spre rîul Onon.

După mai multe atacuri hotărîte, în noaptea spre 18 mai, ostaşii detaşamentului din Extremul Orient au sfărîmat cuibul semeonoviştilor din Oloveannaia. Părăsind sute de arme, mii de gloanţe şi obuze, o mare cantitate de provizii şi material de război, albgardiştii, cuprinşi de panică, au fugit dincolo de rîul Onon.

Cina pregătită cu grijă la popota ofiţerilor albgardişti a rămas pe seama ostaşilor noştri.

Mulţi duşmani au fost luaţi prizonieri. Victoria era deplină. Organizaţiile de partid şi Sovietele din Extremul Orient au primit cu nespusă bucurie telegrama care vestea că trimişii lor au distrus bandele lui Semeonov în sectorul Adrianovka-Oloveannaia, au ocupat poziţii mai bune şi au capturat o bogată pradă de război. Oloveannaia înfăţişa un înfiorător tablou al monstruoaselor cruzimi săvîrşite de bandele contrarevoluţionare. Aceşti „prieteni ai civilizaţiei, dreptăţii şi ordinii", cum îi preamăreau pe albgardişti ziarele socialiştilor-revoluţionari, ale menşevicilor şi intervenţioniştilor, lăsaseră pe fiecare stradă urmele crimelor lor. Nici bătrînii, nici copilandrii, nici măcar sugarii n-au fost cruţaţi. Cadavrul preşedintelui Sovietului sătesc din Oloveannaia era de nerecunoscut

din pricina schingiuirilor : bandiţii îi tăiaseră urechile, îi smulseseră limba şi îi scoseseră ochii.

Ostaşii erau cuprinşi de-o aprigă mînie.

— Înainte ! Să nu mai rămînă niciunul ! Să stîrpim năpîrcile ! strigau ei cu ură.

Locuitorii din Oloveannaia întîmpinau cu bucurie trupele revoluţionare. Muncitori, ţărani săraci, păstori bureaţi, toţi cei care simţiseră pe pielea lor samavolniciile şi violenţele bandelor semeonoviste veneau la statul major al frontului şi mulţumeau din inimă că au fost scăpaţi de jefuitori şi ucigaşi.

Victoria forţelor revoluţionare a provocat o îndreptăţită îngrijorare în rîndurile socialiştilor-revoluţionari. Ei au încercat să înspăimînte populaţia, ameninţînd-o cu intervenţia armatelor japoneze. Fostul director al căilor ferate din Transbaikalia, socialistul-revoluţionar Zurabov, un agent japonez izgonit de muncitori, adresase funcţionarilor săi o scrisoare, în care spunea cu neobrăzare :

„În cazul cînd detaşamentele lui Semeonov nu vor rezista atacurilor unităţilor roşii, vor intra în luptă trupele japoneze".

Prin asemenea manevre, inamicul nădăjduia să demoralizeze atît pe feroviari cît şi unităţile militare, crezînd că de teama intervenţioniştilor vor înceta rezistenţa. Aceste „manifeste" aveau un efect contrar. Forţele revoluţionare erau tot mai strîns unite în dorinţa de a scăpa cît mai repede Transbaikalia de clica albgardiştilor.

După ocuparea Oloveannaiei, Lazo a trecut în revistă toate unităţile. A stat de vorbă cu ostaşii, cu comandanţii şi instructorii politici, pregătindu-i pentru o nouă campanie împotriva semeonoviştilor, care se retrăseseră dincolo de apele repezi, învolburate ale rîului Onon.

În noaptea de 25 mai, detaşamentul din Extremul Orient a primit ordin să ocupe malul deluros din dreapta rîului Onon. Podul de cale ferată de peste

rîu fusese aruncat în aer. Unităţile inamice se întăriseră destul de bine pe înălţimile de dincolo de rîu şi ţineau sub focul artileriei gara şi tîrguleţul, unde luase poziţie detaşamentul trupelor revoluţionare. Statul major avea de rezolvat o problemă grea : cum să treacă trupele acest rîu vijelios de munte, cînd singurul pod fusese aruncat în aer, iar inamicul trăgea necontenit ?

Lazo găsi o soluţie, pe cît de ingenioasă pe atît de îndrăzneaţă.

— Cred, tovarăşi, spuse el în şedinţa ţinută la statul major cu toţi comandanţii, că trebuie să unim atacul frontal cu manevra de învăluire. Regimentul 1 Argun va forţa rîul Onon cam la zece-cincisprezece verste de gară şi va ataca din spate. O parte din trupele noastre, împreună cu artileria, vor deschide focul asupra duşmanului distrăgîndu-i astfel atenţia. În acelaşi timp, un grup de matrozi va trece rîul chiar pe lîngă gară. Ce părere aveţi, tovarăşi ?

—De, planul ar fi bun, tovarăşe comandant, observă cineva cu jumătate de gură. Numai că... podul e aruncat în aer. Ca să ajungem la fermele rămase întregi, trebuie să ne urcăm pe bolta pe jumătate distrusă şi să ne căţărăm vreo opt stînjeni în sus, pe şine, traverse şi ecluze deteriorate. Credeţi că o să fie cu putinţă ?

— Nu-i uşor, ştiu, răspunse Lazo, dar n-avem de ales. Sînt sigur că matrozii vor izbuti să ducă la bun sfîrşit această sarcină. Dumneata ce părere ai ? se adresă el unui bărbat spătos, îmbrăcat în tricou, şef de echipaj pe un vas din Pacific, care comanda detaşamentul de matrozi.

— Cred, tovarăşe comandant, răspunse acesta, că băieţii nu ne vor da de ruşine. Răpunem noi, tovarăşe comandant, hidra contrarevoluţiei !

Se înnoptase.

Planul operaţiunii se îndeplinea întocmai. Cu ajutorul frînghiilor şi cîngilor de fier, matrozii se

urcau unul după altul pe traversele bolții sfărîmate, care atîrnau în apă. Curînd fură aduse și mitralierele pe partea podului rămasă întreagă. Din flancuri se dezlănțuia o vie canonadă. Cei de la Regimentul 1 Argun forțară înot rîul Onon și loviră în spate armata dușmană. Pînă spre dimineață, întregul detașament trecuse pe malul drept al rîului. Înălțimile fuseseră curățate de inamic.

În retragerea lor, albgardiștii lăsaseră pe linia ferată o garnitură cu armament, alimente, muniții și furaje. De cîteva ori au încercat să se apropie cu un tren blindat, ca s-o atașeze, dar artileria noastră, care luase poziție dincolo de creastă, prin tirul ei precis a împiedicat adversarul să se apropie.

Albgardiștii n-au mai putut să-și revină multă vreme după dezastrul de la Oloveannaia. Atacate în același timp frontal și din spate, ele se retrăgeau spre sud, suferind pierderi mari. Pe tot frontul se desfășurau lupte îndîrjite. Trupele revoluționare de sub comanda lui Lazo eliberau stație după stație. În ziua de 2 iunie a fost cucerită stația Bîrka, situată la 33 kilometri de Oloveannaia. Trei zile mai tîrziu, comandantul frontului anunța că „pe frontul Transbaikaliei Orientale, unitățile noastre căzăcești au curățit de bandele semeonoviste toate stațiile de la răsărit de calea ferată, în afară de Abagaitui".

Înaintînd în urmărirea dușmanului, trupele revoluționare au eliberat succesiv, după Oloveannaia, stațiile Borzea, Dauria, Șarașun, și se apropiau de Matievskaia.

Matievskaia.

Ultima lovitură ! De succesul ei depindea izgonirea definitivă a albgardiștilor de pe pămîntul Transbaikaliei sovietice.

Dușmanul însă opunea de data asta o rezistență dîrză. El luase toate măsurile pentru a se menține și concentrase aici numeroase detașamente de artilerie, cavalerie și infanterie. Forțele revoluționare se aflau într-o situație foarte grea : ostașii nu mai

aveau decît două-trei cartuşe de fiecare armă. Obuzele erau pe terminate. Se auzeau cuvinte tari la adresa funcţionarilor din secţiile militare ale Ţentrosibir-ului şi Sovietului districtual din Cita, care nu se străduiseră să trimită la timp muniţiile necesare frontului.

Lazo căuta să-şi îmbărbăteze tovarăşii şi să-i liniştească, deşi în sufletul lui era la fel de indignat.

— Încă puţină răbdare ! spunea el. Am fost înştiinţat că la Cita au început să se fabrice cartuşe. Şi-apoi ni s-a comunicat telegrafic c-a fost trimis un vagon cu muniţii din Extremul Orient. Azi-mîine trebuie să sosească !

„Azi-mîine... Dar pînă atunci ce e de făcut ?... Dacă semeonoviştii vor afla că stăm atît de prost, vor trece la ofensivă, şi atunci... Cine ştie ce va ieşi din toată povestea asta ?..."

Din fericire vagoanele cu muniţii au sosit curînd ; a început pregătirea pentru asaltul staţiei Maţievskaia.

Luptele au fost aprige şi înverşunate. Ţăcănitul mitralierelor şi răpăiala focurilor de armă erau acoperite de puternicul bubuit al tunurilor şi pămîntul se cutremura de explozia obuzelor. Strigătele : „Înainte, ura !", se contopeau cu gemetele răniţilor. Cavaleria şi infanteria luptau corp la corp. Lazo era pretutindeni ; lîngă bateriile de artilerie, în mijlocul detaşamentelor de cazaci, printre infanterişti, îmbărbătîndu-i pe toţi prin vitejia şi curajul lui. În atacurile hotărîtoare era prezent acolo unde primejdia era mai mare.

Staţia a trecut de cîteva ori de la unii la alţii, dar pînă la urmă semeonoviştii fură nevoiţi să părăsească Maţievskaia.

Dușmanul se retrăgea spre gara Manciuria. În apropierea graniței s-a oprit pe înălțimea Piatiglavaia sau, în limba bureată, Tavîn-Tologoi ; era o poziție bună, aproape inaccesibilă, de unde anevoie putea fi scos.

După ce s-a informat asupra situației și a studiat cu grijă posibilitățile de a ajunge sus, pe Piatglavaia, Lazo, împreună cu statul său major, s-a apucat de întocmirea planului de atac, dînd ordin comandanților să pregătească cu grijă, din timp, condițiile pentru îndeplinirea lui. În acest scop aveau nevoie de mai puțin de o săptămînă.

Urmară zile de acalmie.

Profitînd de faptul că îndrumarea politică a trupelor era încă slab organizată, trădătorii și spionii care se strecuraseră în unități au început să le bage ostașilor în cap că nu trebuie să mai lupte.

— Semeonoviștii n-or să-și revină multă vreme după chelfăneala pe care au mîncat-o. Am putea și noi să mai răsuflăm puțin ; ne-ajunge cît am stat pe front !

— Noi ne lăsăm oasele pe-aici, iar cei de-acasă or fi pierind de foame ; nimeni nu se gîndește la noi, mîrîiau ei, căutînd să convingă ostașii că trebuie să plece acasă.

Aducînd vorba despre neveste, copii și nevoi, despre amărăciunile familiare, reușeau să înduioșeze pe mulți dintre soldați...

În unul din detaşamentele Kopzorgazului, ostaşii începuseră să vorbească fără nici o sfială de plecare. Se încingeau cu centurile, zăngăneau gamelele şi cănile, îşi aruncau arma pe umăr. În zadar încercau comandanţii să-i convingă; părea că nimic şi nimeni n-ar fi în stare să-i oprească.

Îl înştiinţară pe Lazo.

În clipa cea mai grea, cînd comandanţii, ajunşi la desperare, căutau, ba prin strigăte şi ameninţări, ba prin rugăminţi şi făgăduieli, să-i oprească pe ostaşi de la fapte necugetate, iar aceştia mormăiau şi continuau să se pregătească de drum, răsări ca din pămînt între ei comandantul frontului.

— Ce s-a-ntîmplat, prieteni? Vreţi să plecaţi acasă? întrebă el liniştit, dar aspru.

Urmă o clipă de tăcere.

Unii lăsară jos raniţele, alţii scoaseră de pe umăr arma, pironindu-şi ochii în pămînt.

— Nici eu nu m-aş da în lături să stau cu nevestica pe cuptor, urmă Lazo, numai că e cam prea devreme. Înţelegeţi, tovarăşi!

Ridica tot mai mult glasul; cuvintele lui se auzeau pînă departe. Ostaşii altor detaşamente se apropiară să-l asculte.

— Vrăjmaşul n-a fost nimicit cu totul. E drept că i-am pricinuit o grea înfrîngere, dar el se mai află încă pe pămîntul nostru. Duşmanul ştie să ridice spînzurători, să schingiuiască, să împuşte oameni fără vină; trimite printre voi spioni şi iscoade. Nu e cazul să dormim liniştiţi; trebuie să ne adunăm puterile pentru lovitura hotărîtoare, pentru răpunerea definitivă a bandelor contrarevoluţionare. Numai duşmanii celor ce muncesc pot vorbi acum de plecare. Gîndiţi-vă bine ce va urma: îndată ce ne vom îndepărta de poziţiile noastre, bandele semeonoviste vor cotropi din nou tîrgurile şi satele. Aţi uitat cum ne-au siluit soţiile, surorile şi mamele, cum au prădat avutul poporului, cum ne-au ruinat gospodăriile? Bandiţii albgardişti se

vor deda la noi atrocități după plecarea voastră de pe front, ucigînd cu miile oameni nevinovați, femei și copii ! A părăsi lupta în asemenea clipe, înseamnă a trăda revoluția ! spunea el. Nu să plecăm acasă, ci să ne pregătim bine pentru a nimici printr-o lovitură decisivă bandele contrarevoluționare japono-semeonoviste. Partidul bolșevicilor e cu noi ! Cu noi e tovarășul Lenin !

Adresîndu-se celor ce dădeau să plece, Lazo spuse :

— Vreți să repetați greșeala eroilor Comunei din Paris, care fără să nimicească definitiv dușmanul, îmbătîndu-se de propriile lor succese, l-au lăsat pe nemernicul de Thiers să-și regrupeze forțele și au pierdut astfel Comuna ? Cine dorește victoria va rămîne pe front !

Urmă o tăcere de cîteva clipe. Apoi izbucniră deodată strigăte înfierbîntate, pătimașe. Ostașii agitau armele.

— La luptă ! răsunau glasuri din toate părțile.
— Moarte bandelor semeonoviste !
— Trăiască revoluția !
— Trăiască Lenin !

Lazo se întorcea la statul major împreună cu Jigalin, șeful de stat major al detașamentului Zorgol.

Strecurîndu-se printre dealurile pleșuve, mașina înainta în grabă de-a lungul frontului. În față se deschidea o vale largă, care trebuia traversată sub ochii inamicului. E drept că putea fi ocolită prin dreapta, prin spatele liniei de foc a bateriilor albgardiștilor, dar asta ar fi însemnat un mare înconjur prin munți și o întîrziere de treizeci-patruzeci de minute.

Înainte de a o lua de-a lungul văii, șoferul s-a uitat la comandant, dar acesta a dat semnificativ din cap și i-a ordonat scurt :

— Drept înainte !

Şoferul a mărit viteza şi maşina a ieşit în goană de după deal. Dar nu înaintase nici un sfert de kilometru, cînd dinspre Tavîn-Tologoi se auzi o bubuitură de tun. În apropierea maşinii explodă un obuz. Lazo îşi continua liniştit convorbirea cu tovarăşul de drum. Numai cînd obuzele începură să explodeze la douăzeci-treizeci de metri în jurul maşinii, el întrerupse convorbirea şi, zîmbind, spuse pe un ton aproape glumeţ şoferului :

— Se vede că şi-au pus în gînd să ne nimerească cu orice preţ. Mergi, tovarăşe, în zig-zag, dar vezi să nu răstorni maşina !

Şoferul izbuti în cele din urmă să iasă din bătaia tunurilor duşmane. Convingîndu-se că trag degeaba, albgardiştii se lăsară păgubaşi.

În aceeaşi zi, Lazo plecă să viziteze o unitate sosită de curînd şi stabilită între dealuri, la adăpost sigur de rafalele adversarului, care trăgea dinspre Tavîn-Tologoi. Ostaşii împiedicaseră caii, le dăduseră drumul să pască, şi se culcaseră să se odihnească. Ceva mai la o parte se afla cortul statului major al brigăzii. Pe culmea dealului stătea de veghe observatorul.

— Băieţi, o maşină ! strigă el, văzînd pe drum automobilul.

Ostaşii săriră în picioare. Cine putea fi ? Se spunea că numai comandantul frontului are maşină. El să fie ?

— El e ! Să ştiţi că e Lazo al nostru ! strigau care mai de care.

Iată ce povesteşte comandantul de pluton, cazacul Korenev, despre prima lui întîlnire cu Lazo :

„Automobilul s-a oprit în faţa cortului statului major. Cu toţii ne repezirăm într-acolo. Fiecare voia să-l vadă pe Serghei Lazo, despre care se povesteau fel de fel de minuni. Mii de oameni înconjurară cortul. Aşteptam să coboare comandantul din maşină. Dar niciunul dintre noi nu-l băgarăm în seamă pe tînărul înalt care stătea în faţa cortului.

Îl luaserăm drept șofer, cum părea după îmbrăcăminte. Purta ghete cu moletiere, cămașă sură și pantaloni uzați, de aceeași culoare. Tot așa fusese îmbrăcat șoferul pe care-l surprinseseră semeonoviștii în camion lîngă lacul Zan-Araltui și-l ciopîrțiseră.

Mă uit în mașină și văd o mitralieră și un nagan [1]. Știe el comandantul frontului ce face, nu umblă cu mîinile goale !

Și ce să vezi ? Tînărul care părea să fie șofer, dintr-o săritură fu lîngă mașină, își aruncă șapca din cap, își îndreptă trupul și, spre mirarea noastră, strigă :

— Tovarăși, atenție ! Vreți, desigur, să ascultați comunicările mele. Și eu socot necesar și folositor...

Abia atunci pricepurăm că în fața noastră era însuși Lazo. Mamă, mamă, ce-a urmat, ce zarvă s-a stîrnit... Strigăte entuziaste se auzeau din toate părțile :

„Tu ești, Lazo ? Și noi să nu te recunoaștem... Trăiască Lazo !"

El stătea în picioare, pe mașină, zîmbea și aștepta să se facă liniște. Multă vreme, ostașii nu-l lăsară să vorbească ; parcă-și ieșiseră din minți. Încercă de cîteva ori să ne oprească cu o mișcare a brațului, își trecu nerăbdător degetele prin părul negru, se încruntă chiar, dar degeaba. În sfîrșit, ne potolirăm.

După cuvîntarea lui Lazo, oamenii nu mai semănau cu ei înșiși. Am auzit cum un cazac îl mustra pe altul pentru o faptă pe care mai înainte niciunul dintre noi n-ar fi luat-o în seamă. Începurăm să ne observăm unii altora greșelile, străduindu-ne să le îndreptăm : „Ai auzit ce spunea Lazo despre disciplină !"

În ce stătea puterea de convingere a tovarășului Lazo? În faptul că de la prima întîlnire se apropia

[1] Revolver rusesc de mare calibru. (n.t.)

de inima noastră. El ducea grija noastră a tuturor, ţinea la viaţa fiecăruia dintre noi...".

Înfrîngerile suferite treziră deopotrivă mînie şi panică în lagărul inamic. Totuşi, după cum anunţa Lazo în buletinul din 25 iulie 1918, atamanul încă nu avea de gînd să depună armele. Pentru a întări încrederea albgardiştilor în succes, încredere acum zdruncinată, şi pentru a arăta că din toate părţile le vin ajutoare, Semeonov născocea fel de fel de şiretlicuri. Dar cum să convingi oamenii că-ţi sosesc noi forţe, cînd unităţile nu mai primeau de mult întăriri cu care să-şi completeze rîndurile, considerabil rărite în timpul ultimelor lupte?

Semeonov tocmea coreeni şi japonezi din satele învecinate, îi îmbrăca în uniformă şi îi expedia cu muzică pe front. În timpul nopţii, aceşti soldaţi de mascaradă erau retraşi la cîţiva kilometri în spatele frontului, iar dimineaţa porneau din nou, în bătaia tobelor, spre linia întîi. Această manevră trebuia să dea impresia că atamanul primeşte necontenit noi întăriri.

Fugarii povesteau despre alte asemenea isprăvi de-ale lui Semeonov. După ce jefuia o cooperativă sau îşi însuşea în gara Manciuria produsele trimise spre Rusia Sovietică, el împărţea oamenilor din banda lui zahăr şi alte alimente, spunînd de fiecare dată: „Sînt daruri pentru voi de la împărăteasa Japoniei". Într-o zi a deghizat un bărbier japonez, îmbrăcîndu-l într-o uniformă strălucitoare, şi l-a prezentat drept fiul cunoscutului general Kuroki, sosit cu înaltă misiune de la comandamentul japonez.

Toate aceste trucuri ieftine nu produceau, se vede, mare impresie asupra oamenilor, mai mult sau mai puţin capabili să judece situaţia în mod lucid. Iar cînd, după cum anunţa Lazo, s-a răspîndit zvonul că bolşevicii vor ocupa Manciuria, pînă şi ofiţerii semeonovişti „se grimau şi se travesteau japonezi".

Profitînd de faptul că graniţa era aproape şi puteau primi ajutorul trupelor generalului Cijan Tzolin şi ştiind că Puterea sovietică se angajase faţă de China să nu lupte pe teritoriul acesteia, bandele semeonoviste făceau din cînd în cînd incursiuni în tabăra unităţilor revoluţionare. Nedorind să complice relaţiile cu China, comandantul era silit să îndure deocamdată chiar şi asemenea incursiuni şi să chibzuiască cu grijă planul de distrugere definitivă a semeonoviştilor pe teritoriul sovietic.

La sfîrşitul lui iulie, într-o consfătuire strict secretă a unui grup militar restrîns, Lazo a propus nimicirea duşmanului lîngă staţia Piatiglavaia, printr-un atac de noapte. Consfătuirea comandanţilor a aprobat această propunere şi s-a întocmit un plan amănunţit al operaţiunilor de luptă pentru fiecare unitate în parte.

Din ordinul comandantului frontului, forţele de căpetenie ale Gărzilor roşii şi unităţile internaţionale urmau să pornească ofensiva de-a lungul căii ferate. Semeonoviştii aveau să fie atacaţi din faţă de unităţile lui Juravliov, sprijinite şi apărate din flancul stîng de detaşamentele Kopuni, Zorgol şi Gazimur. Pe flancul drept, încercuirea şi nimicirea duşmanului era încredinţată Regimentului 1 Argun.

— Dar, tovarăşi, atrăgea Lazo atenţia comandanţilor, în nici un caz să nu vă lăsaţi ademeniţi de succesul ofensivei şi să nu treceţi în Manciuria.

Comandantul frontului ţinea să atragă atenţia în mod deosebit asupra acestei probleme, ştiind că o parte din corpul de comandă era de părere că dacă semeonoviştii vor reuşi să se retragă în Manciuria, vor trebui ajunşi din urmă şi distruşi oriunde se vor găsi. Lazo se temea însă că o asemenea acţiune ar putea provoca intrarea în luptă împotriva noastră a unităţilor manciuriene, poate chiar şi a japonezilor, ceea ce ar fi dat naştere unor complicaţii nedorite.

Noaptea de 26 spre 27 iulie.

Semeonoviștii erau încredințați că în zona de frontieră e liniște și-și vedeau de treabă fără grijă. Ofițerii organizaseră o petrecere și se pregăteau de chef. Cînd deodată, pe nesimțite, s-au desprins din tăcerea nopții și au răsărit ca din pămînt în fața corturilor lor cazaci călări și ostași din Gărzile roșii. Începu o luptă aprigă, corp la corp : se luptau cu baionetele, cu patul armei și cu săbiile. În curînd au început să bubuie salvele celor 15 tunuri care bombardau Piatiglavaia. Șrapnelele explodau cînd într-un loc, cînd într-altul, deasupra muntelui. Era o priveliște uluitoare ! În lumina proiectilelor incendiare și a șrapnelelor se vedea cum se rostogoleau de pe munte unitățile inamice, urmărite de trupele revoluționare.

Lazo se dezlănțuise ca un adevărat uragan. Chemarea lui răsunătoare : „Înainte !" se auzea parcă în același timp în toate sectoarele de luptă.

Bătălia nu ținu mult. Semeonoviștii fură nimiciți. Cîți au mai rămas în viață au fugit pe teritoriul chinez, lăsînd în urma lor mitraliere, arme, cartușe, muniții, îmbrăcăminte, convoaie și un mare număr de cai de cavalerie. Povîrnișurile dinspre Manciuria ale muntelui Tavîn-Tologoi erau presărate cu cadavrele vrăjmașilor. Prizonierii povesteau că atamanul lor încă de la începutul bătăliei își smulsese epoleții și fugise peste graniță. Spre ziuă, întregul teritoriu sovietic era curățit de bandele semeonoviste.

Astfel au fost izgonite unitățile albgardiste într-o singură noapte de pe pozițiile lor ce păreau de necucerit.

Peste cîteva zile, cijantzoliniștii trimiseră o delegație pentru tratative. Delegația fu întîmpinată de comandantul frontului, Lazo, și de șeful său de stat major, Russkiss. Întîlnirea a avut loc în gara Mațievskaia, la 30 iulie 1918. După îndelungate discuții în contradictoriu, fu întocmit și semnat de ambele părți un act în care se spunea că „în scopul men-

ţinerii păcii între Republica Chineză şi Republica Sovietică Rusă" vor fi luate toate măsurile ca în decurs de trei săptămîni Semeonov să fie dezarmat. Cijantzoliniştii şi-au luat obligaţia să nu mai îngăduie ca Semeonov şi detaşamentele lui să treacă graniţa ruso-chineză. Convenţia prevedea că trupele sovietice nu au dreptul de a trece graniţa ruso-chineză, după cum nici trupele Republicii Chineze n-au dreptul să treacă graniţa chino-rusă.

Grosul forţelor armate de pe frontul din Transbaikalia urma să fie concentrat în gara Dauria, spre Cita, iar la punctul de intersecţie 86 fuseseră îngăduite avanposturi chineze şi sovietice, cu un efectiv de cel mult 60 de oameni fiecare.

Meritele lui S. G. Lazo în organizarea Armatei Roşii pe frontul transbaikalian şi în conducerea luptei pentru zdrobirea bandelor semeonoviste, agentură americano-japoneză, sînt uriaşe. Ele au fost apreciate la adevărata lor valoare de către muncitorii din Transbaikalia şi din întreg Extremul Orient. Încă în martie 1918, după prima înfrîngere a semeonoviştilor, Comitetul Executiv al Sovietului de deputaţi de la căile ferate din Transbaikalia a hotărît: „Comandantul viteazului nostru detaşament de Gărzi roşii revoluţionare, tovarăşul Lazo, este numit membru de onoare al statului major al Gărzilor roşii".

Nici generalii ţariști, nici corpul de ofiţeri, nici instructorii japonezi nu l-au putut ajuta pe atamanul Semeonov să reziste împotriva forţelor revoluţionare conduse de tînărul şi talentatul comandant sovietic.

ÎNCERCUIȚI DE INTERVENȚIONIȘTI

Contrarevoluția din Siberia păstra legături strînse cu burghezia rusă și cu imperialismul mondial, care porniseră împreună lupta împotriva Puterii sovietice. Tînăra republică primea lovituri din toate părțile. În mai multe orașe s-au organizat comploturi, rebeliuni, tot felul de diversiuni și sabotaje.

În scopul de a încălca tratatul de la Brest-Litovsk [1], socialiștii-revoluționari de stînga l-au ucis la Moscova pe ambasadorul german Mirbach și au încercat să declanșeze o rebeliune.

Așa-zisa „Uniune de apărare a patriei și a libertății", alcătuită din socialiști-revoluționari, menșevici și albgardiști, finanțată pe ascuns de anglo-francezi, a organizat o altă rebeliune la Iaroslavl și la Kostroma.

Cu ajutorul ambasadelor străine au fost puse la cale mișcări antisovietice la Petrograd, Novgorod și Rîbinsk.

Pierzîndu-și cu desăvîrșire influența în rîndurile maselor proletare, înfrînți în raioanele industriale, socialiștii-revoluționari și menșevicii se repeziră asupra regiunilor de graniță. Aici, unindu-se cu albgardiștii, ei s-au transformat într-o agentură directă a imperialiștilor anglo-americani, francezi și japonezi.

Caracterizînd perioada aceea, V. I. Lenin arată că „Situația internațională a Republicii Sovietice

[1] Tratat de pace încheiat între Rusia și Germania, semnat la 3 martie 1918. (nota red. ruse)

este extrem de grea şi de critică, din cauză că cele mai profunde şi mai fundamentale interese ale capitalului şi imperialismului internaţional îl determină pe acesta să tindă nu numai spre un atac militar împotriva Rusiei, ci şi spre o înţelegere cu privire la împărţirea Rusiei şi la sugrumarea Puterii sovietice" [1].

„Împărţirea" începu.

Intervenţioniştii anglo-americani acaparară ţinutul Severnîi, înlăturară Puterea sovietică şi, organizînd „guvernul" socialistului-revoluţionar Ceaikovski, care le cînta în strună, abrogară toate decretele şi legile Puterii sovietice.

Cu ajutorul armatelor germane, în Ucraina se restaurase regimul burghezo-moşieresc.

Menşevicii din Caucaz proclamaseră „independenţa" Gruziei şi formaseră aşa-numitul „guvern caucazian", care încheind o convenţie militară cu imperialiştii turci şi trupele turceşti ocupă Karsul, Batumul şi Ardaganul, ameninţînd Baku.

Partidul armean burghezo-naţionalist „daşnakţutiun", susţinut de socialiştii-revoluţionari şi de menşevici, a acaparat puterea în Armenia cu sprijinul imperialiştilor englezi.

Situaţia Puterii sovietice, şi aşa destul de grea, se complica prin foametea care începuse să bîntuie în ţară, mai cu seamă la oraşe, căci burghezia şi chiaburii sabotau distribuirea pîinii.

Puterea sovietică era pîndită de o mare primejdie şi în Siberia. De-a lungul marelui drum siberian se instalase corpul de armată cehoslovac din şaizeci de mii de oameni, ce fusese format încă de guvernul provizoriu, din soldaţii austro-ungari luaţi prizonieri în timpul războiului.

După Revoluţia Socialistă din Octombrie, aliaţii Rusiei în războiul împotriva Germaniei — Anglia şi Franţa — rugaseră guvernul sovietic să înlesnească

---

[1] V. I. Lenin, Opere, vol. 27, E.S.P.L.P., 1955, pag. 297.

trimiterea acestor trupe cehoslovace în Franţa, prin Siberia şi Extremul Orient. Franţa se obligase, la rîndul ei, să le transporte pe cale maritimă, din portul Vladivostok pînă pe frontul franco-german. Nebănuind uneltirile imperialiştilor, guvernul sovietic autorizase călătoria corpului cehoslovac pe linia transsiberiană.

Dar cererea aliaţilor s-a dovedit a fi o diversiune făcută în anumite scopuri. Încă din decembrie 1917 fusese înfiinţată în Franţa o comisie de intervenţie la activitatea căreia aducea o mare contribuţie reprezentantul Consiliului Naţional Cehoslovac, Beneş ; acesta transmitea militantului burghez de vază Masaryk, aflat în S.U.A., directivele organizaţiei militare cehe, conform cărora se aştepta „momentul prielnic pentru o acţiune militară în Rusia".

Imperialiştii din S.U.A., Anglia şi Franţa considerau armata cehoslovacă din Rusia drept o forţă de şoc. Masaryk, devenit mai tîrziu preşedinte al Cehoslovaciei, ducea tratative cu secretarul de stat al S.U.A., Lancing, cu preşedintele S.U.A., Wilson, precum şi cu Churchill, prezentîndu-le planul amănunţit al intervenţiei armate.

Dîndu-se drept democrat şi prieten al poporului, Masaryk oferea imperialismului mondial cu cinism trupele cehoslovace drept carne de tun, arătînd că „armata cehoslovacă e mai puţin costisitoare decît cea americană sau britanică, fiindcă solda ostaşilor noştri e cu mult mai mică şi întregul echipament e considerabil mai ieftin ; în afară de aceasta, stăruia el, oamenii noştri sînt obişnuiţi să ducă o viaţă mai simplă".

Imperialiştii au consimţit bucuroşi să folosească forţele armate cehoslovace, nu pentru continuarea războiului cu Germania, ci pentru răsturnarea Puterii sovietice. Ei au luat contact cu filiala din Rusia a Consiliului Naţional Cehoslovac, organizaţie burgheză care funcţiona în corpul de armată cehoslovac, şi au început să finanţeze cu sume im-

portante această filială. Pînă la 4 aprilie 1918 imperialiștii francezi transmiseră Consiliului Național Cehoslovac opt milioane de ruble. O serie de conducători ai Consiliului au primit, pe deasupra, peste trei milioane de ruble. Din partea guvernului englez, Consiliul Național Cehoslovac a primit optzeci de mii de lire sterline.

Pentru a înșela vigilența Sovietelor din Siberia, Consiliul Național Cehoslovac a publicat în aprilie 1918, în ziarele din Irkutsk, o declarație, în care se afirma că cehoslovacii „...nefiind cetățeni ai Rusiei, au luat în luptele interne o poziție strict neutră, și nu s-au amestecat în lupta niciunor curente... căci cehoslovacii sînt convinși că numai poporul rus singur poate rezolva neînțelegerile și treburile sale".

Aceste cuvinte fățarnice erau rostite în momentul cînd imperialiștii își și întocmiseră planul de răsturnare a Puterii sovietice și de restaurare a regimului burghezo-moșieresc în Rusia, și cînd corpului de armată cehoslovac i se atribuia un rol considerabil în înfăptuirea acestui plan. Spre a-i induce în eroare pe soldați și a-i ridica împotriva Puterii sovietice, s-a răspîndit zvonul că bolșevicii vor să-i extrădeze pe cehoslovaci Germaniei și Austro-Ungariei.

În mai 1918, corpul de armată cehoslovac s-a ridicat împotriva Puterii sovietice. Împreună cu albgardiștii, socialiștii-revoluționari și menșevicii reușiră să ocupe Uralul și regiunea Volgăi, organizînd un guvern al albgardiștilor și al socialiștilor-revoluționari la Samara și apoi un guvern siberian al albgardiștilor în Omsk.

Curînd, trupele cehoslovace atacară Garda roșie din Celeabinsk și la 25 mai ocupară orașul. În ziua de 26, împreună cu organizațiile clandestine ale socialiștilor-revoluționari, menșevicilor, și cu niște organizații ofițerești, au pus mîna pe toate instituțiile de stat și guvernamentale din Mariinsk și

Nikolaevsk (astăzi Novosibirsk). La sfîrşitul lui mai, continuîndu-şi înaintarea, cehoslovacii ocupară Kanskul şi Kuznețkul.

Forţele armate ale Ţentrosibir-ului numărau în acea vreme doar zece mii de ostaşi risipiţi în întreaga Siberie, abia putînd să asigure paza oraşelor şi a căilor ferate, hărţuite mereu de grupurile contrarevoluţionare locale care provocau rebeliuni cînd într-un raion, cînd într-altul. Unităţile mai dîrze şi mai pregătite pentru acţiune se aflau pe frontul transbaikalian.

Cehoslovacii şi albgardiştii aveau o covîrşitoare superioritate numerică şi tehnică, ceea ce le uşura înaintarea pe calea ferată siberiană.

La 31 mai, ei ocupară staţia Taiga şi, în aceeaşi zi, oraşul Tomsk. Neîntîmpinînd în drum prea mare rezistenţă, detaşamentele cehoslovace îşi consolidară totodată poziţiile în Petropavlovsk şi Nijneudinsk. La 4 iunie, albagardiştii ocupară Kolciughino. Suferind pierderi mari, Gărzile roşii, slab înarmate, nu puteau opri ofensiva cehoslovacilor şi a unităţilor ofiţereşti ale albgardiştilor; după lupte grele purtate în staţia Marianovka, s-au retras. La 7 iunie căzu Omskul, iar curînd după aceea duşmanii ocupară Kurganul.

Evenimentele se desfăşurau cu o repeziciune fulgerătoare. Elementele contrarevoluţionare începură să ducă aproape pe faţă acţiunea lor mişelească. Sovietele nu luaseră măsuri energice împotriva menşevicilor şi socialiştilor-revoluţionari localnici, sperînd că aceştia nu se vor ridica împotriva Puterii sovietice. A fost o greşală gravă, pe care oamenii sovietici au plătit-o cu mii de jertfe.

Sub presiunea bandelor albgardiste şi a corpului cehoslovac, la mijlocul lui iunie Gărzile roşii au fost nevoite să părăsească Barnaulul, Acinskul, Krasnoiarskul, Biiskul. Guvernul sovietic din Siberia — Ţentrosibir-ul — fiind ameninţat să cadă în mîinile duşmanului, s-a mutat spre sfîrşitul lui

iunie de la Irkutsk la Verhneudinsk, apoi la Cita. Albgardiştii şi unităţile cehoslovace începură ofensiva din Nijneudinsk spre Irkutsk. Gărzile roşii nu puteau opune o rezistenţă serioasă, între altele şi datorită faptului să nu aveau comandanţi cu experienţă. La 10 iulie, unităţile Armatei Roşii şi Gărzile roşii părăsiră Irkutskul.

În oraşele şi satele siberiene ocupate, duşmanul începuse o cruntă represiune : arestările, uciderea comuniştilor şi a simpatizanţilor Puterii sovietice, devastarea sediilor sindicatelor se ţineau lanţ.

La 30 iunie 1918 îşi începu activitatea aşa-numitul „guvern provizoriu siberian" în frunte cu socialistul-revoluţionar Derber. În proclamaţia sa mincinoasă către populaţie, acest „guvern" declarase că „garantează tuturor popoarelor din Siberia, fără nici o excepţie, băştinaşi sau veniţi din altă parte... şi răspîndiţi pe întreaga suprafaţă a marii Siberii, inviolabilitatea drepturilor civile şi politice".

Prin toate aceste „garanţii", pseudo-democraţii socialişti-revoluţionari nu căutau decît să adoarmă vigilenţa poporului ; în realitate, bîntuia pretutindeni o nemaipomenită teroare.

Încă din primele zile ale căderii Puterii Sovietice în Siberia, temniţele gemeau de muncitori şi de oameni suspectaţi că ar fi simpatizat cu bolşevicii. Aproape trei mii de persoane au fost arestate în Omsk şi aproape o mie cinci sute în Tomsk. Printre aceştia în închisori se aflau peste patruzeci de conducători ai sindicatelor din Siberia.

Duşmanii nu se dădeau în lături de la nici o ticăloşie pentru a nimici pe cei mai buni oameni, devotaţi trup şi suflet revoluţiei.

Din închisoarea de la Acinsk fuseseră „transferaţi" la Krasnoiarsk, chipurile pentru a le „salva viaţa", nouă activişti sovietici de vază : Slobodcikov, Mankevici, Potehin, Punski şi alţi cinci. În drum, ei au fost ucişi. La Barnaul, în timpul „transferării" deţinuţilor dintr-un loc într-altul, au

fost omorîţi activiştii sindicali Dronin, de la Transporturi pe apă, învăţătorul Tihonov, şi Sîcev, de la cooperaţie.

La Novonikolaevsk, o bandă de socialişti-revoluţionari şi de albgardişti au intrat în închisoare, i-au scos afară pe bolşevicii Petzhov, Şerebreannikov, Gorbani, Spurîghin şi Polkovnikov, i-au dus într-un tufăriş apropiat şi i-au împuşcat.

Priseaghin, preşedintele sindicatelor din Barnaul, şi Ţaplin, preşedintele Sovietului de deputaţi din acelaşi oraş, au fost de asemenea scoşi din temniţă şi ucişi.

Sindicatele protestară hotărît împotriva arestărilor, omorurilor şi devastării sediilor organizaţiilor proletare. Din miile de arestaţi, sindicatele n-au izbutit să impună punerea în libertate decît a cîtorva zeci de tovarăşi. Iar lucrul acesta n-a fost cu putinţă decît în primele zile ale existenţei puterii socialiştilor-revoluţionari, cînd duşmanul căuta pe toate căile să adoarmă vigilenţa clasei muncitoare, trîmbiţînd pe la toate răspîntiile — în manifeste, ziare şi adunări — că nu urmăreşte nici o răzbunare politică. Prin vorbărie liberală şi fapte sîngeroase, guvernul socialist-revoluţionar „democrat" pregătea terenul şi curăţa calea pentru luarea puterii de către amiralul ţarist Kolceak.

Vorbind despre contrarevoluţia din Siberia, nu se poate trece cu vederea rolul reacţionar al cooperaţiei în răsturnarea Puterii sovietice. Fomin, membru în conducerea „Zakupsbît"-ului mărturisea peatunci destul de deschis :

„Răsturnarea Puterii sovietice din Siberia s-a efectuat mulţumită deosebitei simpatii faţă de acest act al cooperaţiei siberiene. În primele zile după răsturnarea Puterii sovietice, la Novonikolaevsk, în cercurile comerciale şi industriale din localitate, era foarte răspîndită o vorbă : «În Siberia puterea a trecut la „Zakupsbît"».

„Zakupsbît"-ul era pe drept cuvînt organizaţia de bază care aproviziona „guvernul" siberian şi, după răsturnarea acestuia, pe Kolceak.

Primele acte ale „guvernului" siberian au fost: abrogarea decretelor guvernului sovietic, restituirea fabricilor, uzinelor şi a altor întreprinderi naţionalizate foştilor lor stăpîni, desfiinţarea controlului muncitoresc asupra producţiei, stabilirea conducerii unice a întreprinderilor industriale, lichidarea protecţiei muncii.

Burghezia triumfa şi începuse să ceară desfiinţarea sindicatelor; „guvernul", vrînd să demonstreze că e „guvern democrat", n-a mers pînă acolo, însă a limitat cît a putut mai mult drepturile sindicatelor. În instrucţiunile din „regulamentul" publicat de „guvern" la 31 iulie 1918 se spunea că foştii membri ai Sovietelor de deputaţi şi ai comitetelor lor executive nu pot fi membri în comitetul de fabrică. Sindicatele luptau pentru casele de asigurări, dar patronii refuzau să depună reţinerile aici, iar „guvernul" făcea totul ca organizaţiile de asigurare a muncitorilor, din lipsă de mijloace, să-şi înceteze activitatea. Industriaşii introduseseră ziua de lucru de zece ore, iar acolo unde munca se ducea în condiţii neprielnice sănătăţii, şi unde pînă atunci se lucra şase ore, hotărîseră ca ziua de lucru să fie de opt ore.

Autorităţile socialist-revoluţionare nutreau o ură deosebită faţă de minerii din Siberia. Represiunile se abăteau zi de zi asupra sindicatelor. Membrii biroului regional din Siberia Occidentală, I. Nahanovici şi I. Kudreavţev, au fost arestaţi. Serviciul de contrainformaţii al socialiştilor-revoluţionari ridica zilnic zeci de muncitori din minele de la Anjerov, Sudjensk, Kolciughino, Ceremhov, de la uzina Kemerov şi din alte locuri. Aceşti muncitori dispăreau fără urmă şi nimeni nu i-a mai văzut vreodată.

Numai în cele mai negre timpuri ale ţarismului mai fusese în Siberia o asemenea prigoană.

În floarea vîrstei, la douăzeci şi şase de ani, fusese împuşcat unul dintre cei mai instruiţi marxişti din Siberia, preşedintele Comitetului Executiv al Sovietului de deputaţi ai muncitorilor din Krasnoiarsk, Grigori Weinbaum. Împreună cu el au mai fost ucişi în aceeaşi noapte Valentin Iakovlev, preşedinte al Sovietului de deputaţi ai muncitorilor şi soldaţilor din oraşul Ieniseisk, comunistul Iakov Dubrovinski, un neobosit ostaş al revoluţiei, şi un alt membru al Sovietului din Krasnoiarsk, Ilia Belopolski, cunoscut sub porecla de „Tviordokamennîi“ [1].

Tot în vremea aceea a murit minunatul om şi adevăratul patriot — generalul Taube. Cînd albgardiştii au ocupat Siberia, el a rămas în Transbaikalia continuînd să activeze în ilegalitate. A fost urmărit, arestat, şi i s-a propus să intre în rîndurile contrarevoluţionarilor. Taube a refuzat categoric.

— Acum, cînd mă apropii de sfîrşitul vieţii, părul meu cărunt nu-mi îngăduie să intru în lagărul intervenţioniştilor şi al duşmanilor oamenilor muncii din Rusia, a declarat el.

Vrăjmaşii l-au osîndit la moarte, dar a pierit de tifos în închisoare, înainte de a fi executată sentinţa.

Ada Lebedeva a fost schingiuită şi omorîtă în mod sălbatic. Nu o dată a evocat Lazo cu tristeţe chipul deosebit de viu al luptătoarei de care fusese legat printr-o prietenie trainică. Era o fată deşteaptă, veselă, plină de viaţă, o minunată organizatoare, o pătimaşă agitatoare, şi propagandistă însufleţită a ideilor revoluţionare. Ea a fost prima care a cerut ca femeile să facă obligatoriu instrucţie

[1] „Tare ca piatra“. (n.t.)

militară, pentru ca la nevoie, alături de bărbați, să poată apăra cu arma în mînă Puterea sovietică.

În cartea sa „Țentrosibirți", vechea comunistă A. Pomeranțeva, povestind despre Ada Lebedeva, scrie : „În cele mai înfiorătoare zile, Ada era vioaie și dîrză, mereu cu aceeași luminiță veselă în ochi. Pentru a îndeplini mai ușor obligațiile de santinelă, își tăiase minunatul ei păr și îmbrăcase uniforma Gărzilor roșii ; în haine de ostaș părea și mai tînără, o luai drept un băiețaș războinic și foarte serios. A căzut în mîinile albgardiștilor, care au aruncat-o în cala unui șlep, împreună cu alți cinci tovarăși, și au expediat-o la Krasnoiarsk. Pe șlep, alți două sute cincizeci de prizonieri își așteptau soarta.

Era noapte... Prizonierii au fost scoși afară din cală. Scîrțîitul punții parcă spunea : „Sfîrșit !" „Sfîrșit !". Îi zoreau din urmă, îi înghionteau, îi goneau pe puntea lungă și îngustă, printre șirurile gărzii dușmane : două rînduri de cehi, iar al treilea de cazaci călări. I-au aliniat cîte patru. Ada și Markovski [1] au fost împinși în rîndul întîi. După ei veneau trei rînduri de femei, apoi bărbați. Ținînd armele în cumpănire, gardiștii albi scoaseră săbiile din teacă și, spărgînd liniștea nopții cu huiduieli bestiale, i-au mînat pe prizonieri din urmă. Deodată, sub o lovitură puternică, Ada s-a clătinat.

— Nu vă atingeți de femei ! Nu dați în femei ! strigă Markovski.

Un cazac îl izbi cu sabia în cap. Markovski căzu, apoi, venindu-și în fire, se ridică în coate și-și întoarse fața scăldată în sînge către călăi :

— Ticăloșilor !

Ada, micuță, cu șapca de soldat pe cap, se repezi spre ei. Cazacii, înfuriați, începură să-i lovească pe amîndoi cu nagaica. Abia mai puteau merge ; se

---

[1] T. P. Markovski, comunist, învățător ; dusese activitate culturală la Krasnoiarsk. (n.a.)

prăbuşeau la fiecare pas. Ada abia se tîra ; rămăsese cu capul gol ; dintr-o lovitură de nagaică şapca îi sărise de pe cap şi se pierduse. Se crăpa de ziuă, şi călăii tot mai loveau cu săbiile şi cu nagaicile în prizonieri. Unul dintre cazaci a prins-o din fugă pe Ada de cingătoare, a aruncat-o de-a curmezişul şeii şi a zbughit-o cu calul în lături.

Dimineaţa, Ada şi Markovski au fost găsiţi afară din oraş. Erau îngrozitor de mutilaţi ; de-abia mai gemeau, în agonie. Ada zăcea într-o rîpă ; îşi acoperise ochii cu mîna ei mică şi printre degete i se scurgea din ochi sînge..."

După ce „guvernul" socialist-revoluţionar a fost răsturnat de către omul imperialiştilor din S.U.A. şi Anglia, amiralul Kolceak, teroarea a luat proporţii şi mai mari. Detaşamentele sale „de pedepsire" făceau să geamă întreaga Siberie. Kolceakiştii aruncară în închisori şi lagăre de concentrare peste optzeci de mii de muncitori şi ţărani. După o socoteală sumară, numai în gubernia Ienisei (azi regiunea Krasnoiarsk), călăii au jefuit şi au dat foc la douăsprezece mii de gospodării ţărăneşti, au împuşcat şi au spînzurat peste zece mii de muncitori şi ţărani, au biciuit pînă la sînge peste unsprezece mii de bărbaţi şi femei.

În decurs de cîteva luni au fost ucişi în Siberia peste patruzeci de mii de oameni, printre care mai multe sute de revoluţionari, care scăpaseră din ocnele şi surghiunul ţarist.

Cea de a II-a Conferinţă regională de partid din Siberia a adoptat hotărîrea de a organiza răscoale împotriva clicii lui Kolceak. Muncitorii şi soldaţii revoluţionari au încercat de două ori să răstoarne, la Omsk, puterea lui Kolceak, dar au fost înfrînţi. Mulţi oameni au pierit în zilele acelea grele. Partidul a pierdut atunci, printre alţii, conducători emi-

nenți ca : Arnold Neibut, unul din cei mai de vază activiști, președintele Comitetului Central ilegal din Siberia, și Alexandr Maslennikov, bolșevicul ilegalist care evadase de cîteva ori din surghiun, comisar al regiunii Turuhan.

Dar în locul celor uciși se ridicau la luptă împotriva contrarevoluției sute de mii de muncitori și țărani.

O NOUĂ MISIUNE

În acele vremuri deosebit de crîncene, partidul trimisese pe cei mai buni oameni ai săi în Extremul Orient, pentru a lupta împotriva intervenţioniştilor şi a clicii albgardiştilor.

Serghei Lazo fu chemat urgent din Transbaikalia şi numit comandant al frontului din Pribaikalia. I se încredinţase o misiune dificilă : să oprească înaintarea cehoslovacilor şi a albgardiştilor şi să acopere retragerea Gărzilor roşii şi a Ţentrosibirului spre răsărit.

Lazo plecă fără întîrziere spre front. În gara Hilok n-a mai găsit decît un mic detaşament de elevi ai Şcolii de comandanţi roşii din Cita. Toate celelalte unităţi se retrăseseră spre Cita.

La mitingul care a avut loc, Lazo le-a vorbit oamenilor muncii despre situaţia din Rusia Sovietică, despre cauzele care au dus la retragerea unităţilor sovietice şi despre naţionaliştii burghezi cehoslovaci, agenţi ai burgheziei mondiale. Serghei Gheorghievici şi-a încheiat cuvîntarea astfel :

— ...Noi nu vom pieri, nu vom muri ; suferim de-o boală trecătoare, şi atît. Va trece cîtva timp... ne vom însănătoşi, ne vom oţeli braţele şi vom reînvia Puterea sovietică, pe care vrăjmaşii n-or s-o mai răpună !

Sub presiunea covîrşitoarelor forţe ale albgardiştilor şi ale cehoslovacilor, detaşamentul elevilor fu silit să se retragă, luptînd, spre răsărit. Trenul blindat de sub comanda lui Lazo rămînea tot-

deauna ultimul, înfruntînd înverşunatele atacuri ale duşmanului care înainta.

În retragerea spre răsărit, detaşamentul lui Lazo arunca în aer podurile de cale ferată, distrugea drumurile, castelele de apă, staţiile de telegrafie şi liniile de comunicaţie. În aceste împrejurări nespus de grele, Lazo acţiona cu o deosebită energie şi stăpînire de sine, cu îndrăzneală şi mult sînge rece. Cînd ostaşii dintr-un eşalon sau altul îi comunicau că s-au strecurat printre ei duşmani şi duc activitate subversivă, el pleca fără întîrziere în detaşamentul respectiv, explica ostaşilor scopul mîrşav al provocărilor duşmane şi pedepsea cu asprime pe cei vinovaţi. Uneori era de ajuns doar să apară, ca să se restabilească în detaşament o ordine exemplară.

Lazo era necruţător cu anarhiştii care jefuiau populaţia şi dezorganizau frontul. Într-o haltă mică, în timpul opririi trenului, Lazo văzu pe peron un soldat cu arma în mînă şi cu un sac în spate. Din sac se auzea un guiţat. După soldat fugea o femeie plîngînd şi văitîndu-se :

— De ce-mi luaşi, tîlharule, ce bruma mai aveam ? Au trecut pe-aici albgardiştii ; m-au jefuit, mi-au ciopîrţit bărbatul... Acum iată că şi roşii noştri fură... Ce năpastă o mai fi şi asta ?

Lazo îl opri pe soldat.

— Ce ai în sac ? îl întrebă el aspru.

— Ce te priveşte ? răspunse obraznic ostaşul.

— Din ce unitate faci parte ? întrebă a doua oară Lazo, păstrîndu-şi sîngele rece.

— E un nelegiuit, tovarăşe şef ! izbucni femeia, adresîndu-se comandantului frontului. M-a ochit cu arma şi a zbierat : „Fă-te încoa' cu purcelul, ori îţi mîntui zilele !"

— Nu te necăji, tovarăşă, o linişti Lazo. N-o să rămîi fără purcel. Îl vei primi acasă. Apoi se adresă din nou soldatului : Te întreb din ce unitate faci parte ?

— Sînt... rămas în urmă... se sperie hoțul, văzînd în jurul lui Lazo un grup de ostași roșii.

— Pentru ce ți-a dat Puterea sovietică o armă ?...

— Ca să răpun „contra“ [1]... de-abia mai bolborosi vînătorul de purcei din ograda altuia.

— Și-această femeie e și ea „contra“ ?

N-a urmat nici un răspuns.

— Ai mamă ?

— Am, vă rog... Sînt din Ural, de pe Ciuso.

— Dacă ar veni la maică-ta un huligan ca tine și-ar începe s-o prade, ce-ai zice ?

— Sînt vinovat... Ține, mătușă... Iartă-mă. Și dădu jos de pe umeri sacul.

— Nu, nu merge așa ! spuse Lazo. De unde l-ai luat, acolo să-l duci.

— Am înțeles !

— Conduceți-l ! ordonă Lazo unuia din ostașii roșii. Apoi, la tribunal cu el...

În focul războiului civil, prin contactul permanent și strînsele legături cu bolșevicii, sub a căror conducere lupta pentru Puterea sovietică, Lazo și-a cristalizat concepțiile. Om cu principii înalte, cinstit și deschis, drept și sincer, el se mai verifica încă dacă e pregătit și dacă are dreptul să intre în rîndurile Partidului comunist. Lazo s-a convins de pe atunci că singurul partid care apără cu hotărîre interesele tuturor oamenilor muncii este partidul comuniștilor, în frunte cu V. I. Lenin.

Pe la mijlocul lunii august, 1918, cînd sub presiunea inamicului unitățile sovietice se retrăgeau și bolșevicii se pregăteau să părăsească Cita, Lazo a înaintat către conducerea organizației din Cita și Irkutsk cererea de a fi primit în rîndurile bolșevicilor. În cerere arăta că, luptînd din primele zile ale revoluției împreună cu bolșevicii împotriva contrarevoluției, s-a convins că numai partidul bol-

[1] Denumire populară a contrarevoluției. (n.t.)

şevicilor, partidul lui Lenin, este partidul cu adevărat revoluţionar, al muncitorilor şi al ţărănimii muncitoare.

„Toţi cei din jur, spunea Lazo, mă consideră bolşevic... În viitor ne aşteaptă o luptă grea şi aprigă, o luptă uriaşă împotriva intervenţioniştilor şi a albgardiştilor... Ne aşteaptă poate o adîncă ilegalitate, pînă ce o să ne vină în ajutor forţele Armatei Roşii din Rusia Sovietică. Vă rog să-mi acordaţi deplină încredere şi să mă primiţi în rîndurile Partidului comunist".

În această ambianţă militară neobişnuită, Serghei Lazo fu primit în Partidul comunist.

La 21 august 1918, la Cita, în plenara lărgită la care au participat Ţentrosibir-ul, Comitetul Executiv Regional Transbaikalian, Sovietul de deputaţi din Cita, reprezentanţii frontului şi alte organizaţii de masă şi de partid, a fost înfiinţat un organ unic al puterii compus din nouă persoane — Comisariatul Sovietic Popular Siberian. În afară de Serghei Lazo, în comisariat intraseră N. Iakovlev, preşedinte al Ţentrosibir-ului, vechi luptător — luase parte la revoluţia din 1905 — N. Gavrilov, bolşevic ilegalist, condamnat de justiţia ţaristă la muncă silnică, precum şi D. Şilov, F. Baleabin, N. Matveev şi alţii.

Inamicul înainta vertiginos şi peste cîteva zile conducerea Ţentrosibir-ului şi toţi cei ce ocupau posturi de răspundere în viaţa civilă sau în armată fură siliţi să părăsească oraşul.

Trebuiau să se adune în gara Urulga, pentru a hotărî planul acţiunilor viitoare. Cînd Lazo, împreună cu detaşamentul său, luptînd neîntrerupt, ajunse la Cita, el nu putu să întîrzie mult aici. Trebuia să ajungă cît mai curînd în gara Urulga. Totuşi mai zăbovi puţin la Cita. În oraş ridicaseră capul unele elemente ostile Puterii sovietice, sprijinite de anarhişti. Muncitorii de la atelierele căilor ferate şi de la depou l-au rugat pe Lazo să ia cuvîntul la mitingul lor.

În ziua de 25 august, în clubul ticsit de lume, mulțimea aștepta cu nerăbdare începutul mitingului. Deodată se auzi un vuiet de glasuri și puternice aplauze. Salutat de întreaga adunare, Serghei Lazo se îndreptă spre scenă, cu pas vioi. Ridică mîna și se făcu tăcere. Lazo povesti despre eroica luptă dusă cu succes împotriva bandelor semeonoviste și despre marea primejdie ce-i amenința din partea intervenționiștilor.

— Sovietele sînt puternice, sînt de neînvins, spunea el. Dar noi sîntem astăzi vremelnic despărțiți de Rusia Sovietică, de către forțele ostile revoluției, cărora nu le putem ține piept deocamdată. Sovietele sînt silite să-și întrerupă astăzi activitatea în Transbaikalia, dar numai pentru a-și aduna noi forțe, iar în viitorul apropiat vor birui pentru totdeauna.

Muncitorii împărtășeau pe deplin convingerile lui Lazo, neclintita lui credință în victoria asupra tuturor dușmanilor revoluției ; se despărțiră de el cu inima strînsă. Ce-avea să se aleagă de ei și de familiile lor o dată cu plecarea unităților revoluționare, cînd vor sosi din nou intervenționiștii și bandele albgardiste în Transbaikalia ? Desigur că se vor întoarce vremurile acelea negre de siluiri sălbatice, iar cei bănuiți de solidaritate cu Puterea sovietică vor fi schingiuiți și împușcați...

Numeroși muncitori au intrat atunci în detașamentul comandantului frontului, plecînd cu el. Din Cita, detașamentul lui Lazo s-a retras spre gara Karîmskaia ; apoi a pornit mai departe, pe linia ferată transbaikaliană, spre gara Urulga. Aici și-a ținut ultima lui ședință Comitetul Central Executiv al Siberiei. La ședința aceasta au luat parte N. Iakovlev, N. Gavrilov, S. Lazo, membrii Comitetului Executiv : Slavin, Lîtkin, Isaev și alții.

Lazo luă cuvîntul și spuse :

— Tovarăși, candidatura mea în Țentrosibir a fost propusă de fracțiunea socialiștilor-revoluționari de

stînga, din care făceam pe atunci parte. Socot necesar să arăt acum că am rupt orice legătură cu fracţiunea socialiştilor-revoluţionari de stînga. De aceea vă rog să hotărîţi : în aceste împrejurări am eu dreptul să mă consider membru al Ţentrosibir-ului?

N. Iakovlev, care prezida şedinţa, lămuri că Lazo, rupînd cu socialiştii-revoluţionari de stînga şi intrînd în rîndurile bolşevicilor, nu-şi pierdea mandatul, fiind ales nu de socialiştii-revoluţionari de stînga, ci de Congresul Sovietelor ; deci poate rămîne membru al Ţentrosibir-ului.

La sfîrşitul lui august se ţinu în gara Urulga Conferinţa activiştilor militari de partid şi ai organizaţiilor de masă, care se retrăgeau împreună cu armata.

— Trupele trebuie retrase din punctele primejdioase, spuse Lazo la conferinţă ; fiecare soldat să primească acte, bani, alimente şi echipament... Feroviarii, muncitorii din minele aurifere şi activiştii din satele revoluţionare sînt nemulţumiţi. Sîntem datori să-i sprijinim şi pe aceşti tovarăşi...

Muncitorii de la atelierele căilor ferate şi de la depoul din Cita erau gata să dea riposta cuvenită intervenţioniştilor şi albgardiştilor care înaintau, dar acest lucru n-ar fi dus decît la jertfe mari. Bolşevicii îi convingeau pe muncitori să renunţe vremelnic la luptă, să-şi păstreze forţele şi să se pregătească mai bine decît pînă acum pentru viitoarele acţiuni. Lazo socotea că deocamdată luptele pe front trebuiau să înceteze ; singura cale era lupta de partizani.

— Dar, spunea el, nu vom putea începe lupta de partizani cu detaşamentele pe care le avem acum... O să ziceţi : de ce nu trecem imediat la noua metodă de luptă ? De ce nu ne organizăm în detaşamente mici şi nu începem să acţionăm ? Nu, asta nu se poate. Trecerea fără pregătire la lupta de partizani ar duce la distrugerea forţelor revoluţionare, care nu sînt încă destul de puternice.

Lazo propunea ca activiştilor cu muncă de răspundere să li se asigure toate condiţiile pentru a putea să-şi continue munca revoluţionară în rîndurile populaţiei de la oraşe şi sate. El spunea :

— Trebuie să mergem la sate, să desfăşurăm acolo o activitate revoluţionară bolşevică, să ne procurăm arme. Ţăranii, dîndu-şi seama ce urmăresc albgardiştii şi intervenţioniştii, vor veni alături de muncitori ; lupta de partizani e inevitabilă.

Majoritatea participanţilor la conferinţă au înţeles că Lazo avea dreptate şi l-au susţinut. În momentul acela nu exista altă ieşire.

Cehoslovacii şi albgardiştii înaintau pe un front larg. Trupele intervenţioniştilor japonezi, englezi, francezi şi americani, debarcate în Primorie pentru a le veni în ajutor, înaintau spre Habarovsk. Sub presiunea japonezilor, satrapii cijantzolinişti călcaseră acordul cu guvernul sovietic prin care se angajaseră să nu admită formarea de unităţi albgardiste pe teritoriul manciurian. Semeonov adunase o nouă bandă de patru mii de baionete şi reapăruse în Transbaikalia.

O seamă de unităţi ale Armatei Roşii — ca, de pildă, Regimentul 2 Argun — erau prost înarmate ; ostaşii, frînţi de oboseală, nu erau în stare să ţină piept forţelor inamice, cu mult superioare. Sotnia a 4-a a regimentului se împrăştiase pe la vetre, iar sotnia kuenghină, care acoperea retragerea artileriei, părăsise poziţiile, pur şi simplu, lăsînd bateria Blagoveşcenskaia fără acoperire. În urma acestei trădări, bandele semeonoviste capturară bateria, luară prizonier pe comandantul ei, Kuznețov, şi îl uciseră. În staţia Oloveannaia albgardiştii au pus mîna pe două trenuri blindate.

Situaţia se mai complica şi prin faptul că în rîndurile unităţilor sovietice se strecuraseră oameni lipsiţi de orientare politică, şovăielnici, dar mai ales spioni, lichele, trădători. Făcînd jocul duşmanului, ei duceau o activitate de subminare a frontului şi

îndemnau ostaşii să nu mai lupte, căutînd să-i convingă că cehoslovacii vor asigura poporului „toate drepturile democratice". Această propagandă a făcut ca unele unităţi să părăsească pur şi simplu frontul, iar detaşamentele rămase credincioase Puterii sovietice nu puteau să stăvilească, fără obuze şi cartuşe, presiunea albgardiştilor şi a intervenţioniştilor.

Cu sprijinul socialiştilor-revoluţionari şi al menşevicilor, folosind demagogic cuvinte bombastice ca : „democraţie", „adunare constituantă", „lege", „ordine", contrarevoluţia a reuşit să dezorienteze o parte a ţărănimii mijlocaşe şi a căzăcimii muncitoare prea credule, care au început să şovăie.

Ţinînd seama de toate acestea, Lazo spunea :

— Să avem răbdare ! Nu vom putea face faţă luptei de partizani cu forţele pe care le avem în momentul de faţă. Ţăranii mijlocaşi şi cazacii îşi vor da însă singuri seama de „binefacerile" gospodăririi intervenţioniştilor şi bandiţilor de teapa lui Semeonov, Kalmîkov şi a clicii ofiţereşti cehoslovace şi japoneze ; ţăranii şi cazacii mijlocaşi vor înţelege unde i-au dus socialiştii-revoluţionari şi menşevicii, vor trece rînd pe rînd de partea revoluţiei, ducînd, împreună cu clasa muncitoare, sub conducerea partidului bolşevic, o luptă hotărîtă pentru triumful Puterii sovietice. Atunci vom putea începe războiul de partizani. Deocamdată însă trebuie să ne pregătim pentru acest război, să dăm drumul unităţilor să se împrăştie pe unde pot şi să le asigurăm ostaşilor tot ce ne stă în putinţă.

Conferinţa a luat apoi următoarea hotărîre :

„Toţi contrarevoluţionarii sînt declaraţi duşmani de moarte ai cauzei poporului. Să se aducă la cunoştinţa tuturor că drujinele de luptă organizate vor avea datoria de a urmări pas cu pas activitatea lor criminală şi de a răzbuna fără milă sîngele şi suferinţele tovarăşilor noştri.

Adîncă recunoştinţă frăţească eroicelor trupe revoluţionare care au susţinut luni de-a rîndul lupta

cu inamicul și au rămas credincioase pînă la capăt datoriei revoluționare !"

Comitetul revoluționar militar avea sarcina să aprovizioneze cu cele necesare detașamentele care plecau în taigă și să le dea, mai departe, tot ajutorul și sprijinul de care vor avea nevoie.

Detașamentul lui Lazo se retrăgea de-a lungul liniei ferate transbaikaliene, spre calea ferată Amur. Muncitorii îi întîmpinau cu dragoste pe ostași, ajutîndu-i cu tot ce le stătea în putință.

În stația Zilovo, feroviarii au primit trenul lui Lazo cu steaguri roșii, cu cîntece revoluționare și lozinci, organizînd o adevărată demonstrație. La mitingul care a urmat, Lazo a luat cuvîntul.

— Revoluția proletară va învinge ; nu încape nici o îndoială ! spuse el. Aici, în acest colț de țară, noi am suferit o înfrîngere : Puterea sovietică a căzut. A căzut pentru că albgardiștii au fost ajutați de contrarevoluția de peste hotare. Altminteri am fi isprăvit repede cu ei. Știu, tovarăși, întrebarea care vă frămîntă mai mult ca orice : „Ce-avem de făcut de-acum încolo ?" Mai întîi de toate să nu cădem pradă deznădejdii, să nu ne pierdem curajul, să nu ne lăsăm cuprinși de panică ; trebuie să ne păstrăm credința în victorie, să ne gîndim în fiecare clipă la lupta ce ne așteaptă, să ne pregătim pentru această luptă, să muncim în ilegalitate, să ne înarmăm ! Puterea sovietelor a căzut aici numai vremelnic. Poporul muncitor își va strînge din nou rîndurile și se va ridica la luptă ; vom fi de o sută de ori mai mulți și vom birui din nou ! Rusia revoluționară e de neînvins ! Trăiască partidul bolșevicilor ! Trăiască Puterea sovietică ! și-a încheiat Lazo cuvîntarea, în ovațiile furtunoase ale adunării.

Fu condus la tren cu cîntecul revoluționar :

„Pășiți înainte, tovarăși,
Cu sufletu-n luptă oțelit..."

Cea mai mare parte a Gărzilor roşii care au trecut din Transbaikalia în regiunea Amur de-a lungul rîurilor Zeia şi Selemdja s-au aşezat prin sate, pe la minele de aur şi în centrele forestiere.

În fruntea unui mic detaşament, Lazo porni pe linia ferată din Amur spre răsărit, căutînd un loc potrivit de unde să se poată strecura în taigă. Îşi propusese să ajungă pînă la Iakutsk, şi de acolo din nou în Siberia. Curînd, detaşamentul sosi în staţia Erofei Pavlovici. Aici ostaşii urmau să se despartă, risipindu-se care încotro. Serghei Lazo, acest om viteaz şi cu voinţă dîrză, n-a fost poate niciodată atît de tulburat ca în clipa cînd şi-a luat rămas bun de la tovarăşii lui de luptă. Nu petrecuseră prea mult timp împreună, dar trăiseră zile atît de zbuciumate ! Numai printr-o mare încordare a nervilor şi datorită voinţei lui de fier a putut Lazo să-şi păstreze stăpînirea de sine. Emoţionat, şi-a luat rămas bun vorbind cu căldură :

— Noi ne-am făcut datoria ; acum trebuie să ne despărţim pentru o bucată de vreme. Victoria va veni : cred că nu-i departe, nu-i peste mări şi ţări ! Împrăştiaţi-vă deocamdată prin sate şi tîrguri şi pregătiţi-vă pentru viitoarele lupte. Ne vom mai întîlni, tovarăşi ! Eu vă mulţumesc. Aţi slujit cu credinţă poporul şi revoluţia.

Domnea o tăcere desăvîrşită. Fără a scoate un cuvînt, oamenii primeau actele, banii şi merindele. Niciunul n-avea chef de vorbă, cu nimeni şi despre nimic. Fiecare căuta să se apropie de Lazo şi să-i strîngă mîna.

Deodată răsună un glas :

— Cum aşa, tovarăşe comandant ? Am luptat împreună şi acum să ne răzleţim ? Vă urmăm. Încotro o luaţi dumneavoastră, într-acolo vom merge şi noi !

Înăbuşindu-şi emoţia, Lazo răspunse :

— Nu, tovarăşi, nu mai putem rămîne împreună. Deocamdată trebuie să ne împrăştiem. Aşa va fi mai bine pentru toţi.

După indicaţiile partidului, Lazo trebuia să plece în taigă cu un grup de activişti militari, printre care se afla şi soţia lui, Olga Andreevna. Pe un singur om nu l-a răbdat inima să-l refuze, deşi nu făcea parte din acest grup, şi l-a luat cu el. Era tînărul cazac Viktor, care fusese agentul lui de legătură în campania din Transbaikalia şi care îi purta o dragoste nemărginită.

Hotărîră să plece în taigă din staţia Malîi Never. De fapt era numai o haltă ; trenurile opreau aici rareori şi se părea că din acest loc le era mai uşor să dispară neobservaţi. Mecanicul Agheev, care ajutase în repetate rînduri detaşamentele revoluţionare, îi conduse cu o garnitură mică pînă la Malîi Never. În noaptea întunecoasă, Lazo şi însoţitorii săi se suiră pe cai şi porniră la drum...

Încotro ?

Prin mintea lui Lazo se perindă în acele clipe toată viaţa pe care o trăise. Îşi aminti dealurile şi cîmpiile Moldaviei, soarele fierbinte, stejarii seculari de pe marginea drumurilor orheiene, jandarmul roşcat pe care l-a întîlnit lîngă stîlpul cu afişe, bătrînul paznic care bătea toaca în grădina din Chişinău, întrunirile studenţeşti, carnavalul de la Clubul nobilimii... Dar mai viu ca orice i se înfăţişa în minte seara de adio dinaintea plecării la Şcoala militară... „Spre zarea întunecoasă“, aşa se numea nuvela pe care o citise cu glas tare Iuri Bulat... Da, spre zarea întunecoasă...

Acuma pleacă într-adevăr spre o zare întunecoasă, în necunoscut, în taiga fără sfîrşit... Pe cer nu sclipeşte nici o stea, nici cel mai uşor tremur de lumină... Nori deşi şi negri acoperă bolta cerească. Caii dibuiesc drumul... Zarea e cufundată în întuneric, un întuneric de nepătruns... Dar el

știe că dincolo de zare va luci în curînd soarele și va începe iarăși lupta pentru o viață luminoasă.

La început au întîlnit în calea lor cîteva mine de aur : în Vasiliev și Borodino. Apoi nici o altă așezare. Numai căsuțele celor care iernau pe-aici, de-a lungul drumului spre taigă, aminteau că în colțul acesta pierdut mai dăinuiește vreo suflare de om. Acele căsuțe erau o adevărată binecuvîntare pentru călător : putea face focul în sobă, să se încălzească, să-și usuce îmbrăcămintea după vreo ploaie de toamnă, și mai ales putea să bea o ceașcă de ceai fierbinte. Locurile de popas trebuiau alese, firește, cu multă băgare de seamă, pentru a nu da ochii cu bandele albgardiste, care scotoceau acele meleaguri în căutarea muncitorilor fugiți din minele de aur sau a țăranilor care plecau la partizani.

N-au izbutit însă s-ajungă la Iakutsk. Lazo și oamenii din grupul său nu se adînciseră în taigă nici o sută de kilometri, cînd un moșneag care ierna acolo le spuse că în minele de aur se lăfăiesc din nou foștii stăpîni, și că la Iakutsk de asemeni își fac de cap albgardiștii.

— Nu-i nimic, își liniști Lazo tovarășii. După cum văd, va trebui să stăm cîtva timp ascunși în taigă, și să încercăm să stabilim legătura cu organizațiile de partid ilegale.

Izolați de locurile populate, Lazo și tovarășii săi se văzură la mare strîmtoare de cum dădu frigul. Erau nevoiți să trăiască sub cerul liber ; doar focurile pe care le aprindeau îi mai ocroteau de gerul aspru. Se hrăneau cu vînat : animale și păsări. Pîinea și sarea le-o aducea unul din muncitorii care iernau acolo și care se dovedise a fi om inimos, cinstit și cu suflet nobil.

— E cu neputință s-o mai ducem așa ! le spuse Lazo într-o zi tovarășilor săi. Trebuie să găsim o soluție. Voi ce propuneți ?

Unul din ei fu de părere să se împrăștie pe la minele de aur, să găsească de lucru și să stabi-

lească acolo legături cu organizațiile de partid. Lazo nu era de această părere. Însemna să se arunce singuri în ghearele călăilor albgardiști. Se va găsi un ticălos care să-i trădeze și nu vor mai scăpa.

— E drept, spuse Lazo, că moartea nu te mai înspăimîntă cînd ai înaintea ta un țel măreț. Sigur că trebuie să-ți riști viața. Dar dacă te jertfești, apoi s-o faci cu folos...

Propunerea de a merge la minele de aur a fost respinsă.

Atunci, Frol Baleabin, unul din activiștii militari de frunte, interveni :

— Să trecem în China ; acolo nimeni nu ne va denunța, iar cînd situația se va schimba cît de cît, ne vom întoarce și vom continua lupta împotriva contrarevoluției.

— Nu ! Nu putem trece în China, spuse Lazo. În primul rînd, acolo mișună agenții japonezi ; în al doilea rînd să nu uităm că bandele contrarevoluționare își au în Manciuria contraspionajul lor. Propunerea tovarășului Baleabin nu poate fi pusă în practică. Mă opun hotărît. Eu propun să mergem în raioanele muncitorești. Acolo vom intra în legătură cu organizațiile bolșevice ilegale și vom începe alcătuirea detașamentelor de partizani pentru lupta cu intervenționiștii și cu contrarevoluția.

S-au despărțit. O parte, în frunte cu Baleabin, a trecut granița chineză, iar Lazo s-a gîndit să se strecoare pînă în Primorie.

El chibzuise totul în legătură cu posibilitatea de a trece la munca ilegală încă din iunie, cînd unitățile anglo-americane ocupaseră nordul țării și înaintau, cu scopul de a face joncțiunea cu trupele cehoslovace, care se aflau pe Volga, în Ural și Siberia. Lazo știa că organizația de partid din Primorie era cea mai puternică dintre toate, datorită componenței ei proletare și legăturilor cu populația. El era convins că această organizație

putea, mai lesne decît oricare alta, să strîngă forţele necesare pentru zdrobirea contrarevoluţiei. De aceea, avînd de ales locul spre care să se îndrepte, Lazo porni la drum, hotărît să se strecoare cu orice preţ pînă în Primorie.

Înfruntînd mari greutăţi şi înaintînd cu multă băgare de seamă, Lazo şi tovarăşii săi au ajuns la staţia Ruhlovo, pe calea ferată din Amur. Feroviarul Ivanov de la atelierele din Oloveannaia, care îl cunoştea pe Lazo încă din Transbaikalia, l-a găzduit la canton. Primejdia morţii îl pîndea însă la fiecare pas: trebuia să plece cît de repede, cît mai departe. Hotărî să se îndrepte spre Vladivostok. Dar cum să ajungă pînă acolo? Să plece cu trenul ar fi fost de-a dreptul periculos. Ofiţerii albi şi japonezii făceau necontenit razii, controlînd actele călătorilor. La cea mai mică bănuială urmau schingiuirile, bătaia, temniţa şi moartea.

Actele de identitate nu erau o problemă. Lazo avea, pentru orice eventualitate, cîteva formulare în alb. Îşi întocmise de asemeni trei paşapoarte, pentru el, soţia lui şi Viktor. Dar a călători cu acte pe un alt nume era destul de primejdios. Lazo era prea cunoscut prin acele locuri şi putea fi uşor identificat. Putea să se găsească oricînd un trădător pe care să-l ispitească recompensa mare făgăduită de albgardişti şi de intervenţionişti pentru prinderea lui Lazo.

Vechea lui cunoştinţă, mecanicul Agheev, aflat acum în staţia Ruhlovo, îşi luase sarcina să-l ducă pe locomotiva lui pînă la următorul nod de cale ferată. Dar mai departe? Nu, propunerea era nepotrivită.

— Gata, am găsit! i-a spus peste cîteva zile, după îndelungate căutări şi chibzuiri, acelaşi Agheev.

— Ei, ce-ai găsit?

— Iată despre ce e vorba, tovarăşe Lazo...

Mecanicul găsise o soluție mai mult sau mai puțin acceptabilă : să plece cu unul din vagoanele de marfă care transportau muncitori chinezi. Pe-atunci, în Extremul Orient, garniturile aveau vagoane de marfă încălzite special pentru ei. Agheev observase că iscoadele albilor nu dădeau atenție vagoanelor cu chinezi. Nici acel vagon nu era, bineînțeles, de prea mare nădejde ; chinezii înșiși puteau, chiar fără voia lor, să-l trădeze pe Lazo și pe însoțitorii lui : ce-or fi căutînd rușii așa, deodată, în vagonul lor ? Dar n-aveau încotro. Trebuiau să riște.

Și într-o noapte, Lazo, soția lui și Viktor s-au furișat într-un vagon de marfă ticsit pînă la refuz cu chinezi, care se îndrepta spre Habarovsk. Au reușit să ajungă cu bine la Habarovsk, iar după aceea, tot într-un astfel de vagon, pînă la Vladivostok, pe țărmul Oceanului Pacific.

Era în luna decembrie, 1918.

Trecuse aproape un an de cînd intervenţioniştii începuseră să-şi pună în aplicare planul lor: să izoleze Extremul Orient de Rusia Sovietică. Ofiţeri şi soldaţi din multe ţări ale lumii se plimbau nestingheriţi, ca la ei acasă, pe străzile Vladivostokului.

Bătrînii din acest oraş nu vor uita niciodată ziua de 12 ianuarie 1918, prima zi de ofensivă făţişă a imperialiştilor împotriva ţărmului tinerei republici la Oceanul Pacific. Dimineaţa acelei zile nu prevestea nimic deosebit. La ivirea zorilor, sirenele locomotivelor şuierară prelung, şi pe cheiul albit de zăpada care căzuse în timpul nopţii se arătară docheri vînjoşi, pîlcuri de muncitori de la uzinele Dalzavod şi de la atelierele portului, matrozi, fochişti şi macaragii. Din cocioabele murdare ieşiră vînzătorii ambulanţi chinezi, cu coşurile pe cobiliţă:

— Ceapă! Peşte...! Ouşoare!... strigau ei cu glas tărăgănat, oferind cumpărătorilor modestul lor sortiment de mărfuri şi pocind cuvintele ruseşti.

Deasupra golfului „Zolotoi-Rog“.[1] atîrnau parcă trîmbe de fum negru, gros, înălţate de coşurile numeroaselor vapoare şi vedete acostate în port. Zăngăneau lanţurile grele ale ancorelor, vuiau sirenele, scîrţîiau macaralele.

Începuse o nouă zi de muncă.

---

[1] Cornul de aur. (n.t.)

Undeva departe, pe apă, se iviră alte dîre de fum. Erau vapoarele care veneau din Canada şi Japonia, aducînd muniţii, vagoane, locomotive.

Din magazii se încărcau pe vasele altor ţări peşte, cherestea, mazăre, varză de mare şi alte mărfuri. Totul părea să oglindească o viaţă paşnică şi liniştită.

Dar ce-o fi asta! Pe la amiază, de după insula Askold, ale cărei maluri stîncoase se zăresc limpede din portul Vladivostok, au apărut nave de război. Erau uşor de identificat după flamurile albe cu cercuri roşii. Înaintea lor plutea greoi un crucişător, iar după el, două torpiloare. Trecînd de capul stîncos al insulei, vasele au luat direcţii diferite; crucişătorul s-a îndreptat spre „Zolotoi-Rog", iar torpiloarele către ţărmurile coreene. După ce semnalase de pe bord ordinul de a i se da „cale liberă", crucişătorul „Ivami" al flotei militare japoneze a intrat în golf. Transatlanticele s-au retras mai lîngă mal, făcîndu-i loc oaspetelui neaşteptat.

Vestea despre sosirea crucişătorului japonez se răspîndi cu repeziciune în tot oraşul. Pe chei se adunară în fugă o mulţime de oameni.

Cîţiva indivizi suspecţi, încordîndu-şi atenţia, ciuleau urechile la tot ce se vorbea în jur. Domni proaspăt raşi şi bine îmbrăcaţi se strecurau printre muncitorii în haine murdare de unsoare, intrau în vorbă cu ei şi căutau să-i încredinţeze că japonezii nu vor pricinui nimănui nici un rău, şi prin urmare n-au de ce să protesteze împotriva prezenţei lor. Dar în rîndurile oamenilor simpli vorbele acestea nu găseau nici un ecou.

Sovietul din Vladivostok a înaintat consulatului japonez un protest hotărît împotriva pătrunderii samavolnice a crucişătorului „Ivami" în apele ruseşti. A urmat un răspuns cu obişnuitele formule de politeţe niponă, în care se arăta că vasele de război erau trimise la Vladivostok „cu scopul de a ocroti pe cetăţenii japonezi", şi că Japonia nu

are în nici un caz intenţia să se amestece „în chestiunile ce privesc orînduirea politică a Rusiei". Era însă limpede pentru toţi că sosirea crucişătorului japonez însemna începutul unei intervenţii făţişe.

Peste două zile, la 14 ianuarie, în apropierea insulei Askold apăru crucişătorul englez „Suffolk". Mai trecură trei zile şi în golf ancoră un al doilea crucişător japonez, „Asahi", iar după aceea un alt oaspete nedorit sosi la „Zolotoi-Rog" : crucişătorul american „Brooklin".

Din toate vizuinele ieşeau la lumina zilei duşmanii Revoluţiei din Octombrie.

Lîngă port, în restaurantul de lux „Kokin", din strada Svetlanskaia, se întîlneau în fiecare seară străini, civili şi militari : menşevici, socialişti-revoluţionari, cadeţi, spioni japonezi, speculanţi de tot soiul şi cîntăreţe de cabaret. În cîntecul viorilor şi al oboiului, în clinchetul de cristal al paharelor, zgomotoasa adunare de afacerişti dezbătea furtunos o problemă : cui vor reveni bogăţiile Siberiei — japonezilor sau americanilor ?

Japonezii se lăudau că oamenii lor de afaceri nu se vor zgîrci şi că dispun de capitaluri suficiente pentru a organiza pe o scară întinsă extragerea bogatelor zăcăminte ; iar ofiţerii americani îi sfătuiau pe partenerii lor să nu clădească castele în Spania, ripostînd că numai capitalul de peste ocean poate să prelucreze cu succes străfundurile Extremului Orient. Iar cînd discuţiile deveneau prea înflăcărate, răsuna adesea glasul de beţiv al lui Dvigomirov, anarhist exportat din S.U.A., demagog bine cunoscut pe atunci la Vladivostok :

— Nu mai flecăriţi de pomană, domnilor ! Toate bogăţiile aparţin întregii omeniri. Ce „japonezi" şi „americani" ? Toţi oamenii sînt fraţi ! Să împărţim bunurile în mod egal tuturor şi vom fi fericiţi !

Prin palavrele lui despre împărţirea bunurilor din lume în mod egal, acest Dvigomirov a avut la

început o oarecare înrîurire asupra muncitorimii mai înapoiate. Aproape zilnic apărea pe străzile Vladivostokului, în port și prin preajma atelierelor, silueta lui deșirată, cu fața grasă și lucioasă, cu ochi bulbucați, de rac fiert. Se îmbrăca dinadins ca un muncitor; purta de obicei rubașcă neagră și veston. În jurul acestui „profet al vieții viitoare" se înghesuiau veșnic tot felul de indivizi suspecți, bărbați și femei. De cîte ori „prorocul" voia să „vorbească poporului", impresarii lui improvizau la repezeală o tribună din scînduri și lăzi goale. Dvigomirov se cățăra pe „tribună", întindea brațele lui lungi și, arătînd spre magaziile și depozitele din port, începea să strige în gura mare, ca o pasăre rău-prevestitoare:

— Fraților, aveți în fața voastră uriașe bogății! Toate acestea sînt făurite de mîinile voastre; voi sînteți stăpînii lor. De la Soviet n-o să vă alegeți cu nimic. Ascultați-ne pe noi, anarhiștii. Noi zicem: luați totul, totul e al vostru. Să împărțim toate bunurile din lume și să fim fericiți! Trăiască anarhia, mama ordinei!...

Muncitorii din Vladivostok au înțeles însă curînd și și-au dat seama cît temei se poate pune pe vorbele acestui „proroc" și cît prețuiesc „ideile" sale. Acum, oriunde lua cuvîntul, era huiduit și izgonit cu batjocuri de la tribună. Adesea izbucneau bătăi și scandaluri, provocate de anarhiștii înșiși. Dvigomirov și banda lui submina astfel Puterea sovietică, dînd japonezilor încă un atu pentru a justifica intervenția lor. „Sovietele, ziceau ei, nu sînt în stare să garanteze siguranța și liniștea cetățenilor japonezi care locuiesc în Vladivostok și în împrejurimi". Fițuica menșevică „Daliokaia okraina" publica discursurile lui Dvigomirov și, comentîndu-le, căuta chipurile să dovedească nepriceperea Puterii sovietice: în oraș înflorește anarhia!

Sprijinindu-se pe masele înaintate ale muncitorilor, Sovietele răspundeau acestor uneltiri printr-o

politică deosebit de clară și de fermă, pentru ca, în ambianța multiplelor urzeli dușmănoase, să poată înființa detașamentele înarmate ale Gărzilor roșii, să întărească miliția și, cu ajutorul acestora, să mențină în oraș ordinea revoluționară.

Pe zi ce trecea, tot mai mulți nori negri se îngrămădeau la orizont.

Imperialiștii nu se dădeau în lături de la nimic; foloseau tot felul de mijloace pentru a pune piedici făuririi unei vieți noi și libere. Luptînd împotriva sabotajului capitaliștilor, care voiau să închidă întreprinderile, ca astfel să înceapă șomajul, Sovietele au înființat controlul muncitoresc în uzine, în fabrici, în port, la vamă, în industria minieră. Prin consulii lor din Vladivostok, folosind cele mai neînsemnate „prilejuri", imperialiștii trimiteau zilnic protest după protest. Ei luau apărarea albgardiștilor, se ridicau împotriva controlului muncitoresc, împotriva numirii comisarilor în bănci, la poștă, telegraf și vamă, împotriva adunărilor matrozilor, împotriva naționalizării uzinelor și fabricilor — chiar și a celor lăsate în paragină de capitaliști—împotriva judecării sabotorilor și-și întăreau „protestele" trimițînd noi vase de război.

Agricultura, slab dezvoltată în regiunea Primorie, nu putea să asigure pîinea populației. În urma unor înțelegeri încheiate de la un an la altul, birourile chineze de export furnizau acestor regiuni grîu și alte cereale. Consulii americani, englezi și francezi din Harbin, de acord cu generalul albgardist Horvat — pe vremea aceea director al căii ferate Chino-Orientale — și cu conducătorii contrarevoluției fugiți din Rusia au încercat să-i silească pe funcționarii chinezi să închidă granița. Numai în urma protestului hotărît al organizațiilor de partid și sindicale din Extremul Orient și Siberia, susținut de muncitorii chinezi și coreeni, autoritățile chineze au fost nevoite să admită trecerea peste granță,

spre regiunea Primorie, a grîului cumpărat din Manciuria.

În întregul Extrem Orient și în Siberia începuseră să apară bande înarmate, întreținute de capitalul internațional. În afară de Semeonov, apărură atamanii Orlov, Kalmîkov și alții. Cînd într-un loc, cînd într-altul, izbucneau rebeliuni ale albgardiștilor. La 6 martie, atamanul Gamov pusese mîna pe putere la Blagoveșcensk. N-a avut, ce-i drept, răgazul să „gospodărească" prea mult în acest oraș. Peste cîteva zile, oștile revoluționare i-au izgonit pe rebeli. Gamov, împreună cu socialistul-revoluționar Kojevnikov, fost comisar al guvernului provizoriu în regiunea Amur, tîrînd după ei jalnicele rămășițe ale bandei, au fugit peste hotare, jefuind vistieria de treizeci și șapte milioane de ruble.

Abia tăcură tunurile de la Blagoveșcensk, cînd sosiră informații că imperialiștii, împreună cu trădătorii Gucikov, Kolceak și Putilov, au elaborat planul unor intervenții armate. Potrivit acestui plan, calea ferată Ussuri trebuia să fie ocupată de americani, iar cea din Amur și Transbaikalia pînă la Irkutsk, de japonezi.

Totul era pregătit pentru înfăptuirea acestei mîrșave uneltiri. Mai trebuia un prilej care să justifice în fața opiniei publice mondiale cotropirea pămîntului rusesc. Imperialiștii japonezi n-au întîrziat să născocească un motiv, recurgînd la cele mai nerușinate provocări.

La început, spionii și agenții lor, ajutați de elementele contrarevoluționare, au încercat, prin terorizarea populației — prădînd casele oamenilor și atacînd pe trecători ziua-n amiaza mare — să dovedească „slăbiciunea" Puterii sovietice. Folosind tocmai momentul în care Sovietul luase măsuri hotărîte împotriva banditismului, în ziua de 4 aprilie dușmanii au ucis doi japonezi, care lucrau în

filiala din Vladivostok a agenției „Isido", iar pe un al treilea l-au rănit.

N-au trecut nici douăzeci și patru de ore, și comandantul escadrei japoneze, contraamiralul Hiroharu Kato, a adresat populației din Vladivostok următoarea înștiințare :

„Deoarece, din nenorocire și într-un chip cu totul neașteptat, în oraș au fost uciși și răniți în plină zi trei japonezi, mă găsesc în situația de a lua pe răspunderea mea ocrotirea vieții și avutului cetățenilor Imperiului Japonez ; prin urmare, sînt nevoit să efectuez o debarcare a escadrei ce mi s-a încredințat, și să iau măsurile pe care le socotesc necesare. Am cerut în această privință încuviințarea guvernului imperial".

Nota cuprindea, bineînțeles, nelipsita doză de amabilitate la adresa autorităților rusești și a poporului rus, precum și cîteva cuvinte pompoase despre așa-zisele „sentimente de adîncă prietenie".

În ziua de 5 aprilie, la nouă dimineața, de pe cuirasatele japoneze au fost coborîte șalupe și bărci cu motor, care au transportat la chei trupe, chesoane, bucătării de campanie și mitraliere. În coloană de marș, ofițerii și soldații japonezi s-au îndreptat spre oraș. În urma lor veneau, pe strada Svetlanskaia, alte două companii de soldați și un detașament de marinari, debarcați de pe un crucișător englez.

În ziua de 25 aprilie au sosit la Vladivostok eșaloanele cehoslovace. Autoritățile sovietice le-au întîmpinat cu amabilitate și prietenie. Li s-au pus la dispoziție cele mai bune cazărmi din cetate, alimente și echipament, li s-a acordat o atenție cu adevărat frățească.

Membrii Consiliului Național Cehoslovac burghez, doctorul Giers, Spacek, Gurba și alții au subliniat cu recunoștință frumoasa purtare a autorităților sovietice.

— Noi mergem în Franța, au declarat ei, să

continuăm lupta împotriva asupritorilor noştri de secole, germanii. Faţă de Rusia, această ţară slavă, soră cu noi, am fost şi vom fi întotdeauna leali. Ca popor democrat, noi salutăm răsturnarea regimului ţarist, care încălca drepturile omului, dar nu ne-am amestecat şi nu ne vom amesteca în frămîntările interne ale poporului rus.

Erau doar vorbe goale. Cehoslovacilor nici prin gînd nu le trecea să plece din Vladivostok. Se vedea limpede că imperialiştii îi cumpăraseră pentru a sprijini răsturnarea Puterii sovietice în regiunea Primorie.

Trebuie să adăugăm, însă, că nu toate trupele cehoslovace au luat parte la acţiunea intervenţioniştilor. La 2 iunie, puţină vreme după sosirea lor în Vladivostok, soldaţii cehoslovaci, animaţi de spirit revoluţionar, au organizat un comitet comunist, care a început să tipărească în limba cehă ziarul „Pravda". Din cincisprezece mii de soldaţi cehoslovaci aflaţi în Vladivostok, au luat parte la rebeliunea din 29 iunie ceva mai mult de jumătate, iar trei regimente cehoslovace au fost dezarmate pentru că au refuzat să lupte împotriva Sovietelor.

În aceste grele condiţii, Sovietele făceau totul pentru a traduce în fapt decretele guvernului cu privire la naţionalizarea pămîntului, la controlul muncitoresc, organizînd în acelaşi timp o armată pentru lupta cu numeroşii duşmani ai patriei, care cotropiseră în perioada aceea întregul Extrem Orient şi Siberia.

În noaptea de 28 spre 29 iunie, intervenţioniştii de toate culorile — japonezi, englezi, americani — laolaltă cu cehoslovacii, albgardiştii, socialiştii-revoluţionari şi menşevicii, au atacat Sovietele, au arestat pe membrii Comitetului Executiv al Sovietului de deputaţi ai muncitorilor, precum şi numeroşi activişti, membri de partid şi chiar simpatizanţi, au ocupat toate instituţiile publice din Vladivostok şi au răsturnat Puterea sovietică. Mica

garnizoană a orașului n-a putut să țină piept acestei năvale.

Invocînd în mod fățarnic „prietenia și simpatia față de poporul rus" și speriind populația cu așazisa „primejdie a acțiunilor duse pe față și în ascuns de către prizonierii, spionii și emisarii austro-germani", intervenționiștii au declarat că iau Vladivostokul și împrejurimile sub paza, „bineînțeles vremelnică", a statelor aliate. În fruntea poliției a fost pus americanul Johnson.

Unitățile cehoslovace și albgardiste începură să înainteze de la Vladivostok spre Blagoveșcensk. S-a format frontul din Ussuri. La început, detașamentele Gărzilor roșii din regiunea Primorie au respins cu succes încercările dușmanului de a străbate spre nord. Dar curînd au intrat în luptă o divizie japoneză și cîteva batalioane engleze, americane și franceze. Forțele intervenționiste erau astfel incomparabil mai puternice. Gărzile roșii au fost silite să se retragă, luptînd, spre Habarovsk și de-acolo mai departe.

Atunci V. I. Lenin scria :

„Dușmanul dinafară al Republicii Socialiste Ruse este în momentul de față imperialismul anglo-francez și cel japono-american. Acest dușman atacă acum Rusia ; el jefuiește pămînturile noastre, el a ocupat Arhanghelskul și, de la Vladivostok, a înaintat (dacă ar fi să dăm crezare ziarelor franceze) pînă la Nikolsk-Ussuriisk. Acest dușman a corupt pe generalii și ofițerii corpului de armată cehoslovac. Acest dușman atacă Rusia pașnică într-un mod tot atît de bestial și de prădalnic ca și germanii...

. . . . . .

Capitaliștii anglo-japonezi vor să restaureze puterea moșierilor și capitaliștilor în Rusia..." [1].

[1] Lenin, Opere, vol. 28, E.S.P.L.P., 1955, pag. 38.

Cel de al V-lea Congres al Sovietelor din Extremul Orient, care se ţinea atunci la Habarovsk, a arătat, în apelul adresat către oamenii muncii din America, Anglia, Japonia şi Franţa, purtarea duşmănoasă, cruzimile şi jafurile săvîrşite pe teritoriul sovietic de forţele armate trimise de guvernele din ţările lor. Congresul cerea pedepsirea autorilor acestor crime şi imediata rechemare a trupelor.

Chemînd populaţia din ţinut la luptă împotriva intervenţioniştilor şi albgardiştilor, congresul declara :

„...Vom lupta cu toate forţele de care dispunem. Nu vom ceda fără luptă nici un petec din pămîntul patriei noastre socialiste ; iar dacă, sub presiunea uriaşelor forţe vrăjmaşe, vom fi siliţi să ne retragem de pe poziţiile pe care le ocupăm acum, n-o vom face decît în ultima clipă... pentru ca, adunînd forţe proaspete, să ne aruncăm din nou asupra duşmanilor mîrşavi".

După ocuparea Vladivostokului de către rebelii cehoslovaci, Massaryk, într-o scrisoare către Departamentul de stat din S.U.A., solicita umil recunoaşterea Consiliului Naţional Cehoslovac drept reprezentant al viitorului guvern al statului cehoslovac. Invocînd cu cinism meritele sale, scria :

„Eu dispun de trei armate (în Rusia, Franţa, Italia) şi sînt, s-ar putea spune, stăpîn pe Siberia şi pe jumătate din Rusia".

În memoriul său către guvernul S.U.A., Massaryk împărţea ţara în bucăţi, recomandînd unirea Siberiei şi Uralului cu partea răsăriteană a Rusiei, pînă la Volga. El adăuga cu neobrăzare :

«Trebuie să vă previn împotriva unei lozinci prea des folosite : „Poporul rus trebuie să hotărască singur soarta sa şi să se ajute cu puterile sale proprii". La ora actuală, poporul rus nu mai există, întrucît el este dezorganizat !»

Massaryk aducea „argumente convingătoare“ guvernului american :

„...Bolşevicii nu pot cîrmui Rusia, nu pot face ordine în ţară“.

În ura lor înverşunată împotriva revoluţiei socialiste, imperialiştii împărţeau Rusia între ei, considerîndu-se stăpîni pe ea ; dintr-o trăsătură de condei voiau să lichideze marele popor rus şi „să demonstreze incapacitatea bolşevicilor“ de a face ordine în ţara lor.

Comuniştii din Vladivostok intrară în ilegalitate.

La ţărmul Pacificului începură zile furtunoase.

ÎN „PALATUL DIN TAIGĂ"

Desenatorul Kozlenko nu trezea gazdei sale nici o bănuială. Era un bărbat politicos şi ordonat; deşi tînăr, purta barbă, arătînd a fi om serios.

Întregul avut al noilor veniţi era mai mult decît modest: două cojoace şi cîteva lucruri mărunte într-o lădiţă soldăţească. Gazda se dovedise a fi un om destul de binevoitor; făcuse rost de o lădiţă din care meşterise o masă, aprinsese focul în sobă şi în încăpere se făcu aproape plăcut.

Dar să trăieşti într-o bucătărie, fie şi într-un raion muncitoresc liniştit — Golubianaia Padi — nu era tocmai atrăgător; de aceea, familia desenatorului încercă să găsească o locuinţă mai potrivită. Curînd s-a ivit un prilej: în cartierul Golubianaia Padi un medic le-a închiriat o odaie. Încăperea era mai bună, dar nemobilată. Desenatorul a înjghebat cîteva capre de lemn pentru paturi, o masă şi scăunele. Trebuia să şi gătească, căci soţia îşi găsise de lucru: lipea banderole pe cutiile de ţigări, la vamă. Din cînd în cînd trebuia să mai facă şi cîteva desene, spre a-şi justifica oarecum profesiunea.

În amintirile sale, A. Fadeev zugrăveşte în culori vii chipul fermecător al desenatorului, deşteptăciunea şi bogatele sale calităţi sufleteşti.

„În ianuarie 1919 primisem sarcina să-l conduc pe bolşevicul Delvig de la locuinţa sa din Raboceaia Slobodka, unde stătea ascuns, în Pervaia Recika, unde locuiau doi muncitori feroviari bol-

şevici : unul — Erşov, iar altul — nu-mi amintesc numele întreg — „moş Mitea"... Pe atunci eram un foarte tînăr membru de partid şi îndeplineam mai cu seamă anumite misiuni tehnice. L-am condus pe Delvig seara tîrziu... În casa unde locuiau Erşov şi moş Mitea am găsit lume destul de multă... Dintre toţi cei de faţă mi-a atras atenţia chipul unui om care, fără să vrei, te captiva. Închipuiţi-vă un tînăr de vreo douăzeci şi trei de ani — o figură de intelectual — cu un cap mai înalt decît ceilalţi, cu faţa de o uimitoare frumuseţe : obraz oacheş, sprîncene ca două aripi întinse, păr negru şi des, ochi închişi la culoare şi strălucitori, o bărbuţă neagră şi inelată. În mişcări avea un fel de stîngăcie proprie oamenilor sfioşi. Toţi erau plini de vioiciune — nu se mai văzuseră de mult, dar tînărul înalt se simţea, după cum mi se păru la început, oarecum stingher în mijlocul acestei însufleţiri. Această impresie se risipi însă de la primele lui vorbe : avea un glas hotărît şi pătrunzător, rîdea uşor şi foarte plăcut.

Îmi reţinuse atenţia nu numai înfăţişarea lui atrăgătoare, dar şi faptul că mulţi dintre cei prezenţi aveau faţă de el o purtare deosebită, în care se simţea deopotrivă duioşie şi respect...".

În seara aceea, Lazo prezentase o dare de seamă asupra situaţiei politice şi trezise admiraţia celor de faţă prin logica lui uimitoare şi prin adînca analiză a contradicţiilor imperialiste aici, la Pacific.

„Cam pe la ora trei sau patru noaptea — urmează A. Fadeev — l-am condus pe Delvig acasă, apoi m-am întors la locuinţa pe care o împărţeam cu vărul meu, Igor Sibirţev... Acesta scoase din buzunar cîteva foi de hîrtie şi spuse :

— Priveşte, ce teze !

Mi-aruncai ochii pe ele. Foiţele erau scrise cu creion chimic, în rînduri regulate şi precise. Începînd să citesc, am înţeles că aveam în faţă tezele

din darea de seamă pe care o auzisem. Scrisul era atît de clar, încît oricine putea să desluşească fiecare cuvînt. Tezele erau limpezi şi concise. Nu cunoşteam încă pe cel ce făcuse darea de seamă şi deci nu ştiam ale cui erau acele teze. N-am putut să mă abţin şi să nu întreb: „Cine le-a scris?" Atunci am auzit pentru întîia oară numele lui Serghei Lazo.

— Ce logică uimitoare! îi spusei vărului meu. Totul e formulat cu o precizie desăvîrşită.

— Omul însuşi este uimitor: matematician neîntrecut şi strălucit şahist; se pare că aceste însuşiri se oglindesc în tot ce face. E unul dintre cei mai de seamă activişti ai noştri. A fost comandantul Frontului din Transbaikalia şi în lupta dusă cu Semeonov s-a dovedit a fi un comandant excepţional de talentat.

Aveam să-l cunosc mai îndeaproape în timpul luptelor de partizani de la Sucean...".

Agenţii intervenţioniştilor şi ai albgardiştilor aflaseră despre sosirea lui Lazo în Primorie. Copoii cădeau din picioare tot gonind prin oraş şi cercetînd chipul fiecărui trecător. Cît ar fi dorit iscoadele să-l descopere pe vestitul „roşu" şi să-l predea şefilor! Înaintare în grad, un premiu în bani — cîte nu făgăduiseră celui care „va izbăvi" Extremul Orient de cumplitul praporşcik ce învinsese în lupte generali iscusiţi.

Într-o zi, gazda intrase în odaia chiriaşului său neobişnuit de tulburată:

— Senzaţional, domnule Kozlenko! izbucni el.

— Ce este?

— N-aţi auzit? Se spune că monstrul ăla de Lazo se află pe-aici.

— Scuzaţi, nu vă pricep, spuse desenatorul. Care Lazo?

— Cum, nu ştiţi nimic despre Lazo? Mă mir! dădu nedumerit din umeri gazda. E praporşcikul

care i-a pricinuit atîta amărăciune atamanului Semeonov !

— A, da ! Parcă mi-a trecut ceva pe la ureche...

— Așa. Și acum se aude că s-a strecurat pînă la noi.

— Ca să vezi ! observă cu compătimire desenatorul. Într-adevăr... ce poveste !

În aceeași zi, în locuința muncitorului comunist Nikolai Merkulov se adunaseră membrii Comitetului regional ilegal de partid din Extremul Orient.

— Lazo nu mai poate rămîne în oraș, spuse secretarul Comitetului regional, Maria Mihailovna Sahianova. Îl caută peste tot. Ce propuneți în această privință ?

Discuția n-a durat mult. Toți au fost de părere că Lazo trebuia neapărat ferit de primejdia care-l amenința și ascuns într-un loc sigur.

A doua zi, desenatorul Kozlenko și-a anunțat gazda că trebuie să plece din Vladivostok.

— Nu pot găsi nicăieri de lucru, nu mai am cu ce trăi !

— Ce păcat ! Și-acum încotro ?

— Voi încerca să pornesc spre apus.

— Vă urez succes.

Și luîndu-și prietenește rămas bun de la gazdă, desenatorul își strînse lucrurile în lădiță și plecă cu soția.

Încotro ?

După tragica noapte de 28 spre 29 iunie, cînd intervenționiștii și albgardiștii dăduseră lovitura contrarevoluționară, a început la Vladivostok teroarea. În aceeași noapte fusese arestat președintele Sovietului, K. Suhanov, fost student la Petrograd, a cărui cuvîntare în adunarea cercurilor siberiene îl impresionase odinioară atît de puternic pe studentul Lazo. O dată cu Suhanov mai fuseseră

arestaţi D. Melnikov [1], membru în Comitetul Executiv al Sovietului, şi mulţi alţi activişti de răspundere ai Sovietului şi ai partidului.

Agenţii spionajului duşman îi căutau pe bolşevici pretutindeni. Nu se mai putea trăi în oraş. Comitetul de partid a propus deci grupului de activişti cu sarcini de răspundere să plece în taigă. În ceea ce-l privea pe Serghei Lazo, s-a hotărît să fie instalat într-un bordei săpat în loc sigur, avînd ca tovarăş de ascunzătoare pe nedespărţitul său aghiotant de pe frontul din Transbaikalia, Mişa Popov, care se afla pe-atunci în Primorie.

Dar nu era uşor să ieşi din Vladivostok. Trebuia să ai autorizaţia şi permisul comandantului cetăţii. Secţia tehnică a Comitetului regional ilegal de partid lucra însă cu o dibăcie desăvîrşită. Permisele pe care le întocmea, purtînd sigiliul oficial, erau luate de controlorii serviciului de contrainformaţii drept autentice. Lazo şi Popov ajunseră cu bine pînă la a 26-a verstă de cale ferată, iar de acolo se îndreptară spre bordei pe potecile taigăi.

Bordeiul era mic, ca pentru doi-trei oameni, dar la sosirea lui Lazo se mai aflau în el opt tovarăşi: Ivan Davîdov, miner de la Sucean, studentul Viktor Vladivostokov, Grigori Raev, preşedintele Biroului central al sindicatelor din Vladivostok, Feodor Şumeaţki, membru al Comitetului Executiv din Vladivostok, V. Pavilihin, membru al Comitetului Executiv din Blagoveşcensk, Boborîkin, secretar al Sovietului din Blagoveşcensk, autorul acestei cărţi şi ostaşul roşu Salnikov.

Serghei Lazo şi Mişa Popov fură întîmpinaţi cu căldură şi cu multă bucurie de către prietenii care

---

[1] K. Suhanov şi D. Melnikov au fost mai apoi omorîţi de către intervenţionişti sub pretextul că ar fi încercat să fugă în timp ce erau transferaţi din lagărul de concentrare la închisoare. (n.a.)

îi cunoşteau încă din timpul luptelor de pe Frontul din Transbaikalia.

După cîteva zile, Lazo le spuse tovarăşilor lui :

— Trebuie să ne apucăm numaidecît de clădirea unui bordei mai mare ; aici ne înăbuşim. Am şi ochit un loc potrivit, sus de tot, lîngă trecătoare, ascuns între copaci. Acolo nu ne va da de urmă nimeni.

Locul era într-adevăr cum nu se poate mai potrivit. În jur, pădure deasă şi hăţiş ghimpos, de nepătruns. Nici fiarele n-ar fi trecut cu una, cu două de această stavilă ridicată de natură. La poalele unei stînci abrupte şi piezişe începu construirea „palatului".

Lazo avea o minunată însuşire : cînd îşi punea în gînd să întreprindă ceva, nu se liniştea pînă nu ducea treaba la bun sfîrşit. Aşa s-a întîmplat şi cu „palatul din taigă", cum fusese poreclită, în glumă, noua locuinţă. Tovarăşii fură mobilizaţi la lucru. Munceau de dimineaţă pînă noaptea tîrziu. Lazo îi întrecea pe toţi şi era un exemplu pentru fiecare. El căra din adîncul pădurii buşteni grei, aşeza căpriorii şi proptelele, încheia bîrnele şi niciodată nu se plîngea de oboseală sau de asprimea gerului. În timpul lucrului fredona încet un cîntec şi-şi îmbărbăta tovarăşii.

După vreo două săptămîni de muncă dîrză şi încordată se înfiripase o încăpere destul de bună, unde puteau să se adăpostească pînă la cincisprezece oameni. Faţă de fostul bordei, putea să fie numit pe drept cuvînt palat. Măsura peste patru metri în lăţime, iar în lungime vreo zece. Avea o uşă adevărată şi trei ferestruici. Oamenii dormeau pe paturi de scînduri, acoperite cu un strat gros de fîn şi cu rogojini — un aşternut minunat pentru acele timpuri. Nu aveau, bineînţeles, nici o lampă ; se mulţumeau cu opaiţe. Către seară, ferestruicile se închideau pe dinafară, deşi nu era absolută ne-

voie : perdeaua de nepătruns a pădurii apăra „palatul" de orice privire străină.

Noua locuinţă aduse însă şi griji noi.

În vechiul bordei meşteriseră din piatră o sobiţă, care încălzea destul de bine. Acum trebuiau să se gîndească însă la o sobă care să-şi merite numele : marea încăpere nu mai putea fi încălzită cu vatra cea veche.

Dar de unde să scoţi o asemenea sobă ?

— Am ridicat palatul, vom face rost şi de sobă ! spuse Lazo.

În dimineaţa următoare dispăru pe neaşteptate, fără să spună un cuvînt. Trecu ziua, dar Lazo nu se întoarse. Locuitorii „palatului" fură cuprinşi de nelinişte. Seara se stîrni un viscol de vuia taiga. O patrulă de recunoaştere porni în căutarea lui Lazo. Oamenii hoinăriră o noapte întreagă şi se înapoiară fără el. Toţi erau bîntuiţi de gînduri negre. S-o fi rătăcit ? O fi căzut în mîinile duşmanului ? Mai trecu astfel o zi. Noaptea, prin şuieratul şi vuietul vîntului, se auzi deodată un trosnet : parcă în apropierea „palatului" s-ar fi strecurat prin desiş cîţiva oameni. Cei din bordei apucară armele, pregătindu-se de apărare. Dar iată că printre copaci răsări silueta înaltă a unui singur bărbat. Mergea legănîndu-se sub o povară grea, care se agăţa de copaci şi rupea crengile. Umbra se apropia.

— Serghei ! a strigat cineva.

Era într-adevăr Lazo, care ducea în spinare o sobă de fier cu burlane, un aşternut şi o traistă cu merinde.

— N-ai îngheţat, Serghei ?

— „Eu de ger nu pătimesc,
Că la sobă mă-ncălzesc..."

cîntă el triumfător, depunîndu-şi povara la picioarele celor ce-l aşteptau.

Toţi se bucurau că Lazo se înapoiase nevătămat şi-i mulţumeau pentru trofeele pe care, după cum

s-a adeverit, le culesese chiar de sub nasul dușmanului. Au dezaprobat însă plecarea din bordei cu de la sine putere, și Serghei făgădui să nu mai întreprindă pe viitor asemenea escapade.

De atunci, atmosfera în „palat" a devenit deosebit de plăcută.

Uneori, în serile lungi, cînd urla în noapte viforul, unul din tovarăși începea să îngîne încet un cîntec. Tot atît de domol porneau să fredoneze și ceilalți, iar sufletul celor din taigă se încălzea pe nesimțite. Cîntau : „Schingiuit în grea captivitate", „Ermak", „Varșoveanka", „Dubinușka" și cîntece ucrainene. Lui Lazo îi plăcea să cînte, și-i seconda cu glasul lui plăcut.

Dincolo de „zidurile palatului" taiga dormea. Orice sunet, pînă și foșnetul cel mai ușor, ajungea deslușit la urechea celor din colibă. De trecea în fugă vreo vulpe sau vreun iepure, de se apuca vreo cîrtiță să-și sape vizuina, toți tăceau, stînd cu urechea la pîndă. Cîteodată, unul din ei ieșea afară și, tîrîndu-se prin desiș, căuta să dibuiască urma vrăjmașului nevăzut.

Lazo rămînea totdeauna liniștit. Cunoștea bine taiga, știa să deslușească orice foșnet, să tălmăcească fiecare semn ; și adesea rîdea de tovarășii lui, care uneori i se păreau prea precauți.

— Ce, v-ați speriat ? E cea mai nevinovată cîrtiță. Hai să dormim !

Și, trăgîndu-și plapuma peste cap, adormea într-o clipă, ca un copil.

Comitetul de partid le trimitea cărți, reviste, broșuri, tot ce se putea găsi. În „palat" se înmulțeau treptat cărțile și se înjghebase o mică, dar prețioasă bibliotecă.

După ce isprăveau cu grijile zilei : lemne, hrană, apă, după ce se potoleau discuțiile, cînd încetau cîntecele și toți adormeau adînc, multă vreme încă lîngă culcușul lui Lazo mai ardea opaițul, la lumina căruia citea. Serghei citea repede, concentrat, iz-

butind să facă în acelaşi timp şi însemnările necesare. Adesea, luîndu-şi ochii de pe pagini, rămînea dus pe gînduri; lua caietul şi nota în el reflecţiile şi observaţiile asupra celor citite. Apoi iarăşi se cufunda în lectură, rămînînd de veghe pînă noaptea tîrziu.

Lazo studia în taigă noile opere ale lui V. I. Lenin.

Lucrarea lui Lenin: „Vor păstra oare bolşevicii puterea de stat?" Lazo o numea genială, neîntrecută prin logica ei şi puterea de apărare a drepturilor clasei muncitoare. Îl entuziasma adînca analiză a situaţiei interne din Rusia, demascarea politicii trădătoare a menşevicilor, a socialiştilor-revoluţionari şi a altor elemente şi partide antisovietice.

— Aşa e! spunea el, contrarevoluţionarii nu ne vor abate de la calea cea dreaptă. Nu ne vor înfricoşa nici intervenţioniştii şi nici burghezia. Toţi vor suferi o cruntă înfrîngere din partea muncitorilor şi a ţărănimii muncitoare. Lenin are dreptate: proletariatului din Rusia îi este asigurată o trainică victorie.

Nu o dată pomenea Lazo despre necesitatea reeditării, la Vladivostok, a articolelor lui V. I. Lenin, de cum se va ivi posibilitatea.

— Bine ar fi ca fiecare muncitor, ţăran, fiecare cazac şi întregul nostru tineret să cunoască lucrările lui Vladimir Ilici... Cărţile lui Lenin ar trebui editate în tiraje mari...

O dată cu operele lui V. I. Lenin, Lazo studia mai departe, cu sîrguinţă, arta militară. Forţa de căpetenie a intervenţioniştilor în Extremul Orient era armata japoneză. Tocmai de aceea Lazo citea cu atenţie tot ce-i putea da despre această armată o idee cît mai completă.

— Ca să învingi duşmanul, trebuie întîi şi întîi să-l studiezi, să-l cunoşti bine şi, în primul rînd, să ştii mai mult decît ştie el, spunea Serghei Lazo.

Îl interesau cărţile despre strategia şi tactica japoneză. Citea multă literatură militară. Îl mai pasionau de asemeni lucrările închinate unor probleme speciale de tehnică : mecanică, telegrafie fără fir. Se ocupa ca şi în trecut cu matematica, istoria şi filozofia.

Printre cărţile citite de Lazo în anii 1918—1919 figurează, în afară de operele lui Marx, Engels şi Lenin, zeci de titluri din creaţiile literare ale clasicilor ruşi şi universali. Era un om de talent, cu o cultură multilaterală, care se străduia neîncetat să-şi desăvîrşească propriile sale însuşiri.

Trei luni nesfîrşite de iarnă au trebuit să trăiască adăpostiţi în „palatul" din taigă. Această inactivitate silită ar fi fost mult mai greu suportată dacă în bordei nu s-ar fi aflat Serghei Lazo, un minunat interlocutor şi un povestitor neobosit, care găsea zilnic pentru toţi cîte o ocupaţie interesantă şi folositoare.

Cînd oamenii de legătură ai Comitetului regional de partid aduceau ziarele cu ultimele informaţii, „palatul" prindea viaţă. Se discuta despre veştile din Rusia Sovietică, despre Armata Roşie, despre duşmani şi despre luptă. Lazo era în stare să vorbească despre viitor ore întregi.

— Vor fi vremuri minunate ! spunea el visător.

ÎN DETAŞAMENTELE DE PARTIZANI DIN PRIMORIE

În anul 1919, spre primăvară, Kolceak reuşi să creeze, cu ajutorul intervenţioniştilor, o armată de patru sute de mii de oameni. El străpunse linia trupelor noastre şi ocupă o seamă de oraşe. Comandamentul lui Kolceak, îmbătat de primele succese, hotărî să treacă în marş forţat spre Volga. El urmărea să se unească în raionul Samara cu Denikin, care înainta dinspre sud, şi apoi, cu forţe unite, să pornească ofensiva asupra Moscovei.

La 3 aprilie 1919, în şedinţa plenară extraordinară a Sovietului de deputaţi ai muncitorilor şi Gărzilor roşii din Moscova, Lenin spunea:

„Toate forţele capitaliştilor internaţionali vor să dea în această primăvară ultima luptă împotriva noastră. Din fericire, acestea sînt forţele unui bătrîn prăpădit, bolnav fără leac, muribund: capitalismul internaţional. În orice caz, însă, forţele armate concentrate în momentul de faţă împotriva noastră sînt extrem de mari. Îndeosebi Kolceak şi-a pus acum în mişcare toate rezervele; el dispune de voluntari albgardişti, bande de proporţii impresionante, primeşte ajutor din partea Angliei şi a Americii sub formă de armament şi de provizii în cantităţi uriaşe“ [1].

Speranţele şi visurile duşmanului se dovediră a fi irealizabile. În acea vreme, Armata Roşie îşi întărise rîndurile, primind trupe de comunişti şi proletari din Leningrad, Moscova, Ivanovo-Voznesensk.

[1] V. I. Lenin, Opere, vol. 29, E.S.P.L.P., 1956, pag. 240.

Sub conducerea lui M. V. Frunze, Armata Roşie trecu hotărît la ofensivă, ocupînd mai întîi Ufa, apoi respingînd în lupte înverşunate forţele intervenţioniste şi ale lui Kolceak pînă dincolo de Ural. Armata lui Denikin fu oprită pe linia Seim-Liski-Balaşov, iar cea a lui Iudenici zvîrlită dincolo de Iamburg.

Dar în Primorie continua să bîntuie contrarevoluţia.

Atrocităţile săvîrşite de „guvernul" socialist-revoluţionar-menşevic în Siberia fuseseră o glumă faţă de cele pe care i-a fost dat poporului să le îndure de cînd Kolceak se proclamase „conducător suprem al Rusiei". Detaşamentele de „pedepsire" ale intervenţioniştilor, ale atamanilor Dutov, Annekov, Krasilnikov şi ale celorlalţi adepţi ai „conducătorului suprem", schingiuiau şi executau cu o cruzime de necrezut pe toţi oamenii asupra cărora cădea cea mai mică bănuială că ar simpatiza cu Puterea sovietică.

Pentru a-şi întregi armata, Kolceak a ordonat recrutarea tineretului. Comitetul regional de partid al Extremului Orient a adresat atunci un apel muncitorilor şi ţăranilor :

„Vă chemăm să răspundeţi la această mobilizare printr-un refuz unanim. Să intre în rîndurile armatei contrarevoluţionare numai cei care apără bucuroşi guvernul negustorilor şi al speculanţilor. Să nu fie în rîndurile acestei armate nici un muncitor şi nici un ţăran !

...În aceste zile de grele încercări pentru poporul muncitor, cînd asupra lui se abate din nou biciul de altădată şi nagaica, strîngeţi-vă şi mai mult rîndurile, arătaţi acestui guvern că nu-l recunoaşteţi şi nu-i daţi nici un soldat..."

Acest apel a fost întîmpinat pretutindeni cu o caldă simpatie şi ascultat de întreaga populaţie. Adunările săteşti din Zagorskaia, Nikolo-Mihailovskaia, Ozernaia, Kerovskaia, Belţovskaia, Arhan-

ghelskaia, Uspenka, Stepanovka, Ivanovka şi din alte sate au adoptat aceeaşi hotărîre: „Nu dăm soldaţi pentru armata lui Kolceak!"

Lozincile: „Nici un soldat lui Kolceak!", „La luptă împotriva duşmanilor oamenilor muncii!" deveniseră cele mai populare în Primorie, în Amur şi Transbaikalia. Tineretul refuza să intre în armata „conducătorului suprem al Rusiei".

Detaşamentele de „pedepsire" kolceakiste şi japoneze începură să răscolească satele, căutînd să-i prindă pe „dezertori" şi să încheie socotelile cu ei, cu rudele şi apropiaţii lor. Cei care se hotărîseră să nu-l slujească pe Kolceak n-aveau altceva de făcut decît să plece în taigă sau în satele îndepărtate de garnizoanele contrarevoluţionare. Dar nici acolo nu puteau sta liniştiţi în aşteptarea Armatei Roşii. Trebuiau să-şi apere căminul de jaful şi silniciile albgardiştilor şi ale intervenţioniştilor. Astfel, au început să se creeze condiţii favorabile pentru dezlănţuirea rapidă a războiului de partizani.

În faţa organizaţiei de partid a ţinutului s-a ridicat o problemă arzătoare: ce era de făcut de-aici încolo? Unii dintre tovarăşi socoteau că momentul nu era prielnic pentru lupta de partizani, că asta ar fi însemnat o nimicire fără rost a proletariatului, ar fi însemnat să laşi pradă gloanţelor duşmane partea cea mai revoluţionară a ţărănimii şi căzăcimii şi pe înşişi organizatorii comunişti. După părerea lor mai trebuiau încă acumulate forţe, muniţii; mai trebuia dusă muncă politică în mase; iar atunci cînd Armata Roşie avea să-i zdrobească pe intervenţionişti şi kolceakişti în Siberia, iar aceştia, intraţi în panică, aveau să înceapă retragerea spre Extremul Orient, să fie aruncate toate forţele în luptă pentru nimicirea definitivă a duşmanului. Acest fel de a vedea lucrurile era greşit şi contravenea directivelor Comitetului Cen-

tral al partidului, ajutîndu-i în realitate pe intervenţionişti şi pe albi.

Un alt grup de tovarăşi stăruia să se treacă fără întîrziere la mişcarea de partizani şi să se urmărească lărgirea ei cît mai mult cu putinţă. Acest grup a arătat necesitatea ca aparatul de stat kolceakist din oraşe şi sate să fie zdruncinat prin toate mijloacele; să fie distruse în primul rînd mijloacele de transport, pentru a-i împiedica pe intervenţionişti şi pe albi să-şi aprovizioneze unităţile militare cu arme, muniţii şi alimente. Trebuia dezorganizată producţia în fabrici, uzine, în port şi pe nave; trebuia întreprinsă muncă de agitaţie printre trupele albgardiste şi intervenţioniste, îndemnîndu-le să lupte nu împotriva muncitorilor şi ţăranilor Rusiei Sovietice, ci împotriva capitaliştilor şi moşierilor. În afară de aceasta, detaşamentele de partizani aveau datoria să nimicească forţele de luptă ale duşmanului şi să le abată, pe cît posibil, de pe frontul siberian, pentru a uşura înaintarea Armatei Roşii spre răsărit.

Neînţelegerile fură rezolvate de conferinţa din aprilie 1919, la care au luat parte toţi reprezentanţii organizaţiilor bolşevice ilegale din Irkutsk şi Transbaikalia. Propunerea celui de al doilea grup a fost votată de o majoritate zdrobitoare. Lazo a primit însărcinarea să întocmească planul de desfăşurare a mişcării de partizani şi de înzestrare a detaşamentelor cu cele necesare pentru succesul luptei. Întors în „palatul din taigă", se puse cu rîvnă pe lucru.

Între timp, sosi de la Moscova reprezentantul Comitetului Central al partidului, Dmitri Dmitrievici Kiseliov, membru al Comitetului Revoluţionar Militar din Siberia. Această vizită a sporit însufleţirea şi încrederea activiştilor de partid, care erau despărţiţi prin mii de kilometri de Rusia Sovietică. Ei au aflat cu bucurie că pregătindu-se de luptă împotriva intervenţioniştilor şi albgardiştilor, Ar-

mata Roşie, alcătuită din muncitori şi ţărani, număra acum trei milioane de oameni şi că activitatea ilegală a organizaţiilor de partid din Krasnoiarsk, Irkutsk şi Verhneudinsk, Cita şi Blagoveşcensk se întăreşte tot mai mult. Mai aflară că mişcarea de partizani a cuprins toată Siberia, Transbaikalia şi regiunea Amur. D. D.Kiseliov le-a transmis în acelaşi timp instrucţiunile Comitetului Central al partidului către mişcarea de partizani din Extremul Orient.

La întoarcerea sa în Rusia, D. D. Kiseliov i-a raportat lui V. I. Lenin despre lupta plină de abnegaţie a oamenilor muncii din Siberia şi Extremul Orient pentru Puterea sovietică.

Îndeplinind hotărîrile Comitetului Central, Comitetul regional de partid din Extremul Orient a trimis în detaşamentele de partizani un grup de activişti de partid : S. Lazo, F. Şumeaţki, M. Popov, V. Vladivostokov, A. Fadeev, I. Sibirţev şi mulţi alţii.

Lazo şi tovarăşii săi părăsiră „palatul din taigă" şi se strecurară spre golful Petru cel Mare, pentru a trece în valea Suceanului. După acapararea de către detaşamentele americano-japoneze şi kolceakiste a minei Sucean, mişcarea de partizani luase aici proporţii deosebit de mari.

Din golful Petru cel Mare nu se putea trece în valea Suceanului pe uscat decît prin valea Şkotovskaia. Spre această vale ducea numai o trecere îngustă, străjuită din amîndouă părţile de înaltele povîrnişuri ale munţilor Sihote-Alin, care era ocupată de unităţile americane, japoneze şi de albgardişti. Duşmanul îşi aşezase trupele de-a lungul căii ferate, între Ugolnaia şi Sucean. Trebuia aleasă, aşadar, o altă cale, pe apă, prin golful Ussuriisk.

Lazo şi tovarăşii lui s-au înţeles dinainte să se oprească la cherhanaua marelui industriaş din Vladivostok, Zolotariov, aşezată lîngă satul coreean

Cimbur. Aici, la Zolotariov, se aflau ascunşi cîţiva ostaşi roşii, care se angajaseră ca muncitori. Ei ţinuseră o legătură permanentă cu „palatul din taigă", îi aprovizionau pe bolşevici cu peşte şi alte alimente, le procurau ziare şi informaţii. Un miner din Sucean, Ivan Davîdov, fu însărcinat să pregătească o barcă pescărească şi o călăuză bună, pentru ca întregul grup să poată trece golful.

Într-o noapte întunecoasă, oamenii din taigă coborîră cu bine pînă la pescăria lui Zolotariov, unde îi aştepta o barcă cu pînze. În depărtare au deslușit limpede, lîngă mal, licărind, lumini prin ceaţă. Cînd se apropiară, văzură că era un torpilor. Căuta, pesemne, partizani şi contrabandişti. Cu cîteva zile înainte, un detaşament de partizani, muncitori din Vladivostok, organizat de Secţia militară a Comitetului regional de partid, nimicise în apropiere, la Bolgarskaia Zaimka un grup de ofiţeri albgardişti, şi acum duşmanii îşi întăriseră paza.

Ajungînd la marginea taigăi, lîngă satul Cimbur, grupul a hotărît să aştepte pînă ce Vanea Davîdov se va întoarce din recunoaştere. Vanea n-a zăbovit mult, anunţînd că ofiţerii de pe torpilor chefuiesc pe mal, dar cum se va împrăştia ceaţa, vasul o să se înapoieze la Vladivostok.

Către miezul nopţii, torpilorul a plecat.

Tovarăşii au sosit cu bine la aşezarea pescărească, unde au încărcat în barcă muniţii şi alimente: cartuşe, peşte, orez, crupe şi pîine: apoi au pornit prin golf spre satul Petrovka.

Dar ce să mai fie şi asta? La cîţiva kilometri de mal licăreau din nou lumini în ceaţă.

Era acelaşi torpilor. Nu plecase la Vladivostok, ci brăzda golful în lung şi-n lat. Trecu de două ori pe lîngă barcă, la o depărtare de o sută cincizeci-două sute de metri. Numai ceaţa deasă şi manevra dibace a încercatei călăuze coreene care se ferea cu iscusinţă de torpilor îi împiedicară pe

albgardiști să-l descopere pe Lazo și pe însoțitorii săi.

În zori se arătă povîrnișul lin al unui mal, pe care erau răsfirate căsuțele unui sat: satul Petrovka, așezat în valea Suceanului. Tovarășii din barcă au înălțat un steag roșu și au tras la țărm. Muncitorii din portul Vladivostok, care făceau parte din statul major al detașamentului de partizani din Petrovka, i-au întîmpinat cu bucurie.

Fără să piardă o clipă, Lazo o plecat să cerceteze unitățile de partizani și sovietele sătești. În multe sate din valea Suceanului se menținea încă Puterea sovietică. Lazo îi aduna pe țărani și stătea de vorbă cu ei. El era, fără îndoială, unul dintre cei mai buni agitatori revoluționari din Extremul Orient. Cuvîntările lui înflăcărate însufleteau pe ascultători. Lazo nu lua cuvîntul numai la mitinguri și adunări; îi plăcea să cutreiere satele, să se întîlnească cu țăranii pe uliță și să vorbească cu ei de la om la om. Se pricepea să cîntărească repede omul, știa să-i cucerească simpatia și izbutea să-l convingă cu ușurință.

— Bună ziua, tovarăși! se apropie el într-o zi de un grup de țărani care ședeau pe niște buturugi în fața bisericii. Ei, cum mai merg treburile?

— Cum să meargă? răspunse un țăran bărbos, îmbrăcat în straie sărăcăcioase și cu încălțăminte ruptă în picioare. De plouat, nu plouă, sămînța nu face doi bani — am pus-o de mămăligă! Te pomenești că o să dăm ortul popii de foame...

— Da, e cam prost, îl aprobă Lazo, așezîndu-se alături. Dar locurile sînt mănoase, continuă el, îngîndurat. Ce nu găsești aici? Nenumărate bogății! Cred că nu se află în lumea-ntreagă meleaguri mai bogate ca astea.

— Mai începe vorbă! întări cu mîndrie un țăran ager și uscățiv. Cît cărbune și cît fier! Cîte sălbătăciuni cu blănuri de preț! Tot ce-ți poftește inima.

— Şi numai atît ? Dar aurul şi argintul ? aminti Lazo. Dar zincul şi cositorul ? De peşte nici să nu mai vorbim, ştiţi prea bine. Dar pădurile, dragii mei ? Sînt de nepreţuit ! Despre pădurile din Primorie s-au născocit poveşti şi basme. Pădurea înseamnă fabrici de hîrtie, uzine chimice, miliarde de ruble. Ce bogăţie ! Şi cîtă miere se poate strînge în Extremul Orient ! Sute de mii de puduri ! Pădurile de tei din Primorie sînt fără sfîrşit.

— O să-ţi dea ei miere, albii şi adunăturile de peste mare, de-o să te îneci în sînge ! mîrîi posac unul din cei de faţă.

— De ce să vă lăsaţi, fraţilor, pradă deznădejdii? Cu asta n-o să îndreptaţi nimic, răspunse Lazo. Trebuie să strîngem pumnii şi să facem în aşa fel ca prin forţele noastre unite să-i doborîm pe toţi aceşti nelegiuiţi. Dacă întregul nostru popor s-ar ridica împotriva duşmanilor, am isprăvi repede cu ei. N-a fost şi nu este pe lume vreo putere care să înăbuşe năzuinţa poporului spre o viaţă liberă. Şi cînd va sosi, tovarăşi, această zi, toate bogăţiile ţinutului vor aparţine întregului popor. Vă veţi clădi atunci singuri, pe pămîntul vostru liber, o viaţă fericită...

Astfel, dintr-o discuţie începută la întîmplare, despre sămînţă şi despre necazurile gospodăriei ţărăneşti, Lazo ajungea la concluzii politice. Şi fiindcă argumentarea lui decurgea din întreaga convorbire, găsea răsunet prin adevărul ei şi trezea o caldă simpatie faţă de cel care vorbea.

Lazo avea o însuşire vrednică de toată lauda : ştia să observe viaţa, să interpreteze fenomenele şi să găsească înţelesul faptelor. În carnetul lui îşi nota nenumărate întîmplări, care, la prima vedere, păreau cu totul străine de preocuparea lui de căpetenie : organizarea partizanilor. Printre numele de sate, comune şi familii apăreau cifre care vorbeau despre pămîntul arabil, despre păşuni şi recolte de cereale, despre producţia de ouă şi de lapte. Unele

pagini aminteau însemnările unui statistician al sectorului agrar; altele, pe ale unui activist politic, agitator și propagandist.

Unii dintre tovarășii lui, văzîndu-l atît de zelos, glumeau cîteodată pe socoteala lui. Dar cît i-au fost de folositoare acele însemnări organizatorului și apoi comandantului partizanilor din Primorie! Studiindu-le cu atenție, își dădea seama de nivelul de trai dintr-un sat sau altul, punea, dacă se poate spune așa, diagnosticul politic, înțelegea care e starea de spirit a locuitorilor și a fiecărui om în parte. Tot după acele însemnări știa să spună unde se pot găsi mai lesne alimente, cai și furaje pentru detașamentele de partizani.

Cînd Lazo a ajuns în Frolovka, a găsit acolo un grup de tineri propagandiști și agitatori, care se înapoiau din județul Olga. Ei făcuseră pe jos sute de kilometri, aduseseră informații din cele mai prețioase despre starea de spirit politică și situația economică a țărănimii. Caietele și notițele lui Sașa Bulîga (A. Fadeev) ieșeau în evidență printr-o deosebită abundență de date și prin amănunțita caracterizare a persoanelor și a fiecărei gospodării în parte. Igor Sibirțev și mulți alții aduseseră de asemenea materiale interesante despre viața țăranilor, înfățișînd sentimentele acestora față de muncitori și față de partidele politice, atitudinea lor față de puterea vremelnică a albgardiștilor și față de intervenționiști.

Lazo îi descosea cu stăruință pe toți asupra celor văzute și auzite în timpul acelei lungi peregrinări prin județul Olga.

Printre propagandiști și agitatori erau însă și tineri mai puțin experimentați, care nu se pricepuseră să adune observații temeinice.

— Ai pomenit adineauri numele lui Kolesnikov, îl întrerupse Lazo în timpul convorbirii pe tovarășul Dolnikov.

— Da, Kolesnikov.
— Are vacă ?
— Nu știu, tovarășe Lazo, n-am notat.
— Dar porci, oi ?
— N-am văzut, nu știu.
— Nu te-ai interesat ?

— Noi am lămurit care e starea lui de spirit. Omul pare să fie de-ai noștri, un tovarăș conștient. Cît despre porci și vaci...

— Păcat că nu te-ai interesat, spuse Lazo. Nu e o simplă curiozitate, prieteni. Nici vorbă de așa ceva. Trebuie însă să țineți seama că starea materială joacă un mare rol în viața omului.

„Flacăra mișcării revoluționare a cuprins toate comunele din Sucean, scriau partizanii în apelul lor către populație. Banditii îi împușcă și-i bat cu vergi de armă înroșite în foc pe țărani și muncitori. Noi am pornit lupta pentru a ajuta din tot sufletul Țara noastră sovietică să doboare pe călăul Kolceak, să restaureze Puterea sovietică în Siberia și în Extremul Orient, și să-i gonească pe intervenționiști".

Reprezentantul lui Kolceak în județul Olga anunța pe conducătorul regiunii Primorie că, după ce partizanii atacaseră trenurile de pe linia ferată din Sucean și uciseseră cîțiva albgardiști, a primit vizita reprezentanților comandamentului american, care au venit pentru a examina împreună situația creată. Americanii au cerut să fie informați despre toate acțiunile bolșevicilor. Ei au comunicat că pentru apărarea liniei ferate Novo-Nejino-Romanovka li s-au pus la dispoziție unități militare și numeroși împuterniciți, iar trenurile de pasageri vor fi controlate de paza lor armată.

Americanii l-au încredințat pe omul lui Kolceak că comandamentul lor va face totul pentru ca pe linia ferată Sucean să fie menținută „ordinea".

Partizanii avură de susținut cîteva lupte cu intervenționiștii americani. În revista presei din 24 mai 1919, Secția de statistică militară a circumscripției Amur menționa că trupele intervenționiste care luaseră asupra lor paza căii ferate din raionul Șkotov aveau de luptat cu partizanii; că din Vladivostok a mai fost trimis un batalion american cu artilerie ușoară și mitraliere, și că generalul Grevs a sosit în raionul Șkotov pentru o inspecție.

Partizanii din județul Olga trăgeau necontenit asupra eșaloanelor kolceakiste și îi hărțuiau pe americanii care veneau în ajutorul albgardiștilor. Acțiunea intervenționiștilor și a trupelor lui Kolceak era stînjenită și de faptul că întîmpina la fiecare pas ostilitatea populației. La 1 iunie 1919, conducătorul regiunii Primorie, Zimmerman, îl înștiința pe ministrul de interne al lui Kolceak că „situația politică a regiunii Primorie e în momentul de față extrem de complicată".

Într-adevăr, cam așa se prezentau lucrurile, iar sluga kolceakistă Zimmerman era nevoit să raporteze șefului său despre insuccese și înfrîngeri. El se plîngea că „acțiunile bolșevice" în județ devin cu fiecare ceas tot mai numeroase, că marile centre industriale primesc lovituri sistematice și succesive, se văita că în uzine munca a încetat și își exprima o deosebită nemulțumire față de greva generală din Sucean.

„Înainte de grevă, raporta el, Suceanul număra pînă la două mii cinci sute de muncitori; acum, cea mai mare parte dintre ei s-au împrăștiat, s-au dus la Gărzile roșii, răspîndite prin sate și pe dealuri. Greva are un caracter aproape exclusiv politic. Muncitorii au adoptat un protest împotriva guvernului Kolceak și au cerut ca toate forțele aliate să părăsească regiunea.

...Situația din județe este extrem de dificilă : în afară de partea nordică — Cheiul Imperial[1] și Datta — și cea sudică — raionul Șkotov, județul Olga — restul se află în întregime sub ocupația bolșevicilor.

...Roșii au efectuat incursiuni îndrăznețe asupra liniei ferate spre sud de Nikolsk-Ussuriisk. Au fost bombardate trenuri de pasageri și militare. Sînt morți și răniți. Colonelul Moskvin, care plecase din Șkotov spre Vladivostok, a fost ucis.

...S-au înregistrat de asemenea cazuri de distrugere a podurilor de cale ferată, de deteriorare a stîlpilor de telegraf, ceea ce întrerupe pentru un timp mișcarea trupelor. Roșii fac în genere totul pentru tulburarea ordinei pe calea ferată".

Zimmerman nu raporta totul ministrului său. El uitase să-i comunice că detașamentul intervenționiștilor japonezi și al albgardiștilor care păzea fabrica de sticlă a lui Piankov fusese nimicit aproape în întregime. Dar și această dare de seamă incompletă asupra situației din regiune oferea un tablou destul de limpede al luptei eroice duse de partizani împotriva clicii lui Kolceak și a intervenționiștilor, luptă organizată de Comitetul regional al Partidului Comunist din Extremul Orient.

Mișcarea de partizani în Extremul Orient creștea repede și ajunsese să cuprindă în rîndurile ei aproape întreaga populație a teritoriului.

---

[1] Astăzi Cheiul Sovietic. (n.a.)

COMANDANT AL DETAŞAMENTELOR DE PARTIZANI

Pentru asigurarea unei conduceri unice a acţiunilor detaşamentelor de partizani şi pentru rezolvarea unor probleme vitale ale construcţiei socialiste, s-a ţinut la 27 iunie 1919, în comuna Sergheevka din judeţul Olga, regiunea Primorie, primul congres al oamenilor muncii. Preşedinte de onoare a fost ales Vladimir Ilici Lenin.

Era un congres cu totul neobişnuit şi deosebit de interesant.

În primul rînd avea un caracter multinaţional. În judeţul Olga, în afară de ruşi mai locuiau ucraineni, coreeni, chinezi, letoni, estoni, fini, moldoveni şi alte naţionalităţi. Toţi şi-au trimis delegaţii la congres.

În al doilea rînd, congresul se ţinea aproape de linia întîia de foc.

Strecurîndu-se printre cordoanele intervenţioniştilor şi albgardiştilor, lăsînd în urmă povîrnişurile abrupte ale munţilor, pe cărările întortocheate din taigă, delegaţii şi oaspeţii acestui congres au bătut sute de kilometri; congresul îşi ţinea lucrările în clădirea şcolii sătesti.

La cîţiva kilometri de Sergheevka se dădeau lupte. Duşmanii căutau să înconjoare comuna, să pună mîna pe participanţii la congres şi să-i ucidă. Partizanii îi păzeau însă cu grijă pe solii poporului. În bubuitul salvelor de artilerie, în răpăitul mitralierelor şi în pocnete de armă, delegaţii ascultau liniştiţi comunicările de pe front, diferitele rapoarte

asupra activității statului major al partizanilor, asupra momentului politic, asupra organizării puterii, și discutau declarația către corpul consular. Ordinea de zi cuprindea șaisprezece probleme. Lucrările congresului oglindeau tot ce frămînta în vremea aceea populația din acea parte a țării. S-au luat hotărîri : cum să fie organizată mai bine aprovizionarea, cum să fie folosite bogățiile pădurilor, pămînturile, cum să se organizeze mai bine pescuitul pe mare și exploatarea minelor ; s-a discutat despre venituri și despre cercurile culturale, despre lupta împotriva alcoolismului, despre faruri și contribuțiuni, despre căile de comunicație ; despre problema națională, privind pe coreeni, chinezi și alte naționalități. La tribună se perindau oratori care cu cîteva ceasuri în urmă luptau împotriva dușmanului în preajma Sergheevkăi. Coborînd de la tribună, numeroși delegați își luau arma, cartușiera, grenadele, și porneau pe front să-i schimbe pe tovarășii lor osteniți de luptă.

Șase zile a ținut acest neobișnuit congres, iar lucrările lui n-au fost întrerupte nici o clipă.

În toate aceste zile, delegatul Lazo a condus personal luptele, trecînd mereu de la un sector la altul. Din cînd în cînd apărea în sala de ședințe, se urca la tribună, își spunea părerea în problema ce se discuta, sau lua parte la lucrările vreuneia din comisii pentru redactarea diferitelor rezoluții.

Toate hotărîrile congresului erau pătrunse de ideile leniniste, de neclintita năzuință de a lupta pînă la capăt și de a birui.

În rezoluția la raportul reprezentantului Comitetului regional al partidului asupra momentului politic, congresul înfățișa cu indignare nenorocirile și suferințele pricinuite oamenilor muncii din Extremul Orient de albgardiști. Prin nemaipomenita lor cruzime — omoruri în masă, nimicirea unor sate întregi — bandele lui Kolceak stîrniseră pretutindeni ură și groază. Întreaga populație munci-

toare pornise să-şi apere cu arma în mînă căminele şi viaţa.

Delegaţii la congres au înfierat făţărnicia aliaţilor, care la început trîmbiţau neamestecul în treburile interne ale Rusiei, pentru ca pînă la urmă să pună mîna pe calea ferată siberiană, să ocupe minele şi să acapareze alte ramuri dintre cele mai importante ale industriei.

Congresul socotea că vina cea mai mare pentru răsturnarea puterii populare a Sovietelor o purtau autoadministraţiile orăşeneşti şi ale zemstvei, precum şi organizaţiile socialiştilor de dreapta, care intraseră în luptă împotriva puterii muncitoreşti populare.

«Cei care se proclamă „guvern al întregii Rusii" (guvernul din Omsk) — spunea hotărîrea congresului — trebuie socotiţi duşmanii poporului; vom duce o luptă neînduplecată împotriva lor. Noi recunoaştem Comitetul Central Executiv al Sovietelor de deputaţi ai muncitorilor şi ţăranilor din întreaga Rusie şi Consiliul Comisarilor Poporului de la Moscova drept unica putere care slujeşte interesele poporului muncitor din lumea întreagă.

Congresul a cerut ca „trupele străine să elibereze imediat localităţile ocupate, să părăsească de îndată Rusia, Siberia şi Extremul Orient" şi a luat hotărîrea ca în tot judeţul Olga „să fie reinstaurate Sovietele de deputaţi ai muncitorilor şi ţăranilor, alegîndu-se un Comitet Executiv, căruia să i se transmită toată puterea în judeţ».

Această rezoluţie a fost adoptată în unanimitate şi difuzată în întreaga Primorie.

Congresul a discutat şi adoptat o declaraţie adresată corpului consular din Vladivostok, întocmită de o comisie specială, declaraţie care trebuia să fie adusă la cunoştinţa guvernelor şi popoarelor respective, precum şi a trupelor din Siberia şi Extremul Orient.

În declarație se spunea că drept răspuns la crudele silnicii față de populația pașnică, oamenii muncii din județul Olga au luat armele, i-au izgonit pe kolceakiști și au restaurat Sovietele. „Prin prezența și acțiunile dumneavoastră atîțați și mențineți războiul civil în Rusia, sfîșiind în bucăți pămîntul țării și pe noi. Dumneavoastră ajutați un mănunchi de speculanți, negustori, capitaliști, industriași, ofițeri și funcționari să-și bată joc de voința majorității, să asuprească în chip nelegiuit pe muncitori și țărani. Noi declarăm că nu luptăm împotriva popoarelor din țările dumneavoastră și nu vrem să luptăm nici împotriva trupelor dumneavoastră, dar atîta timp cît vă găsiți înarmați pe teritoriul nostru și atîta timp cît îi susțineți pe dușmanii noștri vom lupta pînă la ultima picătură de sînge..."

La 29 iunie, în cea de-a patra ședință, care a început la ora opt dimineața, congresul a ascultat raportul lui Lazo despre luptele partizanilor cu trupele americane, lîngă Romanovka.

Într-o ședință închisă, ținută la 30 iunie, au fost adoptate, în conformitate cu expunerea lui Lazo, punctele de bază ale planului de organizare și de conducere a detașamentelor de partizani; în fruntea detașamentelor din fiecare județ se afla un comandant ales de Comitetul Executiv Revoluționar al Sovietelor și confirmat de partizanii detașamentelor. Comandantul detașamentelor avea independență deplină în executarea operațiilor de luptă, iar în privința scopurilor și problemelor comune lucra după indicațiile Comitetului Executiv Revoluționar.

Luînd în considerație interesele oamenilor muncii și în deplină concordanță cu decretele Consiliului Comisarilor Poporului, congresul a adoptat o serie de hotărîri privind problema pămîntului, a pădurilor, a bogățiilor din munți și multe altele.

Delegaţii coreeni au cerut să fie reprezentaţi şi ei în Comitetul Executiv, şi congresul, găsind întemeiată cererea lor, a îndeplinit-o. Problema agrară, privind coreenii şi celelalte naţionalităţi, a fost rezolvată de asemenea după legile Republicii Sovietice Ruse: toţi foloseau pămîntul „pe baze egale cu cetăţenii ruşi" şi erau datori „să îndeplinească toate obligaţiile şi sarcinile la fel ca ei".

Congresul a respectat cu stricteţe legalitatea revoluţionară şi, căutînd să insufle populaţiei simţul de răspundere pentru faptele sale, a interzis orice acţiune arbitrară. În deciziile congresului se spunea că rechiziţiile, confiscările şi contribuţiile se efectuează numai în urma hotărîrii tribunalului popular; se va confisca numai averea contrarevoluţionarilor, fabricanţilor de alcool, celor care vînd alcool şi altor asemenea speculanţi. Congresul a dat îndrumări ca în cazul confiscărilor şi rechiziţiilor să fie păstrate cărţile şi alte valori culturale, precum şi fermele-model, livezile, vitele de rasă, crescătoriile de cerbi, stupăriile.

Unele probleme au stîrnit discuţii aprinse. Aşa, de pildă, problema preţului pîinii şi al peştelui căpătase, pe atunci, o covîrşitoare însemnătate politică, şi se dovedea deosebit de complicată. În judeţul Olga se aflau numeroşi pescari, dar plugarii erau şi mai mulţi. E firesc ca plugarilor să le vină mai uşor fără peşte decît pescarilor fără pîine. De aceea, preţul pîinii era foarte ridicat, iar al peştelui mai mult decît modest. Trebuia rezolvată într-un fel şi această problemă spinoasă, care provoca o adîncă neînţelegere între cele două mari grupuri ale populaţiei.

Serghei Lazo şi-a manifestat cu acest prilej încă o latură a bogatelor sale însuşiri. A vorbit ca un luptător înfocat, ca un politician înţelept. Cu mult tact şi cu o deosebită prudenţă a stat de vorbă cu plugarii, care se opuneau categoric scăderii preţului la pîine şi scumpirii peştelui, şi nu exagerăm

cînd spunem că numai datorită muncii de lămurire dusă de el, liniştit şi convingător, s-au putut impune preţurile prevăzute de Comitetul regional de partid.

Congresul l-a ales în unanimitate pe Lazo comandant al detaşamentelor de partizani din regiunea Primorie ; masele populare şi-au exprimat prin aceasta încrederea lor în reprezentantul partidului bolşevicilor.

Detaşamentul lui Gavrila Şevcenko era socotit cel mai nedisciplinat dintre detaşamentele de partizani din văile Sucean şi Ţemuhin. Şevcenko era un partizan destoinic, unul dintre primii cazaci care începuse lupta cu albgardiştii pe frontul Grodekov, în anul 1918. Îndrăzneţele sale operaţiuni au dat mult de lucru kolceakiştilor pe frontul de pe Ussuri. Cu toate acestea, Şevcenko nu se supunea Statului Major Revoluţionar, făcea pe „taica-atamanul" şi se bătea cu albgardiştii pe propriul său risc. În pofida popularităţii sale, a indiscutabilului său curaj şi a devotamentului faţă de revoluţie, acţiunile acestui comandant făceau să nu se poată lupta cu inamicul pe un front unic şi organizat. De altminteri, detaşamentul lui Şevcenko avea o componenţă eterogenă şi de aceea trebuia supravegheat cu o deosebită atenţie.

Tocmai cu acest detaşament a început Lazo munca de întărire a disciplinei revoluţionare. Conform hotărîrii Comitetului regional de partid din Extremul Orient, detaşamentele de partizani răzleţe trebuiau supuse unui comandament unic. Lazo, însoţit de statul său major şi de împuternicitul Comitetului regional de partid, a plecat în comuna Novorossia, unde se afla detaşamentul Ţemuhin, al lui Şevcenko.

Şeful statului major al detaşamentului, I. Melehin, scrie următoarele în amintirile sale despre zilele acelea :

„Lazo ne-a salutat călduros, a strîns mîna tuturor şi, privind atent harta întinsă pe masă, spuse :

— E pe o întindere de cinci verste ! Minunat ! O hartă rară în condiţiile de faţă. Ar fi bine ca toate detaşamentele să aibă astfel de hărţi.

El a început să întrebe despre poziţia inamicului, urmărind însemnările de pe hartă. I-am explicat situaţia în care ne găseam. Lazo ne-a spus că spre sudul Primoriei albgardiştii adună forţe puternice cu ajutorul cărora intenţionează să lichideze mişcarea de partizani. Americanii şi japonezii întăresc aripa Sucean cu noi unităţi militare. Era limpede că albgardiştii şi intervenţioniştii vor porni în curînd o mare ofensivă. Trebuia să fim gata.

Comandantul nostru de detaşament, Şevcenko, răspunse, răsucindu-şi mustaţa :

— Să poftească, nu ne speriem noi cu una, cu două ; noi nu sîntem alarmişti. Şi-l privi cu coada ochiului pe Lazo.

— E bine că nu vă speriaţi. Dar e nevoie să întărim detaşamentele, ca să aibă o mai mare capacitate de luptă. Elementele nesigure trebuie înlăturate.

— Îmi cunosc băieţii, n-or să mă facă de ruşine. Ce să mai lungim vorba ! l-a întrerupt arţăgos Şevcenko.

Partizanii se uitară unul la altul. Lazo surprinse pe faţa lor o undă de nemulţumire, dar se făcu că nu observă ; continuă să vorbească cu mai multă vioiciune despre educaţia ostaşilor şi despre selecţionarea unui corp de comandanţi pricepuţi şi de nădejde.

În odaie intră gazda ; îi pofti să ia o gustare şi să bea cîte un ceai. Toţi se bucurară de acest prilej, care punea capăt stinghereli provocate de atitudi-

nea lui Șevcenko. La ceai, discuția a fost reluată. Lazo se interesa de viața în detașament, de starea de spirit a ostașilor, de legătura lor cu populația.

— Dar cum stați cu disciplina, tovarăși? întrebă pe neașteptate Lazo, și se uită mai întîi la comandant, apoi la șeful de stat major.

Am fost silit să mărturisesc:

— Disciplina noastră cam șchiopătează, chiar și cînd e vorba de comandanți...

— Ar fi bine să întrunim chiar astăzi corpul de comandanți și să stăm de vorbă cu ostașii, și-a exprimat dorința Lazo.

După convorbirea cu corpul de comandanți, Lazo ceru să se organizeze un miting.

În fața clădirii Statului Major Revoluționar s-au adunat sute de oameni. Vestea despre sosirea comandantului-șef era departe de a fi întîmpinată cu simpatie de toți partizanii. Pînă atunci nu existase de fapt un comandament unic, iar în rîndurile partizanilor se manifestau unele tendințe anarhice. Acum, cînd se hotărîse centralizarea mișcării de partizani, elementele mai înapoiate începuseră să se agite și să murmure.

Adunarea alesese un președinte; totul fusese organizat cum se cuvine, dar nimeni nu putea stăvili spiritele dezlănțuite. Două-trei ceasuri a durat lupta crîncenă dintre ordine și anarhie. Erau atît de pătimași și înfierbîntați, încît unii se amenințau între ei cu baioneta și-și agitau săbiile.

Și iată că la tribună a urcat Lazo.

O mare stăpînire de sine și știința de a le vorbi oamenilor într-o limbă simplă, bogată în imagini, care mergea la inimă, l-au ajutat să cucerească atenția ascultătorilor.

„Din cînd în cînd, își amintește A. Fadeev, care asistase la acest miting, unii dintre conducătorii partizanilor, pricepînd că Lazo caută să-i supună și să-i stăpînească, începeau să vocifereze, dar el stătea liniștit, așteptînd să se potolească larma, și nu

pleca de la tribună. Cînd zbieretele încetau, el își continua cuvîntarea. Îmi amintesc că unii dintre vorbitori se văzuseră amenințați să fie dați jos de la tribună; dar împotriva lui Lazo nimeni n-a îndrăznit să schițeze un asemenea gest, atît de mult reușise să domine adunarea".

Acest miting s-a încheiat cu deplina victorie a lui Lazo. Șevcenko a fost de acord cu critica pe care i-a făcut-o și a rămas mai departe comandant al detașamentului din Țemuhin.

Sub energica îndrumare a noului comandant, detașamentele făceau regulat instrucție de cîmp; se introdusese un regulament care contribuia într-o măsură hotărîtoare la menținerea disciplinei și întărirea capacității de luptă a partizanilor.

Regulamentul îi obliga pe partizanii mai în vîrstă să împărtășească experiența lor de luptă celor tineri. Partizanul trebuia să-și păstreze cu grijă arma și să îndeplinească cu precizie și fără șovăire toate ordinele comandanților de secții, plutoane și companii. Partizanul era obligat să se poarte cinstit și prietenos cu populația. Între partizani trebuia să existe un sentiment de adîncă și sinceră stimă: „puterea noastră e în unire și în spiritul tovărășesc". Dacă vreun partizan cădea întîmplător în mîinile kolceakiștilor, nu-i era îngăduit să caute a obține libertatea prin divulgarea secretelor militare. În captivitate, moartea e sigură și e mai bine să mori ca un ostaș cinstit, cu fruntea sus, decît ca un trădător.

Partizanii respectau cu sfințenie acest regulament, care devenise lege pentru toate detașamentele din Primorie.

Lazo mai petrecu în detașamentul lui Șevcenko cîteva zile. Îi cucerise pe toți prin simplitatea și blîndețea lui, prin spiritul său organizatoric și puterea lui de muncă. Nici prin îmbrăcăminte nu se deosebea de ceilalți partizani. Dormea uimitor de puțin. După ce ostașii se culcau și la statul major rămînea numai partizanul de serviciu, veghea și

comandantul împreună cu el. Stînd la masă, cu o mică lampă de petrol alături, scria şi citea. Adormea repede, dar nu dormea adînc. Dacă îl trezeau din somn, sărea numaidecît în picioare şi îşi trecea mîna peste faţă ca şi cum nici n-ar fi dormit, ci s-ar fi gîndit tocmai la lucrul despre care era întrebat.

În comuna Frolovka din judeţul Olga comuniştii au organizat un miting. Se adunară cîteva mii de oameni : ţărani din satele învecinate, ruşi, chinezi şi coreeni, minerii din Sucean cu conducătorii lor, Loktev şi Martînov, şi alţi muncitori din minele de la Zîbun, Ţemuhin şi Maihin. Mulţi au venit cu familiile. Toţi erau revoltaţi de atrocităţile săvîrşite de kolceakişti. Domnea o stare de spirit războinică.

Mitingul a fost deschis de reprezentantul Comitetului regional de partid din Extremul Orient. Toţi au ascultat cu atenţia încordată comunicarea despre hotărîrile partidului cu privire la întărirea luptei Sovietelor împotriva duşmanilor revoluţiei : împotriva bandelor lui Denikin, Krasnov, Iudenici, Kolceak şi ale intervenţioniştilor.

— Bine !... Just !... izbucneau de pretutindeni strigăte aprobatoare.

Deodată s-a auzit din mijlocul comunei o furtună de urale : mulţimea îl însoţea cu ovaţii pe Lazo, care se îndrepta spre miting. Ţăranii şi minerii îl înconjuraseră şi, ridicîndu-l pe braţe, l-au adus la tribună.

Lazo le vorbi celor de faţă despre cruzimile săvîrşite de albgardişti şi intervenţionişti :

— Detaşamentul de „pedepsire" al kolceakiştilor, alcătuit din patru sute de oameni, în frunte cu generalul Smirnov, a năvălit în satul Kazanka. Ofiţerii au strîns pe toţi locuitorii la primărie, i-au înconjurat şi au început să-i interogheze : cine e pentru Puterea sovietică, şi dacă sînt printre ei

bolşevici. Adunarea tăcea încruntată. Atunci, generalul a dat ordin subalternilor să-i bată pe ţărani în văzul tuturor cu vergi înroşite în foc, cerîndu-le să predea armele şi să denunţe pe bolşevici şi pe simpatizanţii lor. Optsprezece oameni au primit cîte optzeci de lovituri. Ţăranul Polunov a fost împuşcat. Dar oare numai în Kazanka au schingiuit generalii şi ofiţerii kolceakişti pe oamenii muncii? spunea mai departe Lazo. Aţi auzit cum, la Ivanovka, kolceakiştii au schilodit în bătăi întreaga familie a lui Kopai şi a altora? Ştiţi cum a fost ucis tovarăşul Koşman? Sub ochii părinţilor lui, bandiţii i-au retezat mîinile şi picioarele. Asta s-a petrecut în satul Hmelniţkaia.

În Gordeevka, călăii au găsit nouă bătrîni care n-avuseseră timp să se ascundă — restul populaţiei fugise în taigă. Au fost interogaţi, cerîndu-li-se să spună ce ştiu despre partizani, apoi au fost biciuiţi, bătuţi cu vergi de puşcă, spînzuraţi de tavan şi opăriţi cu apă clocotită; dar călăii n-au putut scoate de la ei nici o vorbă. Atunci, ofiţerii i-au aşezat în rînd şi i-au împuşcat cu mîna lor.

Vestea despre bogata comună Ivanovka din regiunea Amur ajunsese pînă în Primorie. Şcoala, spitalul, biblioteca şi atelierele din Ivanovka le erau cunoscute multora. Intervenţioniştii, împreună cu albgardiştii, au incendiat şcoala şi spitalul. Au adunat în case trei sute de locuitori şi au dat foc clădirilor. Cîţi au rămas în viaţă şi puteau să poarte arma pe umăr au plecat la detaşamentele de partizani.

— Iubiţi fraţi, muncitori, ţărani şi partizani! a încheiat Lazo. Bandiţii albgardişti şi intervenţioniştii vor căuta să mai verse încă mult sînge. Noi trebuie să ţinem minte că dacă nu vom lupta cu toată puterea împotriva vrăjmaşilor şi nu ne vom organiza, nu vom ajunge să cunoaştem victoria.

Valea Suceanului (Donbasul Extremului Orient) era sprijinul și sufletul mișcării de partizani din regiunea Primorie. De aici urma să fie dată cea dintîi lovitură puternică intervenționiștilor și albgardiștilor; apoi unitățile de partizani trebuiau să pornească spre Vladivostok, unde era centrul contrarevoluției.

Comitetul regional de partid din Extremul Orient dăduse partizanilor sarcina să ocupe raionul carbonifer Sucean, să distrugă ascensoarele [1] și să întrerupă aprovizionarea cu cărbune a portului Vladivostok pe calea ferată Ussuri și Chino-Orientală. Îndeplinirea cu succes a acestui plan avea o însemnătate hotărîtoare: astfel ar fi fost paralizată circulația trenurilor și a vaselor care transportau în Siberia și Ural arme, obuze și alimente pentru Kolceak și intervenționiști.

Comitetul de partid începu în același timp organizarea grevei generale a muncitorilor de pe calea ferată Chino-Orientală și Ussuri, din Vladivostok și din alte orașe și raioane ale regiunii Primorie.

La sfîrșitul lunii iunie, muncitorii intrară în grevă.

În ziua de 2 iulie 1919, în toate stațiile de cale ferată și în orașele Extremului Orient a fost afișat ordinul așa-zisului „împuternicit suprem al guvernului rus în Extremul Orient", generalul locotenent Horvat. În acest ordin, Horvat menționa că multe localități din regiunea Ussuri sînt cuprinse de răscoala bolșevică, și se plîngea de faptul că bolșevicii distrug liniile de cale ferată, aruncă în aer podurile și împiedică transportarea muniției necesare lui Kolceak la Vladivostok. Generalul declara stare

[1] Ascensoare electrice construite în stațiile Sița, Tahe, Barhatnaia și în alte stații, ce serveau la transportarea trenurilor cu cărbune pe decovil, peste povîrnișurile marelui lanț Iablonevîi, pînă la magistrală. Astăzi guvernul sovietic a construit o linie ferată largă, pornind din Sucean, aceste ascensoare nemaifiind necesare. (n.a.)

de război pe calea ferată Ussuri și poruncea tuturor greviștilor să se prezinte imediat la lucru. Cei care nu se supuneau ordinului erau amenințați că vor fi judecați de curtea marțială.

Dar nici numeroasele arestări, nici expulzarea cu întreaga familie a celor „suspecți", nici primejdia morții nu clintiseră spiritul combativ al muncitorilor. În Sucean, la Vladivostok, Nikolsk-Ussuriisk și Spassk, pe calea ferată Chino-Orientală, pretutindeni greva continua. Muncitorii au dovedit o înaltă maturitate politică, unitate, spirit de organizare și un nemărginit devotament față de revoluție și de Puterea sovietică.

Detașamentele lui Lazo stîrneau panică în lagărul inamic. Șeful Direcției miliției de la calea ferată Ussuri, Petrov, comunica la 7 iulie 1919 :

„Secret
Colonelului G. Altman.

Bolșevicii și-au trimis oamenii lor printre muncitori ca să-i îndemne să prelungească greva pînă la 10 iulie a.c., fiindcă toate detașamentele bolșevice trebuie să părăsească linia ferată și să-și concentreze forțele în golful Tavaiza, sub comanda praporșcikului Lazo. Acesta intenționează să atace Vladivostokul, să pună mîna pe cartușele de la Vtoraia Recika, să arunce în aer depozitele „Minîi Gorodok" [1] din Gniloi Ugol..."

Numele „praporșcikului Lazo" ajunsese foarte popular. Partizanii obținuseră atîtea succese, încît dușmanul nu se aștepta numai la atacul Vladivostokului și la capturarea depozitelor de cartușe, dar i se năzărea că vor fi aruncate în aer beciurile cu obuze de la Vtoraia Recika și chiar depozitele „Minîi Gorodok" din Gniloi Ugol !

Dar dacă partizanii ar fi aruncat în aer „Minîi Gorodok", această catastrofă ar fi adus după sine

[1] Orășelul minier. (n.t.)

nu numai distrugerea cetății, ci întregul Vladivostok s-ar fi prefăcut în ruine. Organizația bolșevică nu dădea niciodată și nici nu putea să dea astfel de directive. De frică, albgardiștii își pierduseră capul și căutau să sperie populația cu „grozăviile" pe care, după cum ziceau ei, le dezlănțuie partizanii.

Partizanii din valea Suceanului se pregăteau pentru grele operațiuni militare. În toate detașamentele se verificau rezervele de arme, cartușe și muniții. Dimineața, cînd de-abia se lumina de ziuă, gornistul suna adunarea, și la locul dinainte știut veneau călărețiii să se antreneze și să învețe mînuirea sabiei. Unitățile de infanterie făceau exerciții de tragere și instrucție tactică.

Țăranii aveau grijă de partizani, le făceau rost de alimente și uneori chiar de îmbrăcăminte. Femeile le spălau și le cîrpeau rufele. Mulți băieșandri se dovediseră foarte buni cercetași. Se strecurau printre albgardiști și intervenționiști, iar la întoarcere comunicau partizanilor tot ce aflau, vedeau și auzeau.

Partizanii din județul Olga primiră în curînd un ordin :

„În zilele ce urmează, detașamentele vor lua toate măsurile pentru distrugerea căilor de comunicație și tăierea cablurilor telegrafice. Folosiți în acest scop grupuri mici. Ele își vor îndeplini misiunea pe nesimțite. Mergeți tot timpul în recunoaștere, aflați unde și cum e asigurată paza căii ferate și dacă adversarul efectuează recunoașteri pe pozițiile noastre.

Dacă pe linie se află posturi inamice, ele trebuie hărțuite tot timpul. Trimiteți pentru aceasta doi-trei partizani de nădejde. Nu întreprindeți operațiuni de proporții mari. Fără a deplasa forțe însemnate, trebuie să-l pisăm tot timpul pe dușman, să nu-i lăsăm nici o clipă de răgaz și să distrugem

podurile. Acestor acțiuni trebuie să li se acorde o atenție deosebită, întrucît pe decovil continuă luptele detașamentelor lui Petrov [1] și ale altor detașamente cu americanii și japonezii.

Orice deteriorare a căii ferate și a telegrafului va provoca dezordine în rîndurile dușmanilor.

Expediați urgent copia acestui ordin detașamentelor din Petrovka și Maihin. Informați-ne despre tot ce vi se va comunica din Petrovka și Mnogoudobnoe.

Dacă în Petrovka au fost într-adevăr luați prizonieri, aceștia nu trebuie eliberați și nici schimbați pînă la primirea dispozițiilor din partea statului major sau a mea.

Purtați-vă frumos cu prizonierii.

Comandant, Serghei Lazo".

Cu puțin înainte de ofensiva generală, detașamentul de partizani Tetiuhin-Olga, plecat în recunoaștere, dădu peste cîțiva militari americani amatori de pescuit. Trei soldați și doi ofițeri, echipați ca de război, veniseră să prindă pește.

Partizanii îi înconjurară pe nesimțite și le cerură prin semne să predea armele. Pescarii, speriați, se supuseră ordinului și îi urmară pe partizani cu capul în pămînt, închipuindu-și, pesemne, că-i duc la moarte. Americanii au fost conduși la statul major.

Cei de la statul major și-au frămîntat mult timp creierul să găsească pe cineva care să știe cît de cît limba engleză. În timp ce americanii se spălau și-și aranjau ținuta, partizanii încercau să le vorbească, folosind cuvinte internaționale ca : proletariat, capitalism, imperialism, intervenție, revoluție, Lenin...

---

[1] Petrov-Teterin, unul din eroii de la Voloceaevka ; a luptat împreună cu Lazo pe frontul din Transbaikalia și în regiunea Primorie (n.a.)

Graiul revoluției se dovedi accesibil și fu într-o oarecare măsură înțeles de soldații de peste ocean, din întîmplare tot proletari și țărani, ca și partizanii. Dar aceste cuvinte erau totuși prea puține la număr și nu se putea ajunge la o conversație mai închegată.

În sfîrșit, se găsi un tovarăș care știa limba engleză. El le spuse americanilor că partizanii nu împușcă prizonierii și le traduse fragmentul din ordinul lui Lazo cu privire la comportarea față de prizonieri. Apoi le povesti amănunțit pentru ce luptă muncitorii și țăranii ruși împotriva albgardiștilor și intervenționiștilor.

Americanii au ascultat cu luare-aminte, apoi și-au exprimat deschis nemulțumirea că superiorii lor i-au înșelat, aducîndu-i în Rusia sub pretextul apărării ordinei. Ei s-au încredințat că nu fac decît să-i ajute pe dușmanii ordinei, și au făgăduit să-i convingă de acest lucru și pe tovarășii lor, dacă li se va da drumul.

Conform dispoziției statului major, partizanii convenira să-i elibereze pe americani în schimbul unui tovarăș din detașamentul Olga, Ivan Petrovici Samusenko, arestat de intervenționiști la Sucean.

Cu acest prilej a avut loc o interesantă convorbire între reprezentanții statului major al partizanilor, Iliuhov și Slinkin, și colonelul american Pendelton.

— Pentru noi, soldatul e mai prețios ca orice! a declarat cu îngîmfare Pendelton. Toți partizanii voștri nu fac cît un soldat de-al nostru.

— Vă veți convinge lesne, domnule colonel, că fiecare cetățean și partizan al nostru e mai prețios nu numai decît soldații, dar și decît ofițerii dumneavoastră, declară Iliuhov.

Pendelton nu găsi imediat un răspuns.

— Da, da, domnule colonel, continuă Iliuhov. Pentru un singur partizan de-al nostru, Samusenko, sîntem gata să vă înapoiem trei soldaţi şi doi ofiţeri de-ai dumneavoastră !

— O ! se bucură colonelul american. Prea bine. Sînt cu totul de acord. Samusenko va fi pus imediat în libertate.

Mai trecu puţin timp şi schimbul se făcu. Samusenko a fost salvat astfel de la moarte.

În 1919, pe la mijlocul verii, albgardiștii și intervenționiștii au ocupat mina din Sucean și și-au dispus trupele de-a lungul întregii căi ferate Sucean. În gările Sița și Fanza, Barhatnaia și Tahe, Sihote-Alin și Kangauz, Romanovka și Novo-Nejino, staționau unități de la toate armele.

Urmînd directivele Comitetului regional de partid din Extremul Orient, Lazo avea să elaboreze planul unei lovituri hotărîtoare : detașamentele de partizani trebuiau să atace toate pozițiile de bază ale dușmanului în același timp.

Era o problemă strategică complicată. Nu-i nici simplu, nici ușor să învingi cu o mie cinci sute de partizani peste trei mii de dușmani, care pe deasupra erau și mult mai bine înarmați.

După ce, în urma unei acțiuni de recunoaștere, culesese date precise asupra forțelor inamicului și a mijloacelor lui de luptă în fiecare punct, Lazo, împreună cu statul său major, întocmi un plan de ofensivă amănunțit, pe care-l prezentă spre examinare Comitetului regional de partid. Planul fu aprobat.

Unitățile de partizani au fost împărțite în mai multe detașamente. Primul, de sub comanda lui Vladivostokov, aflat în Kazanka, a primit sarcina să atace stația Sița. Al doilea, condus de Petrov-Teterin, trebuia să ocupe stația Fanza și apoi să arunce în aer ascensoarele din stațiile Sihote-Alin, Tahe și Barhatnaia. Al treilea detașament, co-

mandat de. Kravcenko, urma să facă joncțiunea cu detașamentul docherilor din Vladivostok, care se afla în valea Petrovskaia, sub comanda lui Sosinovici, și să ocupe împreună stațiile Kangauz și Molennîi Mîs. Țemuhinii și maihinii aveau să ocupe Romanovka și Novo-Nejino. Comandantul acestui detașament, Șevcenko, îmbolnăvindu-se, a fost înlocuit de Lazo, care și l-a luat ca ajutor pe Avrelin, destoinicul comandant al unui batalion de muncitori din Vladivostok.

Detașamentul Tetiuhin-Olga, de sub comanda lui Stepan Glazkov, se afla în satul Novițkoe, între golful Cen-iu-vai și mina din Sucean. Partizanii acestui detașament trebuiau să păzească coasta, preîntîmpinînd eventuala debarcare a vrăjmașului din Marea Japoniei, și în același timp să atragă asupra lor forțele adversarului ce ocupau mina din Sucean.

Nikolai Iliuhov, unul din organizatorii detașamentelor de partizani din Sucean, răspundea de îndeplinirea misiunii încredințate detașamentelor lui Vladivostokov și Glazkov.

Sub comanda lui Serghei Lazo, partizanii se pregăteau de atac

La statul major, telefonul suna fără întrerupere. Oamenii de legătură primeau rapoartele detașamentelor și transmiteau ordinele comandantului șef. Către amiază, începură să se adune conducătorii detașamentelor, convocați la consfătuire. Urma să se facă un ultim control al pregătirilor pentru ofensivă și trebuiau precizate toate amănuntele operațiilor de luptă.

Unii călare, alții pe jos, soseau la statul major conducătorii detașamentelor de partizani, toți vechi și încercați luptători. Ei își informau comandantul despre situația detașamentelor lor : cîți oameni sînt, ce armament au, cum stau cu alimentele și munițiile, care e starea de spirit în rîndurile partizanilor și așa mai departe.

Lazo i-a ascultat cu băgare de seamă, a dat tuturor sfaturi şi îndrumări preţioase şi a încheiat spunînd :

— Partidul ne-a încredinţat sarcini de mare răspundere. Trebuie să ocupăm calea ferată, să aruncăm în aer ascensoarele şi podurile, să facem să deraieze trenurile, să paralizăm comunicaţiile, pentru ca albgardiştii şi intervenţioniştii să nu mai primească nici un vagon de cărbune din Sucean. Aţi înţeles, tovarăşi conducători ?

— Am înţeles, tovarăşe comandant !

— Inamicul ne este superior ca număr şi e mai bine înarmat decît noi. Dar el nu dispune de arma cea mai sigură, pe care noi o avem din belşug : ideile Marii Revoluţii Socialiste. E o armă de neînvins. Vă urez succes, prieteni!...

Se lăsase noaptea. Pe cerul de un albastru închis se aprinseseră stelele. De după deal ieşise luna, argintînd vîrfurile pădurilor şi crestele munţilor. Linişte. Aruncîndu-şi ochii la ceas. Lazo îi spuse lui Avrelin :

— Ce zici, îi dăm drumul ?

Oamenii de legătură se îndreptară spre detaşamente. Peste un ceas, ei îi raportară lui Lazo că detaşamentele au pornit şi vor fi la timp în locurile indicate.

— Conducători, la posturi ! ordonă Lazo ţemuhinilor şi maihinilor. Vă rog să conduceţi unităţile cu băgare de seamă şi fără zgomot...

— Vom umbla atît de uşor, încît nu vom atinge nici o frunză, tovarăşe comandant ! răspunse unul dintre conducători.

Ostaşii defilară prin faţa lui Lazo. Îi urmărea pe toţi cu o privire părintească. Iată că sclipiră şi baionetele ultimei companii, care dispăru în întunericul cîmpiei.

Detaşamentul lui Lazo a sosit pe poziţie înaintea celorlalte.

Comandantul era îngrijorat.

Dar curînd se prezentară, unul după altul, agenţii de legătură cu rapoartele primite telegrafic. Detaşamentele ajunseseră cu bine în sectoarele lor. Lazo le dădu sfaturi cum să se comporte pe cîmpul de bătălie.

Vremea trecea anevoie. Luna se ascunsese după dealuri. Întunericul nopţii se adîncise. Lazo se apropie de Avrelin şi comandă :

— În lanţ de trăgători, înainte !

Se auzi o detunătură, apoi a doua, a treia... Începu tragerea pe toată linia. Trupele intervenţioniste şi albgardiştii, luaţi prin surprindere, se aruncau cînd într-o parte, cînd în alta, izbindu-se de zidul mişcător al baionetelor, şi răspundeau la întîmplare gloanţelor precise ale partizanilor. Izbucniră cîteva incendii.

Kravcenko şi Sosinovici năvăliră cu oamenii lor în staţiile Kangauz şi Molennîi Mîs.

Trăgătorii cei mai buni ai partizanilor, cei din detaşamentul Olga şi tetiuhinii, îi secerau pe japonezi lîngă mina din Sucean.

Detaşamentele Ţemuhin şi Vladivostok tăiaseră firele telegrafice în apropiere de Romanovka, dăduseră foc podurilor de lemn de peste rîuri şi distruseră o unitate americană.

Îndeplinind planul hotărît de statul major, partizanii împiedicau prin toate mijloacele circulaţia pe calea ferată. Ei aruncau în aer podurile, provocau deraieri şi ciocniri de trenuri, făceau să se prăbuşească vagoanele în rîpe.

Zile întregi au ţinut luptele din valea Suceanului. Partizanii îşi îndeplineau în mod strălucit misiunea ce li se încredinţase.

Aruncînd armele şi cartuşele, părăsind depozitele de alimente şi echipament, bandele intervenţioniste şi albgardiştii fugeau de rupeau pămîntul spre mina Sucean şi în alte direcţii.

Sub conducerea lui Lazo, partizanii au adus la îndeplinire hotărîrea Comitetului regional de partid

din Extremul Orient, împiedicîndu-i pe intervenţionişti şi albgardişti să folosească cărbunele din Sucean. Ascensoarele din cele trei trecători (Barhatnaia, Tahe şi Sihote-Alin) au fost aruncate în aer. Partizanii au demontat piesele mai importante ale maşinilor şi le-au păstrat pentru a fi folosite de Puterea sovietică.

Linia ferată din Sucean a fost distrusă şi astfel aprovizionarea armatei lui Kolceak a încetat pentru un timp.

Generalul Horvat telegrafia la 17 septembrie generalului Rozanov, rezident al lui Kolceak în Extremul Orient, comunicîndu-i că circulaţia pe linia Sucean-Kangaz nu va putea fi restabilită decît peste două-trei săptămîni. Din această telegramă, trimisă la două luni şi mai bine după evenimentele din Sucean, reiese cît de nimicitoare fusese lovitura dată de partizani şi cîtă vreme le-a trebuit duşmanilor ca să pună din nou în funcţiune calea ferată distrusă.

Operaţiunile partizanilor din Sucean au avut o mare însemnătate, căci au sustras considerabile forţe ale albgardiştilor şi ale invadatorilor intervenţionişti destinate frontului de vest, unde lupta Armata Roşie. Deşi superiori ca forţă armată, avînd mai mulţi soldaţi, mitraliere, tunuri, arme şi o cantitate nelimitată de cartuşe, intervenţioniştii au fost totuşi înfrînţi.

În victoriile de la Sucean, Lazo şi-a dovedit încă o dată deosebitele lui însuşiri de comandant, ingeniozitatea, îndrăzneala şi voinţa lui de neînfrînt.

„Mi-a fost dat să întîlnesc mulţi comandanţi cutezători, îşi aminteşte A. Fadeev. Am văzut luptători îndrăzneţi pînă la nesocotinţă, care se aruncau cei dintîi în foc, plini de patimă şi de avînt războinic. Am văzut apoi oameni pur şi simplu curajoşi şi cu sînge rece ; din tot felul lor de a se purta se cunoştea însă că sînt în luptă ; liniştea lor nu era cea obişnuită, ca şi cum, bunăoară, s-ar

fi aflat acasă la ei ; era liniștea unui ostaș fără teamă, obișnuit cu bătăliile, care însă știe că trebuie să-și păstreze sîngele rece. Serghei Lazo însă rămînea în luptă același de totdeauna : cu sprîncenele ridicate parcă a mirare, cu o expresie concentrată ca de obicei, nepăsător față de ce i se putea întîmpla lui personal. Nu-și pierdea vremea fără rost — făcea numai ceea ce socotea necesar pentru îndeplinirea misiunii ce i se încredințase".

Planul imperialiștilor de a porni un atac împotriva Moscovei cu forțele unite ale lui Kolceak și Denikin a eșuat. Muncitorii și țăranii din Siberia, organizați în detașamente de partizani, îi hărțuiau fără răgaz pe kolceakiști și intervenționiști, înlesnind înaintarea Armatei Roșii spre răsărit. Populația întîmpina pretutindeni cu bucurie Puterea sovietică.

Încheind bilanțul luptei de un an cu intervenționiștii și albgardiștii, Lenin scria :

„Oricît de greu este anul acesta, el ne aduce totuși un folos, în sensul că nu numai vîrfurile, ci și masele largi, inclusiv țăranii din cele mai îndepărtate județe și regiuni periferice, au căpătat o experiență care-i face să ajungă la concluziile la care am ajuns noi. Aceasta ne dă tărie și credință în victorie. De n-ar fi fost Kolceak, țăranul din Siberia n-ar fi ajuns într-un an la convingerea că are nevoie de puterea noastră, de puterea muncitorească. Numai experiența amară a acestui an l-a convins de acest lucru...

Pe frontul de est repurtăm în prezent victorii mari, care ne permit să nădăjduim că în est îl vom lichida în cîteva săptămîni pe Kolceak" [1].

Activitatea organizațiilor ilegale bolșevice din regiunea Primorie devenea tot mai cuprinzătoare. Acțiunile partizanilor se înteteau cu fiecare zi. Ei

[1] V. I. Lenin, Opere, vol. 29, E.S.P.L.P., 1956, pag. 476.

nu le lăsau vrăjmaşilor răgaz să răsufle în nici un sector, în nici un sat, în nici un oraş, în nici o staţie de cale ferată. O grevă a feroviarilor cum nu mai fusese decît în 1905 cuprinsese întreaga regiune.

Albgardiştii şi intervenţioniştii hotărîră să înăbuşe cu orice preţ mişcarea de partizani din Primorie şi aruncară în văile Suceanului şi Anucinului o armată numărînd peste nouă mii de baionete. Adversarului îi era teamă să lase valea Suceanului în mîinile detaşamentelor de partizani : folosind masivul păduros, golful Ussuri şi golful Petru cel Mare, partizanii ar fi putut să se strecoare nevăzuţi în peninsulă şi să ajungă în faţa forturilor din Vladivostok. Întreaga cale ferată Ussuri, situată la treizeci-patruzeci kilometri de valea Suceanului, se afla sub controlul detaşamentelor de partizani.

Văzînd superioritatea numerică a duşmanului şi căutînd să cruţe pe cît posibil viaţa oamenilor, Lazo şi conducătorii detaşamentelor hotărîră să nu primească lupta, ci să se retragă în taigă, iar apoi să înainteze spre văile Nikolsk-Ussuriisk şi Iman, pentru a ajunge să-şi unească forţele cu cele ale partizanilor din regiunile Subamuriană şi Amur.

Prin această tactică, partizanii urmăreau să distragă atenţia duşmanului şi, oriunde puteau, să-i dea lovituri repetate, nimicindu-i forţa vie, fără ca ei să sufere prea mari pierderi. Prin statul major din raionul Sucean, Lazo a comunicat telefonic planul său Comitetului Militar Revoluţionar al regiunii, la Anucino. Comitetul i-a aprobat propunerea.

Detaşamentele de partizani se retrăgeau în taigă pentru a se reorganiza.

Cucerirea noilor poziţii ceru însă noi jertfe. Împreună cu un grup de muncitori din Vladivostok a pierit comunistul Trifonov, un ostaş devotat cu trup şi suflet cauzei revoluţiei, membru în Biroul Central al Sindicatelor din Vladivostok, care venise

în mijlocul partizanilor în vara anului 1919. Între satele Krolevţî şi Knevici, lîngă rîuleţul Bataleanza, grupul lui Trifonov fusese ajuns din urmă de albgardişti. De la prima rafală au căzut cîţiva morţi şi răniţi. Deşi rănit, Trifonov s-a aruncat în rîu şi l-a trecut înot; dar pe malul celălalt a dat tot peste albgardişti, care l-au prins şi l-au ucis, o dată cu alţi partizani răniţi.

Lazo îşi propusese ca trecînd de la Brovnici spre Hmelniţkaia prin defileul care se întinde pe o distanţă de cinci kilometri, cunoscut sub numele de „obraz", să angajeze lupta cu duşmanul. Partizanii porecliseră acest defileu „Dardanelele". Dacă organizai acolo o pîndă, „Dardanelele" deveneau de netrecut. În dreapta potecii se ridica o stîncă abruptă, iar în stînga se revărsa furtunosul rîuleţ Sucean, care rostogolea la vale pietre mari.

Lazo cu ostaşii săi din detaşamentul Sucean au ocupat defileul şi se pregăteau de luptă; dar nişte culaci, agenţi ai inamicului, l-au informat pe adversar de acţiunea întreprinsă. Schimbînd direcţia, intervenţioniştii şi albgardiştii porniră spre Hmelniţkaia, de-a lungul lanţului de munţi, ocolind „Dardanelele", cu intenţia să încercuiască detaşamentele de partizani şi să le nimicească.

Aflînd la rîndul său despre planul inamicului, Lazo ordonă retragerea imediată a partizanilor în taigă. Detaşamentele japonezilor şi albgardiştilor porniră pe urmele lor.

Trebuia informat urgent Statul Major Revoluţionar şi Comitetul Executiv despre schimbarea planului partizanilor şi despre înaintarea trupelor inamice spre Hmelniţkaia. Aghiotantul lui Lazo, Mişa Popov, şi minerul partizan Baiborodov au fost însărcinaţi să ducă raportul la statul major.

Mişa era un tînăr devotat şi viteaz. Din primele zile ale revoluţiei intrase în rîndurile bolşevicilor, trăind, muncind şi luptînd alături de ei. S-a născut şi a crescut în raionul Nercinsko-Zavodsk din

Transbaikalia, şi a fost educat de deţinuţii politici. Încă de copil a văzut cum jandarmii ţarişti îi chinuiau fără milă pe deţinuţi şi-şi băteau joc de ei, călcînd în picioare demnitatea lor de oameni.

Ca şi Mişa, comsomolistul Baiborodov dăduse dovadă de bărbăţie şi devotament nemărginit faţă de cauza revoluţiei.

Cei doi tineri duseseră raportul lui Lazo la destinaţie şi acum se înapoiau la detaşamentul lor, fără să bănuiască măcar că Hmelniţkaia fusese părăsită de partizani şi că aici bîntuiau bandele generalului Smirnov. Cercetaşii călări, trimişi de Lazo în întîmpinarea lui Popov şi Baiborodov, nu s-au întîlnit cu ei.

Cei doi înaintau liniştiţi pe poziţiile unităţilor albe. Curînd însă îi zăriră pe duşmani, întoarseră caii şi-o porniră în galop. În urma lor răsună o detunătură, apoi alta. Baiborodov fu doborît pe loc; Mişa, rănit la picior şi strivit sub calul ucis, nu putu să se ridice. Bandiţii se năpustiră asupra lui şi-l duseră la statul major al generalului Smirnov.

Albgardiştii l-au schilodit în bătăi, dar n-au putut scoate un cuvînt din gura lui. Încurajaţi de stăpînii lor — ofiţerii japonezi — albgardiştii hotărîră să recurgă la schingiuiri pentru a obţine informaţiile necesare. Doi ofiţeri „se puseră pe lucru"; ceilalţi priveau aşezaţi în semicerc.

— Vorbeşte, cîţi partizani sînteţi? Unde se găsesc? Ce planuri au? îl întrebau pe rînd bandiţii pe Popov, răsucindu-i braţele. În ce loc se află statul major al lui Lazo?

Comsomolistul tăcea.

Călăii îi vîrau ace sub unghii, îi răsuceau picioarele, îl înţepau cu sula. Pradă unor dureri de neîndurat, el îşi încorda ultimele puteri şi rămase mut la întrebările bandiţilor.

Ţăranii, aduşi la „interogatoriul" lui Mişa, priveau cu groază sălbaticele schingiuiri. Numai cu cîteva zile în urmă, Mişa Popov dansase, petrecuse, cîn-

tase cu fetele și băieții lor. Țăranii se aruncară în genunchi în fața ofițerilor, implorîndu-i să nu-l mai tortureze.

Scoși din fire de voința de fier a tînărului partizan, care îndura atît de eroic tot cortegiul neînchipuitelor cazne, ofițerii îl sfătuiră pe generalul Smirnov să încerce mijlocul preferat al intervenționiștilor japonezi : vergi de pușcă înroșite în foc.

Abia mai putînd să răsufle, Mișa repeta :

— N-o să vă spun nimic, călăilor. Trăiască Lenin ! Trăiască bolșevicii ! Trăiască Lazo !

Neizbutind să-i smulgă un cuvînt, albgardiștii l-au omorît în cele mai groaznice chinuri.

O parte din detaşamentele de partizani se îndreptau spre satul Molceanovka, aşezat la capătul îngust al văii Suceanului şi apărat de lanţul munţilor Sihote-Alin, anevoie de străbătut. Îndată ce partizanii s-au retras, valea Suceanului fu ocupată de intervenţionişti şi albgardişti.

Potrivit hotărîrii comandamentului, partizanii trebuiau să ajungă dincolo de munţi, în judeţele Nikolsk-Ussuriisk, Spassk şi Iman.

Chiaburii şi agenţii secreţi ai intervenţioniştilor, strecuraţi printre partizani, răspîndeau tot felul de zvonuri : că în partea apuseană a văii albgardiştii ar fi încercuit trupele revoluţionare şi că acestea nu mai au nici o scăpare, fiindcă cercul forţelor duşmane se strînge din ce în ce mai mult în jurul lor. Lazo bănui că-s vorbe goale şi porni cu un grup de ostaşi să cerceteze lanţul muntos. Partizanii îşi aşteptau cu îngrijorare comandantul. Oare să le fi fost tăiată orice cale ?

Întoarcerea lui Lazo le risipi neliniştea.

— În taigă nu-i nici picior de albgardist, le spuse Lazo. Nu numai japonezii nu vor putea străbate dincolo de lanţul muntos, dar chiar nouă ne va fi greu.

Împărţindu-şi alimentele şi cartuşele, partizanii s-au organizat în detaşamente mici şi au pornit prin taigă, pe văile Ulahe şi Sandagou.

După ocuparea văii Suceanului de către intervenţionişti, Serghei Lazo nu mai putea rămîne pe

loc. Să încerce să răzbată pînă la Vladivostok era de asemeni primejdios, căci dușmanul ocupase toate drumurile care duceau în această direcție.

În fruntea unui mic detașament, Lazo a pornit spre apus, la Anucino, unde se afla Comitetul Revoluționar Militar provizoriu din regiunea Primorie. Pe drum însă se îmbolnăvi greu, iar cînd ajunse la Anucino abia se mai ținea pe picioare. Comitetul Revoluționar l-a obligat să-și vadă în primul rînd de sănătate, și l-a trimis la spital.

Se îndreptă împreună cu cîțiva tovarăși răniți spre spitalul care fusese mutat în inima taigăi, fiindcă în raionul Anucino se dădeau lupte. Comitetul Revoluționar îi dăduse singurul cal pe care-l avea. Dar Lazo îl cedă pe drum unui partizan rănit, și o luă pe jos, abia tîrîndu-și picioarele. Spitalul nu mai era însă la locul indicat: auzind salvele artileriei de munte, răpăitul mitralierelor și al armelor, medicul îl mutase în valea Sandagoului.

Istoviți, croindu-și drum cu greu prin tufișurile de nepătruns, Lazo și însoțitorii săi umblară douăsprezece zile prin taigă în căutarea spitalului. Înaintau încet, mergînd la întîmplare. Unul dintre răniți, un tînăr partizan, muri. Timp de patru zile bolnavii au mîncat numai pesmeți; apoi s-au terminat și pesmeții. Făină nu mai aveau. Au tăiat calul ca să aibă cu ce se hrăni. Dar se isprăvi și carnea. În ultimele zile își potoliră foamea cu frunze de viță sălbatică și cu rădăcini. În sfîrșit, au ajuns la sătulețul Tabaheza. Lăsînd răniții în grija învățătoarei și înștiințîndu-l pe comisarul militar din Ciuguevka, ca să-i adăpostească undeva, Lazo a plecat mai departe, în căutarea spitalului. Îi cunoștea poziția de pe hartă și nădăjduia să-l descopere cu ajutorul busolei. Dar nu fu atît de lesne. În taigă, cea mai mică abatere de la itinerar te poate duce într-un labirint din care nu mai ieși decît cu mare greutate.

A mai umblat încă două zile şi două nopţi prin desişurile pădurii, dormind sub cerul liber. Într-o dimineaţă, trezindu-se din somn, Serghei văzu la cîţiva paşi de el urme proaspete de tigru. Pierzîndu-şi orice nădejde de a mai găsi spitalul, porni îndărăt. Întîlni însă un om de legătură al partizanilor şi acesta îi arătă drumul : spitalul se afla doar la un kilometru depărtare.

Partizanul Lev, care se găsea atunci în spital, povesteşte în amintirile sale cum a sosit la ei Serghei Lazo :

„Într-o zi caldă de august, din bordeiul nostru am văzut ivindu-se pe potecă un om înalt, cu armă şi rucsac în spate. Cînd s-a apropiat, santinela nu şi-a putut stăpîni un strigăt de uimire :

— Lazo ! ?

Ştiam că Lazo se află în raionul Anucino, la vreo sută de kilometri de cantonamentul nostru. Priveam cu atenţie încordată spre omul de al cărui nume răsuna întreaga taigă. Lazo arăta îngrozitor : faţa îi era tumefiată, ca urmare a bolii de rinichi de care suferea, şi obrazul tot o eczemă. Picioarele de asemeni îi erau umflate. Abia se mai tîra, clătinîndu-se de oboseală. I-am oferit un loc în bordeiul nostru.

Sosirea lui Lazo a fost ca un val proaspăt şi înviorător în viaţa răniţilor şi bolnavilor aflaţi în spitalul din taigă. Deşi grav bolnav el însuşi, Lazo îngrijea de răniţi şi în clipele de descurajare îi îmbărbăta pe cei ce-şi pierdeau nădejdea. Şi trebuie să spunem că situaţia în care ne găseam era într-adevăr grea. Rezerva noastră de alimente se reducea la un sac de făină neagră şi unul de cartofi. Medicamentele ne lipseau şi nici pansamente n-aveam. Vlăguiţi din pricina rănilor care se închideau anevoie şi nehrăniţi, rupţi de lumea întreagă şi sub veşnica ameninţare de a fi descoperiţi de japonezii şi kolceakiştii care ne căutau de mult, eram de-a dreptul demoralizaţi. Singur Lazo nu se

descuraja. Adesea, în tăcerea apăsătoare din bordei, se auzea glasul lui; vorbea despre marile sarcini ale revoluției ruse, despre greutățile luptei și despre biruința ce ne așteaptă.

Răniții însănătoșiți plecau unii în oraș, alții spre locurile unde știau că vor rămîne partizanii peste iarnă. Niciunul dintre noi nu cunoștea drumul sau cărarea pe care puteai ocoli dușmanul, dar Lazo era și aici ca la el acasă.

— Nu uita, tovarășe; mergi de-a lungul pîrîului în jos, pînă la vechea fanză chinezească. Vei da acolo peste un podeț. Restul drumului te sfătuiesc să-l continui noaptea.

Lazo, care se declara cu mîndrie partizan încercat, știa că orice lucru de nimic își avea însemnătatea lui în viața unui luptător din taigă. În rucsac purta tot ce-i era necesar unui locuitor al taigăi: o lopățică, un briceag, un toporaș, o frînghie, un mic ceaun, ceva crupe și cîțiva pesmeți; tot acolo păstra o cutie cu chibrituri, care aveau rara însușire de a se aprinde chiar și ude.

Serghei Lazo începea să se întremeze. Organismul lui puternic biruia boala. Atunci l-am cunoscut mai îndeaproape. Era un interlocutor foarte interesant. Acest lucru se explică atît prin complexitatea firii sale și prin cultura sa, cît și prin numeroasele concluzii la care avusese ocazia să ajungă în timpul activității lui obștești. Mă surprindeau mai ales uimitoarele lui cunoștințe în cele mai variate domenii. Într-una din convorbirile noastre mi-a mărturisit că vocația lui erau științele matematice. Le stăpînea atît de bine, încît la vîrsta de douăzeci și șase de ani ar fi ajuns desigur, în condiții normale, docent universitar și ar fi ținut prelegeri. Nefiind nici eu străin de matematicile superioare și de mecanică, am putut să mă conving că avea o pregătire temeinică, ce depășea cu mult nivelul unui student din anul II; se simțea numaidecît că multiplele sale cunoștințe aveau la bază studii și cercetări

proprii. Dorința lui Lazo era să poată găsi pe undeva lucrări serioase de matematică. Mai cunoștea și medicina, domeniu în care se pricepea aproape tot atît de bine ca și medicul".

Și totuși bolnavul se însănătoșea destul de încet. Din lipsă de alimente, dieta prescrisă de medic rămăsese de domeniul dorințelor. Lazo se adapta însă de minune condițiilor în care era silit să trăiască : bea ceai din ierburi culese de doctor din taigă și prindea puteri cu fiecare zi.

După tratament și odihnă, Lazo trebuia să pornească din nou în valea Suceanului, să ajute la alcătuirea unor noi detașamente de partizani din rîndurile populației. I se indicase să plece apoi la Vladivostok, pentru ca, în ilegalitate, să ia conducerea Secției militare a Comitetului regional de partid, care trebuia întărită.

Din luna mai, Serghei nu-și mai văzuse familia. Cît timp s-a aflat în detașamentele de partizani de pe valea Suceanului și în spitalul din taigă, nu fusese chip să plece. Soția lui, Olga Andreevna, împreună cu fetița, Ada, născută de curînd, rămăseseră în satul Gordeevka, unde Olga venise ca învățătoare, reușind să ascundă față de lume că Lazo e soțul ei. Stăpînindu-și puternica dorință de a se întîlni cu soția și de a-și cunoaște fiica, pe care n-o văzuse încă, Lazo nu s-a dus numaidecît în sat, de teamă să nu le facă vreun rău țăranilor prin prezența lui. Dacă ar fi aflat albgardiștii și agenții lor că locuitorii îl găzduiesc pe Lazo, praf și pulbere s-ar fi ales din tot satul.

Două zile petrecu Lazo în taigă, la marginea satului, căutînd să găsească un moment prielnic pentru a-și vedea în ascuns familia. Și reuși să facă în așa fel, încît nimeni nu bănui nimic.

„În toate casele era întuneric — povestește despre această întîlnire Olga. Petrolul devenise o raritate. Oamenii se culcau devreme. Noi mai zăbo-

viserăm cu copiii şi numai la fereastra noastră mai ardea lumina. Seara, tîrziu, se auzi o bătaie în uşă. Eram în odaia de alături. Gazda dădu buzna în încăpere şi mă înştiinţă înspăimîntată că a venit un om cu armă, de prin alte părţi, că nu îl cunoaşte şi crede că-i vreun kolceakist. Am ieşit şi am rămas încremenită : la masa pe care ardea o lampă mică şedea Serghei cu un gogeamite sac în spate şi cu un băţ în mînă. Intrase în singura casă unde văsuse lumină, ca să întrebe dacă învăţătoarea e în sat. Văzîndu-mă pe neaşteptate, Serghei sări în picioare, tulburat. Cu greu mă prefăcui că nu-l cunosc şi îi vorbii ca unui străin. M-a întrebat dacă nu cumva avem ziare de la oraş. Am luat o fotografie a fetiţei, am strecurat-o în una din gazete şi i-am dat-o. A apucat cu lăcomie ziarul şi l-a desfăcut. Fotografia era cît pe aci să cadă jos. El o acoperi în grabă şi nu mai desfăcu ziarul.

Peste cîteva minute, ca să nu trezească bănuielile gazdei, Serghei îmi mulţumi că i-am îngăduit să se odihnească puţin, băgă ziarul în sac, îşi potrivi sacul în spate, îşi puse pe cap uşanca, luă băţul şi plecă. Puţin după plecarea lui mi-am aruncat pe umeri broboada şi am ieşit fuga în uliţă.

Era întuneric. Nu ştiam dacă Serghei va ghici că am să ies după el. Făcusem doar cîţiva paşi, cînd zării o luminiţă pîlpîind în noapte. Mă apropiai şi-l văzui pe Serghei ; stînd în dreptul unui copac, încerca să aprindă un chibrit. Ţinea în mînă fotografia. Mă privi cu sfiiciune, zîmbi şi spuse :

— Voiam să văd cu cine seamănă.

M-am aşezat în aşa fel ca să feresc de vînt flacăra, iar el a aprins chibritul, luminînd un căpşor de fetiţă cu păr negru.

— Ei, cu cine seamănă ? l-am întrebat eu.

— E greu să-mi dau seama, e atît de mititică... dar parcă ar semăna cu mine.

Nu puteam să mai rămîn cu el. Era primejdios să fiu bănuită că am legături cu partizanii ; în sat

putea să dea buzna în orice clipă un detaşament de „pedepsire“ de-al albgardiştilor.“

Deşi nu era vindecat pe deplin, Lazo a început să facă lungi plimbări pe potecile care duceau spre meleagurile locuite din taigă. Nu se despărţea niciodată de hartă şi de busolă şi cerceta împrejurimile pe distanţe tot mai mari.

Se întrema de la o săptămînă la alta. Mulţumită antrenamentului său zilnic a putut părăsi curînd spitalul, îndreptîndu-se mai întîi spre valea Suceanului şi spre Anucino, unde trebuia să organizeze legătura dintre micile grupuri de partizani ascunse acolo, cu conducătorii lor. Totodată s-a apucat de întocmirea planului de activitate militară şi politică pentru viitor.

O MISIUNE DE RĂSPUNDERE

Pe străzile Vladivostokului trecea, din cînd în cînd, un om în pantaloni din „piele-de-drac", cu pufoaică, ușancă și cizme greoaie. Era alb de făină din cap pînă-n picioare, iar în buzunar purta o dovadă că lucrează ca hamal la moara din Pervaia Recika.

Hamalul acesta făcea o treabă nu tocmai potrivită cu profesia lui : era șeful Secției militare a Comitetului regional de partid din Extremul Orient, care activa în ilegalitate. E greu de închipuit zarva ce s-ar fi produs în tabăra inamică dacă generalul kolceakist Rozanov, stăpîn pe oraș, ar fi aflat că omul care ducea sacii în spinare nu era altul decît Serghei Lazo, despre care vorbea întreaga regiune și care sosise la Vladivostok cu o misiune de răspundere : pregătirea insurecției armate.

Încă de pe cînd se afla în spitalul din taigă, Lazo întocmise un plan de organizare a activității militare și politice și-l prezentase Comitetului regional de partid. Comitetul regional aprobase acest plan. Armata kolceakistă trebuia lovită și destrămată pe toate căile. Trebuiau dezorganizate mijloacele de comunicație și de producție din spatele inamicului (telegraful, transporturile, industria) ; trebuiau concentrate toate forțele pentru răsturnarea puterii trădătorilor poporului — iată sarcinile de căpetenie ce se cereau îndeplinite. Nu putea fi lăsată pe planul al doilea nici munca de lămurire ce trebuia dusă în unitățile militare ale

dușmanului, pentru ca ele să treacă de partea revoluției.

Lazo, deși nu se înzdrăvenise de tot după boală, muncea din greu. Noile condiții de luptă impuneau reorganizarea detașamentelor de partizani. Era nevoie de formarea unor grupuri mici, care să se poată deplasa ușor și repede; apoi, anumiți oameni trebuiau să se specializeze în distrugerea căilor de comunicație, a clădirilor etc.; lui Lazo îi revenea sarcina să se îngrijească de armament și cartușe, de hrană și medicamente; trebuiau organizate locurile unde să rămînă peste iarnă și pregătite proviziile necesare partizanilor, în cazul cînd s-ar fi retras mai mult de pe poziții.

Îndeplinind hotărîrea luată de Comitetul regional în privința muncii detașamentelor de partizani, Lazo scria comisarului militar al regiunii:

„Secția militară lucrează de zor, avînd legătură atît cu organizațiile proletare, cît și cu cele militare. Comitetul regional a pus just problema luptei de partizani; hotărîrea lui din august 1919 trebuie îndeplinită însă cu multă grijă și în spirit bolșevic. Conducătorii detașamentelor să nu uite că vine iarna; să aleagă de pe acum oamenii care să asigure condițiile de locuit în taigă și să pregătească totul pentru păstrarea proviziilor.

Victoria noastră e aproape, dar ea va mai cere jertfe!..."

Secția militară a Comitetului regional de partid organiza munca ilegală a celulelor de partid aproape în toate unitățile kolceakiste; nu rămăseseră pe dinafară decît elevii școlilor de marină, cazacii și garda personală a lui Rozanov. Înființa drujine înarmate în organizațiile de docheri, în uzine, printre muncitorii din port și din atelierele provizorii. Numărul detașamentelor creștea și sfera lor de acțiune se lărgise. Teritoriul regiunii fusese împărțit în raioane militare: Sucean, Nikolsko-Spassk, Iman,

Olga ; în fruntea fiecărui raion fusese numit cîte un comandant.

Pentru a asigura aprovizionarea de iarnă a partizanilor, Comitetul Militar Revoluţionar provizoriu a dat un ordin prin care impunea ţăranilor să predea o parte din rezervele lor de cereale, în grîu sau făină. Ţăranii săraci erau scutiţi de această obligaţie, dar gospodăriile înstărite aveau datoria de a furniza centrelor de colectare cîte cincisprezece puduri, iar mijlocaşii, între două şi cinci puduri. Ordinul acesta, după cum era de aşteptat, a provocat unele nemulţumiri, mai ales printre chiaburi ; totuşi, marea majoritate a ţăranilor a înţeles că pîinea era necesară pentru hrana fiilor şi părinţilor lor care luptau în rîndurile detaşamentelor de partizani, şi mulţi din ei dădeau chiar mai multă făină şi grîu decît li se ceruse.

Armata Roşie repurta victorie după victorie. Ofensiva lui Iudenici fusese respinsă. Pe teritoriul invadat de Denikin, Armata Roşie ocupase Kurskul şi alte cîteva oraşe. În spatele frontului contrarevoluţionar izbucneau tot mai multe răscoale ţărăneşti. Armata intervenţioniştilor şi a albgardiştilor se descompunea văzînd cu ochii. Kolceak n-a izbutit să-şi întărească poziţiile din spatele liniei de foc. Schingiuirile şi jafurile pe care le săvîrşeau albgardiştii n-au rămas fără răspuns : populaţia îl ura pe Kolceak, „conducătorul suprem al Rusiei", pe complicii lui şi toate rînduielile introduse de el.

Sub presiunea Armatei Roşii, frontul lui Kolceak se prăbuşea : soldaţii se împrăştiau pe la vetre şi se stabileau în localităţile ocupate de bolşevici.

Detaşamentele de partizani îşi intensificau lupta. În ziua de 7 noiembrie 1919, comandantul unui detaşament de partizani, Petrov-Teterin, raporta, din valea Imanului, comisarului militar al regiunii :

„Detaşamentul Muravievo-Amur al tovarăşului Melehin a aruncat un pod în aer. Eu am distrus

un depou de cale ferată şi o locomotivă. A fost capturat trenul regimentar al sotniei Iman."

Petrov-Teterin raporta, mai departe, despre luptele cu adversarul în diferite sectoare şi despre planurile sale cu privire la viitoarele operaţiuni militare.

Lazo punea mult preţ pe rapoartele detaşamentelor. Pe baza lor putea să precizeze fără greş poziţiile pe care le ocupau unităţile duşmanului şi să întocmească planul de acţiune al Secţiei militare. Din scrisorile lui Petrov-Teterin şi ale altor comandanţi ai partizanilor reieşea că detaşamentele lor străbătuseră valea Suceanului şi se îndreptau, prin valea Imanului, în direcţia vest, spre Amur; asta era deosebit de important pentru a se asigura unitatea de acţiune a detaşamentelor.

Din Spassk, Iman, Sucean, Nikolsk-Ussuriisk şi din alte raioane, Secţia militară primea necontenit ştiri despre activitatea încununată de succes a comuniştilor în unităţile duşmanului, ai cărui soldaţi erau gata să treacă de partea revoluţiei.

Văzînd că aventura lui Kolceak e sortită pieirii, menşevicii, socialiştii-revoluţionari şi ceilalţi reprezentanţi ai aşa-zisei „democraţii" se înţeleseră cu generalul Hajda să-l răstoarne pe Kolceak şi să dea puterea în mîinile socialiştilor-revoluţionari, urmînd ca după aceea să fie convocată Adunarea constituantă.

Cine era acest general Hajda, pe care faimoşii „democraţi" îl poftiseră în calitate de aliat şi prieten de idei la lupta împotriva „conducătorului de la Omsk"? Hajda făcea parte din armata austriacă şi era unul din organizatorii intervenţiei cehoslovace în Siberia. Încă din 25 iulie 1918 înfiinţase curţi marţiale pentru judecarea „instigatorilor" la greve şi a celor bănuiţi că dau ajutor trupelor sovietice. Mai tîrziu, Hajda a ajuns mîna dreaptă a lui Kolceak; dar cei doi complici nu s-au prea în-

țeles și curînd s-a iscat un conflict serios între ei. Hajda căzuse în dizgrație și Kolceak l-a destituit.

În noiembrie 1919, Hajda a sosit la Vladivostok și a căzut de acord cu „democrații" să-l răstoarne pe Kolceak ; la 17 noiembrie, Hajda începu răscoala, la care au luat parte cîțiva ofițeri din garnizoanele Vladivostok și din Nikolsk-Ussuriisk, o parte dintre soldați și un număr neînsemnat de muncitori și țărani.

La început, acțiunea lui Hajda s-a desfășurat cu oarecare succes ; japonezii, americanii și comandamentul aliat s-au declarat neutri. Răsculații izbutiră să ocupe gara și cîteva instituții. Dar în dimineața de 18 noiembrie, unitățile generalului kolceakist Rozanov, susținute de intervenționiști, care nu și-au respectat neutralitatea, i-au zdrobit pe răsculați. Cîteva sute de oameni au căzut uciși și răniți în luptă, iar peste patru sute de prizonieri au fost împușcați de japonezi. O mie cinci sute de oameni arestați de Rozanov au fost supuși unor crunte schingiuiri.

Prin caracterul și scopul său, răscoala lui Hajda era adînc ostilă intereselor oamenilor muncii ; totuși, ea a avut un rol oarecum pozitiv. Însuși faptul că în anumite condiții stăpînirea lui Kolceak putea fi răsturnată produsese o adîncă impresie asupra soldaților, muncitorilor și țăranilor din Siberia și Extremul Orient.

În decembrie, Armata Roșie ocupă Harkovul, Poltava, Kievul, iar în ianuarie localitățile Țaritîn, Novocerkask, Rostov pe Don. Trupele revoluționare împingeau bandele lui Denikin spre sud, intenționînd să le azvîrle în Marea Neagră.

Totodată, pe frontul de răsărit, Armata Roșie îl urmărea pe Kolceak. La 14 decembrie, trupele revoluționare au eliberat orașele Novo-Nikolaievsk și Barnaul, iar peste zece zile se dezlănțuiră greve în întreaga Siberie. Kolceak fugi din Omsk și, îm-

preună cu generalul Pepeliaev, fu arestat la Irkutsk. În Siberia s-a restaurat Puterea sovietică.

Partidul comunist își mobiliza toate forțele, folosea toate mijloacele de luptă pentru a-i zdrobi definitiv pe albgardiști. În jurul comuniștilor se strîngeau mase din ce în ce mai largi de oameni ai muncii. Lagărul albgardiștilor începuse să se destrame. Soldații fostei armate a lui Kolceak îi împușcau pe ofițerii reacționari ; unități întregi treceau de partea poporului revoluționar.

S. G. Lazo, I. G. Kușnariov [1] și alți conducători ai Secției militare a Comitetului regional își continuau activitatea în condițiile neînchipuit de grele ale unei stricte conspirații.

Serghei Lazo scria în carnetul său, înainte de ocuparea de către partizani a Vladivostokului :

„În acele zile încordate, de pregătire a răscoalei, cînd trebuia să lucrăm zi și noapte, rupînd la întîmplare din timpul nostru cîteva ore pentru somn, nimeni dintre noi nu mai simțea oboseala. Eram atît de prinși cu munca, încît uneori nici nu ne mai gîndeam la somn, cînd știam că avem ceva de făcut sau de mers undeva. Cei care locuiesc în aceeași clădire cu noi se mirau de unde găsim atîta energie, și nu rareori eram pentru ei un subiect de discuție.

Mici burghezi, obișnuiți cu un anumit program de lucru, necunoscînd nici avîntul, nici însuflețirea pe care ți-o dă munca, oamenii aceia ne priveau, pe mine și pe tovarășii mei, din punctul de vedere al concepției lor despre viață. Ei nu pierdeau nici un prilej să-mi facă o plicticoasă morală cu privire la necesitatea odihnei și la cele opt ore pe care

[1] Kușnariov Iosif Grigorievici, fierar, intrase în P.S.D.M.R. prin anul 1905. Pînă în octombrie 1917 fusese de mai multe ori arestat și deportat pentru activitatea lui revoluționară. După Marea Revoluție din Octombrie a ocupat o seamă de funcții de răspundere în partid și în instituțiile de stat. A murit în anul 1925, la Moscova. (n.a.)

omul trebuie să le doarmă. În timpul zilei sau noaptea tîrziu căutam să rămîn singur, ca să mă pot concentra, să pot cugeta şi să-mi dau seama cum merge munca ce mi-a fost încredinţată, să pot prevedea diferitele întorsături, zigzaguri şi obstacole, ce mi s-ar putea ivi în cale. Nu ştiu cum să redau mai bine senzaţiile acelor clipe. Mă întreb cine a născocit rînduiala după care omul trebuie să doarmă opt ore şi nu poate face azi de două ori mai mult decît ieri? Mai e însă şi o altă lege, pe care viaţa însăşi o confirmă şi o statorniceşte, şi după care munca îl înalţă pe om, iar lupta îl oţeleşte."

Unificarea forţelor revoluţionare se înfăptuia repede. Secţia militară dădu îndrumări comandanţilor de raioane să fie gata în orice moment pentru a lua puterea în mîinile lor. Directivele Comitetului regional de partid şi ale Secţiei militare ajungeau pînă în centrele cele mai izolate şi mai îndepărtate. Curînd, Lazo a început să primească veşti din Nikolsk-Ussuriisk, Spassk şi Sucean: se făcuseră pretutindeni toate pregătirile necesare pentru luarea puterii.

În decembrie, garnizoana kolceakistă din Kazanka se răsculase. Soldaţii împuşcaseră doisprezece ofiţeri, puseseră mîna pe mitraliere, arme, cartuşe, trecuseră la partizani şi, cu aprobarea lui Lazo, organizaseră Regimentul 1 sovietic, al cărui comandant fusese numit Nikolai Iliuhov. După garnizoana din Kazanka s-a răsculat cea din Şkotov. Soldaţii au ucis pe ofiţerii contrarevoluţionari, au luat cu ei întregul armament şi s-au unit cu detaşamentele de partizani din raioanele Sucean şi Nikolsk-Ussuriisk. Luate prin surprindere, unităţile japoneze care se aflau la Şkotov şi-au pierdut cumpătul şi n-au putut da albgardiştilor nici un ajutor. Muncitorii şi ţăranii care fuseseră mobilizaţi cu forţa de kolceakişti se alăturară bolşevicilor. Curînd după aceea, muncitorii de la minele de aur, împreună cu

soldaţii garnizoanei Ohotsk, răsturnară puterea albgardiştilor în oraş.

Intervenţioniştii vedeau acum limpede cum se spulberă în vînt planul lor de a pune stăpînire pe Extremul Orient.

N-a mai trecut mult şi ministrul de război al S.U.A., Becker, l-a avertizat „strict confidenţial" pe comandantul trupelor americane, generalul Grevs, că „în zilele următoare veţi primi ordinul de evacuare a întregului dumneavoastră detaşament". Dar plecarea trupelor americane nu însemna nicidecum împăcarea S.U.A. cu Puterea sovietică. Rechemîndu-şi forţele armate, imperialiştii americani îndemnau pe complicii lor japonezi să continue intervenţia şi să-şi mărească efectivul trupelor pe teritoriul rus.

Încurajîndu-i pe imperialiştii japonezi să stăruie în aventura lor din Siberia şi Extremul Orient, Becker urmărea să slăbească deopotrivă Japonia şi Rusia.

La sfîrşitul lui decembrie, într-o seară, tîrziu, s-a ţinut la baia publică din Pervaia Recika o conferinţă de partid. Delegaţii şedeau pe laviţe, în semiîntuneric. Întreaga încăpere era slab luminată de un muc de lumînare. Se zărea numai faţa celui care prezida.

La această conferinţă se dezbătea una din cele mai de seamă probleme politice care stătuse vreodată în faţa comuniştilor din Extremul Orient: problema regimului care avea să fie instaurat după alungarea duşmanului. Unii cereau şi insistau să fie proclamată imediat Puterea sovietică; majoritatea a fost de părere însă că puterea trebuie lăsată provizoriu pe seama zemstvei, cu condiţia de a-şi propune ca sarcină principală lichidarea intervenţiei în Extremul Orient, considerat drept parte inalienabilă şi integrantă a R.S.F.S.R.

Aceste măsuri erau impuse de însăşi natura complexă a împrejurărilor.

În Extremul Orient se mai găseau pe vremea aceea o sută de mii de soldaţi japonezi. Proclamarea Puterii sovietice în acele condiţii ar fi dat neîndoielnic naştere unui conflict direct cu intervenţioniştii. Forţele revoluţionare nu puteau încă să înfrunte un duşman superior ca număr şi mult mai bine înarmat. Aşadar, conferinţa aprobă propunerea majorităţii.

Lazo fu numit şeful statului major al organizaţiilor militare revoluţionare.

La începutul lunii ianuarie 1920, Comitetul regional de partid hotărî să verifice dacă oamenii muncii din oraş sînt gata să-i susţină pe bolşevici în lupta lor pentru răsturnarea puterii lui Kolceak şi a declarat o zi de grevă drept protest împotriva intervenţiei şi a reacţiunii. Rezultatul a fost strălucit. În ziua de 3 ianuarie, întreaga viaţă a Vladivostokului a fost paralizată. Portul militar, uzina Dalnevostov-Egerscheld [1], toate atelierele şi întreprinderile rămaseră pustii. Portul, unde viaţa clocotea şi ziua şi noaptea, amuţi. Magazinele, cinematografele, teatrele şi instituţiile au rămas închise. Centrala electrică nu mai funcţiona. Seara, oraşul şi cetatea au rămas într-un întuneric lugubru.

Agenţii goneau de colo pînă colo prin oraş, în căutarea ilegaliştilor şi a statului lor major, adică a Comitetului regional de partid din Extremul Orient.

S-a făcut percheziţie aproape în toate casele din cartierele muncitoreşti, au fost ridicate zeci şi sute de persoane „suspecte". N-a fost însă descoperit niciunul din membrii comitetului, care şi-a putut astfel continua munca în libertate.

Greva luă sfîrşit, dar viaţa Vladivostokului devenea din zi în zi mai încordată. La prima vedere nu s-ar fi spus că autorităţile ocupanţilor ar avea motive să se neliniştească. Toate întreprinderile şi

[1] Egerscheld — cartierul portului din Vladivostok. (nota red. ruse)

instituţiile funcţionau normal. În oraş nu se simţea nici urmă de partizan. Dar duşmanii simţeau că această linişte aparentă e prevestitoare de furtună, şi se pregăteau cu înfrigurare să o întîmpine. Niciodată nu mişunaseră prin oraş atîţia copoi, nu circulaseră pe străzi atîtea patrule căzăceşti, niciodată nu fuseseră atîtea posturi secrete de soldaţi japonezi, de elevi de marină şi de iunkeri ca-n acele zile, aparent tihnite.

Pe Lazo ar fi fost greu să pună mîna. Se muta dintr-o parte în alta a oraşului, schimbîndu-şi mereu domiciliul. Într-o zi, agenţii Ohranei [1] primind pesemne denunţuri despre apariţia în cartier a unui „suspect", au venit la el în percheziţie.

Bătură în uşă.

— Cine naiba mă deranjează la ora asta ? Dorm ! strigă Lazo cu mînie. Pricepuse despre ce era vorba.

— Deschide !

Mormăind supărat, Lazo deschise uşa.

Ca orice hamal, căruia musafirii nepoftiţi îi speriaseră somnul, Lazo se răsti la cei veniţi, cît îl ţinu gura. Odaia fu răvăşită pînă în cel mai mic ungher. Agenţii Ohranei au examinat cu atenţie actele hamalului, dovada de la moară, patul, scaunul, masa, cîteva sticle ce zăceau pe jos, de ochii lumii, şi au plecat.

Lazo povestea mai tîrziu cu mult haz amănuntele percheziţiei. Agentul, probabil un intelectual, găsise o cărţulie cam jerpelită, de matematică superioară.

— De unde ai asta ? întrebă el mirat.

— Am găsit-o la moară, răspunse Lazo. Credeam că e ceva de ea, vreun roman, şi cînd să mă pun pe citit, nişte năzbîtii !

---

[1] Poliţia secretă. (n.t.)

— Mai bine ai citi „Scufiţa Roşie", observă cu dispreţ ofiţerul luînd cartea.

Lazo continua să facă pe neştiutorul.

— Cărticica poţi s-o iei, dar lasă-mi două, trei foi, să am şi eu cu ce să răsucesc o mahorcă.

Ofiţerul smulse două foiţe de hîrtie curată, făcu din mînă un gest a plictiseală, şi banda se retrase. Lazo rămase singur.

Plăcerea de a-i fi înşelat atît de lesne şi de a-l fi prostit pe duşman era umbrită de părerea de rău după cartea pierdută.

Creşterea necontenită a forţelor revoluţionare, ca şi faptul că în unele locuri unităţi întregi ale albgardiştilor treceau de partea partizanilor făcea să sporească tot mai mult vigilenţa comandantului japonez. Intervenţioniştii se reorganizau, îşi aşezau unităţile militare mai aproape de portul şi gara din Vladivostok. În Egerscheld debarcase şi se instalase în cazărmi încă un detaşament de japonezi.

La 24 ianuarie 1920, comandamentul regimentului de vînători cantonat la Vladivostok, speriat de starea de spirit revoluţionară ce domnea printre soldaţi, a hotărît să-i dezarmeze. Aflînd, soldaţii i-au arestat pe ofiţeri, au aşezat santinele de pază şi au organizat a doua zi un comitet pentru conducerea răscoalei. În fruntea acestui comitet fu ales fierarul Scipunov, vechi bolşevic. În dimineaţa zilei de 26 ianuarie, regimentul răsculat era încercuit de iunkeri şi de elevi de la şcoala de marină, care le cerură răsculaţilor să depună armele şi să-i predea pe „instigatori". Soldaţii refuzară. Atunci iunkerii şi elevii de la şcoala de marină deschiseră focul asupra clădirii regimentului, cu arme, mitraliere şi tunuri. Răscoala fu înăbuşită, iar ostaşii dezarmaţi şi transportaţi pe insula Russki.

Comitetul de partid din Extremul Orient a adresat o chemare către soldaţi şi ofiţeri, redactată

de şeful Statului Major Militar Revoluţionar al regiunii, Serghei Gheorghievici Lazo :

„În ultimele zile — spunea chemarea — duşmanul a început să dezarmeze tot mai multe garnizoane ruseşti. Sub ameninţarea baionetelor străine, iar uneori prin simplă înşelăciune, albgardiştii şi japonezii le iau armele soldaţilor şi ofiţerilor, le smulg epoleţii, făcîndu-i prizonieri şi trimiţîndu-i în lagăre de concentrare, iar ostaşilor le propun să intre voluntari în unităţile speciale de sub ordinul atamanilor Semeonov şi Kalmîkov. Acesta din urmă a reuşit să dezarmeze prin viclenie o parte din garnizoana Habarovsk ; ceilalţi ostaşi au plecat în detaşamentele de partizani. Au fost dezarmate unele unităţi din Vladivostok şi aceeaşi soartă e hărăzită tuturor unităţilor terestre şi maritime.

Fiecare dintre voi se întreabă : ce înseamnă asta? Şi iată răspunsul : asta înseamnă că „aliaţii"... nefiind în stare să înfrîngă Rusia Sovietică şi renunţînd la lupta armată împotriva ei, îi lasă Japoniei mînă liberă în Extremul Orient. Japonia urmăreşte de mult să cotropească Extremul Orient, aşa cum a cotropit Coreea, iar dezarmarea unităţilor militare e unul din primii paşi pe calea întăririi dominaţiei japoneze. După aceste atacuri vor mai urma, desigur, şi altele. Noi, care luptăm cu Japonia din ziua în care primele sale trupe au pătruns pe teritoriul Extremului Orient, vă putem spune numai atît : nu vă lăsaţi dezarmaţi, croiţi-vă drum cu arma în mînă şi plecaţi la partizani ! Nici un fel de armament nu trebuie să ajungă în mîna duşmanilor ; distrugeţi tot ce nu puteţi lua cu voi ; aruncaţi în aer tunurile, scufundaţi torpiloarele ! Faceţi totul pentru ca armele ce le aveţi, armele poporului muncitor, să nu poată fi folosite de duşman. Ţineţi legătură strînsă cu Statul Major Militar Revoluţionar din Extremul Orient ; el o să vă ajute cu îndrumările sale, o să vă dea informaţiile necesare şi o să vă facă legătura cu cei în drept.

Pentru trecerea garnizoanelor revoluționare la partizani!

Nu vom preda armele noastre dușmanilor! Să ne unim în luptă pentru o singură Rusie, marea Rusie Sovietică."

Chemarea aceasta a avut un mare răsunet. Încercările comandamentului albgardist de a dezarma unitățile militare au fost zădărnicite aproape pretutindeni. Soldații treceau, cu armament cu tot, de partea revoluției.

În comunicatul său asupra operațiilor, Lazo anunța că Regimentul de vînători, izolat de intervenționiști pe insula Russki, a stabilit imediat legătura cu unitățile militare de-acolo; comitetul ales de ostași a intrat în componența comitetului garnizoanei și, în caz de nevoie, va fi gata să acționeze.

Unitățile din legiunea rusă, batalioanele școlii de instructori și divizionul de artilerie aflate pe această insulă erau de asemeni gata de acțiune la primul ordin al Statului Major Militar Revoluționar.

Legătura cu insula Russki se ținea printr-un spărgător de gheață.

Kolceakiștii dădură ordin spărgătorului să înceteze lucrul, pentru a rupe orice legătură între insula Russki și Vladivostok. Aflînd despre aceasta, Secția militară a Comitetului regional de partid trimise pe bordul spărgătorului de gheață un reprezentant al său, pe tovarășul Rumeanțev, care explică echipajului intenția albgardiștilor de a izola de restul lumii unitățile revoluționare de pe insula Russki. Porunca kolceakiștilor n-a fost executată și planul lor a dat greș.

Pe insula Russki se aflau cîteva unități ofițerești ale albgardiștilor, care constituiau o piedică serioasă în calea succesului răscoalei. Se putea nădăjdui că unii dintre ofițeri vor fi alături de trupele revoluționare; mulți însă aveau să șovăie în ale-

gerea drumului lor, iar alţii se vor situa pe poziţii duşmănoase.

Comitetul regional de partid hotărî că a sosit timpul să stea serios de vorbă cu aceşti ofiţeri. Sînt de partea Rusiei sau împotriva ei? Lazo a fost trimis pe insula Russki pentru a lămuri lucrurile.

Îmbrăcat într-o manta soldăţească fără epoleţi, el s-a prezentat la unitatea ofiţerească. Adresîndu-se celor adunaţi, le-a zugrăvit adevărata situaţie. Cîţiva ofiţeri începură să vocifereze, întîmpinînd cu duşmănie cele spuse de Lazo. Dar el nu şi-a pierdut cumpătul şi a găsit cuvintele care să-i răscolească.

— Alături de cine sînteţi voi, fii ai poporului rus, tineret rus? spuse Lazo cu vocea lui caldă, puternică şi însufleţită. Aceste cuvinte treziră atenţia ascultătorilor. În sală era acum mai puţin zgomot.

— Iată, am venit la voi singur, dezarmat, urmă Lazo. Puteţi să mă luaţi ostatec... puteţi să mă ucideţi...

Se făcuse tăcere deplină.

— În faţa voastră e Vladivostokul, acest minunat oraş rusesc, ultimul în drumul vostru! Nu mai aveţi unde să vă retrageţi! Dincolo sînt străini... pămînt străin... soare străin...

Deodată răsună un strigăt isteric:

— Taci!

Se auziră şi alte glasuri:

— Nu întrerupe!

— Să auzim!

Şi Lazo spuse mai departe:

— Nu, noi, revoluţionarii, nu ne-am vîndut sufletul rusesc prin cîrciumi străine, nu l-am dat pe aur şi arme de peste mare... Nu cu mîini năimite, ci cu braţele noastre proprii ne apărăm pămîntul. Vom lupta cu pieptul nostru, cu viaţa noastră pentru patrie, împotriva cotropirii străine!..

Şi încheind, spuse.:

— Iată, pentru acest pămînt rusesc pe care mă aflu în clipa asta noi vom muri, dar n-o să-l dăm nimănui !...

După cuvîntarea lui Lazo, numeroşi ofiţeri au refuzat să-l mai susţină pe Rozanov, omul lui Kolceak, şi pe intervenţionişti. În desfăşurarea ulterioară a evenimentelor unii dintre ei s-au situat pe o poziţie neutră, ceea ce era foarte important pe atunci, iar mulţi au trecut de partea poporului răsculat, luptînd alături de el împotriva duşmanilor Puterii sovietice pînă la sfîrşitul vieţii lor.

„DETAŞAMENTELE DE PARTIZANI OCUPAU ORAŞELE“

Comitetul regional de partid din Extremul Orient era organizatorul mişcării de protest a întregului popor împotriva bandelor lui Kolceak şi ale intervenţioniştilor. Înrîurirea lui şi mîna lui diriguitoare se simţeau pretutindeni, peste tot şi în toate. Munca ilegală se desfăşura pe un front larg. De-a lungul coastei Pacificului naviga flota partizanilor.

Cu luntre de pescari şi cu bărci ce păreau inofensive se transporta armament, medicamente şi muniţii pentru partizani. Sub mrejele de pescuit se ascundea explozibilul destinat „uzinelor“ din taigă, care fabricau bombe. Prin lanţurile de munţi, prin desişurile pădurilor neumblate se strecurau drumeţi cu poveri în spate; ei duceau partizanilor cartuşe, ziare, tutun.

Spre iarnă, partizanii izbutiră să zădărnicească în bună măsură planurile kolceakiste şi intervenţioniste. Comitetul regional de partid din Extremul Orient făcea cunoscut în luna ianuarie 1920 Comitetului Central al Partidului şi Consiliului Comisarilor Poporului că „mişcarea de partizani a scos din sfera de influenţă a puterii guvernamentale aproape tot teritoriul regiunii“. Calea ferată Ussuri, principala arteră de transport, cu ajutorul căreia albgardiştii şi intervenţioniştii se aprovizionau cu combustibil şi alimente, era aproape cu totul paralizată în urma îndrăzneţelor acţiuni ale partizanilor.

La Vladivostok, ziua răscoalei se apropia.

După un schimb neînsemnat de focuri, partizanii raionului Ussuri ocupară, la 26 ianuarie, sub comanda lui Andreev, oraşul Nikolski-Ussuriisk. Garnizoana trupelor kolceakiste a recunoscut, sub influenţa organizaţiei bolşevice ilegale, pe tovarăşul Andreev drept comandant al raionului. Trupele japoneze au fost silite „să-şi păstreze neutralitatea".

În aceleaşi zile a trecut la partizani garnizoana kolceakistă din staţia Okeanskaia, situată la douăzeci şi cinci de kilometri de Vladivostok. O companie din Regimentul 35, care coborîse de pe vasul „Pecenga" a trecut făţiş, împreună cu comandantul său, în coloană de marş, pe cota 55, alăturîndu-se bateriei revoluţionare 1 Amur.

Presimţind inevitabilul sfîrşit, ofiţerii contrarevoluţionari, iunkerii şi elevii şcolii de marină ridicau din port valorile, rezervele de alimente, echipamentul, şi se îmbarcau pe diferite vase pentru a fugi în străinătate. Unităţile ofiţereşti rămase erau cu desăvîrşire deprimate.

Statul Major Unit al organizaţiilor revoluţionare, creat de Comitetul regional de partid pentru conducerea răscoalei, lucra cu o deosebită încordare. Şeful de stat major, Serghei Lazo, aduna conştiincios şi sintetiza cu grijă informaţiile primite de la diversele unităţi şi detaşamente. Pentru o justă repartizare a forţelor era nevoie să cîntărească faptele şi să prevadă toate consecinţele.

Statul major era instalat în casa conspirativă a unui muncitor din Pervaia Recika. Dar să primeşti acolo curieri, ştafete şi oameni de legătură şi tot acolo să stai la sfat cu tovarăşii, era bineînţeles foarte riscant. De aceea, întîlnirile, convorbirile şi şedinţele se ţineau în locuri diferite, pe la şcoli, în restaurante, la poarta fabricilor, în port, prin pieţe sau chiar printre dealuri. Şeful statului major şi colaboratorii săi erau siliţi să-şi schimbe deseori înfăţişarea, recurgînd la machiaj şi travestiuri. La

fiecare pas îi pîndea primejdia. Serviciul de contrainformaţii al albgardiştilor stătea la pîndă. Cea mai mică nesocotinţă putea să-i coste viaţa şi să răstoarne tot planul răscoalei.

Cu toate greutăţile, pregătirea răscoalei era în plină desfăşurare.

În dimineaţa zilei de 27 ianuarie, oraşul era învăluit în ceaţă. Nu vedeai nici la doi paşi, nu deosebeai în faţa ta un bărbat de o femeie; siluetele oamenilor se conturau vag, ca nişte umbre şovăitoare. În faţa clădirii zemstvei a oprit o brişcă, şi din ea a coborît încet, mai bine zis tîrîndu-se şi ţinîndu-se cu mîinile de marginile trăsurii, o făptură adusă de spate, îmbrăcată într-un cojoc scurt, cu o căciulă din piele de cerb trasă pe ochi; un fular de lînă îi înfăşura gîtul şi-i acoperea partea de jos a feţei. Sprijinindu-se în baston, necunoscutul urcă şchiopătînd treptele scării şi dispăru prin uşa de la intrare. Peste o clipă, îndreptîndu-şi trupul în toată înălţimea lui, intră cu un pas vioi în cabinetul preşedintelui zemstvei regionale.

Omul în vîrstă, înalt, cu bărbuţa căruntă, care şedea la o masă mare, de stejar, se ridică din fotoliu şi merse în întîmpinarea vizitatorului. Era pregătit pentru această întîlnire.

— Lazo, se prezentă noul venit, scoţînd căciula şi desfăcîndu-şi fularul.

— Medvedev, răspunse preşedintele, întinzîndu-i mîna şi poftindu-l să ia loc la masă.

Convorbirea luă îndată o notă de seriozitate.

— Am venit din însărcinarea Comitetului regional de partid. Nu pot întîrzia mult, începu Lazo. Voi fi scurt.

— V-ascult.

Medvedev se lăsă pe spătarul fotoliului, scoţînd mici rotocoale de fum dintr-o ţigară aromată, vîrîtă într-un ţigaret lung.

— Ieri am ocupat Nikolsk-Ussuriisk. Detaşamentele de partizani se strîng spre Vladivostok, con-

tinuă Lazo. Garnizoanele din aceste oraşe sînt gata în majoritatea lor să pornească împotriva lui Rozanov în orice moment, la primul ordin al statului major. Succesul depinde de lozinca sub care se va desfăşura răscoala. Muncitorii, unităţile răsculate şi partizanii vor un singur lucru : reunirea Extremului Orient cu Rusia. Dar înţelegeţi, cred, că în condiţiile actuale, încercuiţi cum sîntem de forţele intervenţioniştilor, o acţiune avînd drept scop mărturisit imediata restaurare a Puterii sovietice e cu neputinţă.

— Sînt de acord, răspunse Medvedev. Nu văd însă cu ce aş putea fi de folos Comitetului dumneavoastră.

— Sîntem gata să trecem puterea deocamdată administraţiei zemstvei.

Medvedev se învioră.

— Cu condiţia, adăugă Lazo, ca zemstva să ducă o politică de lichidare a intervenţiei străine, de eliberare a deţinuţilor politici, şi de păstrare a valorilor şi a întregului Orient Îndepărtat pentru Rusia Sovietică. Lovitura de stat este inevitabilă. Trupele revoluţionare se află în drum spre oraş. Vă rog să ţineţi seama de acest fapt !

Medvedev căzu pe gînduri. Avea de ce să-şi frămînte mintea. Evenimentele luaseră o asemenea întorsătură, încît izbînda bolşevicilor părea foarte posibilă ; şi dacă chiar aşa se va întîmpla ? Atunci... care o să fie soarta zemstvei ? Zemstva ca zemstva, dar ce se va alege de el, Medvedev, dacă refuză să colaboreze cu bolşevicii ? Mai avea însă experienţă în cariera lui : nu prea mult, cu vreun an şi jumătate în urmă, la sfîrşitul lui iunie 1918, zemstva, împreună cu albgardiştii, cehii şi alţi intervenţionişti, porniseră împotriva bolşevicilor. Sovietele fuseseră zdrobite. Toate acestea au fost... Cine ştie însă ce va fi acum ? Cum să procedeze totuşi ?...

Lazo cerea cu stăruinţă un răspuns.

— O să examinăm propunerea dumneavoastră, spuse Medvedev, socotind că acest răspuns în doi peri era cel mai potrivit în situaţia cam încurcată în care se găsea.

Lazo înţelegea prea bine starea sufletească a omului din faţa sa; frica şi lupta lui lăuntrică.

— De altfel, rosti el cu convingere şi tărie, chiar dacă nu veţi primi de bună voie propunerea noastră, armata răsculată, ţăranii şi clasa muncitoare vor şti să constrîngă zemstva să ia puterea în mîinile sale. Mai gîndiţi-vă, eu sînt nevoit să plec.

Lazo ieşi în stradă, se înfăşură iar cu fularul, îşi trase mai adînc căciula din piele de cerb pe frunte şi, sprijinindu-se în baston, se întoarse şchiopătînd la birja care-l aştepta.

Trecură alte două-trei zile. La orizont norii se îngrămădeau. Evenimentele se desfăşurau cu repeziciune. Conducerea zemstvei a primit propunerea Comitetului regional de partid. Iar la 29 ianuarie 1920, Statul Major Unit al organizaţiilor militare şi revoluţionare trimise în toată regiunea următoarea chemare:

„TOVARĂŞI SOLDAŢI ŞI OFIŢERI!

Evenimentele din ultimul timp au ridicat în picioare întreaga populaţie şi toate garnizoanele din regiunea Primorie. Puterea albgardiştilor nu mai există. Guvernul lui Kolceak a căzut. Printre funcţionarii superiori şi în toate instituţiile guvernamentale domneşte o totală dezorientare.

Atamanul Semeonov s-a proclamat singur drept supremă autoritate în Extremul Orient, dar în Manciuria Horvat nu-l recunoaşte, iar în regiunea Primorie Rozanov se consideră stăpîn. Cine ar putea să-i recunoască drept conducători pe aceşti impostori, Rozanov şi Semeonov, care împreună cu o parte din ofiţerime ar vrea să guverneze regiunea?“

Arătînd mai departe că numeroase garnizoane trecuseră la partizani şi într-o serie de oraşe luaseră puterea fără vărsare de sînge, Statul Major Unit îi îndemna pe soldaţi şi pe ofiţeri să nu întreprindă nici un fel de acţiune fără încuviinţarea statului major, care luase asupra lui conducerea unităţilor militare din cetatea Vladivostok.

„Tovarăşi soldaţi, păstraţi ordinea! Menţineţi legătura cu statul major, îndepliniţi numai ordinele statului major.

Tovarăşi ofiţeri, statul major vă cheamă să vă uniţi cu soldaţii. Nu-l credeţi pe Rozanov; el a vîndut depozitele de bumbac, silitră şi alte mărfuri ce constituiau bunul poporului, strîngînd bani cu care să poată pleca peste graniţă, iar pe voi vă împinge la o vărsare de sînge inutilă pentru a scoate castanele din foc cu mîinile voastre.

Noi vrem doar un lucru: să trecem puterea în mîinile administraţiei zemstvei regionale fără vărsare de sînge, iar cînd toate unităţile militare se vor uni în acest scop, puterea lui Rozanov va dispare de la sine.

Statul major declară că va căuta să evite prin orice mijloc conflictul dintre unităţile militare ruseşti şi cele străine. Nici o unitate rusească subordonată statului major nu va începe vreo acţiune împotriva aliaţilor. Pînă acum nu s-a produs nici o ciocnire cu trupele aliate. Toate zvonurile în privinţa aceasta sînt simple provocări."

Statul Major Militar Revoluţionar Unit, condus de tovarăşul Anatoli Guran, care nu era altul decît Serghei Lazo, se străduia din răsputeri să izoleze şi să paralizeze forţele albgardiştilor. El prevedea posibilitatea unei acţiuni a armatei intervenţioniste în apărarea albgardiştilor; dar sub nici o formă aceştia nu trebuiau să mai poată lua legătura unii cu alţii.

În seara zilei de 30 ianuarie a fost publicat ordinul secret nr. 91 al Statului Major Militar Revo-

luţionar Unit. Ordinul era adresat şefului Secţiei organizatorice a Comitetului de partid din Extremul Orient, Serghei Ceremnîh, prin care statul major îşi ducea la îndeplinire hotărîrile.

„În completarea ordinului nr. 90 privind greva generală, vi se ordonă să întrerupeţi mîine, 31 ianuarie, ora şase, prin tovarăşii electromontori, comunicaţia telefonică în oraş. Mîine, 31 ianuarie, veţi menţine legătura cu tovarăşii electromontori pentru a restabili la nevoie punerea în funcţiune a telefoanelor.

Şeful de stat major, Anatoli Guran."

În noaptea spre 31 ianuarie, tramvaiele au fost aduse în Gniloi Ugol pentru a transporta trupele revoluţionare spre centrul oraşului. Nenumărate maşini au fost puse la dispoziţia statului major. Secţia organizatorică a Comitetului regional de partid făcea legătura între statul major şi raioane, precum şi între unităţile militare, prin comitetele ilegale.

În aceeaşi noapte, Biroul Central al Sindicatelor, care lucra în strînsă legătură cu Comitetul regional de partid, a declarat greva. Legătura telefonică fu întreruptă.

Comitetul regional de partid din Extremul Orient redactase o notă care, semnată de Lazo, fusese trimisă în numele Statului Major Militar Revoluţionar Unit consulilor tuturor ţărilor care luaseră parte la intervenţia armată. Intervenţioniştii erau preveniţi că trupele revoluţionare vor ocupa oraşul şi cetatea Vladivostok.

În zorii zilei de 31 ianuarie detaşamentele revoluţionare mixte din cetate au pornit din Gniloi Ugol pe strada Svetlanskaia (astăzi strada Lenin), unele cu tramvaiul, altele pe jos. Li se alăturau drujine de muncitori. Aceste trupe au ocupat instituţiile publice şi întreprinderile industriale fără să se audă aproape nici o împuşcătură. Sub

ocrotirea unei gărzi de ofiţeri japonezi, generalul Rozanov fugi peste graniţă împreună cu complicii săi.

Către ora unsprezece dimineaţa, tot oraşul era ocupat de trupele revoluţionare. În gara Vladivostok sosi din valea Suceanului un tren blindat cu partizanii Regimentului 1 sovietic din Extremul Orient. Oamenii muncii din Vladivostok biruiseră.

Priveliştea era de neuitat. În ciuda prezenţei în oraş a multor mii de soldaţi din armatele intervenţioniste (americani, japonezi, englezi, canadieni şi alţii), coloanele de muncitori, partizani şi soldaţi înaintau din toate părţile cu steaguri roşii către piaţa gării.

Poporul cerea să-i vadă pe conducătorii partidului. Comitetul regional l-a însărcinat pe Serghei Lazo să ia cuvîntul. El se urcă sprinten la tribună. Purta o manta soldăţească sură, încinsă cu o curea simplă. Izbucniră aplauze. Deasupra pieţii se ridicau nesfîrşite urale.

— Trăiască bolşevicii !

— Trăiască Lenin !

Nimeni dintre tovarăşii lui nu-l mai văzuse vreodată pe Lazo atît de tulburat. În zilele negre, cînd duşmanii repurtau succese vremelnice, el nu-şi pierduse calmul şi veselia de totdeauna. Dar în ziua aceea, ziua biruinţii poporului şi a înfăptuirii celor mai scumpe năzuinţe ale lui, nu mai rămăsese nici o umbră din obişnuita stăpînire de sine a lui Serghei. Cu o mişcare bruscă îşi smulse şapca de pe cap şi începu să vorbească solemn şi cu un înfrigurat elan :

— Noi am înlăturat astăzi puterea cea mai însetată de sînge, urîtă de toţi oamenii muncii de pe aceste meleaguri. Nu mai departe decît ieri, Rozanov pregătea împreună cu intervenţioniştii un corp ofiţeresc care să se răfuiască cu „rebelii“. Dar această aventură s-a prăbuşit şi, după cum vedeţi, azi, în ceasul hotărîtor al răscoalei, nu s-a găsit,

într-o cetate cu o garnizoană numărînd zece mii de oameni, nici o singură unitate militară ca să-l apere pe trădătorul Rusiei. Lacheul intervenţioniştilor a fost silit să fugă la stăpînii lui japonezi, ca să scape de osînda ce-l aştepta. Ducă-se ! Înainte de răscoală, Rozanov pregătise un acord secret cu imperialiştii japonezi pentru înrobirea întregii regiuni. Noi am zdrobit puterea acestui călău, dar în regiune au mai rămas oştile domnilor intervenţionişti. Militariştii japonezi se pregătesc să cotropească din nou Extremul Orient. Iată de ce noi, comuniştii, şi armata revoluţionară, trebuie să fim gata de luptă în orice moment...

Cei adunaţi îl ovaţionară furtunos pe Lazo. Ei jurară solemn partidului să lupte pînă la capăt pentru reunirea Extremului Orient cu Rusia Sovietică. Deasupra pieţii tunau din nou uralele.

Lazo vru să coboare de la tribună. Dar nu avu timp. Zeci de braţe îl cuprinseră şi-l duseră în triumf ridicîndu-l pe umeri, în freneticele strigăte ale mulţimii de mii de oameni.

Multă vreme poporul rămase locului. Muncitorii, partizanii şi soldaţii, în frunte cu Lazo, au pornit apoi din gară, în pas cadenţat, întîi pe strada Aleutskaia, apoi pe Svetlanskaia. Mii de familii muncitoreşti ieşeau în calea revoluţionarilor care purtaseră pe umerii lor uriaşa greutate a luptei cu armatele intervenţioniste şi cu albgardiştii.

Coloane noi de partizani au venit să întîmpine valul manifestanţilor. Bătuţi de vînt şi arşi de soare, neraşi, aveau o înfăţişare aspră, dar ochii lor scăpărau de bucurie. Eroii erau îmbrăcaţi ca în taigă. Unul, într-un cojoc scurt, negru, cu blana în afară, şi cu o mulţime de cartuşiere şi grenade la şold, altul, în şubă din piele de capră, cu arma în spate, cu o grenadă şi-o gamelă înnegrită de fum la cingătoare. Partizanii înaintau în aclamaţiile furtunoase ale întregii populaţii.

Coloanele se întîlniră şi se opriră din mers. Din ambele părţi izbucni un răsunător „ura". Detaşamentele se contopiră. Puternicele sunete ale „Internaţionalei" se revărsară pe străzile oraşului :

„Hai la lupta cea mare..."

În ziua aceea, guvernul zemstvei a dat o proclamaţie către populaţia din regiune. Preluînd vremelnic puterea, guvernul îşi lua obligaţia să elibereze deţinuţii politici, să lichideze rămăşiţele kolceakismului şi să redea poporului libertăţile politice şi cetăţeneşti. Proclamaţia mai anunţa înfiinţarea unui control obştesc asupra industriei şi comerţului, organizarea aprovizionării cu produse alimentare, restabilirea comitetelor agrare şi instituirea măsurilor cuvenite pentru lichidarea definitivă a intervenţiei.

Deşi Vladivostokul era centrul intervenţiei, şi cu toate că aici se afla statul major al generalului Ovi, comandantul statului major japonez, statele majore ale intervenţioniştilor din S.U.A., Anglia şi Franţa, păzite de numeroase trupe şi crucişătoare, oraşul a fost ocupat de trupele revoluţionare înaintea altor mari centre din Extremul Orient.

Ocuparea Vladivostokului avea să fie apreciată de partidul comunist ca o victorie istorică.

Peste cîteva zile s-a primit vestea că, în urma luptelor hotărîtoare cu albgardiştii şi trupele intervenţioniste, partizanii din Amur au luat Blagoveşcenskul. Respingînd inamicul, ei încercuiseră oraşul încă din ziua de 4 februarie. Atamanul Kuzneţov ceruse ajutor cazacilor, dar s-a ales cu un refuz categoric. Atunci puterea trecu în mîinile Consiliului provizoriu al autoadministraţiei şi organizaţiilor sindicale muncitoreşti, iar atamanul, împreună cu jalnicele rămăşiţe ale bandei zdrobite, a fugit pe teritoriul chinez.

În ziua de 6 februarie, la cererea poporului, Consiliul provizoriu şi-a încetat existenţa şi în oraş fu instaurată Puterea sovietică.

VLADIVOSTOK-HABAROVSK

Scump i-a costat pe bolşevicii din Extremul Orient lupta cu albgardiştii şi cu intervenţioniştii. Mulţi comunişti au căzut în această luptă. Organizaţia de partid din Vladivostok a rămas totuşi, ca şi mai înainte, cea mai puternică din Extremul Orient şi a jucat un rol diriguitor în întreaga viaţă a ţinutului. Optzeci de celule, întrunind aproape şase sute de comunişti, reprezentau în acele timpuri o mare forţă.

Neştearsă va rămîne în amintire acea zi solemnă de la începutul lui februarie 1920, cînd, după izbînda răscoalei, s-a ţinut la Clubul popular din Vladivostok adunarea legală de partid pe întregul oraş. Tovarăşii de luptă ieşiţi din adîncă ilegalitate s-au întrunit pentru a hotărî cum să trăiască şi să muncească de-aici înainte. Cîte revederi înduioşătoare în acea neuitată şi emoţionantă zi ! Pentru întîia oară, după un an şi jumătate, puteai să le spui fără frică tovarăşilor tăi pe nume, să le strîngi mîna, să evoci drumul parcurs, plin de grele încercări, lipsuri şi nelinişte.

— Trăieşti ?

— După cum vezi !

Şi dorind parcă să se încredinţeze că nu visează, se îmbrăţişau, se strîngeau în braţe şi, bătîndu-se zgomotos şi cu bucurie pe umăr, rîdeau.

— Eh, ce bine ! Dar ce-i cu Pavel ?

— Pavel... a fost ucis sub ochii mei, într-o încăierare, a fost ucis pe loc...

Şi rîsul înceta.

Comuniştii au discutat darea de seamă asupra momentului politic; au fixat data convocării unei conferinţe de partid pe întregul ţinut; s-au sfătuit cum să ducă mai bine munca de agitaţie şi de propagandă în rîndurile populaţiei şi în sindicate. A fost adoptată de asemenea o hotărîre care prevedea reorganizarea Statului Major Revoluţionar Militar Unit, urmînd să se creeze un consiliu militar. Iar cînd se puse problema conducătorului, toţi rostiră în unanimitate numele lui Serghei Lazo. Cui se putea încredinţa acest post de răspundere, dacă nu recunoscutului şi talentatului conducător al forţelor armate revoluţionare din Transbaikalia şi Primorie?

Adunarea a confirmat în calitate de membri ai Consiliului Militar pe Vsevolod Sibirţev, dîrz bolşevic, care fugise din lagărul de concentrare şi lucrase în ilegalitate, şi pe Alexei Luţski, unul din cei mai culţi ofiţeri din armata ţaristă care, aflîndu-se la Harbin, demascase activitatea contrarevoluţionară a generalului Horvat. Sosit în regiunea Primorie, Alexei Luţski a devenit comunist.

Lazo a plecat să-şi vadă mai întîi tovarăşii de care îl legau atîtea amintiri, de pe vremea luptelor de partizani în Sucean. S-a întors la Vladivostok cu impresii noi.

— Cu astfel de oameni putem face minuni! spunea cu entuziasm Lazo. Luaţi de-a dreptul de la plug, nepregătiţi, au înţeles din adîncul firii lor dreptatea cauzei noastre şi cred cu atîta tărie în ea, încît nu există putere care să le schimbe convingerea.

Stînd de vorbă cu prietenii lui, Serghei Lazo îşi amintea de mulţi conducători ai detaşamentelor, de ostaşi care aveau să lupte pînă la capăt pentru cauza revoluţiei.

Din însărcinarea Comitetului regional de partid din Extremul Orient, Lazo, împreună cu comisarul

militar al Comitetului Militar Revoluționar provizoriu al detașamentelor de partizani din regiunea Primorie, a plecat în control și pentru instructaj prin organizațiile de partid și unitățile militare ce se găseau pe linia ferată Vladivostok-Habarovsk.

Călătoreau într-un vagon special, cu o gardă de nădejde, alcătuită din partizani. Pentru întîia oară după mult timp se simțeau relativ liniștiți, puteau să privească pe fereastră fără a fi nevoiți să se ascundă de iscoadele dușmanului.

Multă vreme Lazo nu s-a putut obișnui cu gîndul că de astă dată călătorea sub propriul său nume. Nu mai era nevoie să se mascheze, să-și schimbe înfățișarea ; putea să rămînă el însuși. Pe peroanele gărilor nu se mai vedeau nici jandarmi mustăcioși, nici agenți din serviciul de contrainformație sau albgardiști cu epoleți de aur pe umăr, care să cerceteze și să ia la întrebări pe fiecare om ce le ieșea în cale. Toată această pleavă părea să fie măturată de un vînt binefăcător de primăvară. Dar ochii ascuțiți și hoțești ai agenților și spionilor tot se mai opreau, ici-colo, cercetau fețele oamenilor, iscodeau printre pasageri, pîndeau și urmăreau.

În gările unde staționau garnizoane japoneze, ofițerii lor manifestau un viu interes față de Lazo și încercau în repetate rînduri să pătrundă în vagonul lui. Partizanii îi opreau cuviincios, dar hotărît, închizîndu-le calea cu armele :

— Accesul persoanelor străine e interzis !

Intervenționiștilor li se alungeau fețele și înghițeau în sec, dar respectînd neutralitatea lor silită, zîmbeau politicos și, salutînd milităreşte după refuzul suferit, se îndepărtau ; numai căutătura piezișe a ochilor le trăda ura ascunsă.

Urmărind aceste scene de la fereastra vagonului, Lazo rîdea, făcea haz.

Nu se trimisese nici o înștiințare oficială despre călătoria lui, dar de-a lungul întregii căi ferate

populația aflase. Delegații ale organizațiilor muncitorești și unităților militare veneau să-l salute și să stea de vorbă cu el despre mijloacele prin care s-ar putea elibera mai repede întregul ținut din mîinile intervenționiștilor.

Lazo vorbea îndelung cu delegații, povățuindu-i să se poarte în așa fel ca japonezii să nu aibă nici un prilej de a complica situația. Și în același timp îi prevenea :

— Nu-i lăsați pe intervenționiști să se apropie de pozițiile voastre ; nu le dați nici un fel de informații — nici cele mai neînsemnate. Nu uitați că sînt niște dușmani cruzi și periculoși. Ei nu pun nici o întrebare de florile mărului, ci vor să folosească totul împotriva noastră.

Într-o zi a intrat în vagon un grup de țărani partizani. Erau adevărați soldați ai revoluției, care simțiseră pe pielea lor primejdiile și intemperiile vieții aspre de război.

— Iată de ce venirăm, tovarășe Lazo, începu unul din delegați, un om voinic și spătos, în opinci și cu o căciulă mare din blană de veveriță. Spune-ne și nouă cum vine asta : noi am luptat pentru Puterea sovietică. Nu ? Și cu ce ne-am ales ? Iar ne-au dat zemstva pe cap ! Nu mai înțelegem nimic. Pentru ce ne-am mai bătut ? Pentru ce ne-am vărsat sîngele ?

— Așa-i ! Așa-i ! îl susținură tovarășii lui.

— Oho ! făcu Lazo liniștit, cu un zîmbet ușor. Bine, bine, tovarăși. S-o luăm mai domol. Stați jos și să vorbim mai pe-ndelete.

Delegații se așezară.

— Unde ți-e punga, moș Volodea [1] ? se întoarse Lazo către un comisar. (El nu fuma.) Servește-ne cu ceva tutun.

[1] „Moș Volodea" i se spunea în ilegalitate autorului acestei cărți, M. Gubelman. (nota red. sovietice)

O pungă de mahorcă şi o bucăţică de ziar vechi ! Cît de des înlesnea o convorbire prietenească acest nelipsit însoţitor al vieţii de pe front.

— Nu strică, desigur, să tragi un fum, două, rosti un ţăran cumpătat, răsucindu-şi o ţigară. Dar, cum rămîne cu Puterea sovietică ?

— Iată cum stau lucrurile, tovarăşi, începu Lazo. Nu e o chestiune tocmai uşoară. Cu toţi am luptat şi luptăm pentru orînduirea sovietică şi nimeni nu se gîndeşte să se abată din cale. Dar sîntem siliţi să lăsăm pentru cîtva timp puterea în mîinile zemstvei, fiindcă intervenţioniştii japonezi au cotropit întregul nostru Extrem Orient şi chiar dacă am proclama aici Puterea sovietică, n-am putea realiza hotărîrile şi decretele ei, căci intervenţioniştii ne-ar împiedica. Nu sîntem încă în măsură să-i silim să plece. Rusia Sovietică nu ne poate trimite acum trupele ei în ajutor ; iar ca să ne măsurăm noi singuri cu intervenţioniştii, ar însemna...

— Le-am arăta noi, lor... întrerupse unul mai înimos.

— Nu e chiar atît de simplu ! spuse Lazo. În Primorie sînt o sută de mii de soldaţi numai din Japonia, pe care, bineînţeles, îi vor susţine imperialiştii americani şi ceilalţi ; ei sînt mult mai puternici ca noi. N-am face decît să pierdem oameni şi să expunem revoluţia unor noi primejdii.

— Va să zică aşa ! îngînă, după ce stătu puţin pe gînduri, primul partizan. Aţi auzit, băieţi ?

— De auzit, am auzit. Dar cum rămîne cu Puterea sovietică ? Ce să-i spunem poporului ?

— Are să sosească şi vremea Puterii sovietice ! le explică Lazo cu răbdare. Ne vom organiza mai bine armata noi, cei de-aici, vom întări disciplina, ne vom gospodări. Se va întări astfel Rusia Sovietică însăşi. Atunci vom sta altfel de vorbă cu japonezii şi cu ceilalţi intervenţionişti. Acum însă trebuie să avem răbdare — nu se poate altfel. Nu există altă cale. Ei, aţi înţeles de ce sîntem siliţi să ne

mulţumim pentru un timp cu cîrmuirea zemstvei ?

— De, cam aşa... Pricepem noi... E nevoie să prindem putere... Să ne iertaţi... O să spunem obştei cuvintele dumneavoastră.

Şi delegaţii plecară liniştiţi.

Călătoria n-a ţinut mult : cam două săptămîni. În acest răstimp, datorită excepţionalei sale puteri de muncă, Lazo izbutit să cunoască în amănunţime starea de lucruri de pe teren şi să rezolve multe probleme dintre cele mai grele. Scrisoarea pe care a redactat-o încă din primele zile după plecarea lui din Vladivostok, la 11 februarie, şi pe care a trimis-o membrilor Consiliului Militar şi comandantului trupelor din Primorie, oglindeşte multiplele probleme asupra cărora a chibzuit în acest scurt răgaz.

Numai în decurs de douăzeci şi patru de ore a luat parte la şedinţa Statului Major Militar Revoluţionar în Nikolsk, apoi la plenara la care au participat Regimentul 33 infanterie, Regimentul de cavalerie din Extremul Orient şi detaşamentul de partizani. În afară de aceasta, la adunarea comandanţilor şi reprezentanţilor de unităţi a ţinut un referat în care vorbea pe larg despre momentul politic şi despre caracteristicile regimului, despre problema ofiţerimii şi a relaţiilor cu corpul de comandă.

„O latură slabă a organizaţiei din Nikolsk, sublinia Lazo în scrisoare, o constituie, fără îndoială, faptul că în garnizoana de aici nu se duce aproape de loc o muncă politico-educativă şi nu există cadre de împuterniciţi destoinici. Această situaţie poate fi remediată prin detaşarea de activişti de la Vladivostok la Nikolsk".

Lazo se îngrijea cu drag de soarta ostaşilor şi se străduia să facă tot ce îi era cu putinţă pentru a le uşura viaţa. Îl nemulţumea mai ales starea în care se găseau partizanii şi ostaşii roşii care fuseseră pri-

zonieri la kolceakişti. „Sînt încă slab înarmaţi şi n-au echipament", spune el în scrisoare, propunînd Consiliului Militar să asigure de îndată înarmarea şi echiparea lor. Lazo nu uita faptul că ei se aflau într-o stare materială foarte grea, şi era de părere să se rezolve problema prin acordarea unui ajutor bănesc partizanilor, ostaşilor roşii eliberaţi din prizonierat şi foştilor deţinuţi politici, acum liberi şi intraţi în serviciul forţelor armate.

Pe Lazo nu-l părăsea nici o clipă gîndul că trebuia să fie asigurată o bună pază a teritoriului, trebuia întărită puterea revoluţionară şi dusă o muncă susţinută în unităţile militare şi în rîndurile populaţiei. El considera necesar „să se dea ordin Regimentului 1 sovietic din Extremul Orient să ia asupra lui paza minei din Sucean, să completeze posturile ocupate pînă acum de unităţile kolceakiste şi să se asigure paza staţiei Fanza, fiind unul din cele mai principale puncte ale decovilului din Sucean". El cerea ca Regimentul 1 sovietic din Extremul Orient să fie înzestrat cu medicamente, cu furnituri de birou şi cu o mică tipografie pentru a cărei folosinţă să fie trimis un zeţar. „Dacă aveţi corturi, daţi-le partizanilor — le sînt de mare trebuinţă", adăuga Lazo.

După ce a vizitat Grodekovo, el sublinia cu mulţumire faptul că toate staniţele au recunoscut noua putere revoluţionară. Pentru ziua de 20 februarie era fixat Congresul militar al unităţilor căzăceşti din Ussuri. Lazo stăruia pe lîngă Consiliul militar să-şi trimită reprezentanţi la acest congres.

Amestecîndu-se în treburile căilor ferate, intervenţioniştii încercau să-i lipsească pe muncitori de drepturile lor şi să le pună beţe-n roate. Japonezii căutau să expedieze materialul rulant în Manciuria, lipsind astfel linia ferată Ussuri de posibilitatea de a asigura deplasarea trupelor şi transportul materialelor. O sută de vagoane de marfă fuseseră trimise peste frontieră. Lazo a numit comandant al gării

Nikolsk un om energic şi de nădejde şi a luat măsuri ca nici un vagon să nu mai ajungă în mîinile japonezilor.

„Trebuie să fie dat un ordin urgent, spune el în scrisoarea către Consiliul Militar, prin care să se impună neamestecul autorităţilor în treburile căilor ferate. Toate cererile privind materialul rulant să fie adresate numai prin comandant... Avînd în vedere poziţia pur strategică a oraşului Grodekovo şi planurile noastre în ce priveşte tunelurile [1] de aici, comandantul oraşului ar trebui să fie totodată şi comandant al garnizoanei... Pentru aceasta e nevoie de un om hotărît, capabil să ia măsurile necesare dacă inamicul şi-ar face apariţia".

În încheierea scrisorii, Lazo amintea că e necesar să se acorde cît mai multă atenţie satisfacerii nevoilor locale.

El a luat cuvîntul în adunările organizaţiilor de partid ale muncitorilor şi cazacilor. La Nikolsk, Spassk, Iman, Habarovsk se ţineau adunări de garnizoană şi mitinguri în diferitele unităţi. Lazo a vorbit pretutindeni despre tactica partidului în perioada ce va urma şi a precizat sarcinile organizaţiilor bolşevice din Extremul Orient. El căuta prin toate mijloacele să apropie de popor munca comitetelor de partid.

Atamanii, slugi netrebnice ale imperialiştilor, mai continuau să facă ravagii în unele oraşe şi sate ale ţinutului.

La Habarovsk „gospodărea" atamanul Kalmîkov. Căutînd, după cum strigau în gura mare, „să ajute poporul rus", imperialiştii japonezi îi furnizau armament şi-l finanţau pe Kalmîkov. În vara anului 1918, după retragerea trupelor revoluţionare, Kalmîkov şi banda lui ocupase, cu ajutorul intervenţioniştilor americani şi japonezi, oraşul Habarovsk

[1] Aceste tuneluri fuseseră ocupate de americani. Comuniştii îşi propuseseră să le dea în paza trupelor revoluţionare, în care scop duceau tratative cu americanii. (n.a.)

Albgardiştii năvăliseră prin case, siluiseră femeile, prădaseră şi uciseseră pe toţi cei care îndrăzneau să le opună rezistenţă. Mii de oameni fuseseră arestaţi, aruncaţi în temniţă şi împuşcaţi fără judecată.

Pentru a elibera Habarovskul de Kalmîkov şi de banda lui, Comitetul regional de partid îi dădu lui Lazo sarcina să organizeze de îndată o expediţie militară. În acest scop guvernul Primoriei a organizat şi a trimis la Habarovsk un detaşament special.

Kalmîkov îşi dădea foarte bine seama cît de repede se consolidau forţele revoluţionare, simţea că zilele îi sînt numărate în regiunea Amur şi că se apropie ceasul cînd îşi va primi răsplata pentru toate nelegiuirile pe care le săvîrşise. La 13 februarie 1920 el a împuşcat zeci de cazaci din propria lui bandă, pe care îi bănuia că ar fi bolşevici, a executat în camera de tortură din „vagonul morţii" şapte prizonieri partizani, a jefuit Banca de Stat de treizeci şi şase de puduri de aur şi cu un detaşament de cîteva sute de oameni a pornit pe rîul Ussuri.

Urmărit de detaşamentele de partizani, Kalmîkov a fugit pe teritoriul chinez, unde îşi continua actele de banditism. Mai tîrziu a fost arestat şi împuşcat de către autorităţile chineze.

Trupele guvernului din regiunea Primorie se apropiau de Habarovsk. Ele primiseră ordin să ocupe oraşul, evitînd orice conflict armat cu japonezii.

La 15 februarie, după o consfătuire de zece ceasuri cu reprezentanţii zemstvei din Habarovsk şi cu delegaţia comandamentului japonez, împuterniciţii armatei revoluţionare au încheiat un acord, potrivit căruia armata şi autorităţile revoluţionare, o dată cu ocuparea oraşului, luau asupra lor răspunderea pentru ordinea, liniştea şi siguranţa vieţii populaţiei din Habarovsk.

B. Jdanov, comunist de vază, care izbutise să fugă din „vagonul morții", a înființat cu ajutorul activiștilor Comitetului regional un comitet de partid din membri rămași în oraș. Totodată a luat ființă gazeta bolșevică „Kommunist". Lazo a reorganizat unitățile militare, a chemat un grup militar de bolșevici, încercați în lupte, din regiunea Primorie și i-a trimis în regimentele revoluționare.

La Habarovsk fură convocați reprezentanții detașamentelor de partizani. După raportul asupra situației din ținut și a problemelor curente, Lazo a luat cuvîntul. El a vorbit amănunțit despre munca Consiliului Militar și despre ceea ce mai rămăsese de făcut.

— Principalul, spunea el, e să existe o unitate de conducere, o riguroasă disciplină revoluționară și o neîncetată vigilență. Numai cu această condiție îi vom zdrobi pe intervenționiștii japonezi și, sub conducerea gloriosului nostru partid comunist și a tovarășului Lenin, vom construi socialismul.

Lazo cerea ca toate detașamentele de partizani să se supună fără rezerve comandamentului unic numit de partidul comunist. Acest lucru era deosebit de important dacă se ține seama de faptul că dușmanii strecurați în detașamentele de partizani propovăduiau teoria anarhistă a „liberului plac", îndemnînd pe oameni să nu recunoască Consiliul Militar și pe comuniști. După o convorbire tovărășească, reprezentanții detașamentelor de partizani declarară că recunosc Consiliul Militar al regiunii Primorie și se obligă să execute toate ordinele și dispozițiile lui.

Lazo ceru comandamentului japonez să-i dea legătura directă cu Blagoveșcenskul și le vorbi comuniștilor de-acolo despre activitatea Comitetului regional de partid din Extremul Orient. Faptul că zemstva luase puterea provocase acolo frămîntări și neliniște. Tocmai cu această problemă își începu Lazo convorbirea lui prin fir direct.

— Zemstva regională, explica el, consideră puterea sa ca fiind provizorie şi urmăreşte să contribuie la reunirea paşnică a Extremului Orient cu Rusia Sovietică. Zemstva îşi coordonează activitatea ei cu a noastră. Conducerea unităţilor militare se află în mîinile noastre. În nenumărate localităţi s-au înfiinţat state majore revoluţionare în care au intrat reprezentanţi ai partizanilor, soldaţilor şi muncitorilor. Toate organele administrative ale zemstvei şi ale oraşului, care nu se bucură de încrederea populaţiei, sînt dizolvate, şi puterea trece provizoriu în mîinile statelor majore revoluţionare. Noi, comuniştii, nu am încheiat nici o înţelegere cu celelalte partide politice, dar vom susţine zemstva cîtă vreme îşi va duce munca alături de noi. Poziţia noastră e pur strategică. În scopul organizării tuturor forţelor revoluţionare pentru un atac comun asupra duşmanului în viitorul apropiat, noi susţinem zemstva regională, recunoscînd că deocamdată, în prezenţa intervenţioniştilor, nu puteam instaura întru totul Puterea sovietică. Muncitorii, unităţile armate şi detaşamentele de partizani au înţeles punctul nostru de vedere şi ni s-au alăturat.

La Blagoveşcensk se aflau pe atunci trupe japoneze, dar tovarăşii din acest oraş socoteau că ele nu prezintă nici o primejdie, mai ales că Sirodzu, comandantul diviziei, anunţase oficial, prin ziare şi afişe, apropiata evacuare a trupelor japoneze din regiunea Amur.

Lazo căuta să-i convingă pe tovarăşii din Blagoveşcensk de contrariu :

„Povestea cu japonezii nu e atît de simplă pe cît pare. În ultimele două săptămîni au sosit la Vladivostok numeroase noi unităţi, echipate după ultimul cuvînt al tehnicii militare, şi au ocupat puncte strategice importante.

Lazo făgădui să trimită în regiunea Amur cît mai multe arme şi echipament, să-i înzestreze pe oameni cu tot ce se va putea lua din depozitele Vla-

divostokului, acaparate și păzite de intervenționiștii japonezi.

Formal, Lazo figura numai ca locțiitor al președintelui Consiliului Militar. Potrivit situației de atunci președinte era șeful guvernului din regiunea Primorie; de fapt însă, Lazo conducea întreaga activitate a Consiliului Militar.

Întors din călătoria pe care o făcuse prin ținut, Lazo s-a ocupat în primul rînd de întărirea forțelor armate. În fruntea tuturor unităților care în timpul răscoalei trecuseră de partea revoluției, trebuiau puși comandanți verificați și de nădejde; era nevoie, de asemenea, de o justă repartizare a trupelor, pentru cazul unei eventuale agresiuni din partea japonezilor și a celorlalți intervenționiști, care nu părăsiseră încă Extremul Orient.

Din Transbaikalia soseau știri alarmante. Acolo poporul ducea o luptă înverșunată cu bandele semeonoviste care, presimțind apropiata lor pieire, terorizau și mai crunt populația.

Împotriva semeonoviștilor a pornit din Pribaikalia Armata Revoluționară Populară, formată la Verhneudinsk, sub guvernul zemstvei, din unitățile Regimentului 5 Krasnoznamennaia, și detașamentele de partizani din Transbaikalia. Armata Populară Revoluționară a pricinuit bandelor lui Semeonov înfrîngere după înfrîngere, alungîndu-i pînă la Cita.

Aici se formase așa-zisa „pană" Cita. Semeonoviștii, ascunși în tranșeele din Cita și în împrejurimile orașului, distruseră calea ferată, întrerupînd legătura dintre Siberia și Extremul Orient. Lazo și ceilalți activiști de partid considerau că nodul problemei e tocmai lichidarea acestei „pene" și realizarea joncțiunii trupelor din Primorie cu unitățile Armatei Roșii din Baikal. Se hotărîse ca trupele din Primorie să se deplaseze treptat spre Amur, și mai departe, în Transbaikalia, pentru ca forțele

unite ale tuturor regiunilor să încercuiască şi să nimicească ultimele rămăşiţe ale albgardiştilor.

Problema nu era însă atît de simplă : căile de transport fuseseră pe jumătate distruse, combustibilul, echipamentul şi hrana erau insuficiente.

Lazo lucra neobosit. Timpul îi era strict împărţit pe ore şi minute. În voluminosul său caiet nota întotdeauna ce făcea în fiecare zi, în fiecare ceas, ce avea de făcut de la o zi la alta. Considera disciplina în muncă drept cel mai important factor în viaţa unui revoluţionar, şi cerea de la activiştii care-l înconjurau executarea necondiţionată, obligatorie şi precisă a sarcinilor primite.

Lazo se bucura de o mare popularitate nu numai în armată şi în detaşamentele de partizani, dar şi în rîndurile populaţiei din Primorie. Muncitorii şi ţăranii se adresau adesea Consiliului Militar şi lui personal cu cele mai felurite probleme ; cînd era vorba de neînţelegeri în comună, de o nedreptate, la el veneau. Nici o plîngere, în scris sau verbală, nu rămînea fără răspuns. Activiştii din Consiliul Militar primeau deseori de la Lazo tot felul de dispoziţii, în aparenţă fără nici o legătură cu treburile militare.

— Uite, tovarăşe, se adresa el vreunuia din subalternii lui, citind corespondenţa. Ne scrie un partizan din comuna Frolovka. Albgardiştii i-au ars casa şi a rămas fără adăpost. Trebuie ajutat. Notează, te rog, lămureşte chestiunea în comitet şi în zemstvă şi raportează-mi peste două zile.

— Am înţeles.

Lazo deschidea o altă scrisoare :

— Da, da... Uite despre ce e vorba... Un soldat care a fugit din armata lui Kolceak nu are cum să ia legătură cu familia lui. Cere să fie ajutat. Aici e indicată adresa familiei. Cercetează cazul.

În afara uriaşei munci ce o ducea în cadrul Consiliului Militar, Lazo mai îndeplinea şi alte numeroase sarcini pe linie de partid, era în corespon-

denţă cu nenumăraţi tovarăşi, scria articole la ziare şi citea mult. Pe masa lui de lucru găseai totdeauna un nou roman, o nuvelă sau un volumaş de versuri de curînd apărut. Cîteodată mai fura o oră-două pentru a se întîlni cu prietenii. Prin temperamentul său Lazo era plin de viaţă şi în cercul cunoştinţelor era aşteptat întotdeauna cu nerăbdare.

Exact la ora fixată pentru întîlnire îl puteai vedea înconjurat de prieteni, povestind vreo snoavă, cîntînd sau citind cu glas tare o poezie care-i plăcuse.

Odată făcuse rost de o carte nouă a lui Maiakovski. Sosise deosebit de vesel şi însufleţit.

— Ei, astăzi am să vă povestesc o istorioară, una straşnică ! Îi zice „Povestea cu Scufiţa Roşie". Şedeţi şi ascultaţi.

Începuse povestea încet, de parcă avea în faţa lui copii :

„Pe lume un cadet [1] trăia,
Scufiţă roşie purta.
În afară de scufiţa căpătată,
Roşu nici pe dracu n-avu în el vreodată.
De-auzea că-i revoluţie pe-undeva,
Atunci pe cap scufiţa şi-o punea.
Cadet după cadet, n-avură griji nici pic,
Nici tatăl cadetului, nici al cadetului bunic."

Apoi, luîndu-şi un aer mînios, înfricoşător, urmă :

„Un vînt năprasnic s-a stîrnit deodată
Şi a sfîşiat scufiţa, bucată cu bucată.
Cadetul rămăsese negru. O aflară
Lupii revoluţiei şi îl înhăţară.
Se ştie ce dietă ţin lupii, cu borhot —
Îl înfulecară cu manşete cu tot !"

Încheind povestea, Lazo rostise povăţuitor, tărăgănînd cuvintele :

„Cînd veţi face politică, să vă gîndiţi mereu,
Copii, la povestirea despre cadetul meu."

[1] Membru al partidului constituţional-democrat. (n.a.)

Se mai întîmpla ca după o muncă încordată sau după ce stătuse la sfat cu tovarăşii Lazo să ofteze şi să se lase în voia gîndurilor. Într-o zi, tovarăşii lui îl întrebară :

— De ce oftezi, unde îţi zboară gîndul ?

Serghei răspunse cu tristeţe :

— Mi-am adus aminte de o femeie. O chema ca şi pe fetiţa mea, Ada. Ada Lebedeva. Era la Krasnoiarsk... O asemenea femeie, revoluţionară înfocată, n-am mai întîlnit şi nu cred să mai întîlnesc vreodată.

— Unde e acum ?

— Nu mai e... N-o să mai fie niciodată. Au împuşcat-o bandiţii.

— Lasă, Serghei... nu te mai amărî.

— Ei, nu-i tocmai aşa. Omul trebuie să mai fie uneori şi mîhnit. Poţi rămîne nepăsător cînd îţi aminteşti de cei care şi-au dat viaţa pentru ca noi să putem să citim acum versuri şi să visăm un viitor luminos ? Şi nu numai să-l visăm ; să clădim şi să făurim acest viitor ! Nu se poate să nu ne întristeze şi trebuie să ne întristeze faptul că luptătorii aceştia lipsesc dintre noi.

Lazo pomenea adesea despre tovarăşii şi prietenii lui care participaseră la eroicele bătălii şi căzuseră pe cîmpul de luptă sau fuseseră schingiuiţi pînă la moarte de albgardişti şi de intervenţionişti.

— Pentru noi au murit, pentru copiii noştri, pentru viitorul Rusiei !

Pomenea şi despre foştii prizonieri din armata austro-ungară şi cea germană; germani, unguri, cehi şi slovaci, care în spirit internaţionalist luptaseră alături de Armata Roşie şi apăraseră Puterea sovietică împotriva albgardiştilor şi ale armatelor intervenţioniste. Lazo spunea că revoluţia din Rusia avea un caracter internaţional, că ideile ei vor fi îmbrăţişate şi de popoarele altor ţări, iar acestea vor cinsti cu recunoştinţă şi evlavie memoria fraţilor lor care au luat parte la lupta pentru Puterea so-

vietică, pentru triumful ei jertfind tot ce aveau mai scump pe lume : viața.

În clipele de odihnă, Serghei povestea adeseori despre locul său natal, Moldavia, acest binecuvîntat colțișor al pămîntului sovietic, plin de flori și de soare, de fructe și de cîntec. Descria atît de pitoresc și colorat acele locuri, că în fața ascultătorilor răsăreau parcă aievea terasele acoperite cu viță de vie coborînd spre Nistru, alunișurile întinse de pe colnice și satele pierdute printre livezi, presărate pe povîrnișul dealurilor.

— E o fericire să trăiești, prieteni ! Să trăiești și să lupți pentru ca florile și soarele, dealurile și cîntecele, tot ce e dat de natură, toate bogățiile și toate frumusețile înălțate de munca omului să aparțină celor ce le-au creat.

Războiul de partizani dezorganizase spatele frontului lui Kolceak şi al intervenţioniştilor. Contrarevoluţia suferea o crută înfrîngere în întreg Extremul Orient.

Secţiile de muncitori comunişti străini, înfiinţate în toate organizaţiile de partid, îşi intensificaseră munca de agitaţie şi propagandă printre soldaţii şi ofiţerii armatelor de intervenţie. Cu toate miile de piedici, ideile revoluţionare răzbăteau tot mai mult în rîndurile trupelor intervenţioniste.

Curînd după zdrobirea şi răsturnarea lui Kolceak la Vladivostok, o companie de soldaţi japonezi, manifestîndu-şi simpatia faţă de comunişti, şi-au smuls epoleţii, au arborat drapele roşii şi au refuzat să execute ordinele date de superiori.

La Spassk, soldaţii japonezi stabiliseră relaţii prieteneşti cu partizanii.

În Nikolsk se răspîndeau manifeste în limba japoneză.

Riguroasa disciplină militară a armatei expediţionare japoneze se zdruncinase, îşi pierduse puterea asupra soldaţilor, care începuseră să înţeleagă cine sînt adevăraţii lor prieteni şi cine le sînt duşmani. Conştiinţa lor adormită se trezea.

În martie 1920 apăruse în ziarele din Irkutsk chemarea „Către soldatul japonez" lansată de un grup de japonezi în frunte cu aviatorul Kici Simbo. Soldaţii japonezi erau îndemnaţi să înceteze războiul

cu muncitorii și țăranii ruși și să întoarcă armele împotriva dușmanilor lor de clasă.

În regiunea Primorie trecuse de partea Armatei Roșii soldatul japonez Asada Sato [1], muncitor tipograf. Curînd, Sato deveni comunist activ și tipărea proclamații către soldații japonezi, îndemnîndu-i să lupte cu arma în mînă împotriva asupritorilor lor.

În ziarele din Japonia s-a scris despre revoluționarea armatei expediționare japoneze. Acest fenomen n-a putut fi trecut sub tăcere nici de generalul maior Nissikava, care în lucrarea sa „Istoria expediției din Siberia", scria : „Trupele japoneze cantonate în Transbaikalia și Siberia răsăriteană, datorită continuei bolșevizări a acestor regiuni, au început să se îndrepte spre patrie". Generalul „uitase" să menționeze un singur lucru : că trupele acestea nu se îndreptau pur și simplu spre patrie, ci din ordinul guvernului japonez soldații și ofițerii erau dezarmați, arestați, închiși în lagăre de concentrare și judecați.

După declarația S.U.A. și Angliei despre evacuarea armatelor lor din Extremul Orient, în Japonia creștea nemulțumirea oamenilor muncii față de guvern, care nici nu se gîndea să recheme armata expediționară.

Spre a justifica într-un fel îndărătnicul refuz de a retrage trupele de pe teritoriul străin, ziarele japoneze începură o turbată campanie de minciuni despre teroarea la care sînt supuși rezidenții japonezi din Extremul Orient. La Blagoveșcensk, după plecarea trupelor japoneze, fuseseră chipurile uciși niște fotografi japonezi, rămași în oraș. Se spunea de asemenea că la Nikolsk-Ussuriisk comuniștii

---

[1] Asada Sato, unul dintre cei mai devotați bolșevici japonezi, care s-a consacrat cu totul activității internaționaliste. Bolnav de tuberculoză, a refuzat să plece pentru a se trata și a murit la 4 decembrie 1922. A fost înmormîntat la Habarovsk cu mari onoruri, ca soldat al revoluției proletare. (n.a.)

omorîseră cîţiva japonezi. Această propagandă se făcea în scopul de a trezi ura poporului japonez faţă de ruşi. Comandamentul japonez punea la cale o nouă provocare. El voia să încerce încă o dată ocuparea Extremului Orient, şi în vederea acestei lovituri pregătea opinia publică din Japonia şi din celelalte ţări capitaliste.

În luna martie 1920, guvernul zemstvei din regiunea Primorie a trimis guvernului din Tokio o notă de protest împotriva intervenţiei japoneze. În notă se arăta că scopul acestei expediţii în Extremul Orient, care după declaraţiile oficiale consta în a-i ajutora pe cehoslovaci să plece în patrie, nu mai era actual, deoarece cererea cehoslovacilor fusese satisfăcută de către Guvernul Sovietic: aceştia plecau la ei acasă. Toţi intervenţioniştii declaraseră că-şi retrag trupele din Extremul Orient. Guvernul din regiunea Primorie insista asupra neîntîrziatei şi totalei evacuări şi a trupelor japoneze.

Răspunzînd la această notă, guvernul japonez a găsit o nouă portiţă de scăpare pentru a nu-şi retrage trupele. „Neliniştită de situaţia rezidenţilor japonezi din Extremul Orient, Japonia e silită — se spunea în declaraţia publicată de guvernul japonez — să prelungească staţionarea trupelor sale în Siberia, fără nici un fel de alte scopuri politice ascunse faţă de Rusia." Japonezii anunţau că îndată ce în raioanele limitrofe se va restabili liniştea şi ordinea şi nu vor mai exista piedici pentru deplasările nestingherite ale rezidenţilor japonezi, ei vor evacua imediat, după plecarea trupelor cehe, şi trupele lor.

Nu erau decît vorbe goale.

De fapt, intervenţioniştii japonezi întocmeau în secret planuri de ocupaţie a Extremului Orient, scontînd pe superioritatea tehnică şi pe forţa numerică covîrşitoare a trupelor lor.

În noaptea de 11 spre 12 martie, intervenţioniştii japonezi încercară, în ciuda înţelegerii încheiate cu

detaşamentele de partizani din raionul Nikolaevsk, să cucerească oraşul Nikolaevsk-pe-Amur. Comandantul trupelor expediţionare japoneze, Nissikava, îşi aruncă toate forţele armate în luptă împotriva garnizoanei.

În acelaşi timp, trupele japoneze au dat foc oraşului din mai multe părţi şi au început să aresteze populaţia civilă.

Atacul s-a dezlănţuit pe neaşteptate, iar detaşamentele de partizani au fost luate prin surprindere. Japonezii au arestat pe membrii statului major al trupelor revoluţionare şi au împuşcat pe cîţiva dintre conducători. Dar partizanii s-au reorganizat imediat, au ales noi comandanţi şi au dat inamicului o ripostă hotărîtoare. Printr-un eroic contraatac au decimat detaşamentele intervenţioniştilor japonezi ce se năpustiseră asupra paşnicului oraş.

Aproape patru zile ţinu această luptă pe viaţă şi pe moarte. Japonezii se băteau pentru fiecare petec de pămînt, pentru fiecare casă. În ziua de 15 martie ei s-au recunoscut înfrînţi; au ridicat steagul alb şi s-au predat trupelor revoluţionare.

După această provocare neizbutită, imperialiştii japonezi au început să răspîndească în lumea întreagă, prin biroul lor de informaţii şi prin telegrame publicate în presa reacţionară din solda lor, ştiri false, precum că la Nikolsk-Ussuriisk comuniştii ar fi atacat armata şi pe rezidenţii japonezi, masacrînd întreaga populaţie japoneză din oraş.

Guvernul din regiunea Primorie a propus comandamentului japonez să-şi trimită reprezentanţi în comisia care urma să întreprindă o anchetă asupra acestor evenimente, dar, temîndu-se pe drept cuvînt că cercetările vor duce la demascarea lor, intervenţioniştii japonezi au refuzat să ia parte la lucrările acelei comisii.

La 16 martie 1920 fu convocată la Nikolsk-Ussuriisk cea de a IV-a conferinţă a Comitetului

de ţinut al Partidului Comunist din Extremul Orient.

La conferinţă au sosit delegaţi din Vladivostok, Habarovsk, Blagoveşcensk, Spassk, Kamciatka, Olga, Sucean, Şkotov şi din alte părţi ale ţinutului. Problemele de bază care trebuiau hotărîte erau : caracterul puterii politice şi întărirea forţelor armate.

Din darea de seamă a Comitetului regional de partid şi din rapoartele organizaţiilor de partid reieşea că toţi oamenii muncii din oraşe şi sate cereau instaurarea Puterii sovietice. Puterea sovietică fusese deja instaurată, în parte, în regiunea Amur şi în mai multe judeţe din Primorie, cu excepţia oraşelor. Unii delegaţi insistau ca în întreaga regiune Sovietele să ia conducerea, eliberînd guvernul zemstvei de această răspundere. Li se părea că acum intervenţioniştii nu mai prezintă o primejdie şi că se poate înfăptui cu succes năzuinţa tuturor oamenilor muncii din Extremul Orient de a face parte din familia popoarelor Republicii Sovietice. Acest punct de vedere îl împărtăşea şi Lazo. Alţii demonstrau că tot nu se va putea ajunge la instaurarea Puterii sovietice în prezenţa intervenţioniştilor japonezi şi că, prin această hotărîre irealizabilă, conferinţa va imprima o orientare greşită muncii organizaţiei de partid.

Cu toate că puterea zemstvei din Vladivostok fusese recunoscută de guvernul sovietic (telegrama de confirmare fusese publicată în ziarul „Krasnoe znamia“ [1]), conferinţa a adoptat hotărîrea de a trece în mod oficial puterea în mîinile Sovietelor, înştiinţînd despre acest fapt Comitetul Central al partidului. Delegaţii credeau că partidul va aproba hotărîrea lor şi se pregăteau s-o traducă în fapt.

Lazo prezentă la conferinţă un raport despre sarcinile partidului în problema organizării armatei în Extremul Orient.

---

[1] Drapelul Roşu (n.r.)

Propunerile de bază din raportul său, adoptate de conferință, se refereau la necesitatea de a se acorda o deosebită atenție întăririi disciplinei în unitățile militare. Munca în aceste unități urma să fie organizată după modelul Armatei Roșii sovietice. În toate unitățile trebuiau create celule comuniste, trebuiau trimiși comisari politici (împuterniciți). Membrii de partid și comisarii erau răspunzători de acțiunile subunităților militare. In condițiile grele de atunci era deosebit de important să nu se admită acțiuni izolate, care puteau aduce întregului ținut multe nenorociri, și conferința sublinia acest lucru în hotărîrile sale :

„Nici un soldat și nici un partizan al armatei noastre revoluționare n-are dreptul să părăsească rîndurile ; nici o armă nu trebuie depusă pînă nu va înceta intervenția și Extremul Orient nu se va reuni cu Rusia Sovietică."

Lazo luă parte la întocmirea proclamației adresate „Către muncitorii din lumea întreagă". Conferința aducea la cunoștința oamenilor muncii din toate țările situația reală din Siberia, scopul luptei revoluționare, și amintea pagubele pricinuite de trupele intervenționiste populației pașnice din Siberia și din Extremul Orient.

Proclamația se încheia cu îndemnul :

„Nu vă lăsați amăgiți ! Cereți ca guvernele voastre să recheme pe frații voștri trimiși în Siberia să lupte împotriva oamenilor muncii, împotriva celor ce trudesc, făurind statul muncitoresc-țărănesc al Sovietelor."

În timpul conferinței Lazo a desfășurat o bogată activitate : a lucrat în diferite comisii, a participat la dezbateri și a stat de vorbă cu numeroși delegați.

Nu mult după aceea s-a ținut congresul oamenilor muncii din județul Olga. Delegații din diferite comune și sate, minerii din Sucean, tetiuhinii, artemoviștii au ascultat cu toată luarea-aminte cuvîntările lui Lazo despre Rusia Sovietică, despre

lupta pentru Soviete, pentru partidul bolșevicilor. La încheierea lucrărilor sale, congresul a trimis o telegramă lui V. I. Lenin și M. I. Kalinin, în care se spunea :

„...Țăranii, muncitorii, partizanii, ostașii roșii... care au înlăturat crunta reacțiune a lui Kolceak și au dus lupte grele apărînd cu arma în mînă Sovietele... care nu și-au încetat o clipă activitatea, simt lîngă ei inima Rusiei Sovietice, a Moscovei Roșii, și-o ascultă bătînd, acum, cînd hrăpăreții intervenționiști nu sînt încă definitiv răpuși... În sincera noastră dorință de pace nu ne vom supune robiei, ne vom apăra libertatea pînă la ultima picătură de sînge.

Vom lupta pînă la deplina victorie !"

Asta era starea de spirit a oamenilor muncii din Transbaikalia, din Amur și din întreg Extremul Orient.

Despre încrederea poporului în comuniști vorbea limpede bilanțul alegerilor municipale în duma din Vladivostok. Bolșevicii obținuseră 87 la sută din voturi. Era o mare victorie politică.

Rezultatul favorabil al alegerilor nu rezolva însă problema. Trupele japoneze mai prezentau încă o primejdie serioasă pentru Puterea sovietică. Trupele cehoslovace și o parte din cele americane fuseseră evacuate, dar armata japoneză nu se retrăsese și, pentru a evita un conflict, Comitetul Central al partidului a fost de părere să se renunțe deocamdată la instaurarea Puterii sovietice pe teritoriul unde se mai aflau încă forțe militare străine. Pe baza acestei directive, Comitetul regional al partidului a adoptat hotărîrea „să nu treacă încă la proclamarea Puterii sovietice în Extremul Orient, ci autoritatea guvernului zemstvei să se extindă asupra tuturor acestor regiuni". Au fost numiți reprezentanți ai guvernului zemstvei la Habarovsk, în Kamciatka, în Sahalin, Amur și la calea ferată Chino-Orientală.

Deşi forţele lor fuseseră zdrobite de partizani la Nikolaevsk, intervenţioniştii japonezi puneau la cale un nou atac în regiunea Primorie. Luînd toate măsurile pentru a adormi vigilenţa unităţilor militare revoluţionare şi activizînd pe rezidenţii din oraş, care în realitate erau informatorii şi spionii lor, imperialiştii japonezi hotărîră să ocupe Vladivostokul.

Rezidenţii din Vladivostok au servit tot timpul japonezilor drept pretext pentru provocări, sub motiv că „nu e garantată siguranţa cetăţenilor japonezi".

Conducătorii militarismului japonez aveau nevoie să ştie tot ce se petrecea în unităţile, instituţiile şi întreprinderile ruseşti, să deţină informaţii despre amplasarea trupelor şi a posturilor revoluţionare, despre numărul ostaşilor, despre armament etc., iar aceste informaţii le culegeau de preferinţă rezidenţii care locuiau în oraşele din Extremul Orient.

În luna martie 1920, Comisariatul Poporului pentru Afacerile Externe al R.S.F.S.R. a transmis guvernului japonez o notă, prin care propunea începerea tratativelor de pace. Nota a rămas fără răspuns. Clica militaristă japoneză se pregătea să invadeze din nou regiunea Primorie. Lovitura fusese hotărîtă pentru ziua de 5 aprilie.

Prevăzînd că ar putea să urmeze o nouă agresiune a trupelor japoneze, Lazo a trimis prin radio, via Ohotsk şi Iakutsk, o telegramă cifrată Consiliului Militar Revoluţionar al Armatei a V-a, la Irkutsk. El comunica amplasarea unităţilor militare din regiunile Primorie, Amur şi Transbaikalia, armamentul şi muniţiile aflate la dispoziţia lor, şi ruga să se ceară de la centru „o sută de mii de arme, o sută de milioane cartuşe şi cinci sute mitra-

liere. Acest ajutor e mai important ca orice... Să nu fim nevoiți să ne apărăm cu mîinile goale!"

Trupele noastre din Vladivostok au primit ordin ca în cazul unei agresiuni fățișe din partea trupelor japoneze să se retragă din oraș, pentru a cruța oamenii și armamentul.

Deasupra Oceanului Pacific se îngrămădiseră din nou nori amenințători.

După conferința Comitetului de ținut al partidului din Vladivostok s-au ținut alegerile pentru Soviet. Candidații partidului comunist au obținut o majoritate zdrobitoare. Sovietul nou ales a fost convocat pe ziua de 3 aprilie. Influența crescîndă a bolșevicilor în mase era atît de evidentă, încît părea că sosise momentul ca la ședința Sovietului să se proclame Puterea sovietică în oraș ; dar cînd comuniștii întrebară care va trebui să fie caracterul noii puteri instaurate, Comitetul Central al partidului aminti încă o dată directivele și îndrumările date, în temeiul cărora adepții instaurării Puterii sovietice în Extremul Orient erau obligați să renunțe la planul lor. Biroul Politic al Comitetului Central se declarase categoric pentru politica de menținere a statului-tampon care se crease la Verhneudinsk (astăzi Ulan-Ude) ; nu numai atît, dar toate guvernele din Extremul Orient trebuiau să fie constituite după tipul celui din Transbaikalia.

Acest stat-tampon, improvizat sub forma statului burghezo-democrat al Republicii Extremului Orient (R.E.O.), reunind regiunile Transbaikalia, Amur, Primorie, Sahalin precum și fîșia de pămînt pe care se afla calea ferată Chino-Orientală ce încăpuse pe mîini străine, era mai mult decît necesar pentru a rezolva în acel moment problema complexă a relațiilor internaționale în Extremul Orient. V. I. Lenin explică înființarea Republicii Extremului Orient : „...Noi nu putem duce răz-

boi împotriva Japoniei şi trebuie să facem totul pentru a încerca nu numai să amînăm războiul cu Japonia, dar, dacă e posibil, să-l evităm..." [1]

Astfel, statul-tampon era o măsură tactică a partidului comunist, în speranţa că Japonia şi celelalte puteri imperialiste nu vor putea să invoce nici un pretext prin care să justifice ocuparea Extremului Orient.

Directivele Comitetului Central schimbară aşadar întreaga situaţie. Comitetul regional de partid renunţă la intenţia de a proclama instaurarea Puterii sovietice. Se hotărî ca şedinţa Sovietului să aibă o ordine de zi mai adecvată situaţiei ce se crease; toţi reprezentanţii Sovietului şi ai organizaţiilor obşteşti aveau să-şi exprime dorinţa de a lupta pentru încetarea intervenţiei şi pentru retragerea trupelor străine de pe teritoriul Extremului Orient, considerînd Extremul Orient drept parte integrantă a Rusiei Sovietice.

Din însărcinarea Comitetului regional de partid, şi Lazo se pregătea să ia parte la şedinţa Sovietului.

— Gîndiţi-vă numai ce festă o să le jucăm! zicea el. În ciuda prezenţei lor, noi vom întruni Sovietul, şi aceasta va fi cea mai puternică lovitură pentru intervenţionişti. Fără a proclama Puterea sovietică, lăsînd guvernul în mîinile zemstvei, Sovietul nostru va fi, totuşi, locul unde oamenii muncii vor putea să-şi spună toate dorinţele, năzuinţele şi nădejdile lor. Iar guvernul Primoriei va avea un sprijin şi un ajutor în îndeplinirea obligaţiilor ce şi le-a luat.

La 3 aprilie s-a întrunit Sovietul de deputaţi ai muncitorilor, soldaţilor şi matrozilor din Vladivostok.

Sala Clubului popular, unde se ţinea şedinţa, era plină pînă la refuz. Membrii Sovietului au fost întîmpinaţi cu o furtunoasă manifestaţie de simpatie.

[1] V. I. Lenin, Opere, vol. 31, pag. 435.

Ovaţiile şi aclamaţiile nu mai încetau. Ele izbucniră şi mai puternic cînd s-a anunţat că din partea organizaţiei de partid din Vladivostok va lua cuvîntul deputatul Lazo. În tunetul neîntrerupt al aplauzelor, Serghei Gheorghievici se urcă la tribună.

— Tovarăşi ! începu el. După o luptă sîngeroasă, iată-ne din nou adunaţi aici, la Vladivostok, această fereastră a Rusiei Sovietice pe ţărmul Oceanului Pacific, care a devenit centrul intervenţiei în Extremul Orient. S-a întrunit Sovietul, şi faptul acesta, mai grăitor decît multe cuvinte, ne arată tăria Rusiei Sovietice şi forţa revoluţiei proletare internaţionale. Şi nu aclamaţii, ci planuri de luptă, soluţii care să dezlege greaua situaţie... trebuie să se audă în această şedinţă. De peste graniţă ne pîndesc baionetele intervenţioniştilor străini, iar aici, datorită lor, noi nu putem instaura pe deplin Puterea sovietică. Dar ceea ce ne uneşte, ceea ce dă vigoare forţelor noastre, ceea ce va rezolva încurcata situaţie, e lupta. Vom dedica acestei lupte toate puterile şi toate posibilităţile noastre. Putem să renunţăm astăzi la imediata instaurare a Puterii sovietice, dar nu vom renunţa la luptă. Nu facem nici o concesie, nu acceptăm nici un compromis. Lupta ne cere o rigurbasă şi aspră disciplină ; cere strîngerea tuturor forţelor în jurul organizaţiilor noastre revoluţionare.

„Toate puterile, toate posibilităţile noastre le vom dedica luptei"... răsuna chemarea lui Lazo.

— Împotriva noastră se ridică agresiunea japoneză, dar imperialismul japonez nu va fi în stare să împiedice necruţătorul curs al istoriei... Noi privim drept în faţă, ca nişte învingători, acest imperialism care ne ameninţă... şi, ca atare, ştim : chiar dacă japonezii ar birui pentru cîtva timp şi Sovietul din Vladivostok ar trebui să se retragă în taigă, Sovietele vor rămîne în picioare ! Sîntem datori să ducem mai departe munca revoluţionară, să rămînem la postul nostru pînă la deplina victorie

asupra vrăjmaşului. Să ne amintim, tovarăşi, de primul preşedinte al Sovietului din Vladivostok, tovarăşul Suhanov, care a căzut la datorie. Mulţi dintre noi au avut prilejul să-i cunoască voinţa de fier şi mintea luminată. El a fost conducătorul proletariatului din Vladivostok şi şi-a îndeplinit misiunea rămînînd la postul său pînă în ultima clipă a vieţii.

Tovarăşi, vorbi Lazo mai departe, situaţia Sovietelor, aici, în Vladivostok, se deosebeşte de situaţia Sovietelor din Rusia. Dincolo de Baikal, înlăturînd tot ce-a fost vechi şi putred, Sovietele au biruit... Clasa muncitoare poate trece acum la muncă paşnică şi constructivă. Noi n-am repurtat încă victoria definitivă ; dar în faţa noastră stau aceleaşi probleme de construcţie socialistă de o uriaşă însemnătate... Noi trebuie să ţinem minte că Sovietele nu sînt numai făuritorii noului, ci şi groparii vechii orînduiri care şi-a trăit traiul. Această muncă nu se isprăveşte aici. În lupta pentru instaurarea Sovietelor în Vladivostok şi în întregul ţinut s-a vărsat mult sînge ; dar, mai devreme sau mai tîrziu, Puterea sovietică va triumfa. În iunie 1918, Sovietul fusese încercuit de armate duşmane superioare nouă. Împreună cu cehoslovacii, intraseră în acţiune şi sprijinitorii lor — socialiştii-revoluţionari şi menşevicii. Acum aceste partide nu mai există : contrarevoluţia pe care au provocat-o le-a adus pieirea ; poporul şi-a dat seama de mîrşăvia politicii lor trădătoare şi le-a întors spatele cu dispreţ. Acum împotriva forţelor revoluţionare s-a ridicat armata japoneză. Tovarăşi ! spuse cu înflăcărare şi cu glas pătrunzător Lazo, eu cred că trupele noastre revoluţionare simt şi gîndesc ca noi. Ele s-au strîns în jurul organizaţiilor bolşevice şi sînt gata să pornească la prima chemare. Nici o unitate militară nu va întreprinde vreo acţiune izolată. Nici un partizan, soldat sau matroz, nu-şi va părăsi postul şi nu va lăsa arma din mînă, pînă nu va înceta în-

tervenţia străină şi nu ne vom reuni cu Uniunea Sovietică... Prea mult sînge s-a vărsat şi războiul a abătut prea multe nenorociri asupra întregii populaţii : noi nu vom fi niciodată aceia care vor provoca un conflict armat. Dar dacă vom fi atacaţi, vom răspunde. Vom lupta ! Tînăra noastră Armată Roşie e tare, nu prin numărul ostaşilor, ci prin faptul că în spatele ei stau nesfîrşitele rînduri ale popoarelor asuprite, clasele exploatate din toate ţările, care pretutindeni duc luptă crîncenă pentru aceleaşi ţeluri.

Acţiunile japonezilor sînt de-a dreptul provocatoare. Ei au ocupat în oraş o seamă de puncte importante şi au înălţat steagul lor pe muntele Igrovaia [1] fără ca noi să le fi dat vreun prilej.

Fără să nesocotească faptul că relaţiile oficiale cu intervenţioniştii japonezi înregistrează totuşi o îmbunătăţire, că aceştia voiau, probabil, să ajungă la o înţelegere într-o seamă de chestiuni, Lazo arăta că situaţia generală continua să rămînă extrem de încordată.

— Val după val, şi-a încheiat el cuvîntarea, forţele revoluţionare macină temelia cetăţii capitalului, surpînd-o. Multe turnuri şi multe ziduri s-au năruit, iar altele se clatină. Să nu deznădăjduim, să nu dăm înapoi dacă, după valul biruitor care ne-a adus aici, la şedinţa Sovietului din Vladivostok, vor veni zile negre. Să privim viaţa drept în faţă. N-avem de pierdut decît lanţurile. Şi oricît de ameninţători ar fi norii care se strîng deasupra noastră, victoria nu aparţine întunericului, ci nouă. Noi vom fi învingătorii !

Cuvîntarea lui Lazo a produs o impresie de neşters asupra ascultătorilor. Participanţii se ridicară în picioare.

[1] Munte în Vladivostok. (n.a.)

— Trăiască conducătorul proletariatului mondial, V. I. Lenin ! s-a auzit un glas din asistență, și toată sala a întărit urarea cu aplauze furtunoase.

Toți vorbitorii care au luat cuvîntul din partea celorlalte organizații de partid, sindicate și zemstve au subliniat în declarațiile lor că Extremul Orient e parte integrantă a Rusiei și că vor lupta pentru unitatea Patriei sovietice, precum și pentru lichidarea intervenției trupelor străine. Aceste declarații dovedeau că nu exista alt partid care să fie în stare să păstreze integritatea Rusiei, în afara celui comunist.

Cuvîntarea din 3 aprilie a fost ultima cuvîntare a lui Serghei Lazo, patriot al Rusiei Sovietice, talentat conducător de oaste și minunat comunist, neobosit organizator al oamenilor muncii din Extremul Orient.

De atunci s-au scurs treizeci și șase de ani, dar în fața celor care l-au ascultat pe Lazo în acea memorabilă zi răsare și acum luminosul chip al înflăcăratului tribun, al strălucitorului orator și neînduplecatului luptător pentru fericirea poporului. Cum îi ardeau ochii, și cu cîtă pasiune vorbea despre neclintita lui credință în triumful ideilor Marii Revoluții Socialiste din Octombrie ! Iar credința aceasta se transmitea tuturor celor cărora le adresa înflăcărata lui chemare la luptă.

DEZMĂȚUL CLICII MILITARISTE JAPONEZE

Guvernul zemstvei a fost nevoit să încheie cu intervenționiștii japonezi un Tratat de pace provizorie, pentru a se pune la adăpost de noi provocări posibile.

Pentru a discuta condițiile foarte grele, puse de intervenționiști, Comitetul regional de partid a convocat de urgență o consfătuire. Ce era de făcut? Ce atitudine trebuiau să ia? Să refuze condițiile și prin aceasta să prilejuiască un conflict fățiș? Nu! Comitetul regional ținea minte directivele Comitetului Central de a nu provoca în nici un caz ciocniri cu trupele japoneze și de a nu înăspri relațiile cu Japonia.

— Propun să se semneze tratatul, oricît de grele ar fi condițiile lui, spuse după un schimb de păreri președintele Comitetului regional, Kușnariov.

— Da. Sîntem datori să procedăm astfel, întări Lazo. Trebuie să cîștigăm timp cu orice preț. Ne vom retrage deocamdată pe poziții noi; n-avem altă ieșire.

Propunerea lui Kușnariov fu adoptată. Tovarășii desemnați pentru tratative au primit instrucțiuni de a introduce clauza eventualei revizuiri a Tratatului la cererea uneia dintre părți.

La 4 aprilie 1920 avu loc întîlnirea delegaților rusă și japoneză. Delegația japonezilor era condusă de generalul Takaianaghi, iar delegația guvernului din Primorie, de vechiul membru de partid, Teitlin.

Atmosfera din timpul şedinţei a fost mai mult decît încordată. De cîteva ori membrii delegaţiei japoneze şi-au îngăduit atitudini provocatoare faţă de delegaţii guvernului din Primorie. Numai datorită uimitoarei stăpîniri de sine a comuniştilor, ieşirile japonezilor n-au avut urmări mai grave.

În aceeaşi zi, la ora 6 seara, în casa comandantului trupelor din regiunea Primorie, se adunară comuniştii şi conducătorii ţinutului pentru un schimb de păreri asupra ultimelor evenimente : tratativele cu japonezii, purtarea lor provocatoare şi tactica ce trebuia urmată.

După darea de seamă asupra mersului tratativelor ruso-japoneze, Comitetul regional de partid a aprobat poziţia delegaţiei guvernului din Primorie.

Lazo a raportat apoi că fusese expediată din Vladivostok spre Amur o mare cantitate de muniţii, echipament, armament şi medicamente; se transportau arme, cartuşe, mitraliere, obuze; fuseseră trimise, de asemenea, în regiunea Amur trei sute de vagoane, destinate transportului de trupe în Transbaikalia, împotriva bandei lui Semeonov.

Lazo a comunicat apoi ştirile sosite din diverse puncte. Primea neîntrerupt rapoarte telefonice de la unităţile militare, din întreprinderi şi de pe linia ferată, prin care se confirma o situaţie extrem de îngrijorătoare; nu mai era nici o îndoială asupra faptului că japonezii se pregăteau febril pentru o nouă acţiune.

În întregul oraş şi în suburbii roiau patrulele japoneze. În gară, trupele japoneze opriseră trenurile şi puseseră stăpînire pe 18 vagoane cu argint, care urmau să fie trimise de Banca Naţională din Vladivostok, prin Habarovsk, la Blagoveşcensk.

Pentru Lazo şi pentru toţi cei din jurul lui era limpede că sosise momentul răfuielii cu duşmanul. Localităţile ameninţate au fost încunoştiinţate de adevărata situaţie şi au primit directive să fie gata de luptă.

Nici nu se uscase cerneala de pe Tratatul de pace abia încheiat, cînd, la ora 9 seara, în aceeaşi zi de 4 aprilie, imperialiştii japonezi l-au încălcat cu perfidie, pornind fulgerător la atac după un plan pregătit dinainte. Către ora 2 noaptea ei ocupaseră gara, corpul de gardă, staţiunea telegrafică şi postul de radio ; apoi au bombardat şi au ocupat clădirea administraţiei zemstvei şi a statului major, hotelul „Zolotoi-Rog", închisoarea oraşului şi altele.

Instalîndu-se în gara Vladivostok, japonezii au pus mîna pe staţiile Pervaia-Recika şi Vtoraia-Recika.

Comandamentul cetăţii a fost de asemenea ocupat, după ce, în prealabil, japonezii întreprinseseră o recunoaştere.

Clica militaristă japoneză recurgea la procedee de luptă incompatibile cu cele mai elementare reguli internaţionale respectate pretutindeni. Intervenţioniştii au deschis focul şi au tras din clădirile pe care flutura steagul Crucii Roşii japoneze. Comandantul detaşamentului bolşevic de marină relata următorul episod :

„Vreo patruzeci de japonezi, cu steagul alb în frunte, au venit de pe strada Zvetlanskaia şi au pătruns în clădirea comandamentului nostru, îndreptîndu-se spre încăperile ocupate de Crucea Roşie japoneză. Apoi lanţuri compacte de trăgători japonezi au început să încercuiască din toate părţile clădirea. La poarta principală, santinelele noastre au fost îndepărtate, duse nu se ştie unde. Matrozul pornit în controlul posturilor a fost de asemeni înconjurat de soldaţi japonezi ; văzînd că vor să-l aresteze el a luat-o la fugă îndărăt, spre sediul companiei. Soldaţii japonezi au deschis focul asupra lui. Matrozul, deşi rănit la braţul drept, a reuşit să se întoarcă la companie şi a raportat că santinelele erau scoase din post şi arestate de către japonezi. Împuşcăturile şi rafalele de mitraliere trase de japonezi din clădirea Crucii Roşii n-au încetat pînă

în zorii zilei... Un soldat ceh care încercase să treacă în fugă strada a fost ucis."

Steagul roşu, steaua roşie şi celelalte semne distinctive ale armatei revoluţionare îi făceau să turbeze pe japonezi. Steagurile roşii de pe clădiri şi automobile, insignele de pe mantaua şi uniforma militară erau smulse cu furie, rupte şi călcate în picioare.

Ostaşii roşii luptaseră eroic toată noaptea, dar superioritatea era vădit de partea japonezilor. Trupele revoluţionare din Vladivostok — capul Ciurkin, insula Russki, staţia Okeanskaia, Şkotov şi Sucean — numărau aproximativ nouăsprezece mii de oameni şi n-aveau decît zece mitraliere. Japonezii concentraseră aici aproape şaptezeci de mii de oameni din toate armele, înzestraţi cu sute de mitraliere şi numeroase baterii de artilerie. Pe deasupra, în rada portului staţionau cuirasate, crucişătoare, torpiloare şi alte cîteva vase mici de război japoneze. Aproape toate depozitele militare de armament şi muniţii căzuseră în mîinile japonezilor.

Pentru a evita jertfe inutile în lupta cu forţele superioare ale duşmanului, Consiliul Militar a ordonat retragerea trupelor revoluţionare din Vladivostok. Spre dimineaţă, aproape tot oraşul se afla în mîinile intervenţioniştilor.

Pînă la amiaza zilei de 5 aprilie, nu numai Vladivostokul, ci şi împrejurimile erau ocupate de trupele japoneze. Unităţile revoluţionare care n-avuseseră timp să se retragă au fost dezarmate, iar deasupra clădirilor publice şi a aşezămintelor obşteşti începură să fîlfîie steaguri japoneze. Patrule japoneze cutreierau necontenit prin oraş. La răspîntiile străzilor principale erau aşezate bariere. Intervenţioniştii arestau, percheziţionau, prădau, băteau şi ucideau trecătorii, fără nici un motiv. Ei năvăleau nu numai în clădirile instituţiilor militare şi publice, dar chiar şi în casele oamenilor. Nenumărate locuinţe au fost distruse de focul artileriei.

E știut că provocarea e obișnuitul procedeu al tuturor imperialiștilor. Japonezii folosiseră această metodă vicleană în Manciuria și China, și cu nespus cinism recurgeau la ea și pe pămîntul rusesc.

La 5 aprilie, în timp ce intervenționiștii săvîrșeau neînchipuite atrocități în regiunea Primorie, comandantul trupelor japoneze, generalul Obi, se adresa populației astfel :

„Cetățeni !

Pe baza declarației guvernului japonez din 31 martie a.c., comandamentul nostru a dus, începînd din ziua de 2 aprilie, tratative cu reprezentanții autorităților rusești pentru rezolvarea pașnică a problemei trupelor japoneze aflate în ținut. Însă în noaptea de 4 spre 5 aprilie, grupuri înarmate rusești au atacat prin surprindere depozitele, garajul și comandamentul nostru ; aceleași trupe au deschis focul asupra patrulelor și diferitelor posturi ale noastre. În urma acestor acțiuni violente și pentru a preîntîmpina primejdia ce ne amenință din partea unităților rusești, înarmate, comandamentul japonez se vede silit să ceară dezarmarea acestora. În împrejurarea de față, comandamentul japonez, fără a urmări în mod interesat vreun scop, nu poate să îngăduie continuarea dezordinei, și va lua măsuri în acest sens, începînd totodată tratativele cu autoritățile rusești."

În Extremul Orient trăiau mulți coreeni, care se refugiaseră în Rusia cu o jumătate de veac în urmă, cînd patria lor fusese cotropită de imperialiștii japonezi. Acești coreeni au devenit cetățeni ruși și se bucurau de aceleași drepturi civile ca întreaga populație. Ei au luat parte activă la lupta de partizani împotriva albgardiștilor și trupelor interven-ționiste. Comandamentul japonez căuta să folosească orice prilej, potrivit sau nepotrivit, pentru a se răzbuna crunt pe coreenii care nu-și plecau capul în fața imperialiștilor.

În ziua de 5 aprilie, dis-de-dimineaţă, trupele japoneze au încercuit suburbia coreeană din Vladivostok, deschizînd focul asupra clădirii redacţiei ziarului coreean şi asupra celor trei şcoli coreene din oraş. Intervenţioniştii au dezarmat soldaţii ruşi sub paza cărora se afla suburbia, i-au bătut, i-au legat de mîini, i-au scos în stradă, i-au trîntit în noroi şi i-au lovit din nou sălbatic cu patul armelor.

Apoi au dezlănţuit o represiune monstruoasă prin cruzimea ei asupra populaţiei coreene, dezarmată şi fără putere. Zeci de coreeni au fost arestaţi, legaţi, bătuţi şi înghesuiţi în clădirea uneia dintre şcoli, căreia japonezii i-au dat foc. Locuitorii din împrejurimi auzeau strigătele desperate ale victimelor, dar nu puteau veni în ajutorul celor pe care îi înăbuşea fumul şi-i mistuiau flăcările, fiindcă patrulele japoneze nu lăsau pe nimeni să se apropie de clădirea care ardea.

Cînd au plecat din acest cartier al oraşului, intervenţioniştii au prădat toate prăvăliile şi casele coreene, pînă la ultima. Deosebit de crud se purtau cu acei la care descopereau o stea roşie sau un drapel naţional coreean. Mulţi coreeni — ţărani, muncitori şi intelectuali — au pierit ucişi de mîna intervenţioniştilor în sîngeroasele zile de 4 şi 5 aprilie, la Spassk, Habarovsk şi alte localităţi din ţinut. La Nikolsk-Ussuriisk a fost ucis unul dintre cei mai vechi luptători ai mişcării naţional-revoluţionare coreene, P. S. Ţoi.

Ajunşi la disperare, coreenii au făcut apel la ajutorul consulilor străini. Coreenii cereau o anchetă care să constate excesele soldaţilor japonezi şi se rugau să fie apăraţi de sălbăticia lor. Nici unul dintre consulate n-a găsit de cuviinţă să dea un răspuns acestui protest. Nici un consul n-a încercat măcar să stăvilească crimele aliaţilor săi. Reprezentanţii S.U.A., Angliei, Franţei, Italiei, Chinei şi Japoniei au ţinut la 5 aprilie două consfătuiri, una a militarilor, alta a corpului consular. Ca rezultat al

discuțiilor purtate, japonezilor li s-a impus să dea jos steagurile lor naționale, înălțate în noaptea de 4 spre 5 aprilie pe toate instituțiile publice rusești!

Trupele japoneze atacaseră simultan toate centrele mari administrative din regiunea Primorie. În dimineața zilei de 5 aprilie, calea ferată Vladivostok-Nikolsk-Ussuriisk se afla în mîinile lor și se pregăteau să ocupe în aceeași zi întreaga regiune Ussuri.

Ei năvăliseră în Nikolsk-Ussuriisk încă din timpul congresului ținut de oamenii muncii din uzinele Primorie și Amur, care se întruniseră pentru a rezolva problemele de bază ale politicii și organizării puterii în Extremul Orient. Numeroși delegați fuseseră atunci uciși, arestați, legați cîte doi și bătuți. Clădirile sindicatelor fuseseră distruse, iar avutul prădat.

În seara zilei de 5 aprilie, comandamentul japonez a invitat pe comandanții unităților sovietice pentru tratative la Razdolnoe și i-a împușcat mișelește. A fost o noapte cu adevărat sinistră. Trupele japoneze au înconjurat cazărmile rusești, au eliberat pe albgardiști, pe cei din bandele lui Rozanov, Kalmîkov și pe contrarevoluționarii deținuți care, după indicațiile lor, au pornit să împuște locuitori pașnici și soldați.

Japonezii au avut aceeași purtare provocatoare și atunci cînd au ocupat Habarovskul. Înainte de a intra în acțiune, și pentru a induce în eroare populația, autoritățile locale și comandamentul garnizoanei, japonezii anunțaseră, sub masca „ordinei și păcii", evacuarea trupelor lor din Habarovsk.

Comandantul armatei japoneze, generalul Sirodzu, scria cu fățărnicie:

„În țară s-a instaurat mult așteptata ordine și pace, pentru păstrarea și menținerea căreia am luptat noi, japonezii. Ne pare rău că părăsim populația Extremului Orient pe care am cunoscut-o îndeaproape, cu care ne-am înfrățit, nutrind față de

ea cea mai caldă prietenie. Îi urmă deplin succes în făurirea și păstrarea păcii și ordinii !"

Japonezii începură să cutreiere cazărmile Armatei Roșii, aducînd ostașilor sovietici ceai, zahăr, whisky și alte daruri mărunte. Ei au anunțat prin ziare că în ziua de 5 aprilie, la ora 9 de dimineață, artileria japoneză va efectua „exerciții de tragere" ; comandamentul japonez cerea populației să nu se îngrijoreze.

Dar în locul oricărui „exercițiu de tragere", la 5 aprilie dis-de-dimineață, armata japoneză a început să încercuiască cazărmile, iar la ora 8 fix, bateriile intervenționiștilor au deschis focul asupra instituțiilor guvernamentale, bombardînd statul major al trupelor revoluționare, fosta școală de cadeți, cazărmile și clădirile publice. Un grup de bandiți înarmați stropeau casele cu substanțe inflamabile și le dădeau foc. Japonezii împușcau oamenii pașnici, care se duceau la piață să facă cumpărături sau se întorceau acasă.

Ostașii roșii au opus o rezistență dîrză. Croindu-și drum cu baioneta prin rîndurile dese ale dușmanului, i-au pricinuit acestuia mari pierderi în timp ce se retrăgeau pe malul stîng al Amurului.

Plutonul de matrozi ai flotei Amur a luptat eroic sub comanda lui Nikolai Horoșiov, apărînd gara. Intervenționiștii erau încredințați că vor izbuti să lichideze repede paza gării și să pună mîna pe cele 100 de vagoane cu material de război, sosite din Vladivostok și destinate Blagoveșcenskului. Dar, sub acoperirea matrozilor, care țineau în loc ofensiva japoneză, feroviarii avură timp să treacă o mare parte din vagoane dincolo de Amur.

Respingînd înverșunatele atacuri ale forțelor japoneze, de cîteva ori mai numeroase, comandantul plutonului, după ce își pierduse în luptă două-treimi din ostași, se văzu deodată încercuit. Cu strigătul : „Înainte, tovarăși ! Ura !" el se aruncă asupra dușmanului, la baionetă. Matrozii porniră la atac după

el. Ca un viteaz căzu în crîncena bătălie, în vîrstă de douăzeci şi şase de ani, matrozul-erou Nikolai Horoşiov.

Atrocităţile comandamentului japonez în rîndurile populaţiei paşnice au provocat pretutindeni un val de indignare. Primind vestea despre agresiunea din Vladivostok, muncitorii de la minele din Sucean şi Comitetul lor Executiv au luat hotărîrea ca, în cazul cînd japonezii ar năvăli asupra minelor, să le arunce în aer.

În noaptea spre 6 aprilie, japonezii au ocupat staţia Ugolnaia, la 30 kilometri de Vladivostok. Ei au adresat comandantului trupelor revoluţionare o notă cu următorul cuprins :

„Prea stimate domnule comandant al armatei revoluţionare (staţia Ugolnaia).

Din ordinul comandantului japonez, îmi iau permisiunea să vă cer următoarele :

1. Întrucît tratativele dintre Japonia şi Rusia au rămas fără rezultat, nu voi îngădui prezenţa trupelor voastre pe teritoriul unde acţionează armata japoneză.

2. Vă rog să ordonaţi dezarmarea soldaţilor voştri şi să ne predaţi provizoriu toate armele, muniţiile şi efectele militare.

3. Dacă trupele voastre nu vor îndeplini aceste condiţii sau vor încerca să tergiverseze lucrurile, voi recurge hotărît la forţa armată. Dimpotrivă, dacă trupele voastre vor fi dezarmate şi vor da ascultare cererii noastre, nu ne vom atinge de nici un bun al vostru, ci le vom ţine sub paza noastră ; şi mai îndrăznesc să cer să ni se răspundă doar la această comunicare într-o jumătate de oră".

Agresiunea japonezilor în Extremul Orient s-a îndeplinit după un plan conceput de Antantă, împotriva Ţării Sovietelor. Printr-o lovitură dată simultan de Polonia — din vest — şi Japonia — din est — Antanta şi-a început în 1920 a treia campanie

a ei. Poporul sovietic își aduna puteri noi, pentru a respinge și această lovitură a briganzilor internaționali.

În noaptea de 5 aprilie s-a organizat la Vladivostok un stat major revoluționar. În sarcina lui intra conducerea organizației de partid, trecerea în ilegalitate, evacuarea trupelor revoluționare și repartizarea lor în locuri unde să nu fie posibil un atac neașteptat din partea dușmanului.

Statul Major Revoluționar a înzestrat unitățile în retragere cu bani, alimente, armament și medicamente; le-a trimis activiști politici și le-a dat îndrumări precise în ce direcție trebuia să se îndrepte fiecare unitate. Statul major a desemnat împuterniciți la calea ferată, în portul militar, pe lîngă flota voluntară, și în cele mai importante puncte din regiune, ținîndu-i sub conducerea, supravegherea și controlul său.

În zilele de 4 și 5 aprilie a luat ființă Comitetul de partid din zona frontului, care a adresat un apel către întreaga populație din ținut:

„A sosit un ceas greu și hotărîtor pentru ținutul Primorie, cînd mîna trădătoare a comandamentului militar japonez, profitînd de orientarea pașnică a politicii noastre, a atacat în puterea nopții, ca un tîlhar, oștile noastre roșii."

Comitetul de partid din zona frontului chema pe ostașii roșii și pe partizani să apere populația muncitoare a ținutului, să întărească disciplina în rîndurile armatei.

„Partidul comuniștilor-bolșevici, stînd ca o santinelă credincioasă de strajă revoluției și drepturilor celor ce muncesc, desemnează împuterniciți politici pe lîngă toți conducătorii militari de răspundere, cu obligația de a veghea ca întregul corp de comandă și toți ostașii să-și facă datoria. Ei vor răspunde cu capul pentru acțiunile lor în detașamentele unde sînt desemnați.

Oricine va acționa, în numele vreunui partid, contrar dispozițiilor a căror îndeplinire o cerem, este un dușman al poporului muncitor...

Veniți cu toții în ajutorul armatei ! Dați-i tot sprijinul vostru ! Numai integritatea armatei ne va salva de la înfrîngere și robie..."

La 6 aprilie, secretariatul Biroului Central al Sindicatelor din Vladivostok, întrunind treizeci de mii de muncitori, a cerut comandamentului japonez punerea în libertate a tuturor arestaților, evacuarea clădirilor ocupate, restituirea corespondenței sustrase organizațiilor muncitorești, încetarea prigoanei și înapoierea armelor și a tuturor valorilor.

Sindicatele feroviarilor au organizat, sub conducerea partidului, o grevă, iar sindicatul docherilor își exprima astfel protestul împotriva provocărilor dușmane : „După proteste repetate împotriva amestecului în treburile noastre interne, ne ridicăm încă o dată glasul indignat în fața barbarelor procedee ale intervenționiștilor : răpirea din rîndurile noastre a celor mai buni activiști, procedee demne numai de bandiți mîrșavi care operează pe întuneric. Intervenționiști, călătorie sprîncenată ! Cărați-vă acasă !"

Oamenii muncii din Extremul Orient și-au afirmat încă o dată, cu tărie, devotamentul lor nemărginit față de partidul clasei muncitoare și de Puterea sovietică ; ei au declarat că vor duce lupta împotriva intervenției pînă la capăt, pînă ce nu va mai rămîne picior de soldat străin pe pămîntul patriei și pînă cînd întreg Extremul Orient se va reuni cu Rusia Sovietică.

UCIDEREA LUI LAZO, LUȚSKI ȘI SIBIRȚEV

În momentul agresiunii japoneze de la 4 aprilie, membrii Consiliului Militar : Lazo, Luțski și Sibirțev se găseau la hotelul „Zolotoi-Rog". Se adunaseră acolo pentru a se sfătui cu privire la evenimentele din ultima zi și pentru a examina împreună perspectivele luptei ce trebuia dusă cu intervenționiștii în noile condiții. Cam pe la orele nouă seara s-a năpustit în odaia lor un om cu fața plină de sînge, anunțînd că japonezii ocupă instituțiile de stat și gara. Lazo și tovarășii săi au plecat numaidecît la sediul Comisiei de anchetă [1] din strada Poltavskaia nr. 3, pentru a pune la adăpost documentele prețioase aflate acolo. De aici, Lazo a ținut tot timpul legătura telefonică cu unitățile în luptă, îndrumîndu-le cum să facă față situației ce se crease, cum să procedeze într-un caz sau altul.

Elevii Școlii de instructori, B. I. Grinevici, V. I. Gridnev, S. I. Gapon și I. I. Kerner, care au fost arestați împreună cu membrii Consiliului Militar, povesteau mai tîrziu că pe la ora două noaptea santinela din post, observînd grupuri de japonezi care înaintau în lanțuri de trăgători spre clădirea Comisiei de anchetă, îl înștiințase pe șeful gărzii. Lazo a ordonat ca garda să nu opună nici o rezistență și să înalțe drapelul alb. În clădirea Comisiei de anchetă au pătruns doi ofițeri japonezi însoțiți de zece soldați, cerînd să li se predea armele și echipamen-

[1] Comisia de anchetă era o secție a Consiliului Militar. În competența ei intra paza granițelor și paza internă. (n.a.)

tul. Garda şi membrii Consiliului Militar au îndeplinit cererea japonezilor fără nici o împotrivire. Apoi, membrii Consiliului Militar au fost ridicaţi şi duşi la primul etaj, împreună cu un alt grup mai mare de civili şi militari, arestaţi de japonezi.

În dimineaţa zilei următoare a început interogatoriul arestaţilor. Lazo şi-a dat numele de praporşcik Kozlenko, comandant de pluton în compania 1 din Regimentul 35; Luţski şi Sibirţev şi-au spus numele lor adevărat.

— Dacă eşti numai praporşcik şi comandant de pluton, a întrebat ofiţerul japonez, ce căutai atît de des la Consiliul Militar?

— Sînt împuternicit politic al companiei I a Regimentului 35, răspunse Lazo.

— Dar cum ai ajuns în clădirea Comisiei de anchetă? îl descoasea tălmaciul.

— Luam masa la restaurant, a răspuns Lazo. Ieşind în stradă, am nimerit sub ploaia de gloanţe. Văzînd aici gardă rusă, am intrat.

După interogatoriul arestaţilor, ofiţerul japonez i-a înştiinţat că vor fi judecaţi toţi a doua zi. Dar nu avu loc nici o judecată. Civilii fură eliberaţi, militarii reţinuţi.

La 7 aprilie, Statul Major Revoluţionar a primit de la Serghei Lazo o notiţă în care acesta îi făcea cunoscut că îşi dăduse numele de praporşcik Kozlenko din Regimentul 35. El ruga pe tovarăşii lui să nu-i divulge numele adevărat şi-şi exprima speranţa că, luat drept Kozlenko, va fi eliberat.

La 8 aprilie, după cum povesteau elevii, a venit un japonez civil, care i-a întrebat pe toţi dacă Lazo se află printre ei.

«Unii răspundeau: „Nu ştiu"; alţi: „Lazo nu e aici". De fapt tovarăşul Lazo şi toţi ceilalţi membri ai Consiliului Militar se găseau printre noi. Civilul fixa atent pe fiecare, oprindu-şi de mai multe ori privirea asupra lui Lazo şi vorbind în acelaşi timp cu ofiţerul japonez.

În aceeaşi zi, tovarăşul Lazo a fost vizitat de soţia sa, care l-a chemat jos să stea de vorbă cu el. După întrevedere, tovarăşul Lazo s-a întors la noi.

La 9 aprilie, dis-de-dimineaţă, pe cînd dormeam cu toţii, trei membri ai Consiliului Militar — Lazo, Luţski şi Sibirţev — au fost ridicaţi. Ei nu s-au mai înapoiat. Nu i-am mai văzut şi nu ştim încotro au fost duşi...»

Aceste mărturii au fost confirmate de toţi cei care au fost închişi atunci la Comisia de anchetă, precum şi de cei care putuseră să-l vadă pe Kozlenko-Lazo : soţia lui, Olga Andreevna şi alţi cîţiva tovarăşi.

În zilele de 5, 6, 7 şi 8 aprilie, inspectorul regional de miliţie a venit seară de seară la Comisia de anchetă şi a stat de vorbă cu Lazo, căruia îi zicea Kozlenko.

Din experienţa luptei lor împotriva intervenţioniştilor, comuniştii ştiau că japonezii pot în orice clipă să-i omoare pe tovarăşii lor, aşa cum omorîseră sute şi mii de oameni sovietici. Organizaţia de partid intrase din nou în ilegalitate. Imediat după arestarea lui Lazo şi a celorlalţi membri ai Consiliului Militar, organizaţia de partid a stabilit legătura cu ei.

Comuniştii erau convinşi că identitatea lui Lazo va fi descoperită de agenţii contraspionajului japonez. De aceea, Statul Major Revoluţionar împreună cu Comitetul regional de partid au dezbătut îndelung situaţia şi au hotărît să-l determine pe Lazo şi pe membrii Consiliului Militar să evadeze. Lucrul era posibil. Hotărîrea i-a fost transmisă lui Lazo, dar el a răspuns că nu se simte în drept să se salveze singur sau împreună cu membrii Consiliului Militar lăsînd în mîinile japonezilor pe tovarăşii închişi o dată cu el. „Noi — scria el — am fost arestaţi împreună şi împreună trebuie să scăpăm."

Acesta a fost al doilea refuz al său de a fugi din închisoare. „Mica Olga", cum era numită în ilegalitate comunista Olga Semeonova Levici, care a pri-

mit acest răspuns, plîngea cu hohote şi repeta într-una : „Or să-l omoare, bestiile ! Or să-l omoare pe Serioja al nostru, or să-l omoare !“ Lazo mai refuzase o dată să evadeze singur, în noaptea cînd japonezii îl arestaseră împreună cu Luţski şi Sibirţev.

Inspectorul regional de miliţie, care cercetase toate străzile oraşului, clădirile publice şi locuinţele oamenilor, a venit la sediul Comisiei de anchetă şi a cerut şefului gărzii japoneze să i se aducă la cunoştinţă ce ruşi erau arestaţi. Inspectorul l-a căutat pe Lazo, a stat de vorbă cu el şi i-a propus să iasă împreună. Dar, aşa cum le spusese şi tovarăşilor săi, Lazo a refuzat, declarînd că nu poate ieşi decît o dată cu toţi ceilalţi arestaţi.

Asta a fost greşeala lui Lazo. Dacă ar fi evadat, şi Sibirţev şi Luţski ar fi fost puşi în libertate.

Comuniştii căutau din toate puterile să-i convingă pe membrii Consiliului Militar că hotărîrea lor de a nu evada decît împreună cu toţi arestaţii nu era justă. Stăruinţele lor rămaseră însă zadarnice, deşi Lazo, Sibirţev şi Luţski ştiau foarte bine că în asemenea cazuri trebuiau folosite toate posibilităţile pentru a scăpa din mîinile duşmanului. Ei îşi aminteau sfîrşitul tragic al lui Suhanov, care în 1918 a refuzat să fugă singur din lagărul de concentrare, unde fusese închis împreună cu tovarăşii lui. Îndeplinind ordinul dat de intervenţionişti, soldaţii care îl escortau îl uciseseră.

Japonezii aflară în curînd de la agenţii şi spionii lor că Kozlenko nu era altul decît Lazo.

Întreaga presă revoluţionară din Extremul Orient, toate organizaţiile obşteşti şi sindicatele au protestat cu energie împotriva sălbăticiilor săvîrşite de clica militaristă japoneză în zilele de 4—5 aprilie 1920. Se cerea punerea în libertate a lui Lazo, Luţski şi Sibirţev, şi a tuturor celorlalţi arestaţi.

La 5 aprilie, guvernul provizoriu din Primorie a înmînat reprezentantului diplomatic al Japoniei în Siberia, Maţudaira, o notă privitoare la agresiunea armată a comandamentului japonez. În notă se cerea eliberarea arestaţilor, evacuarea clădirilor ocupate de intervenţionişti, explicaţii, scuze şi garanţii că asemenea fapte n-or să se mai repete, înapoierea armelor, încetarea samavolnicelor percheziţii şi arestări.

La 14 aprilie, guvernul regiunii Primorie a adresat preşedintelui misiunii diplomatice japoneze şi şefului de stat major al trupelor japoneze o a doua notă de protest împotriva arestării membrilor Consiliului Militar, tovarăşii Lazo, Sibirţev şi Luţski. Nota spunea :

„În noaptea de 4 spre 5 aprilie, autorităţile militare japoneze au arestat în localul Comisiei de anchetă pe membrii Consiliului Militar : Lazo, Luţski şi Sibirţev.

Cu toate asigurările comandamentului japonez că susnumitele persoane vor fi eliberate în zilele următoare, un mister de nepătruns stăruie în jurul acestor arestări, iar prin oraş au început să circule, în legătură cu dispariţia lor, zvonuri ce neliniştesc populaţia.

Zvonurile acestea se întăresc şi mai mult în urma faptului că soţia lui Lazo, primind de la autorităţile japoneze încuviinţarea de a-l vedea, n-a putut, în nici un chip, să-i dea de urmă."

În ziua de 12 aprilie, ora 6, guvernul provizoriu a primit din partea reprezentantului japonez o notă în care se arăta că şeful statului major al Diviziei 13 îngăduise soţiei lui Lazo să-şi caute bărbatul, dar că ea nu-l găsise. La cererile repetate ale organizaţiilor obşteşti de a pune în libertate pe membrii Consiliului Militar, autorităţile japoneze au răspuns la început prin tăcere, iar mai tîrziu prin mîrşave minciuni.

În paginile gazetei japonezo-albgardiste „Vladivo-Nippo“ a apărut la 22 aprilie următoarea notiță: „Conform informațiilor demne de încredere ce le avem, Lazo n-a fost arestat de comandamentul japonez, care din principiu nu arestează activiști politici.“ În această notiță, intitulată „Despre soarta tovarășului Lazo“, asasinii săi scriau că Lazo, „atras de farmecul ademenitor al vieții libere, a plecat din nou în munți cu credincioșii săi partizani“.

La 26 aprilie, guvernul regiunii Primorie a primit răspunsul comandamentului japonez, transmis prin agenția telegrafică „Rosta“. Șeful statului major al trupelor japoneze, generalul Ianagaki, comunica evaziv că „printre persoanele reținute de trupele japoneze nu se află cele indicate de dumneavoastră și, în afară de aceasta, consider de datoria mea să vă aduc la cunoștință că toți cei reținuți au fost eliberați acum cîteva zile.“

Drept răspuns la această nerușinată minciună, în paginile organului de partid „Krasnoe znamia“ a apărut o scrisoare în care se dădea o drastică ripostă provocatorilor de la „Vladivo-Nippo“. Scrisoarea arăta amănunțit condițiile în care Lazo, Luțski și Sibirțev fuseseră arestați în localul Comisiei de anchetă: „Declarația comandamentului japonez că printre cei arestați nu s-ar afla Lazo, Luțski și Sibirțev nu corespunde realității. Onoarea poporului japonez cere să se răspundă limpede și precis: unde au fost duși și ce s-a făcut cu tovarășii Lazo, Sibirțev și Luțski?“

— Unde e Lazo?

Această întrebare adresată în mai multe rînduri intervenționiștilor și guvernului japonez a rămas fără răspuns.

Tovarășii arestați împreună cu Lazo au povestit că în seara zilei de 8 aprilie Lazo fusese fotografiat, iar la 9 aprilie, ora 6 dimineața, venise tălmaciul japonez și-i ordonase lui Lazo, Luțski și Sibirțev

să-l urmeze. La întrebarea lui Lazo dacă trebuie să-şi ia cu el lucrurile, tălmaciul răspunsese : „Nu-i nevoie, e aproape !“ De atunci nimeni dintre prieteni, apropiaţi şi tovarăşi nu l-a mai văzut nici pe Lazo, nici pe Luţski, nici pe Sibirţev.

Cumplitul adevăr despre sfîrşitul vitejilor comunişti a fost dezvăluit abia după eliberarea Extremului Orient de sub stăpînirea intervenţioniştilor şi albgardiştilor.

Audierea martorilor şi verificarea documentelor au stabilit că Lazo, Luţski şi Sibirţev fuseseră transportaţi din localul Comisiei de anchetă în cazărmile de la Gniloi Ugol ; dar, fiindcă rudele şi prietenii descoperiseră locul unde se aflau, au fost duşi la statul major japonez. De aici, Lazo, Luţski şi Sibirţev au fost mutaţi la serviciul de contraspionaj japonez, care într-o noapte, pe la mijlocul lunii aprilie, i-a trimis la o unitate de jandarmi din Pervaia-Recika,unde au fost crunt schingiuiţi.

La sfîrşitul lunii mai, în 1920, contraspionajul japonez i-a încărcat pe tovarăşii Lazo, Luţski şi Sibirţev într-un vagon de marfă în staţia Muraviov-Amurski (astăzi staţia Lazo), predîndu-i în mîinile bandelor lui Bocearov şi Sireaev, care operau pe linia ferată Iman-Vladivostok. (Conform înţelegerii cu comandamentul japonez, unităţile revoluţionare fuseseră îndepărtate la treizeci de kilometri de calea ferată).

După cumplite schingiuiri şi batjocuri la care au fost supuşi eroii, banditii i-au vîrît în nişte saci şi i-au urcat pe-o locomotivă, de pe care, în prealabil, fusese îndepărtat tot personalul.

Lazo a fost scos din sac cel dintîi. Călăii încercară să-l împingă de viu în cuptorul locomotivei. S-a încins o luptă pe viaţă şi pe moarte. Înzestrat cu o mare forţă fizică, Lazo, în ciuda chinurilor îndurate, se împotrivea cu desperare. Atunci călăii l-au lovit cu un obiect greu în cap şi, în nesimţire, l-au împins în cuptor...

Mecanicul locomotivei, care se afla în apropiere, ascuns după canton, a văzut cu ochii lui cumplita nenorocire.

Pe Luțski și Sibirțev călăii mai întîi i-au împușcat în saci, apoi i-au aruncat în cuptorul locomotivei.

Clătinîndu-se pe picioare, îngrozit, mecanicul a fugit departe de locul groaznicei crime.

Așa au pierit, răpuși de mîna lașului și crudului dușman, neclintiții luptători pentru eliberarea patriei și pentru cauza celor ce muncesc, comuniștii Serghei Lazo, Vsevolod Sibirțev și Alexei Luțski.

„...Nici un partizan, soldat sau matroz nu-și va părăsi postul și nu va lăsa arma din mînă, pînă nu va înceta intervenția străină și nu ne vom reuni cu Uniunea Sovietică..."

Ostașii și comandanții Armatei Populare Revoluționare, organizată de partid, și partizanii din Extremul Orient țineau bine minte aceste cuvinte ale lui Lazo. Ei le considerau ca un ultim îndemn al iubitului lor conducător, tovarăș și prieten, și cu puteri sporite au continuat lupta împotriva dușmanilor. Alte mii și mii de patrioți se răspîndeau în taiga din Primorie și prin părțile Amurului. Detașamentele de partizani dădeau cotropitorilor japonezi și albgardiștilor lovituri tot mai puternice. Această luptă s-a încheiat cu „nopțile de luptă de la Spassk și zilele de la Voloceaevsk", cînd bandele japoneze și ale albgardiștilor fură cu desăvîrșire zdrobite.

Convingîndu-se că aventura lor e sortită eșecului și că orice încercare de a se menține în Extremul Orient va fi zadarnică, intervenționiștii japonezi au semnat la 24 octombrie 1922, în halta Sedanka, lîngă Vladivostok, un acord cu comandamentul sovietic. Conform acestui acord, trupele japoneze trebuiau să părăsească Vladivostokul și insulele din preajma lui, eliberînd teritoriul sovietic cel mai tîrziu pînă la 25 octombrie 1922, orele 16.

În aceeași zi, la 25 octombrie, oamenii muncii din Vladivostok întîmpinau cu bucurie eroicele unități

ale Armatei Populare Revoluționare. Trupele înaintau în vuietul nesfîrșitelor aclamații ale întregii populații, sub o ploaie de flori.

Mai mult de patru ani gemuse Extremul Orient sub asuprirea intervenționiștilor și a mercenarilor lor, albgardiștii. Zeci de mii dintre cei mai buni fii și fiice ale Rusiei Sovietice și-au dat viața pentru a elibera regiunile Primorie, Amur și Transbaikalia de sub cotropirea imperialiștilor americani, englezi, italieni, francezi, japonezi și de contrarevoluția internă.

La 16 noiembrie, Comitetul Executiv Central Unional a hotărît să declare Republica Extremului Orient, în limitele ei actuale, inclusiv zona ocupată de trupele străine, parte indivizibilă a R.S.F.S.R.

La 20 noiembrie, în cuvîntarea rostită la ședința plenară a Sovietului din Moscova, V. I. Lenin spunea :

„Știți destul de bine cu cîte jertfe s-au obținut toate cîte le avem, știți cît de mult a durat războiul civil și cîte forțe ne-a cerut el. Iată însă că ocuparea Vladivostokului ne-a dovedit (fiindcă, deși Vladivostokul este departe, el este totuși un oraș al nostru), ne-a dovedit nouă tuturor simpatia generală pentru noi, pentru realizările noastre. Și aici, și acolo e tot R.S.F.S.R. Această simpatie ne-a salvat și de dușmanii dinăuntru și de cei din afară care s-au năpustit asupra noastră. Mă refer la Japonia." [1]

Serghei Lazo se gîndise întotdeauna cu pasiune, cu duioșie și nerăbdare la vremea cînd Extremul Orient va deveni parte indivizibilă a marelui Stat Sovietic și cînd toate bogățiile sale vor fi puse deopotrivă în slujba fericirii popoarelor Uniunii Sovietice.

Vremea aceasta sosise.

---

[1] V. I. Lenin, Opere, vol. 33, E.S.P.L.P., 1957, pag. 431.

Cîte oraşe, fabrici şi uzine nu s-au ridicat în anii Puterii sovietice, prin pădurile siberiene, în taiga din părţile Amurului, prin munţii din Primorie, pe malurile măreţelor fluvii şi pe ţărmul oceanului ! Şi ce zări nemărginite, luminoase se deschid în răsărit, o dată cu grandioasele persepective ale planului septenal...

Constructorii măreţelor hidrocentrale de pe Angara şi Ienissei, cuceritorii pămînturilor adormite timp de veacuri, cei care scot preţioasele minereuri din adîncurile trezite la viaţă, toţi oamenii sovietici nu vor putea să dea vreodată uitării nemuritoarele fapte vitejeşti ale lui Serghei Lazo, ale tovarăşilor de luptă şi ale prietenilor lui, care cu sîngele şi viaţa lor au apărat împotriva unui vrăjmaş înrăit acest îndepărtat colţ al patriei, scump inimilor tuturor.

CUPRINS

Primele cugetări	5
«Nu mă lua cu „boierule“»	26
Spre zarea luminoasă	38
Un praporşcik puţin obişnuit	62
Ostaş şi diplomat	78
Şi tot atunci, în Transbaikalia	92
Comandant de front	100
Ofensiva	113
Cucerirea Tavîn-Tologoiului	127
Încercuiţi de intervenţionişti	136
O nouă misiune	148
La ţărmul Pacificului	163
În „palatul din taigă“	174
În detaşamentele de partizani din Primorie	184
Comandant al detaşamentelor de partizani	196
Bătălia de la Sucean	213
Zile grele	223
O misiune de răspundere	230
„Detaşamentele de partizani ocupau oraşele“	245
Vladivostok-Habarovsk	255
Iar se îngrămădesc norii	271
Ultima cuvîntare	280
Dezmăţul clicii militariste japoneze	286
Uciderea lui Lazo, Luţski şi Sibirţev	297
Postfaţă	305

STUDENTUL VLADIMIR ULIANOV

de B. VOLIN

Personalitatea lui Lenin este atît de proeminentă, încît orice amănunt din viața și activitatea lui stîrnesc un deosebit interes în sînul celor mai largi mase de cititori.

Cartea lui B. Volin contribuie la cunoașterea felului cum s-a format personalitatea etică a tînărului Vladimir Ulianov.

Autorul, unul dintre cei mai vechi membri ai Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, l-a cunoscut personal pe Lenin și a izbutit să adauge amintirilor personale, amintirile și mărturiile contemporanilor, precum și unele piese din arhiva și muzeul „V. I. Lenin" din Moscova. Prelucrînd aceste izvoare în spiritul științei marxiste, B. Volin a reușit să dezvăluie tinerilor cititori căile prin care s-a format personalitatea genialului conducător al proletariatului. Așa cum reiese din întreaga carte la baza acestui proces de formare au stat : marea cultură umanistă, ai cărei reprezentanți — democrații revoluționari ruși Dobroliubov, Cernîșevski, Pisarev, Nekrasov — au creat prin operele lor hrana spirituală a tînărului Ulianov ; familia Ulianovilor și educația dată copiilor în sînul acestei

familii ; mișcarea revoluționară rusă cu care abia prin Lenin avea să găsească calea dreaptă a luptei revoluționare pentru eliberarea poporului, dar care încă în secolul trecut a dat eroi fără număr, plini de abnegație, animați de o nemărginită dragoste pentru popor ; literatura marxistă, pe care tînărul Ulianov o sorbea încă de pe băncile școlii, și întreaga realitate rusă, care i-a stîrnit mîndria patriotică pentru talentele poporului și ale cărturarilor umplîndu-i inima de amărăciune și ură față de monstruozitățile regimului țarist.

Parcurgînd paginile acestei cărți, tinerii noștri cititori vor vedea cum se conturează limpede, încă din anii adolescenței, trăsăturile distinctive ale caracterului lui Vladimir Ulianov.

Altfel, ei vor înțelege cum s-a format Lenin ca revoluționar neînfricat, care nu se temea de nici un obstacol, hotărît să se dăruie fără rezerve cauzei poporului, cauzei comunismului. Numai un asemenea om putea să îndeplinească misiunea istorică de a crea un partid muncitoresc revoluționar monolit, de a uni socialismul științific cu mișcarea muncitorească.

Nr. 4386

Redactor de carte: Gh. Buzatu
Tehnoredactor: V. Grigore
Corector: G. Ionescu

Dat la cules 17.V.960. Bun de tipar 6.VI.960. Tiraj 5.100 ex. broşate pe cărţi şcolare 65 gr. m p. şi 1040 ex. cartonate pe semivelină de 65 gr. m. p. Coli de tipar 19,5. Coli de editură 13.7. Ft. 32/84×108. Com. editurii 4.611. Ediţia I. A. 0338. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8(S)=T.

Tiparul executat la I. P. 3, str. Pitagora nr. 16—18, Bucureşti.—R.P.R.

M. GUBELMAN

Un erou legendar

EDITURA TINERETULUI